NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
2H/B
22

PETRI BVNELLI, GALLI, præceptoris, & PAVLI MANVTII, ITALI, diſcipuli,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EPISTOLAE CICERONIANO STYLO SCRIPTAE.

ALIORVM GALLORVM PARITER ET ITALORVM EPISTOLAE EO-*dem ſtylo ſcriptæ.*

ANNO M. D. LXXXI.

68.2.B.22

HENRICO III, GALLIARVM ET POLONIAE REGI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

RECORDARIS fortaſſe (vt felici præditus memoria es) ſermonis quem apud te habui de eo qui noſtræ gentis dedecore ſuæ decus augere cupiens, illam, multos Ciceronianos, noſtram ne vnum quidem habuiſſe, literarum monimentis prodidit. Miranti & quo ſe modo res haberet, ex me quærenti, arrogāter potius quàm verè illum hoc dixiſſe reſpondi. Verùm quum inſtares, &, qualiſcunque hoc ſtudiũ gloria ſequeretur (noſtros enim nunquam id valde glorioſum exiſtimaſſe aiebam) illis peregrinis totidē noſtrates opponi à me velles: mihi cum alios tum Petrum Bunellum ſuggeſſit quidem memoria: ſed, vel vnum hunc eſſe inſtar multorum poſſe, id verò addere, in mentem non venit.

At nunc, vt tuo illi deſiderio ſatisfaciã, noſtros cum illis peregrinis vel potius illos peregrinos cũ noſtris in publico thea-

tro committo: ſimúlque quod apud te tacui de Bunello, publicè ita dico, vt mihi, quicunque Gallicæ laudi non inuidebũt, aſſenſuros, perſuaſum propemodum habeam.

Enimuero cur ego deſiderium illud, potius tuum quàm verè regium appello? Quid rege, & quidem tanto rege, magis dignum eſt, quàm honori hominum ſuæ nationis pariter & ditionis omnibus in rebus omníque ratione conſultum cupere? Faxit tamen Deus vt tui ſub te non hunc tantùm, quod ad ſtudia literarum attinet, honorem conſeruent, ſed alios quoque qui multo ſunt maiores. Ad hos viam ipſis aperuiſſe dicendus eſt ille tuus omni laude maior auus, Franciſcus, quũ omnium ſcientiarum ludos ſuo in regno aperuit. Quòd ſi hos nunquam in eodem regno, quod nunc tuum eſt, claudi cupis, (vt certè cupis) fac vt nunquam Iani portæ aperiãtur. id eſt, nunquam ad bella ciuilia redeatur: de quibus dixit quidã priſcus orator Græcus, *Nemo eſt qui non fateatur, tanto maximum omnium malorum eſſe bellum, quanto maximum omnium bonorũ eſt pax. Quãto tamen optabilior pax eſt bello, tanto etiam tolerabilius ſeditione eſt bellum. In*

externo enim bello, ſeruandæ patriæ deſiderio: at in ciuili, ſemetipſos profligandi ſtudio, mortem oppetunt.

Sedenim quũ ea bella te quoque modis omnibus deteſtãtem, & tibi nihil perpetua inter tuos concordia optatius poſſe contingere, affirmãtem non ſemel audiuerim: ſatis habebo Deum Opt. Max. precari vt te voti tui compotem faciat.

MAIESTATI TVAE
ADDICTISS.
HENR. STEPHANVS.

¶. iij.

HENR. STEPHANVS LECTORI S. D.

SI QVIS eris qui Ciceronianitatis cardinem in Cardinalatu verti exiſtimabis, nihil noſtra è Gallia quod tuo ſatisfacere palato poſſit, toto hoc in volumine habebis. Nullã enim vllius è Cardinalibus Gallis epiſtolam, nedum aliquam eorum cuiuſpiam Ciceroniano ſtylo & artificio ornatam atque politam, multas cõtrà duorum Italorum Cardinaliũ Ciceronianas (vt vulgò loquimur) epiſtolas volumen hoc tibi eſt exhibiturum. Exhibuiſſet autem ſiquam vllius quoque è noſtris quæ huiuſmodi eſſet, nanciſci potuiſſem. id enim valde ex voluntate nec præter optatum meum accidiſſet, poſſe eiuſdem dignitatis ſed diuerſarum regionum viros hoc in theatro committere. Verùm tu, id à me fieri non potuiſſe, haud miraberis, opinor, ſi, quanto maior in Italia quàm in Gallia Cardinalium extiterit prouentus, conſiderabis. Neque tamen tam mihi perſuadeo, nullũ è noſtris, licet multo paucioribus, Ciceronianè quicquam ſcripſiſſe, quàm, quod eorũ quiſpiã ſcripſerit, minimè conſeruatum fuiſſe. Sicut enim Galli minus quàm alia gens vlla, ſui ingenij fœtus mirantur, ita minimã vel potius nullam hos conſeruandi curam gerunt eorum plerique. Deinde è paucis quibus curæ hoc eſt, vix decimus quiſq; epiſtolas nomine illo dignatur.

Quoſnam igitur Gallos (roget aliquis) illis Cardinalibus Italis opponis? Qui vitæ genere

non ſolùm cum illis ſed etiam inter ſe commu ne nihil habuerunt. Horum enim tres ſunt (vt de cæteris nunc taceam)quorum vnum,militẽ: ſecundum,monachum: tertium, fuiſſe medicũ non diſſimulabo. Sed militem circumdatos ſibi Ciceronianitatis cancellos interdum egredi fateor. Vult enim hac quoque in parte illam militarem licentiam vſurpare.

Contigit autem neſcio quomodo vt monachus inter militem & medicum locaretur. Ac primò quidem ita diſpoſitos eſſe dolui: ſed re mecum conſiderata, illud prouerbiale dixi, οὐδ' οὕτω κακῶς. Cogitaui enim fore vt, ſi aliquod à milite irato vulnus acciperet monachus, dum eam quam dixi illius licentiam reprehendit, ad latus ei eſſet qui medicas admouere manus poſſet.

Hjs tribus alios duos adiùnxi, aliud vitæ genus ſequutos. Quid? an tanquam ſuccenturiatos, ſi fortè priores illos ſuperari contingeret? Non equidem (etenim ne timui quidem iſtud) ſed quoniam Italorum Cardinaliũ multæ, illorum autem trium Gallorum (præſertímque medici & monachi) paucæ epiſtolæ erant, aliquot horum quoque duorũ viſum eſt adiĳcere.

A D B V N E L L V M autem vt veniam, ego non ſolùm cadere Ciceronianitatem in Gallos quoque homines (contra quàm Italus quidam ſcripſerit) ſed etiam, quod multo maius & difficilius eſt, facultatem aliós eam docendi: viſus mihi ſum non poſſe locupletiore teſtimonio aduerſus Italum, quàm Itali, & quidẽ viri ma-

gna apud Italos autoritate præditi, probare. Cuius ergo Itali? P. MANVTII. Is enim quum ſummum Ciceronianitatis attigiſſe gradum exiſtimetur, ad eam tamen ſe nonniſi ductu & auſpiciis hominis Galli perueniſſe fatetur. Ita enim hic in quadam ad Vidum Fabrum epiſtola (quæ eſt libro eius epiſtolarum primo) de noſtro Petro Bunello, *Ego ab illo maximum habebam beneficium, quòd me cum Politianis & Eraſmis neſcio quibus miſerè errantem, in hanc rectè ſcribendi viam primus induxerat.* Sed in poſterioribus editionibus *cum Philelphis & Campanis* pro illis *cum Politianis & Eraſmis*, ſcriptum eſt. Vtrocunque tamen ſcribatur modo, primùm Ciceronianè ſcribendi noſtro Bunello laus cõſtat: non parua illa quidem, vel ipſius Manutii iudicio. Is enim Politianos & Eraſmos (in quorum poſtea locum Philelphi & Campani ſubſtituti fuerũt) quòd eam quam ipſi Bunellus oſtendit ſcribendi viam non tenuerint, miſerè erraſſe arbitratur.

Verùm cum aliquo iam tum laudem illam Ciceronianè ſcribendi communicaſſe Bunellus dicetur fortaſſe: at hanc facultatem aliis etiam inſeuiſſe, id ſaltem proprium eius eſſe & laudem ex eo ſibi propriam mereri fatendum eſt. Nam quis ex cæteris Ciceronianis, præſertim Italis, id præſtitiſſe comperitur? Multum quidem certè abeſt quin ipſe Manutius vel filio ſuo tã bonus in ea re magiſter fuerit, quàm bonum Manutio magiſtrum fuiſſe Bunellum videmus. Nec verò ipſe Manutius alios à ſe Ci-

ceronianè ſcribere nõ doceri negat,ſed ad quaſuis potius excuſationes confugit, quàm vt ſe præſtare hoc non poſſe fateatur. Scribit enim in quadam ad Stephanum Saulium epiſtola, *Et in his anguſtijs,in hac mea tam tenui valetudine, tã aduerſa fortuna,quia rudes homines,veteris eloquẽtiæ cupidos, meis ſcriptis non erudio,nec in rectam Latinè ſcribendi viam induco:appellas me quaſi malum debitorem*,&c.

Atenim quale hoc eſt, (dicet quiſpiá)diſcipulũ cum præceptore in arenã velle deſcẽdere?nónne impar hoc certamen erit? nónne diſcipulum, ſi vicerit,maxima, præceptorem, ſi victor extiterit,gloria nulla ſequetur? Reſpondeo,non vereri ne ſuffragiis eorum qui iudicio valent,victor diſcedat diſcipulus: ſi tamen hoc contingat,primùm, nihil euenturum quod nõ ſit prouerbio conſentaneum, Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Deinde,vt alio prouerbio dicitur, facile eſſe addere inuẽtis, ita facile eſſe diſcipulo qui plurimos præceptori annos ſuperuixerit, iis quæ ab illo didicerit, multa addiſcere. Poſtremò, diſcipuli epiſtolas edi non tantùm omni limæ genere politas, ſed etiam ſemel atque iterum ab eo recognitas:at præceptoris epiſtolis planè his contraria vſuuenire: quippe qui de edendis illis ne cogitaſſet quidem vnquam.

Quanuis autem illa Manutii Ciceronianè ſcribendi facultas,quantacunque eſt,in Galliæ potius quàm Italiæ honorem cedat,quum Gallo non Italo præceptori eam debuerit: cum ta-

men de Longolio, tanquam ſe longè inferiori, non ſentire ſolùm, ſed etiam ſcribere, haud æquo ferre animo poſſum. non tantùm quòd ſeminoſter fuerit Longolius, id eſt ſemigallus, aut (ſi mauis) ex parte Gallus: ſed etiam quòd duob' illis celeberrimis alioqui Ciceronianis vtroq; modo præierit. Quid verò ſemigallum aut ex parte Gallum appello? Imò verè Gallũ dicere illum poſſum, ſi Belgas quoque Gallorũ nomen obtinuiſſe verum eſt. Belgam autem quum voco, illum ſequor. alioquí ſi habẽda potius foret fides ei qui ex Pariſienſi Longoliorũ familia natus eſt rumori; eodẽ certè modo Gallus eſſet quo ego. Cur verò illum ortum agnoſcere ipſe noluerit, ratio valde εὐπρόσωπος ab iiſdem redditur. Sed hæc in dubio relinquens, Manutii verba proferam, ex quadam ad Stephanũ Saulium epiſtola, lib. 1, *Obſecro te, Sauli, qui iudicio excellis, quid tibi de Chriſtophoro Longolio videtur? Equidem, ſiquando quid de ſcriptis illius exiſtimem interrogor, ita ſoleo reſpondere, exilem eſſe in ſententijs, non luculentum in verbis: vt tamen de eo, ſi vita contigiſſet vſura diuturnior, bene cenſeam ſperandum fuiſſe. Sed vt nunc eſt, mea quidem ſententia nullus eſt. Quid enim affert exquiſitum? quid ſingulare? non vulgatum, non ex quotidiana conſuetudine vſúque ſumptum? At ſcribit interdum & de rebus familiaribus, & ad familiares. Quid tum? Quaſi non vel in obſcuro argumento poſſit ingenij lumen elucere.* In iis autem quæ proximè ſequuntur, eum accuſat quòd ſuorum verborum circuitum ſæpe totum à Cicerone habeat. Et,

quibuſdã interiectis, *(uius autem generis ea quæ moriens reliquit ſcripta ſunt, abeſſe eum iudico ab ea ſpecie quæ eſt in ſcribendo optima, longiſſimè.*

At ego (vt verbis vltimis quibus ſermonem illum claudit, primùm reſpondeam) haud longius ab illa ſpecie abeſſe Longolium, quàm ipſe abſit: atque vt quædã in Longolio, ita quædam in ipſo deſiderari (ne quid grauius dicam) conuincere me poſſe profiteor.

Nihil exquiſitum, nihil ſingulare, nihil non vulgatum, non ex quotidiana conſuetudine vſúque ſumptum, à Longolio afferri nego: hoc quidem concedo, vt minus elaboratas, ita minus laborioſè ſcriptas videri pleraſque huius quàm illius epiſtolas. Sed reſponderi Manutio hoc quoque poſſit, inæqualem inter paruum & magnum numerum eſſe cõparationem. multo enim facilius ipſi fuiſſe paucas quàm illi multas elaborare. Vt omittam, primùm, idem Longolio quod ipſi conſilium in ſcribendis epiſtolis non fuiſſe: id eſt, iam tum de illarum editione non cogitaſſe. Deinde, etiamſi idem conſilium fuiſſet, nõ licuiſſe, ſicut ipſi, ita etiã Longolio (vtpote morte præueniente) antequam prelo typographico committerentur, limam adhibere.

Quòd Manutius, in iis quæ verbis à me allatis ſunt proxima, queritur verborum Longolii circuitum ſæpe à Cicerone totum eſſe, debuit certè, ſi ſuum ipſe morem bene notum habebat, recordari vulgaris illius dicti, *Sanum reprẽſor debet habere caput.* At minus ea in re peccat

Manutius quàm Longolius. Fateor: ſed minus peccare,non eſt non peccare.

Mirum eſt autem, Manutium illius boni viri,præceptoris ſui,Petri Bunelli inquam, fuiſſe oblitum,quum hæc in eadem illa epiſtola, non multò antè,ſcriberet, *Quis enim Latinæ orationis laudem nõ magnopere diligendam dixit? quis porro rationem & quaſi viam, qua peruenire ad eam liceat,nobis indicauit?* Si enim aut oblitus illius nõ erat, aut ingratus eſſe nolebat, illum excipere debebat, & dicere, *Quis porro præter Petrum Bunellum, præceptorem meum, rationem & quaſi viam* &c.

Iam verò, vt non de Manutio tantùm ſed etiam de reliquis duobus Italis verba faciã, eorum vnicuique ſuum eſſe næuum, vel potius ſuos næuos, ex nonnullis qui multum iudicio hac in re valerent,me audire memini. Sed audebóne,cui illorum primas interim tribuerẽt, profiteri? Audebo ſanè. Quíſnã igitur ille eſt? Iacobus Sadoletus. Sed nec rationem ob quã eum cæteris duobus anteferrent, dubitabo adiungere. Dicebant igitur hunc luculentiorem illis eſſe, plúſque varietatis ſuo in ſermone habere: denique liberius animi ſui ſenſa explicare. Manifeſtum enim eſſe, illos, quòd vocibus Cicerone dignis deſtitui ſibi viderentur, plerunque non plenè mentem ſuam aperuiſſe. Sed mihi iſtud illorum de Sadoleto placere iudicium, ideo dicere non auſim, quòd eius etiam quæ illi debetur laudis partem ſibi aliquam Gallia,quæ tamdiu eum cum aliis pleriſque vi-

ris doctis in ſinu ſuo fouit, non petere ſed poſcere videatur.

Vnum eſt de quo te, lector, monendum exiſtimaui: hoſce tres, ſed Longolium præſertim ac Bembum, alióſque poſtea nonnullos, quòd fidem malæ fidei exemplaribus haberent, necnon Ciceroni quaſdam orationes aliáque adſcriberēt quæ eius non ſunt, multa tū vocabula tum loquendi genera pro Ciceronianis agnouiſſe, quæ tamen nihil minus quàm Ciceroniana ſint. Multa autem huius rei exempla tibi ſuppeditabūt duo mei dialogi, PSEVDOCICERO & NIZOLIODIDASCALVS. Idem verò & alia multa huc pertinentia te docebunt, de quibus ideo hîc diſſerere ſuperſedeo. Vale.

PETRI BVNELLI EPISTOLAE.

Petrus Bunellus LAZARO BAYFIO, regis Galliarum apud Venetos legato, S.

ETSI cùm ad eum ſcribimus, uir doctiſſime, cum quo nobis nulla neceſſitudo interceſſit, in ipſo ſtatim literarum initio, quibus cauſis adducti id faciamus accuratè exponere ſolemus: ego tamen in præſentia hoc exordij genere non utar. Longè magis enim in hoc laborandum eſt, ut me purgem quòd tardius ſcribo, quàm in eo ipſo declarando, quare ſcribo. Nam cuius rei prætermiſſæ culpam deprecor, eam honeſtiſſimè fieri potuiſſe, & debuiſſe, conſentaneũ eſt: ac quod ſine ſcelere negligi non potuit, eius certè actio & cum laude erat coniuncta, & ad uiri boni officium pertinebat. Eo igitur quod tractari minimè conuenit, omiſſo, ad ea uenio in quibus ſumma contentione & totis uiribus enitendũ eſt: neque uerò prius quieſcendum, quàm cauſam meam tibi probauero. Non patiar ingratitudinis, in cuius ſuſpicionem imprudẽs incidi: non ferã huius uitij teterrimi, in quo (ut eſt apud Ciceronem) nihil non ineſt mali, ullam in me maculam hærere. Intellexi ex multo & accurato ſermone Chandonij, mihi planè maximis de cauſis amiciſſimi, te meas epiſtolas non ſolùm legiſſe (quod quidem permagni æſtimandum eſſet) uerumetiam autoritate tua præclarè commendaſſe. Addebat etiam, te ad meos caſus ſu-

BIBLIOTECA ... VITTORIO ...

ſtentandos, ſi Venetias ire uellem, partem fortunarum tuarum pollicitum eſſe. Hæc ſi mihi allata fuiſſent in tempore, incredibilem uoluptatem ex eo nuntio cepiſſem, egiſſémq; tibi gratias (ut par erat) uel per literas, uel etiam corám. Nunc diſcrucior animi, metuens ne, quoniam id factum non eſt, aliquid ſiniſtri de me cogites. Ego defenſionem neque ueriorem neque iuſtiorem habeo, quám me neſciuiſſe, neque te de me loquutum fuiſſe unquam, neque omnino aliquid epiſtolarum mearum, quæ quidem meo nomine ſcriptæ eſſent, attigiſſe. Quod ſi tibi perſuaderi ſinis, neque taciturnitatem meam durius accipies, neque quod ab ignoratione profectum eſt, ingratitudini tribues. Egóne in eũ ingratus eſſem, qui & nullo meo merito me laudaſſet, & inopiæ meæ ſubuenire uellet? res ipſa loquitur: pluribus non agam. Tranſeo ad beneficia tua. De meis epiſtolis nõ malè exiſtimas: credulus ero in hac parte: is eſt animi tui candor. ea eſt conſuetudo doctorũ omnium, ut ingeniis adoleſcentium faueãt: approbatio tua uim cohortationis habet. Neque enim eam facultatem, quam id ætatis adeptus ſum, laudari puto. pergratum tamen eſt quod facis: excitas enim ad maiora, & illud quod iam me adeptum bellè ſimulas, efficis ut aliquando conſequi poſſe non deſperem. Hoc ſi frequentius inter Gallos fieret, neque bonarũ artiũ tam pauci patroni eſſent: haberet fortaſſe Gallia quos Italiæ opponeret, & de illa ipſa Ciceroniana eloquẽtia, de qua imprimis ſibi Itali placẽt, cum illis cõtenderemus. Iſtud quidem paulò audacius: ſed ſcio cui ſcribam: ab Italis ſanè hæc legi nõ uelim. Sed nimis multa de meo ſcribẽdi genere. Venio ad ea quæ tu de me leuando cũ Chãdonio humaniſſimè diſſeruiſti: agam liberè tecum, ſine

fuco, ſimpliciſſimè, id eſt, more Gallorũ. Me quidem inſtitutæ uitæ ratio magis ad honeſtum otium, quàm ad honorum cupiditatem ducit: hanc uolũtatem mihi eripere de manibus conatur inopia: obſiſto quantum poſſum, ſed alicuius ſubſidio opus eſt. ruent enim ſtudia, ſi fortunarum mearum tenuitate ſolummodo nitantur. Hîc Chandonius me ſollicitudine leuare ac reddere quietum uult; nempe quòd tua mihi nunquam clauſum iri dixeris. Nihil humanius, nihil munificẽtius dici potuit. Multa uerò mihi ueniunt in mentem. Primùm, ſi id fieret, uiuerẽ cũ homine Gallo, cũ quo (ut arbitror) meus ſenſus facilè conſentiret: deinde cum Bayſio, id eſt, cum eo, qui iam utriuſque linguæ cumulatam eruditionem conſequutus eſt. Illud uerò quàm honorificũ, apud legatum regis Gallorũ non ſolùm in gratia eſſe, uerumetiàm in intimis haberi? Occurrũt diuerſæ cogitationes, te mea opera non egere, in te omnia ſumma, in me nihil laudabile præter animũ: non eſſe prudentis hominis cuiuſquã liberalitate abuti: oſtendi quidem multa honeſtiſſimè, quæ ueluti promiſſa exigi non debent. Itaque pẽdeo animi: incertum eſt quid uelim: quæ dicta ſunt à te, in quam partem accipiam dubito: Pudori meo, etiam ſi maxima egeſtate premerer, conſulendum puto: uolũtatis tuæ nemo certior eſt interpres quàm tu. Ego quod te uelle intellexero, faciam, ac lubens. Percurri omnia parum diligenter: ſed hæc epiſtola magis purgandi mei, quàm eloquentiæ oſtentandæ gratia compoſita eſt: aliàs ſubtilius & politius. Bene uale. Patauij VI. Cal. Nouemb.

AEMILIO PERROTTO S.

IVCVNDAE mihi fuerunt literæ tuæ, ſed ex ea

parte imprimis, quatenus oſtendis te officiũ ſcribendi non intermiſſurũ eſſe. Accipio *igitur quod das: tu uerò quod de meo tuóque epiſtolarum genere ſcribis, parum abeſt quin te obiurgem.* Etiámne *tu, homo non ſolùm doctus, uerumetiã (quod certò ſcio) pius, ineptias iſtas inter nos habere locum putas?* Dabis *ueniam quòd negligenter ſcribo: hócque ſpinoſis artibus, in quibus ſum totus, attribues.* Tu *in maximo otio præſertim cùm ratio tua ad eloquentiã ſpectet, & accuratius, & elegãtius.* Ad *quæ ſic habeto.* Tametſi *in ſcribẽdo nõ multũ operæ ponere ſoles, neque id facere tibi per* Accurſium *licet, purè tamẽ &* Latinè *loqueris: ex quo facilè perſpicio quantum natura ingenióque ualeas, & quem gradum inter diſertos tenere poſſis, ſi aliquando te totum ad hæc ſtudia conuertas.* Mihi *quidem longè magis laborandum eſt, & huiuſmodi excuſationibus ſæpius utendum, à quo nonnihil limatius & perfectius expectari dicis, quòd huic uni rei dem operã: ita ut, niſi labore, ſtudio, diligentia, induſtria, ad mediocritatem aliquam procedente tempore perueniam, uidear ſummã uituperationem effugere non poſſe.* Tu *igitur non ſolùm crebris literis (quod mihi quidem gratiſſimum erit) me exerceas uelim: ſed etiam quicquid ex* Lazaro *audies, quod quidem ad ueram, & (ut nunc loquimur)* Ciceronianam *dicendi rationem attinere putabis, peto abs te ut diligenter ad me perſcribas.* Valde *enim cupio noſſe illorum myſteria: non quòd ſine illis me aliquid conſequi poſſe diffidam, ſed quòd ijs perſpectis meam rationẽ cum illorum inſtituto conferre, & quodammodo conſilium certius capere poſſem.* De Demoſthene, *quoniam non tibi magis in hac parte quàm mihi faues, tu ipſe ſtatue quid me facere uelis.* Bayfius,

ubi me literarum Græcarum admodum cupidum uidit, cùm ſæpenumero eo audiente quererer, neminem Venetijs Græcè profiteri, hocque perincommodè accidiſſe, reſpondit humaniſſimè, ſe uelle deſiderio meo, præſertim tam honeſto, ſubuenire. Inuimus itaque hãc rationem, ut hora noctis prima, dum is leni deambulatiuncula ad cœnam ſe parat, ego aliquid ex Demoſthene legam, ipſe in uertendis Græcis animi cauſa ſe exerceat: facta mihi poteſtate, ſi quid uelim, percontandi. Ad hunc modum Olynthiacas duas abſoluimus. Qua die uerò literas tuas accepi, cùm eas legato (ut tibi ſcripſi) legerem, & ad eum locum perueniſſem in quo de oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας (quam Lazarus uertendam ſuſcepiſſet) mentionem faciebas, dixit ſe uelle, ſtatim abſolutis Olynthijs, eam quoque in manus ſumere: ut ego ne in hac parte quidem uobis cederem, aut Lazarum deſiderarem. Legatus Demoſthenem non habet: quod facit, non tam ſua cauſa, quàm mea facit: non quidem ut ludum aperiat (quod à dignitate magnifici uiri alienum eſſet) ſed ut animum à grauioribus curis relaxet, ille quaſi aliud agens, ludit in uertendo Demoſthene. Ego uerò illud unum ago, & non uulgarem utilitatem ex ea re capio. Expoſui tibi cauſam meam, quam ad te ueluti arbitrũ defero: quicquid ſtatues, æquum iuſtúmque exiſtimabo. Dictionarium in Germania non exeuditur: quod Pariſiis exorſum eſt, uenit nouem libris Venetis. Quod ad ius ciuile pertinet, allati ſunt Commentarij Marij Salomonij Albertici, iuriſconſulti equitiſque Romani, in librũ primum Pandectarum: eiuſdem in .l. Gallus, & in §. Reſponſa prudentum, paradoxa Marcelli. Sed heus tu, quidnam audio? Sonetus uenit, imprudẽter ſanè fe-

a.iij.

cit, Tholoſæ manſiſſe debuit, ubi nonnullam apud imperitos eloquētiæ, apud peritos loquentiæ famam inuenerat. Nunquam me hercle monſtra illa, *& portenta uerborum, auribus* Italorum Ciceronis *lectione tritis, & omnem ſermonis peregrinationem reſpuētibus probabit.* Ceruotium *febre laborare, ut debeo, moleſtè fero: uerùm, uti ſpero, & ut tu oſtendis, breui ualetudinē recuperabit: eum tu meis uerbis ſaluta.* Hieronymo *&* Alixantio *ſalutem ex me dicito. Accepit ante paucos dies legatus literas ex* Brixio, *quem tu ex ſermone quorundam aut grauiter affectum, aut etiam uita defunctum exiſtimas: uiuit & ualet, luſitque uerſibus aliquot in* Veneris *ſtatuam, quam* Renſus *regi dono dedit. Scripſit tria epigrammata, mitto ad te unum breue, in quo* Bayſij *meóque iudicio melius quàm in cæteris, illi ſucceſſit,*

Quæ donata tibi Venus eſt, Frāciſce, volebat
 Illa loqui tecum, poſſe loqui ars dederat.
Sed dum præuertis, mille admirata loquenti
 Eſſe tibi veneres, muta repentè fuit.

Arnoldo noſtro ſcribā, cùm erit otiū, tu eum mihi ſaluta. Bene uale. Venetiis I X. *Calend. Decemb.* 1530.

IOANNI CAVSSADO S.

T V *uerò mi* Cauſſade, *non impudēs aut ambitioſus, ſed parum cautus negotiator mihi uideris, quòd ei grandem pecuniam credere uelis, qui fidē ſuam tueri non poteſt.* Ego *tibi locuples fortaſſe uideor, & ob eam rem tua omnia ultrò ad me defers.* Sed *ſi ſcias quantū æris alieni contraxerim, quod diſſoluere nulla ratione queam, celeriter hinc pedem retrahas, neque poſthac in promittēdo tā ſis prolixus & liberalis.* Tu (*ut aper-*

tè dicam) nõnullorũ hominum prædicatione deceptus, me doctum hominem exiſtimas, & maxime beneficij loco, in meam amicitiam recipi petis. Sed *audi ſecretò uerſiculum, quem ego ſemper in ore habeo,*

–me quoque dicunt

Vatem paſtores, ſed non ego credulus illis.

Videor *quibuſdam fortaſſe eruditus, quòd apud doctiſſimos homines uixerim, multóſque annos in ſtudiis literarum conſumpſerim: uerùm ego me ipſum non aliorum opinione, ſed mearum uirium imbecillitate metior.* Debui, *& (ut uerum fatear) potui ad aliquem doctrinæ gradũ peruenire, ſi cum libris meis uno in loco me cõtinere, quàm perpetuò ſurſum ac deorſum curſitare maluiſſem.* Hæc *eſt hominum expectatio, quã feſelli: qua me uehementer premi ſentio.* Hi *ſunt creditores à quibus urgeor, quibus te etiam atque etiam ſocium adiungis: debitũ exigunt, diẽ ueniſſe dicunt: ego præſentem pecuniam non habeo, inficiari neque uolo, neque poſſum. quòd ſi erunt acerbiores in exigendo, cógar ad aram aut ad nouarum tabularum auxilium cõfugere.* Peto *igitur abs te mi* Cauſſade, *ſi me amas, ſi à me amari uis, ut huiuſmodi homines reprimas & mitiges.* Inops *ſum: dies uel potius annos aliquot ad ſoluendum mihi prorogari poſtulo.* Hoc *ſi impetro, aliquantum nummorum aliunde mea diligẽtia (uti ſpero) corrogabitur, quò illis tibique aliqua ex parte ſatisfiat.* Vale.

AEMILIO PERROTTO S.

SI *quando longius erit interuallũ mearũ literarũ, (ut nunc accidit, & aliâs ſæpe continget) peto abs te, ne mihi id uitio des: néue negligentiæ, aut obliuioni po-*

a.iiij.

tius quàm occupationibus tribuas. Neq; *enim mihi tā-tum ſupereſt temporis ad ſcribendum, quàm tu exiſtimas: & præterea ſtudiorū meorū rationem nō immuto libēter.* Eueniūt *multa quotidie, quibus ego ne tā citò quàm uellē tibi reſpōdeā, impedior.* Acceptis *literis tuis, quibus quæ te autore de* Villanouano *geſta eſſent, ſignificabas, quid etiam me in hac parte facere uelles, cùm ego tibi &* Gallis *in ea re magnopere ſatisfacere cuperē, ecce tibi* Nouiodunē. *epiſcopus adoleſcens ſanè nobiliſſimus, & bonarū artiū imprimis ſtudioſus, cū quo mihi ante multos annos amicitia & familiaritas interceſſerat, ad nos uenit.* Quæ *uerò præſtanda fuerint ueteri amico, nunc etiam epiſcopo, tu melius ſcis quàm ego ipſe.* Omnino, *quantum quidem in me fuit, omnia officia diligentis & amici hominis illi præſtiti, ac quoties eum ita uelle exiſtimaui, ab eius latere nunquam diſceſſi.* De Villanouano *paucis accipe.* Quis *fuerit autor uitæ* Longolij, *neque* Egnatius, *neque is qui imprimendis epiſtolis* Longolij *præfuit, aliquem certum habent: audiui qui dicerēt ab eo ipſo* Longolio *ſcriptam: quod mihi quidem ueriſimile non fit.* Incidi *in nonnullos qui* Villanouanum *autorem eſſe conijcerent.* Quod *igitur compertum non habemus, pro certo inſcribi oportere non ſentio.* De *genere mortis fuit cùm ego idem exiſtimarem atque tu: ſed legatus id factum quod tu ſuſpicaris, pernegat.* Ego *his diebus in bibliotheca* Realtina *caſu cum medico loquutus ſum, qui* Villanouanū *peſte interiiſſe planè cōfirmabat: addebat ſe acerſitum à* Florentinis *quibuſdam, ut ægrotum inuiſeret: adduci tamen non potuiſſe ut eò ueniret, quòd ex eorum ſermone, à quibus uocabatur, certiſſima indicia peſtis colligeret.* Tu *uide, quæ poſt meum diſceſſum*

te intellexiſſe ſcribis, num iſtis firmiora ſint. Ego pri-*mùm in re tam dubia neminem accuſari debere ſentio: deinde, etiāſi omnia explorata eſſent, tamen in epitaphio, quod ſi cum ulla* Italorum *cõtumelia deſcribetur, diuturnũ certè non erit, hoc fieri minimè decet. Quòd ſi hanc plagam à nefariis hominibus accepit,* Galliæ *illuceſcet aliquando dies, cùm & opportuniore loco, & maiore cum libertate hāc iniuriā ulciſci poterit. Quòd uerò in ſcribendo epitaphio adeò exarſiſti, ignoſco dolori tuo, quem ego iuſtum eſſe ex meo ſenſu facilè iudico.* Neq; *ego, qui nõ ſic perſuaſus eram ut tu, cùm aliquid ſimile ſcribere conarer, facere potui quin aliquā particulam doloris in uerſus meos effuderim.* Mihi *quidē quod ſcripſi maximè diſplicet, neque (quod ſciā) unquam in hoc genere peius mihi ſucceſſit.* Equidem *propter intermiſſa māſuetiora hæc ſtudia, muſas mihi iratas eſſe arbitror, non tamen in eo multum operæ poſui. Quòd ſi aliud delegeritis argumentum, & tibi aliiſue per otium non licebit, ego aliquid elaborabo: omnino tamen ab alio hoc idem præſtari mallem. Quo die mihi tuæ literæ redditæ ſunt, eo* Demoſthenis *orationem cum* Dictionario *& meis literis te accepiſſe puto. Quàm uellem eſſe* Patauij, *ut cum* Ludouico *tuo, (quem ueniſſe audio) de rebus* Gallicis *perſcriberes: quod ut facias, etiam atque etiam rogo.* Tardius *quàm uoluiſſem, allatus eſt liber* Alciati De *uerb. ſig. iam enim à neſcio quo* Egnatius *alterum acceperat: itaque eum tibi remitto.* Non *tamen eo minorem gratiam habeo, quòd is non eſt uſus beneficio noſtro, ego enim quod debui & potui, præſtiti.* Tu *uerò quemadmodum neque in aliis antea, ita neque nunc in hoc*

mihi roganti defuiſti. Bene uale. Venetiis. Pridie Calend. Decemb. 1530.

SIMONI VILLANOVANO

Belgæ, Græcè Latinéq; doctiſſimo, cum bonis omnibus diſciplinis, tum ſyncæræ Philoſophiæ imprimis dedito, ob mirificam ſcribendi elegantiam & ſubtilitatẽ, quam etiam ſuis ſcriptis, quæ à nonnullis premuntur, expreſſam reliquerat, teſtimonio Lõgolij toti Italiæ præclarè commendato, Galli, in demortui patriǽque commendationem, placata Italia, poſuere.

Neſcio quo impulſu Italiam, cælúmq; alienum
Prætuleras patriæ Villanouane tuæ.
Inuidit tibi: nec peregrinum uiuere paſſa eſt:
Oſſa inhonorato condidit in tumulo.
Reddere non potuit ſenſum, vitámque ſepulto:
Hoc tibi reſtituit Gallia, quod potuit.

CARDINALI CORNELIO S.

IVLIVS *Camillus, uir ſumma eruditione, & rara probitate, ita mecũ diſcedens egerat, quaſi de re mea amplius deliberãdũ non eſſet: cuius ego promiſſis impulſus, ſtatim à diſceſſu illius Patauiũ ſum profectus, tum ut fidem, quam is tibi de me dederat, liberarẽ: tum ut, ſi uelles, eruditionis meæ (ſi modò ulla eſt) periculũ facere poſſes. Itaque domum tuam ueni: cum Ioſepho primùm, deinde cum Bernardino, optimis ſanè uiris, ſum collocutus. Hoc reſponſum tuli, eo die te minus rectè ualere: de medicorum ſententia, ne quid ad morbũ accederet, à rerum grauiorum adminiſtratione in totum abſtinere decreuiſſe: neque uerò dubitandũ, quàm tibi ratũ gratúmq; eſſet quod Iulius Camillus de me*

ædem meam tuo iuſſu confeciſſet: redirem modò Venetias, ab oratore (cuius uoluntatem ſemper excipiebam) de abitu impetrarem: tibi quidem certè meum aduentum expectatiſſimũ eſſe, ut illi te uelle confirmarunt. Ita feci, & iam libros meos in nauem imponere cogitabã, cùm te Venetias quaſi colligendi tui cauſa ueniſſe de nõnullis audio. Ne multa, nihil mihi prius faciundum putaui, quàm ut te primo quoque tempore quàm honorificentiſſimè ſalutarem. Ex eo ingreſſu cœpi ſuſpicari (dicam apertè, ut mea fert natura) te maleuolorum quorũdã obtrectationibus immutatũ eſſe. ita enim mecũ locutus es quaſi dubia, & incerta planè adhuc eſſẽt omnia: te ſcriptorum meorum nihil legiſſe: quàm longè per linguæ Græcæ ſtudia profeciſſem, neſcire. Vehemẽter ſanè admiratus ſum, hæc tũ demũ abs te dici cùm integra mihi non eſſent omnia, & cùm iam me in eum locum demiſiſſem, unde facilè exitum reperire nõ poſſem. Quod cùm neque familia Corneliorum, neque prudentia, neq; uerò fide tua dignum mihi uideretur, totum hoc ab inuidis manaſſe non dubitaui: faciléque intellexi, quam rem apud te adiumentum allaturam ſperarẽ, eam uel maximè contra me facere. Commendatio non uulgaris Iulij Camilli, quæ me apud te in gratia ponere debuit, magnas inuidiæ procellas, quæ nullo negotio hominem Gallum in Italia obruere poſſent, excitauit. Equidẽ uir mei amantiſſimus nihil prætermiſit: ueruntamen, ut re ipſa experior, abundãtia quadam amoris lapſus eſt. Ea enim me inuito & reclamante ſcripſit, quæ maximam (ut temporibus iſtis) ad conflandam inuidiam, multorúmque odia excitanda, uim habent. Quod igitur mihi plurimum prodeſſe debuit, id quorundam iniquitate in perniciem meam

conuerſum eſt. T*otum illud tamen in hac mea infœlicitate percommodè accidit, quòd, prius quàm in tuam familiam receptus eſſem, cognoui, tum ex uultu, tum ex ſermone, me occultè, & per cuniculos, à neſcio quibus oppugnari.* S*emel enim admiſſus in tuorum numerũ, ſine ſummo animi dolore eiici non potuiſſem: nunc autem excludi me tum facilè patior, tum etiam gaudeo.* Q*uid enim miſerius me dici aut fingi potuiſſet, ſi in domũ quidem tuam eſſem ingreſſus, ex qua aut ſtatim cum ignominia exeundũ, aut, ſi in ea permanere uellem, perpetuo animi dolore contabeſcendum eſſet?* T*ãti* (D*eum obteſtans iuro*) *nõ ſunt apud me omnes omniũ diuitiæ.* E*quidem animi tranquillitatem mihi eripi nolo: quam ut retineam, cedam inuidiæ, cedam maleuolentiæ, neque de hac re poſthac me tibi offerã.* Q*uanquã enim tibi homini doctiſſimo, & humaniſſimo ſatiſfacere* (*ni fallor*) *poſſum:* C*ornelio tamen, id eſt, homini locupletiſſimo, tam multis literarum nomine aliquid expectantibus, obſeſſo, ſatiſfacere non poſſum.* H*æc ſcripſi ad te ſumma libertate, ut ingenium meum, & ſtudia noſtra, à quibus omnis ſimulatio abeſſe debet, poſtulant.* Q*uæ ſi tu non aliter accipies atque à me ſcripta ſunt, meam hanc querelam ad alios quoſdam, ad te nulla ex parte pertinere iudicabis.* E*go cæteris in rebus meum officium, operam, diligentiam, obſeruãtiam ad te defero: tu, ſi placet, non eo minus quòd apud te non uiuam, me tuum eſſe exiſtimabis.* E*quidem quæcunque tum ſanctiſſimo religionis antiſtite, tũ benigniſſimo literarum patrono digna erunt, ſemper de te & ſentiam & prædicabo libenter.* Vale. Venet. Prid. Calend. Nouemb. M.D.XXXI.

IOSEPHO MAGETANO S.

ITA eſſe ut tu ſcribis prorſus mihi perſuadeo, ſuauiſſime Ioſephe, me de Cardinalis immutata uoluntate temerè ſuſpicatũ. tibi ſanè maiorem in hac parte, quàm mihi fidem habere uolo. Neque enim, niſi ita res haberet, tu, quem mei amantiſſimum eſſe cognoui, tam ualde affirmares: & ego uirum amantiſſimum, ac inter ſuos facilè principem, ſemper de ſtudiis meis nõ malè exiſtimaſſe, mihi perſuaderi cupio. Quibus tamen rebus, ut planè à me abalienatum exiſtimarẽ, adductus fuerim: quanquam in ea epiſtola quam ad Cornelium ſcripſi, ſatis aperui, tibi tamẽ familiarius exponam. Audiueram Patauij eſſe qui Iulio Camillo partim obſcurè inuiderẽt, partim apertè eius exiſtimationem oppugnare non deſiſterent: quorum inſtitutum equidem laudare non poteram, quòd homini (ut ego ſentio) optimo ac eloquentiſſimo, qui nihil de eorum laude aut quæſtu detrahere uellet, nulla præſertim ab eo iniuria laceſſiti, nocere cogitarent. Nam ut largiar illis, quo maximè nituntur, artificium nunc primùm ab eo excogitatum & inuentum, omnem fidẽ excedere, fauere tamen pulcherrimis conatibus, non obſiſtere debuerunt. Gallorum fortaſſe partes iſtæ fuerint, ei qui per fraudem (ut quidem iſti putant) aliquid à rege auferre uelit, aditus omnes præcludere: ab Italis quidem homo Italus in re tam honeſta adiuuandus fuit. Sed de hoc ipſi uiderint. redeo ad id quod cœperam. Intellexeram Iulium Camillum flagrare inuidia, cuius commendationem, ut apud Cornelium gratioſam, ſic apud nonnullos inuidioſam fore: ubi primùm res agi cœpta eſt, prædixi. Hanc meam prædictionem nonnulla quæ à Cornelio

in eo congreſſu, unde nata eſt ſuſpicio, dicta ſunt, uehe menter ſanè confirmarũt: uultus triſtis, oratio ſeuera: incerta quidem ſigna, ſigna tamen animi non ſatis beneuoli. Quid illa? cùm ego dicerem me daturum operã ut expectationẽ quam de me Iulius Camillus excitaſſet, aliqua ex parte ſuſtinere poſſem, reſpõdit cõmoto (ut mihi uiſus eſt) animo, incredibile quiddam ſibi uideri. Quis has uoces, maleuolorum eſſe non crederet, præſertim cui nota eſſent quæ de me Iulius Camillus ſcripſiſſet? Ad extremum adiecit, ſe genus ſcriptorũ meorum quale eſſet, ignorare: redirẽ quo die uellẽ, unam de meis epiſtolis afferrem: ſibi quoniam aliquò proficiſcẽdũ eſſet, pluribus mecũ agere nõ poſſe. Reſpondi, me omnia, quæ uellet, eſſe facturum. ita diſceſſimus. Non longè aberam cùm ego extrema iſta cum ſuperioribus contexens, rem totam attẽtius cœpi perpẽdere. Ne multa: hanc feci ſummã cogitationum mearum: eos, qui Iuliũ Camillũ odiſſent, mihi quoq; inuidiſſe: uix præſtare poſſe ut is eſſem quem Iulius Camillus fore recepiſſet: eodem illa de meis epiſtolis pertinere. Quòd tanti uiri teſtimonium (quod ille multo amplius quàm uolebã, dederat) in dubium uocaretur, id quorundam inimicorum artibus effectum eſſe: neque uerò tam accuratè me quicquam ſcripturũ, quod animos iſtorum ipſa maleuolentia ieiũnos, ſatiare poſſet: mihi iam non cum Cornelio, ſed cum Iulij Camilli æmulis rem eſſe: cum illis, ſi Patauium irem, ſuſcipiendã neceſſariò dimicationem. Itaque deliberationem cõcluſi, è re mea nequaquam fore, ſi in has turbas coniicerer, à quibus & natura & uitæ meæ ratio abhorreret. Veni domũ, non iam dubitans quid mihi faciũdũ eſſet: ualde tamen iratus iis, qui & talẽ patritiũ, & tuã, & Ber-

nardini conſuetudinẽ eripuiſſent. Incẽſus dolore, ea ad Corneliũ ſcripſi, quibus maleuolos accuſans, quid facere decreuiſſem, nõ aſperè, ſed apertè, ſine ulla circuitione explicabã. Hic tu me rogas (in quo amicitiæ noſtræ iniuriã facis) ut me totũ uobis remittã, & placabilẽ præbeã: quæ bono animo dicta ſunt, ne durius accipiã. Tu ergo alicui me iratũ putas? Erras mi Ioſephe, ſi hoc de me tibi perſuades. An ignorare me credis, quàm ridiculũ fuerit, me hominẽ Trãſalpinũ, in Italia, Italo uel ignobili iraſci? Verùm ſi præteritis nihil offenſus es, amabo mi Ioſephe, ſuſtine te parũper, & ubi rẽ audiueris, cõſilio me iuua. Ego ſimulac me à uobis excluſũ credidi, dixi oratori de Patauina illa conditione, quod ſperabã mihi non ſucceſſiſſe. In quẽ ſermonẽ cùm ingreſſi eſſemus, multa mecũ ille humaniſſimè (ut ſolet) diſſeruit. De diſceſſu nihil certi ſe ãtè cõſtituere poſſe, quàm literas è Gallia accepiſſet: & quoniã à uoluntate regis hæc pẽderẽt, fieri poſſe ut hic quartus annus quintũ adduceret: ſe in utranq; partẽ æquo animo eſſe: optimum ſibi uideri, ſi non prius me commouerẽ quàm de uoluntate regia certior fieret. Siue enim manendum, nihil eſſe quod laborarem: ſiue decedendũ, tunc quoque ſatis maturum ut meis rationibus proſpicerem, fore. Dixi mihi uehementer conſilium probari, & in utrãque partem eſſe tutiſſimum. itaque me eo uſurum: in quo ſine maxima leuitatis ſuſpicione non perſeuerare non poſſum. Hoc loco non urgeo ut mihi conſilium des, & ſententiam de his rebus exponas tuam: mihi certum eſt, quiduis potius perpeti, quàm conſtantiam non retinere. Duo modò abs te peto: unum, ne me iracundia, aut arrogantia, ſed iuſtiſſimis de cauſis, quo minus ad uos hoc tempore ueniam, prohiberi: alterum, anti-

ſtiti Cornelio ut iſtud idem perſuadeas. Cui quidem propter eam uoluntatem, quam erga me declarauit, tãtum debere me exiſtimo, quantum ſi me omni beneficiorum genere cumulaſſet. Venet. Idib. Nouemb. M. D. XXXI.

AEMILIO PERROTTO S.

QVO'D *minus ſæpe ſuperioribus diebus meæ literæ ad te peruenerũt, negligentiæ tribuere ſi uoles, erit illa quidẽ durior accuſatio, neq; tamen non uera: non enim ſum in ſcribendo impiger. Itaque in confeſſione criminis deprecatione utendum erit. Adiungam tamen & alteram defenſionem, me rem non habuiſſe. Tertiũ item, tuos municipes Maroſticanos minus frequenter quàm antea, huc uenire. Satis ergo nõ accuſare, quàm reum tibi eripi. Quòd ſi mihi dicam intendere uoles, & ab hac ſententia deduci non poteris, uereor ut per quartanam uadimonium obire poſſis: atque, ut ea careas, Venetias tamen in litem tibi ueniendum erit, ubi ego ſplendore, gratia, copiis oratoris ad corruptionem iudicij abutar. Sed extra iocũ: amabo te, mi AEmili, quid tibi uis? cur te enecas? cur ualetudinis rationem nullam ducis? Incumbendum quidem eſt in ſtudia: uerùm & illud curandum, ut quamdiutiſſimè facere poſſis. Memini olim me tibi in hanc ſententiam ſcribere, Vide ne dum nimis feſtinas, uſpiam offendas, ac te præcipitem des. Quare ſimulatque ex febri te laborare intellexi, magnum accepi dolorem, ueritus ne id quod prædixeram, eueniſſet. Quo igitur maiore metu de morbo tuo ſum perturbatus, eo uehemẽtiori lætitia propter recuperatã ualetudinem totus efferor. Nihil eſt igitur quòd de medicina tibi tradenda laborem,*

cùm

cùm iã bellè habeas. Equidẽ cùm ab ineũte ætate à patre audiui, tum neſcio quis Gallus, iuris Põtificij magis quàm bonarum artium ſtudioſus, qui te unà cum Nouiodunenſi Romæ uidit, & à Georgio literas mihi attulit, cũ peteret ubinã eſſes, ut ualeres, ego te Maroſticæ quartanã habere reſpondiſſem: dixit illud idẽ quod ego iam inde à puero à patre didicerã, à doctiſſimis Italiæ medicis reſponſum eſſe, Quartanæ præter moderatũ uictum medicinam nullam adhibendam eſſe. Verùm ſinamus ualere quartanã: ueniamus ad alia quæ requiris. Primum illud eſt, quòd ais, te, dum ægrotares, de tuo in Galliã reditu ſæpius cogitaſſe: ad extremum, & inchoati operis & conſtantiæ cauſa in eam ſententiam ueniſſe, fore honeſtius, ſi perlectis L. Pandectarũ libris, tum demum ex Italia decederes. Neque tamen hoc apud te fixum eſſe uidetur, cùm petas meũ tibi de hac re iudicium perſcribi. Non mihi ſumo, mi AEmili, ut plus in tua re uideam quàm tu ipſe: uerùm quoniam ita uis, aperiam paucis quid ſentiam. Si quis eſt qui ſtudiis tuis faueat, eáque ad exitum perduci uelit, is ego ſum. Quòd ſi in Italia ſolùm id conſequi licet, autor tibi ſum ut ne eam relinquas; ſi uerò ea quæ in animo habes, tam bene in Gallia noſtra, quàm inter Italos efficere potes: eò proficiſcare cenſeo, ubi & ſuauius uiues, & lubentius (ſi res ferat) moriere. Quid tibi accidat neſcio: ſed ego humanitatem illam uerè Gallicam ita deſidero, ut magnam de alacritate ſtudiorum meorum partem hæc res mihi detraxiſſe uideatur. Præterea cùm te hæc regio neque doctrina neque uiuendi exemplis augere poſſit, non uideo cur patriæ (quæ utrunque ſuppeditare poteſt) eam præferas. Si otium ſpectas, multi uici ſunt in Gallia ſalu-

bri cælo, ſumma amœnitate, procul ab interpellatoribus. Si opinio hominum te mouet, mea quidem ſententia Tholoſæ leges interpretari, quàm Maróſticæ uiuere, ad ſanitatē accommodatius eſt. Adde tot pericula, quib⁹ expoſiti ſumus, quæ ſubire cùm res cogit, ut magni excelſique animi eſt: ita cùm neque neceſſitas compellit, neque utilitas ſuadet, uelle tamen in diſcrimine uerſari, aut temerarij, aut etiam amentis eſt. Nihil dico de moribus horum hominum corruptiſſimis: quæ una cauſa hominem Chriſtianiſſimum commouere debet. niſi fortè tua nihil referre exiſtimas, quibus cum uiuat aliquis, cuius conſuetudine utare. Ego quidem de iſtis hominibus intimum habeo neminem, & tamen mihi oculi dolent, quoties in eos incurro, & ſimul ſanctiſſimorum amicorum ſermones requiro, quibus alter alterum Tholoſæ ad pietatem hortabatur. Scripſi pluribus meum de hac re iudicium: tu quod putabis è re tua eſſe, id facies. Tranſeo ad alia. Imperator crebras expectationes ſui commouet, uerùm Germaniam cùm pacare non poſſit, re infecta redire exiſtimat. Omnino de his rebus incerta & uaria ad nos afferuntur. Iactatum eſt à nonnullis eum ad Lutheranos inclinaſſe. Huius rei præter rumorem nullus autor erat. Turca (ut exiſtimo) nihil minus quàm de pace cogitat, præſertim nunc Mathona recepta à cruciferis illis equitibus: in qua ciuitate recuperata tantum nos lucri fecimus, quantum damni in Rhodo amiſſa acceperamus. Venetis res non ita placet. De Gallorum in Italiam aduentu falſa ſunt quæ audiſti. Itali quidem dimiſſi ſunt, accepto tamen prius trium menſium ſtipendio, adeo ut nonnullis rex non tam eos à ſe dimit-

tere, quàm in Italiam mittere uoluiſſe, uideatur. Hoc nuper ad nos allatum eſt, reginam nonnunquam in uenationem exire ſolitam, ſectarique ceruos, ueluti alteram Dianam: equum uerò tanta uelocitate incitare, ut quodam die regem ipſum anteuerterit, ac dum per denia & ſaltus ad latratus canum, modò huc, modò illuc uagatur, prior ad cerui interempti ſpectaculũ peruenerit. Hæc lætiora ſunt, & leuiora: quæ ſequuntur, grauiora. Rex Ligures omnes ſeueriſſimis edictis propoſitis primo quoque tempore è Gallia iuſſit excedere. Edictorũ multa ſunt capita: unum quod ad nouas tabulas pertinet, quorum tertia pars ad debitorẽ, duæ reliquæ ad regem redeunt. Quãta in trepidatione ſint amici noſtri Ligures, tu exiſtimare potes. Rumor eſt eos apparare omnia ad bellum neceſſaria. rex quid in animum induxerit, diuinare non poſſum: multa tamen concurrunt, ut bellum proxima æſtate fore exiſtimem. Nõ minimum ſignũ, quod audiui de quodã certo homine, regem ad exædificandas naues longas animum adieciſſe: quæ tu nemini dixeris. Quid præterea? quid? dicebant reginam ad fratrem uelle proficiſci. Hactenus de rebus publicis, ut quodque ueniebat in mentem tibi ſcripſi, non Latinè quidẽ (quod in hac epiſtola magna ex parte facere neglexi) ſed apertè. Audi nunc pauca de priuatis. Binæ literæ eodem ferè tẽpore à Georgio redditæ, in quibus hoc ſignificabat, ſe Tholoſam rectà proficiſci, cauſam non explicans: tãtum adſcribebat, ſe de uoluntate patroni id facere: hortabatur ut ſi uellem, Romam uenirem, fore mihi omnia cum Iacobo communia: nihil ferè præterea, niſi ſe noſtras literas accepiſſe, & alia quædã, quæ ex amicorũ literis iam intellexeram, fratris enim & amicorum

iam triduo antè literas acceperam. Tholoſæ fœliciter omnia. Qui iuriſdictioni ordinariæ præerat, regi à libellis eſt. Michael Faber in fratris locum ſucceſſit. De matrimonio res confecta clàm, tamen ex animi ſententia. Quid quæris? ut ad eorũ fœlicitatem, ita ad meam lætitiam, quam ex his rebus capio, nihil addi poteſt: uterque pius, uterque meus ciuis, uterque mihi amiciſſimus. Ego quidẽ quodãmodo mihi tribui exiſtimo quod illis datũ eſt. De morte domini ab Anna, puto te audiuiſſe, cuius loco Patus ius Pontificiũ interpretatur: eſt à bonis literis nõ abhorrens: gaudeo tales uiros augeri honore. Rector Saxenſis Tholoſæ eſt. Reſcripſi ad omnia, niſi de Haloãdro: ſed hoc erit alterius epiſtolæ argumentum. Bene uale, & ualetudinem tuã cura diligenter. Saluta ex me Ludouicum, tum Franciſcum, & alios amicos, ſiqui ſunt Maroſticæ qui nos ament.

Sed heus tu, ne tibi quod ad me ſcribas, deſit, exercete in hac deliberatione, Romámne mihi eundum trãſacta hyeme putes. In altera parte hæc inſunt: oratoris humanitas, & eruditio, quibus ſtudiorũ meorũ ratio nititur: ſuſpicio leuitatis, cùm bono loco ſis, uelle aliò tranſfugere: ſtultitiæ reprehenſio, quæ ueniã non habet, ſi me facti poſtea pœnitebit. In diuerſam partem iſta impellunt: Venetiis non eſſe conſeneſcendum: uidẽdã Romam neceſſariò: nullum tempus magis idoneum inueniri poſſe, quàm dum noſter Iacobus illic eſt, qui & ſe & ſua defert, & quodammodo meũ aduentũ cupere uidetur: incõſtantiam ab eo abeſſe, qui annum & quinque menſes Venetiis uixerit: ſtultum nõ eſſe, qui ſtudio rerũ pulcherrimarum inde ſe cõmouet: me per literas Græcas uſque eò progreſſum, ut per me poſſim nonnihil conſequi. Quæ me magis his omnibus pungũt,

memini me tibi Patauij dicere: tu hæc omnia diligenter
expendes, & ubi primùm per otium licebit, per literas
quid tibi placeat ſignificabis: quas tu non niſi certo ho-
mini. De diſceſſu illius (ſcin' quẽ dico? ſcriptorẽ illum
antiquitatum) nihil dum certi habeo. Iterũ uale, & me
(ut facis) ama. Venetiis. 2. Calend. Octob. 1531.

IACOBO SADOLETO S.

QVOD ueritus ſum antea, Sadolete doctiſſime, ſi
ego adoleſcens, neque bonis artibus excultus, neq; in re-
cta dicẽdi ratione ſatis exercitatus, ad te prouecta æ-
tate uirũ, ab omni doctrinæ genere inſtructiſſimũ, Ro-
manæ eloquẽtiæ hac noſtra ætate cũ paucis facilè prin
cipem, literas darem: ne meum iſtud factum cum teme-
ritate coniunctum uideretur: id totum penitus ſublatum
eſt, meúmque hunc ſiue pudorem ſiue metum uicit be-
neficij erga me tui magnitudo. Nam inueni quidẽ pluſ-
culum etiam audere quàm par ſit, ab omnibus ferè cõ
cedi ſolet: non habère gratiam quibus debeas, omni æ-
tati ſanè turpiſſimum eſt. Itaque uetus illa dubitatio in
præſentia nihil me mouet, neque tam uenit in mentem
uereri reprehenſionem, quòd ſcribam, quàm quòd ſe-
rius id faciã. Equidem meũ ſilẽtiũ in tuis illis ad Bona-
micum doctiſſimè ſcriptis literis mihi ſubaccuſare uiſus
es, in quibus locum de Melphitana conditione ita con-
cludis, Qui ſiue profectus eſt, ſiue nõ, meũ tamẽ
officiũ in illũ conſtitit. Hoc ego ſic accepi, quaſi di-
ceres, Cùm meum in re ſua ſtudium perſpexerit, etiã-
ſi hanc ſpem aut ſequi noluerit, aut cùm uellet, nõ po
tuerit, eſt tamen cur mihi gratias agat. Hoc tu ſiue i-
ta ſenſiſti, ſiue cùm aliud ſignificares, ego ita interpre-
tatus ſum, iure tamen tuo à me, quem iam tibi obliga-

ras, expectare potuiſti: & ego, niſi nimis magnam modeſtiæ rationem habere uoluiſſem, maturius feciſſe debui. Cuius enim humanitatis illud eſt, eum, quem ne de facie quidem noueris, ob unius (aut ad ſummum alterius) epiſtolæ lectionem tam amãter complecti liberalitate tua? tam ſolicitè, tam ſæpe de illius negotio ſcribere? Facit quidẽ ſuperioris uitæ tuæ cõſuetudo, ut minus hæc mirabilia uideãtur. Quòd cùm in aliis multis, tum uerò in Longolio ornando te eundem præſtitiſti. Sed in ipſo Longolio incredibiles erant ingenij dotes, quæ te ad eum amandum raperent, ac tum ſibi ſtudium deberi quaſi contenderent: ego uerò quo à ſummis illis uirtutibus abſum lõgius, eo plus me tibi debere ſentio: propterea quòd cùm nihil in me ſit, quod quidẽ tuam beneuolentiã colligere poſſit, ſpõte tua tamen ad me ſubleuandũ omnem operam & ſtudium contuliſti. Ergo tua iſta uoluntate, quam in negotio Melphitano apertiſſimè declaraſti, ita me tibi deuinctum eſſe ſcito, ut à multis beneficia ipſa grata mihi multò minus acciderint. Neque enim per te ſtetit quominus ampla conditione, magna ſpe, apud optimũ principẽ uiuerem. Quid autẽ in cauſa fuerit, ne quò me uocabas profectus ſim, paucis accipe. Vt primùm mãdato tuo Lazarus Bonamicus mecũ egit, dixi quibus cõditionibus nobiliſſimos adoleſcentes docere uellẽ. Illud imprimis petij, certam ſedẽ, & quietã conſtitui ſtudiis noſtris: circuncurſationes illas, quibus nobiliſſimi quiq; in Gallia ſurſũ ac deorſũ perpetuò iactarẽtur, & iſtã uitæ rationẽ oſtendi mihi uehemẽter diſplicere. Bonamicus, quòd de omnibus his quæ eſſet Melphitani principis uolũtas ſe certũ neſcire diceret, ad te omnia diligenter perſcripturũ reſpondit: feciſſe puto. Dũ expectamus tuã & principis de rebus iſtis ſentẽtiã, ecce tibi, Vaurẽſis antiſtes Lazaro Bayſio

ſucceſſur⁹ Venetias uenit, hortatus ut ſecũ manerẽ. Ego, qui in Galliã antea cogitabã, ſimul atq; cum præſentẽ uidi, de cuius ſanctiſſimis moribus, eruditione, humanitate a multis plurima prædicari audiueram, non ſolùm ut diſcedere liceret non pugnaui, uerumetiã quò me apud ſe eſſe pateretur, obſecrare non deſtiti. Cuius mei conſilij quid ego tibi ſcribã me fructum maximũ capere? Nuſquam ſanctius, ita me Deus amet, nuſquã ſuauius. In quo homine cùm cætera ad meã naturã apta ſunt, tum illud percommodè cadit, quòd te, quẽ obſeruare neceſſe habeo, amat facitque plurimi. Cõplexus ferè omnia, ſupereſt, ut illã ipſam gratiarũ actionem, quæ me adſcribendũ impulit, in epiſtolã includã. Sed ſtultiſſimũ fuerit, uelle me iuuenẽ infantiſſimũ tibi uerbis ſatiſfacere, cùm tu homo eloquentiſſimus re ipſa rationibus meis conſulere conatus ſis. Obſeruantia ſumma, & beneficij accepti memoria opus eſt: quas quidẽ niſi in me eſſe perſpexeris, indignum omnino in quem conferatur aliquid beneficij, iudicato. Bene uale.

AEMILIO PERROTTO S.

QVO in ſtatu eſſent res tuæ, cognoſcere ſanè laborabã, quo etiã mihi gratiores fuerunt literæ tuæ. Probatur mihi ſanè ſtudiorum tuorum ratio. Vnum uide, ne dum nimium feſtinas, offendas uſpiam, aut etiam te præcipitem des. Nolo damnare inſtitutum hoc tuum, quòd in iſtum angulũ te abdideris: iam enim hoc præteriit, & in integro non eſt. Hoc ſolùm peto, ne tantus ſtudiorũ ardor animum occupet tuum, ut interim ualetudinem non cures: qua ſcilicet amiſſa, ampliſſimi fructus induſtriæ ingeniíque tui in diſcrimen uenient. Quòd Maroſticæ potius quàm Baſſani tabernaculum

tuum conſtituiſti, quod ad ſolitudinem quidem pertinet, quã tu magnopere optare uidebaris, non ita multũ intereſt. De rebus meis quid ego tibi ſcribam? nuper Patauij non ſatis rectè habebã: nunc ſum planè reſtitutus. Quæ cauſa fuerit profectionis, puto te ex Iacobi noſtri literis intellexiſſe. In ſtudiis eandẽ ego uiã ſequor quã antea: orator tamen quotidie de priſtina diligentia nõnihil remittit, erga me tamen idem eſt qui fuit. Quòd ſi eum uel tantillum immutatum ſenſero, næ ego ſtatim ad Georgium. De libris Germanicis, allatus eſt totus Ariſtophanes Græcus. Authẽticæ Græcæ, quas ad te mitto, emptæ ſunt 7. libris Venetis. Lugduni Lexicon Hebraicum ualde copioſum excuſum eſt. De ſimulatione quod ego ſcripſerã, ad Simonem nõ pertinebat: quem, uirũ bonum, & amicum minimè fucatum cognoui: aut, ſi aliter eſt, mihi planè impoſuit. Quod ad res Mediolanenſes pertinet, certum neſcimus quo authore Marchio Muſtrenſis hæc miſceat: omnia ſunt dẽſiſſimis ſimulationum integumentis inuoluta. Rex quidem præ ſe fert, ſe nihil minus uelle: tu de eius uoluntate coniecturam facito. Res Gallicæ bono ſanè loco ſunt, & (uti ſperamus) erunt meliore. Bene uale. Venetiis.

BENEDICTO RAMBERTO, *patritio Veneto,* S.

NOLI *queri Rãberte ſuauiſſime, ſi ſerius quàm fortaſſe expectabas, ad te ſcribo: ne ego, quod contrà quàm mihi iſthinc diſcedenti receperas, adhuc Patauiũ non ueneris, tecũ expoſtulem. Quòd ſi occupationes in cauſa fuiſſe dices, cur mihi in hac urbe hõſpiti, cui bibliotheca explicanda, & noua quædam ſtudiorum ratio primis hiſce diebus conſtituenda fuit, nõ liceat iſtud*

ipſum reponere? Adde etiam, quòd nihil magnopere dignum ſcriptione habebã: & ne nunc quidem aliquid in mentem uenit, niſi te multis de cauſis plurimi fieri. Quid autem de te ſentiam, Manutius noſter optimè teſtis eſt: quæ ideo in præſentia omitto, ne ego impudenter ad te ſcripſiſſe uidear, quæ ſine ſummo pudore (qua es modeſtia) legere non poſſis. Vnum abs te peto, ex quo etiam me tui cupidiſſimum facilè cognoſces, ut ſi tibi ingenium moréſque probaui meos, ſi earũ artium, quas tu iam inde à pueritia conſtantiſſimè coluiſti, nonnullũ ſtudium in me eſſe uides: ſi & in poſterum non ſolùm amari ſed etiã obſeruari intelliges: peto, inquam, abs te ut Bunellum in aliquo amicorum tuorum numero eſſe patiare. Hoc ſi mihi das ut nullum præterea quæſtum bonarum artium faciam, numquam me in Italiam ueniſſe & Venetiis uixiſſe pœnitebit. Bene uale.

AEMILIO PERROTTO S.

CVM *mihi redditæ fuiſſent priores literæ tuæ inter prandendum, à prandio ſtatim uix dum perlectis libros de oratore dedi Bellonio, qui ſe nocte ſequenti Patauium traiecturũ confirmaret: quos ex poſtremis intelligo tibi non eſſe redditos, téque id iniquo animo ferre. Ego uerò etiam aliquanto moleſtius tuli: ab eo die Bellonium non uidi. Nouiodunenſis epiſcopus cõmutauit hoſpitium: non poſſum conuenire hominem, & cùm cõuenero, ne iraſci quidẽ licebit. Si perferre non potuit, aut reddere mihi debuit, aut curare ut liber ad te perferretur. Allati ſunt libri è Germania, inter quos Codex: eum ad te miſiſſem, ſed pertimui pretium: uenit enim 10. Marcellis Venetis. Excuſus eſt recens libellus Bayſij oratoris noſtri, de re Veſtiaria, cui adiũctus eſt*

Tractatus de Vaſculis, cuius lectio ita me delectauit, ut ea cauſa tardius tuis literis reſpõderim. Si quæris quãti? duobus Marcellis: ſcribe an eos mitti tibi uelis. Cura, ſi placet, ut reddantur literæ quas unà cũ tuis accipies, Paulo, quæ quidem cùm mihi à Pandolpho datæ ſunt, aliter obſignatæ non erant. Chandonio dices ſic factum de faſciculo literarum, ut iuſſerat: me etiam cũ oratore loquutum de eo, quod me tacente ſatis intelligis. Ille ſe nihil magis uelle, queri etiam quòd neſciſſet cùm alter tantopere de diſceſſu urgeret. Nunc neſcio quo pacto is retardatus eſt, uel quòd ſenſit, quod inter nos agebamus, uel quòd aliquid aliud minimè ſucceſſit. Si tamen diſcedet, ita fiet ut uolumus. Bene uale. 6. Non. Mart.

AEMILIO PERROTTO S.

REDDITAE mihi fuerunt tuæ literæ unà cum his quæ Iacobo & Alixantio deſcriptæ erant. De OEconomo quòd Romam iuerit, non magis tu miraris, quàm ego. orator quidem ubi reſciuit, iniquo ſanè animo tulit: ille enim ad Lauretanæ uirginis (quòd uoto obſtrictus eſſet) ſe uelle proficiſci dixerat. Tulit autem caſus, ut interim dum abeſſet orator, eius opera magis egeret quàm unquam antea. De facto eius quis ſit meus ſenſus, puto te intelligere. Nihil apertius ſcribo: uides inter quos mihi uiuendũ ſit. Hæc eſt ſanè mea ratio, ut (quãtũ quidẽ in me eſt) offendã neminem. Verùm hæc & alia, ſi quæ erunt, præſenti ſermoni reſeruemus. De Georgio quæ ſcribis, omnia ſanè mihi iucundiſſima fuerunt. De animo eius ergà me nunquam mihi dubium fuit, ſempérque in eo ſi mihi diſcedendũ eſſet, tutiſſimum perfugium poſui, quam

ſpem mihi adhuc præciſam non eſſe gaudeo. Quanquam enim (quomodo nunc eſt) bono loco ſunt omnia, & ego ſumma erga me oratoris benignitate fruor, tamē quis ſcit an perpetua hæc erūt? & tamē ego priuſquam ex Italia *diſcedo, uidere* Romam *cogito.* Quod *utinam aut exiguo ſumptu aut etiam nullo facere poſſim: in qua re ſi quis hoc tēpore iuuare me poteſt,* Georgius *noſter imprimis poteſt, à quo epiſtolam de rebus omnibus mihi afferas uelim: ſed quæ pondus habeat: quo enim lōgior eo gratior futura eſt: & tu pro uectura (ſi bene te noui) nihil exiges: ego quidē certè nihil dabo.* Sed *heus tu, quis fratri meo me cum oratore uiuere nuntiauit? ego ſanè de ea re nihil ad eum memini me ſcribere.* Eum *autē & omnes amicos de induſtria celabam, id metuens quod euenisse iam uideo.* Omnino *literas permutationis mihi mitti à fratre uolo: ſi erit opus, utar: ſi non erit opus, nihil nocebunt.* Epiſcopum Nouiodūnenſem *mihi ſaluta, ſi tamen meam illi ſalutem non ingratam fore exiſtimas.* Ad *eum non ſcripſi: primùm enim ſatis temporis non habebam, cùm has feſtinanter (ut uides) ſcripſerim: deinde res prorſus me deficiebat: ne ad te quidem quid ſcriberem habuiſſem, niſi ex tuis literis argumentum mihi natum eſſet.* Hanc *epiſtolam cum* Georgio *noſtro communicabis, cui, &* Iacobo Bernaio *plurimam ſalutem.* Bene *uale.* Venetijs.

AEMILIO PERROTTO S.

ETSI *nihil habebā quod ad te ſcriberē, tamē quòd literas ad* Nouiodunenſem *meas ei per te reddi uellem, facere non potui quin hanc ſchedulam quoque ad te exararem.* Ad *epiſcopum* Nouiodunenſem *ſcribo: diſcedens enim à me petierat: alioquin nunquam hoc mihi*

ſumpſiſſem. Hortor *ut literas ſua benignitate comple-ctatur, & ex ea re potiſſimum laudem petat: ac quod epiſcopi noſtri in canes & equos alẽdos inſumunt, ipſe eoſdem ſumptus in uiris bonis iuuandis & ornandis faciat.* Tu *(ſi uidebitur) epiſtolam priuſquam reddas, leges, ut poſſis (ſi opus erit) meam cohortationem ſermone tuo ſubſequi.* Cupio *ſanè (quod commodo tuo fiat) te adeſſe cùm leget, ut nõ ſolùm orationem ſed etiam uultum legentis mihi per literas exprimere poſſis.* Non *eſt ſatis æquus* Ciceronianis, *fures exclamat ubi quid à* Cicerone *ſumptum uidet.* Scripſi *tamen, quoniam ita ſe uelle oſtenderat: quod meum obſequium, ſi ei gratum non erit, non committam ut ſim iterum moleſtus.* Bene *uale.* Venetijs. 4. Non. *Ianuarias.*

PETRO FABRO SVPPLI- *cum libellorum magiſtro,* S.

ETSI *ei qui maleuolorũ & improborum iniuriis oppreſſus iaceat, à quouis ſubleuari gratiſſimum eſt: tamen neſcio quo pacto iucundior eſt ſalus quæ ab eo proficiſcitur, cui te chariſſimũ ſemper fuiſſe iudicaris.* Nam *cùm res ipſa per ſe magnam lætitiam affert, tum opinio illa non fruſtrà in hoc uiro ſpem poſuiſſe, non in errore uerſatum eſſe, mirificè delectat.* Quod *ego propterea ad te ſcribo, ut ſcias me duplici uoluptate affectum eſſe, ſimulatque intellexi te meæ cauſæ patrocinium apud regẽ ſuſcipere decreuiſſe.* Quãquam *enim ſuſpicione criminis in me falsò collati, liberatum reſtitui, cuiuſcunque tandẽ gratia & autoritate id fiat, non poterit non accidere gratiſſimum: à nemine tamen facilius quàm à te ipſo me hoc genere beneficij patiar obligari.* Alius *fortaſſe ab uno omnia expectanda ne-*

get: ego contrà, cùm plurimum tibi debeā, cupio immenſa illa merita erga me tua maximi huius muneris acceſſione cumulari. Tibi autem pro me laboranti ob eam rem facillima erunt omnia, quòd meam cauſam potuiſti melius noſſe quàm ego, qui prius me condemnatum quàm meum nomen delatum, me prius exulem quàm reū eſſe, cognoui. Quòd ſi de me aliquid dicendū erit, poteris non quæ ab aliis acceperis ſed quæ tu aut in omni uitæ meæ actione uideris aut in colloquutionibus audiueris, ſine ulla dubitatione confirmare. Ego ijs quibus cum uixi, ut literarum ſacrarum lectione animū alerent, rectè piéque uiuerent, ſemper autor fui. Qui ita uitam inſtituerunt: ſi à plebe indocta ſeditioſorū nominibus inquinātur, nihil me mouet rei tam ſanctæ ſacrilega appellatio. Ego ſanè huius ordinis uel princeps haberi uolo. Sed omittamus hæc quæ in præſentia ſubtilius diſputare nihil attinet: illud potius agamus, obſecro, ut quam uoluntatem mei tuendi oſtendis, eam conſerues aut etiam (ſi potes) augeas. Quòd ſi de cōſtantia tua dubitarem, licet in Gallia tutò mihi eſſe non liceat, præſens, ut in ſententia permaneres, humiliter & demiſſè peterem. Sed cùm mihi ſponte tua dederis maximam ſpem, innocentiæque meæ præſidium in te poſitū eſſe uolueris, à te ipſo deficere iam tibi integrū non eſt. Ego longiſſimè abſum: res me abſente minore periculo tranſigetur. Præſens enim quid aliud in memoriam redigere poſſem? at hoc ipſum per alium commodius adminiſtrari poterit. Itaque tutiſſimum in omnē partem illud conſiliū uiſum eſt, nō prius Italia excedere quàm Vaurenſis antiſtes, patronus meus, ex hac legatione in Galliam reuocetur. Erit mihi omnino ad omnes res aptius, & ad morum commēdationem honeſtius, in uiri

ampliſſimi & optimi comitatu redire. Caue enim putes *probitate, eruditione, rerum adminiſtratione, prudentia, comitate, humanitate, caue, inquam, putes ullum eſſe hac noſtra ætate, quē omni uirtutum laude huic præferre queas.* Addo etiam*(quod tamen ſine ullius contumelia dictum uelim) qui cum eo iure conferri poſſint, eſſe perpaucos, id quod tu ipſe aliquando uerum eſſe experiundo cognoſces.* Quare*(ut paulo antè expoſui) magnum adiumentum afferet rebus noſtris talis uiri qualem tibi depinxi, me comitem eſſe.* Ergo *unà cum eo in* Galliam. Interea *ſtudiorum meorum (quibus mihi nihil charius eſt;) curſum tenebo, conabórque ad aliquē gradum eruditionis peruenire, ne tu obſcurum planè, & nullius pretij ciuem patriæ reddidiſſe uideare.* Venetijs.

AEMILIO PERROTTO S.

DE *petitione tua* Lodouicus *tuus cætera tibi exponet, hoc ex me cognoſce.* Nuper *cùm* Patauium *ab oratore miſſus eſſem, cùm id diligenter cuius cauſa uenerā curaſſem, placuit experiri an poſſem res ſanè turbulētas componere.* Sed *cùm mihi* Venetias *primo quoque tempore redeundum eſſet, re tentata quidem ſed non perfecta diſceſſi.* Nunc *audio non ſolùm res pacatas non eſſe (quod optabam): ſed, (quod minimè omnium uellem, & quod ne accideret ſemper ſum ueritus)* Iacobū *noſtrum ſuperioribus diebus à neſcio quo oppreſſum, duobus uulneribus acceptis uix euaſiſſe.* Diſrūpor *me hercule noſtrorum animos ita exarſiſſe ut de re leuiſſima uſque ad uerbera & cædem ſibi decertandū putarint.* Hìc *ego quid tibi conſilij dem, non uideo.* Quod *ſi potes ſine illorum qui tibi ſtudent, offenſione, malim*

te penitus hanc petitionem abijcere quàm ut rem in dimicationem periculi plenam deduci patiare. Quanquam enim tu neminem tua cauſa ad arma uenire uis, tamen uereor ne tu omniũ malorum autor fuiſſe uideare. Hoc meũ conſilium ſat ſcio nõ probaturos eos quorum animi hac recẽti iniuria maximè ſunt exulcerati: ſed tu uoluntatis amicorum ita demum rationem habere debes, ſi ſine illorum periculo res obtineri poteſt. Quis enim iure non laudet Ciceronis cõſilium, qui maluit in exilium abire quàm ſuorum ciuium corpora telis improborum obiicere? prius tamen quàm ad hæc ultima deſcẽdas, præſens, ſi quidem te tutò eſſe Patauij putabis, aut ſi id non potes, per literas abſens Limantij animum quauis ratione tentes uelim: oportet enim cãdidatũ ambire, prehẽſare, ſupplicẽ eſſe. Ad extremũ, ſi precibus nihil proficies, omnia potius deponas cẽſeo quàm ullius ſalutem in diſcrimen adduci patiare. De libris tuis quid actum ſit, ex literis Baptiſtæ bibliopolæ intelliges, qui huic negotio præfuit. Bene uale.

AEMILIO PERROTTO S.

De Demoſthene quoniam te uehemẽter deſiderare cùm ex ſuperioribus literis, tum ex proximis perſpexi, petij à legato, & facilè impetraui: cõmemoraui tua erga me ſumma merita, ueterémque inter nos neceſſitudinem, quam ego lædere, & non mediocriter uiolare uiderer, ſi tu, qui pro tuis in me officijs omnia à me expectare debeas, non acciperes: quod ego ſine meo incommodo (ſi tamẽ ut ipſe uellet, adduceretur) præſtare poſſem. Permiſit igitur, ac lubẽs, neque ſi uerum ſcire uis, antea de eius humanitate & facilitate diffidebam, ſed prohibebar pudore aut etiam metu, ne peterem. Tuis

uerò literis perlectis, ubi te non modò cupere uerumetiã ſperare cognoui, dimiſi pudorẽ & fregi me ipſum, rogaui gratũ me eſſe pateretur: reſpondit humaniſſimè, ſe ne de ſuis quidem libris quos habet, negaturum fuiſſe. Itaque *habes quaterniones* Demoſthenis *quos petebas.* De Dictionario, *confeci, emptúmq; eſt octo libris: compactum nullum erat, & ne hîc ligandum curarem bibliopola ipſe autor mihi fuit, & quòd expectandum diutius fuiſſet, & quòd non minoris quàm* Patauij. *& quòd improbos huiuſmodi homines rationem quæſtus non operis habere ſolitos, cõfirmaret.* De Lazaro *(ſi me amas, ut cœpiſti) omnia etiam minima perſcribe.* Nam *quamquam ego non indiligenter* Ciceronem *legere nũc mihi uideor, magnum tamen adiumentum adfert audire ea quæ uocet in dubium uir in iſtis ſtudiis multum uerſatus.* Quod *oſtendis te nõ antè ſcripturum quàm argumentum nactus eris, mihi quidem placet, ſed tum bene lõgam epiſtolam mittito: ſic enim neque tam ſæpe tua ſtudia interpellabis, & me tamen omnium rerum certiorem facies.* Pecunia *ad me fideliter perlata eſt: ſex ſolidis minus expenſum quàm acceptum: hos cùm uoles, repetes.* Iacobus *mihi diutius debere noluit, eum mihi ſaluta, rogáque ut, ſi quando uidebitur, cum meo hoſpite de pecunia mihi debita agat.* Equidem *quicquid extorquere poterit, lucro deputabo.* Arnoldi *noſtri literis non reſpondeo: nihil enim neceſſe eſt.* De *cauſa noſtra curabo diligenter: cui quidem, quod perſpicere potui, legatus fauet ex animo.* Bene *uale.* 5. Calend. Decemb.

AEMILIO PERROTTO S.

QVANQVAM *peruetus eſt noſtra coniunctio, magniſ-*

magniſque tuis erga me officiis & meritis, meáque in te obſeruantia adeo corroborata, ut leuis aliqua ſuſpicio, quæ uulgares amicitias diſſoluere poteſt, in noſtrã ſanè cadere non poſſit: tamen interdum uereri cogor, ne tu de me ſecus exiſtimes quàm uellem. Id *nunc propterea ſcribo, quòd cùm hîc eſſet bibliopola* Realtinus *ſic loquebatur quaſi paucis diebus pòſt* Codicem & Authenticas *eſſet habiturus: quod ſi factum eſſet, quoniam tu eos libros te uelle mihi oſtenderas, ſi per me ſtetiſſet, quo minus eos iam haberes, equidem ſaluum ius amicitiæ noſtræ non putarem.* Sed *ſcito libros illos in tabernam adhuc allatos non eſſe, ut tu potius uanitatẽ horum hominum accuſare quàm officiũ in hac re meũ deſiderare poſſis.* Nullum *ferè diem intermitto quin hominem conueniam: is præteriti temporis accuſationes neſcio quas affert.* Cùm *autem rogo, num propediem, ſic reſpondet, ut cùm tu aderas.* Vbi *primùm allati erunt, mea fides & diligentia tibi non deerit.* De *lineis riſi me hercule, ſed facilè patior te in ea re uelle* Lodouici *tui fidem liberare: equidem huius rei iudicium facere non poteram, ſed quicquid habui induſtriæ, totum id cõſumpſi quo tibi ſatisfacerem.* Quòd *ſi pluris empti ſunt quàm par eſt, aut tibi minus dignæ tuæ liberalitate uidentur, ego fidem meam & diligentiam tibi præſtiti: ſed tu homini harum rerum penitus rudi negotiũ dare minimè debuiſti. itaque te ipſum accuſa: aureum quidem totum in eam rem impendi, at tu quin ne pluris emerem, præſcripſeras? noli commoueri, mercatus ſum ad eam ſummam quam uolebas,* XXX. *ſolidis noſtratibus, aut etiam minoris: reliquos enim habeo quatuor* Marcellos *argenteos: cupio tibi hanc emptionem non ſolùm ratam, ſed etiam gratam eſſe.* Lazarum *non*

uelle ſua myſteria proferre, fero ut debeo: neque uerò miror, quòd inter nos liceat dicere, Italos ſui ſimiles eſſe. Quoniam igitur de ratione ſua nos ille celat, artificium aliquod excogitabimus: cùm diligenti lectione tum exercitatione quotidiana fortaſſe nonnihil conſequemur. Speramus quidem certè. Quòd autem non ſolùm Ciceronem, ſed alios quoque ex Latinis attingendo putat, non uideo quid Budæo ſuccenſeat. De Ceruoto quæ in extremo literarum adſcripſiſti, mihi ſanè iucundiſſima fuerunt. Bene enim illi cupio: tu quod opus præclarè, Deo adiuuante, inſtituiſti, uide ne inchoatum relinquas. Vrge igitur occaſionem, hortare hominem ad meliorem literarum lectionem: cuius quidẽ rei perficiendæ tu nonnullam ſpem oſtendis. Scripſeram ad te Reynaldum nihil meis literis reſpondiſſe: quod ſi fecit ne mea ſtudia interpellaret, gratum eſt. Si uerò ſatisfactionem meam non accepit, atque adeo offenſus eſt, moleſtè fero. Tu ſi mihi eum iratum eſſe cognoſces, ecquid mihi ſuccenſeat perſcribas uelim: ſi nihil huiuſmodi erit, eum meis uerbis ſalutato. De uerbo Conſulo, tu neſcio quid mihi dixiſti quod ego aliter apud Ciceronem non uno in loco legiſſe mihi uideor: tu ſi quid Lazarus ſuper hac uoce præceperit, mihi cùm ſcribes, apertius expoſueris: ego locos in quibus aliter ſcriptum eſt, ad te mittam. Quid adhuc? quid? Pecuniam mihi ab hoſpite debitam equidem in perditis habeo, niſi induſtria tua & Iacobi mei procuratoris recuperetur. Bene uale. Venetiis. 2. Calend. Ianuar.

ANTONIO A PAVLO,
Senatori Tholoſano.

MIRARIS *mi Paule unà cum amãtiſſimo fratre*

meo nihil me ad ueſtras literas reſcribere. Ego *antea quidē utrique ueſtrū ſuccenſebā quòd de meis rebus à uobis certior nō fierem.* Nunc *uerò literis tuis perlectis, nuntiorum aut negligentiam aut improbitatem accuſare cœpi, quorum perfidia, literæ ueſtræ aut perierūt aut interceptæ ſunt priuſquam in manus meas peruenirent.* Q*uas ad me non eſſe perlatas propterea mihi grauius ferendum eſt., quòd non ſolùm iucunda ſcitu ſed etiam pernecesſaria complectebantur.* Nunc *& ego in ſumma rerū omnium ignoratione uerſor, & quid ad illa quæ in literis erant, uobis reſpondeam, prorſus nihil habeo.* De *me ipſo ſi aliquid ſcire uis, ego à tuo diſceſſu optima ualetudine,* Dei Opt. Max. *beneficio ſemper uſus ſum: ſtudiorū rationem, quam (cùm tu hîc eras) inſtituerā, eandem ſequor: literis* Græcis *&* Latinis *quantam poſſum operam do: non quidem ut ad honores mihi uiam muniam, uerùm ut aliquando in ſolitudine aliqua, procul ab hominū improbitate, cum meis literis quaſi colloquar, & eam uitæ tranquillitatē quā ſemper adamaui, tandem aliquando mihi parare, & partam tueri poſſim: quia à magna parte hominum hac noſtra ætate fiunt, cùm mihi uehementer improbētur, emendare non ualeā, reprehendere non ſit tutum, eripere me ex hac ſceleratorū colluuie, & cum paucis bonis uiris aliquò ſecedere decreui.* Ad *eam rem quam paro, & literis & libris opus eſt, in quibus, ut in hominibus, etſi nonnulli mali ſunt, libros tamen malos legere nemo coget: ab improborū autē hominum fæce, niſi me ſubſtraxero, multa ab eis dici, quæ nolim, audiā: multa quotidie inuitus fieri uidebo.* Sed *hæc melius tum conſtituētur cùm in* Galliam *unà cum antiſtite me recepero: quod quidem quando futurum ſit, confirmare tibi*

non poſſum: hoc certò ſcio, redeat cùm uolet, nunquam tam citò quàm ego uellem, id futurum eſt. Huius *cæli & ſoli tædium, quanquam ad hanc moleſtiã leuãdam plurimũ ualet, quòd apud eũ uiuo, cuius mores, ut ſanctiſſimi, ita ſuauiſſimi ſunt: in cuius uita, cũ nulla ne tenuis quidem ſuſpicio turpitudinis hæreat, nulla etiã in dictis aut factis aſperitas, omitto rerũ gerendarum prudentiam, quæ maxima in hoc uiro eſt, ſupráque ætatẽ ac omnium fidẽ, literæ* Græcæ *in eo plurimæ, orationis facultas ſumma.* Quid *quæris? hunc finxiſſe* Deus Opt. Max. *hoc conſilio uidetur, quò haberent noſtri antiſtites, quem imitarentur, cuius ſimiles eſſe uellent.* Videbor *tibi fortaſſe & aliis nõnullis, in huius uiri laudatione nimiũ profuſus, ego mihi nimium parcus.* Sed *redeo ad id quod cœperam.* Leuant *hæc ægritudinem, ſimul &* Daneſii *uiri optimi & doctiſſimi iucunda cõſuetudo: nulla tamen remedia tam magna ſunt ut mihi* Galliæ *noſtræ deſiderium penitus adimere queant.* Quod *ut paulò facilius feram, interdum per literas me de rerum mearum & ueſtrarum ſtatu facite certiorẽ: neq; id rarius, propterea quòd nõ ſæpius ad uos meæ literæ afferuntur.* Vos *enim quæ me ſcire magnopere mea interſit, ſcribere poteſtis: ego quod uobis iucundũ cognitu ſit, prorſus nihil habeo: impediunt præterea uariæ occupationes, quibus diſtineor ne bellam aliquã epiſtolam (quemadmodum uellem) ad amicos perpolire poſſim.* Negligenter *ſcribere minimè decet me, niſi tibi fortaſſe, cum quo (propter amicitiæ uetuſtatẽ) uitia mea communicare non dubitem.* Itaque *uides quàm diſſoluta hæc ſint, quæ tu potius cum fratre meo loquutum eſſe quàm literis conſignaſſe indicabis; & ualebis.* Venetiis.

AEMILIO PERROTTO S.

QVAE *mihi mandaras per literas, ea omnia diligēter curaui.* Loquutus *ſum cū* Panchato: *pecuniā dabit cùm uoles, ſed tibi ipſi.* Cùm *rogarem literarū aliquid ut ad te daret, reſpōdit nihil opus eſſe: & tamen ſe de hac re ſcripturū ad filiū quem* Patauij *habet.* Literas *tuas illi cōmiſi, ſed iuſſit inſcribi ut pro uectura ſoluerēt ij quibus redderentur.* Hoc *præter expectationem meā ſanè euenit.* Quod *cùm uultu oſtenderē mihi parū placere, dixit hoc in conſuetudine poſitum eſſe.* De Lazaro *quod ſcribis, non ſatis intelligo quale ſit: an exēplum, quo uteris, eam habeat uim, ut in hoc duntaxat genere loquēdi, cùm quid aliquis ſenſerit dicimus: nō liceat ſic loqui,* Arbitror Ariſtotelem *ita ſenſiſſe: an uerò ne ſic quidem,* Arbitror *te hoc ſcire, quod* Cicero *libenter uſurpat.* Cùm *habebis otium, me de hoc & aliis multis facies certiorem.* De Codice & Authenticis *erit mihi curæ.* Scribo *ad* Reynaldum*: nam binas ad me ſcripſit, & queritur per poſteriores, reſponſum nō eſſe: tu illi meas redde ſimul, & labora quò meam ſatisfactionem accipiat.* Non *poſſum, ut nunc quidē res habet, ſine ſtudiorum meorum detrimento tam ſæpe ſcribere.* Bene *uale.* Idib. Decemb. *ante lucem.*

AEMILIO PERROTTO S.

QVONIAM *tu mihi omnē penè aditū mei purgādi præcluſiſti, utar eo genere ſatisfactionis, quā te accepturum oſtēdis, tibiq; ad omnia quæ petis, reſcribā diligēter.* Hoc *multò ſatius erit, quàm in pigritia mea defendēda paginā implere.* De *profectione* Romana *multo incertior ſum, quàm antea: nā ſi è re mea non eſt, ut*

tu quidem uerè exiſtimas, Romæ diutius eſſe, itionis & reditionis ſumptus ſuſtinere uix potero. Noſti facultates meas: præterea autē orator, quāquā integrū relinquit mihi, tamen autor eſt ut in aliud tempus peregrinationē hāc differā: hæc cupiditatē meam minuere poterāt. Nūc ueluti cumulus accedit maximi belli metus, quod à rege Turcarū illatum iri Italiæ ſub ueris initium plerique nō dubitant: atque adeo hac fama impulſus Rom. pōtifex, Anconiæ portum quanta poteſt cū feſtinatione muniendum curat: quæ res facit ut ne, ſi uelim quidē, Romam proficiſci poſſim. Vera fortaſſe non erūt, quæ rumore minimè dubio ad nos afferuntur. Sed malo nimium timidus, quàm temerarius non ſine magno meo malo uideri. Si quæris meā coniecturam de huiuſmodi rebus, paucis accipe. Cùm inter imperatorē atq; regē minimè conueniat, ſitque hæc non tā pax quàm ſimulatio quædā pacis, Italia autem inteſtinis ſeditionibus laboret, adeo ut pleriq; tacitis notis, Turcarū in Italiā aduentum expectent, Florentinorum etiam nonnulli ad eū tranſfugiſſe dicantur, facilè adducor ut credam, eum (ubi primùm per anni tempus licebit) copias in Italiam traiecturū. Primùm, quis nauigationem eius impediet? Veneti? ij enim maritimis copiis imprimis ualent: at illi arctiſſimis fœderibus cum Turca ſunt colligati. Rex? at ille ſe eiectum Italia dolet, & potentiam imperatoris à quouis minui facilè patietur. nam quod eos in colloquium ueniſſe audiſti, falſum eſt: fuit quidē cùm ego id fieri poſſe non deſperarem: nunc, quantum uideo, ſpes eius rei omnis præciſa eſt. Habes de Turca & de noſtrorum principum congreſſu. Nunc audi de rebus Gallicis. Vnus de quæſtoribus regis, cognomento Sapinus, ablatus ſecum L. millibus ſcutorum, in Flan-

driam ſe recepit: qua re permotus rex, totũ illũ quæſtorum ordinem ut ad nullã rem æquè atque ad furta exercenda idoneũ, pene ſuſtulit: hoc quidẽ præclarè, illud etiã prudẽter, quòd ciuitates hoſtiũ agris finitimas obit, foſſa muróque diligenter muniri imperat. Omnino defunctam periculis ſpero eſſe noſtram Galliam. Habes de rebus noſtris quæ maximè ſunt egregia: neque enim minutiſſima quæque ſuccurrunt. Illud penè præterieram, Heluetiorum ſeditiones Romani pontificis artificio excitatæ, regis noſtri conſilio ſedatæ ſunt. De ſtudiis tuis quæ ſcripſiſti, ea ſunt gratiſſima omnïa, facileque mihi perſuades cùm te de antiqua illa tua diligẽtia nihil detraxiſſe, tum non multa iuriſconſultis noſtris penitus incognita, ex obſcuriſſimis tenebris, quibus uſque adhuc tecta iacuérunt, in clariſſimam lucem eruiſſe. Quòd ſi ita in hæc ſtudia incumbes ut interim tamen rationem ualetudinis habeas, non uinces tu quidem expectationem meam: à te enim omnia ſumma expecto: uerùm & inſtitutũ facilè perpolies & incredibilem gloriam ex eiuſmodi re conſequêre. Hactenus ad tuas literas: nunc de me paucis accipe. Ego bona imprimis ualetudine fruor, do operam Græcis & Latinis literis quantam poſſum: percurri duodecim ferè libros Homeri: deliberatũ eſt apud me, totum perlegere niſi quid curſum meũ remorabitur. Habeo nunc Thucydidẽ in manibus, intermiſſa lectione Demoſthenis. Hebraicè quotidie ferè aliquid lego, ut, ſi nihil aliud, hoc ſaltẽ conſequar, ut linguæ aſperitatem minus reformidẽ. Bene uale. Cùm complicare uellẽ haſce literas, ecce tibi Franciſcus unà cum tuis alteris literis. O te diligentem Si quid igitur erit in his prætermiſſum, illud proximis complectar: uolo enim (quoniam tu eò mo

uocas) intermiſſam ſcribendi conſuetudinem reuocare. Nuntius autem qui ſuperiores tuas mihi reddidit, cras bene mane (ut mihi confirmauit) diſceſſurus eſt. Itaque ignoſcas & feſtinationi meæ & breuitati epiſtolæ, ſi tamen tibi breuis uidebitur. Iterum uale. Venetiis pridie Nonas Ianuarij M. D. X X X I.

REYNOLDO CHANDONIO S.

CONTENTVS *erã à te mi Reynolde, ijs beneficijs quæ tu, in Italia dum eſſes, in me plurima & maxima contuliſti: nihil amplius expectabã, niſi ut quem præſentem tantopere adamaſſes, eius quoque abſentis meminiſſes, cætera ſtudiorum meorum præſidia tum à me tum ab aliis amicis in poſterum petenda uidebãtur. Tu tamen, quaſi hoc unũ in uita, ut me tuearis, tibi propoſitum ſit, quem ſemel beneuolentia complexus es, omni officiorum genere cumulare nunquam deſiſtis. A me nihil unquam in te ne mediocre quidem profectum eſt, ut mihi accepti beneficij gratiam nunc uelle repẽdere uideare. Quid autem ſperes in poſterum, planè non uideo: is ſum qui amicorum potius auxilium deſiderem, quàm ipſe aliis opitulari poſſim. Accedit illud, quòd ſi rempublicam recta ratione geri uiderem, & ad ſummos honores acquirendos mihi facillima eſſent omnia, aſcendere tamen altius non magnopere laborarem. Nunc uerò cùm inſignia iſta dignitatum, non uirtuti induſtriæque, ſed improbitati inertiæq; tribui uideam, neq; huiuſcemodi præmia, ſi mei ſimilis eſſe uolo, optare debeo, neque cùm ab ijs artibus, quibus hæc parãtur, peſſimè inſtructus ſim, ſperare poſſum. Quam ego inſtituti mei rationem eo libentius ad te perſcribo, tum quò ſcias me nihil eorum magnopere admirari, ad*

quæ tu me amantiſſimus tuis literis uocas: tum ſi de me cogitandi finem nullũ facere decreuiſti, quid ego te poſthac ſequi uelim, intelligas. Ego animi tranquillitatem mihi propoſui, ad quam meas actiones & cogitationes omnes referri uolo: quicquid ab hac abducit, auerſor & abominor. Quo magis tibi cauendũ eſt, niſi idẽ expectabis, dum meis rationibus maximè conſultum uis, me & ſtudia mea funditus euertas. Ego ne maximas ambitionis & inuidiæ procellas ſubire cogerer, in portum hunc literarum me abdidi: tu me egredi, & turbulentiſſima tempeſtate uela facere iubes: magnum eſt id quidem quod me conſecuturum ſperas, ſed non ſatis ad id quod uolo, accommodatum. Perexiguum eſt, mi Reynolde, quod mihi deeſt, quoniam in rebus humanis tantum cuique opus eſt quantum quiſque cupit: cui cupiditati anguſtos cancellos circundedi, eiſdem terminis inopiam, quibus deſideriũ rerum definio. Hanc ſententiam ſi quis non laudat, aut ſi etiam meum hoc conſilium contemnit, nihil me mouet, modò ne mihi moleſtus ſit: ruat quò cæcæ cupiditates eum conſtrictum trahunt, me in hac philoſophia Chriſtiana liberum acquieſcere patiatur. Volo igitur tibi ſolicitudinẽ minuere, non penitus adimere. Non magnum eſt quod ſtudia mea poſtulant, quod ut aliquando conſequar, ne ſemper ex aliorum uoluntate pendeam, tibi qui me tuendum ſuſcepiſti, omni ratione prouidendum eſt. Lazarus quidem Bayfius, cuius incredibilis eruditio cum ſumma iucunditate coniuncta, nunquam ſatis laudari poteſt, nuper Lugduno literas ad me dedit, perbreues quidem illas, ſed amoris ualde ſignificantes: in quibus cum alia plura, tum illud imprimis liberale erat. ſe in emolumentorum meorum procuratione ne tibi quidem

conceſſurum. ſed ego, mi Reynolde, à uiro ornatiſſimo nimis multa habeo quorum initium à te quoque profectum eſt: magnitudine officiorum obrui nolo, tantúmque abeſt ut aliquid amplius flagitem, ut partem etiam acceptorum (ſi fieri poſſit) cupiam reponere. Eſt enim quemadmodum in re nummaria, ſic in officiorũ genere, ne minimum alicui debeas, diligenter prouidendum. Quàm libenter, quàm ſuauiter apud eum Venetiis tres annos uixerim, præclarè memini: quanta facilitate me penitus literarum Græcarum rudem tulerit atque etiam penè docuerit, obliuiſci non poſſum. Ad iſta quæ maxima ſunt, ſi aliquid acceſſerit, nec ego mihi nullam libertatis partem prorſus relictam putabo. Tu igitur elabora & contende, ne plus cuiquam quàm tibi uni obſtrictus ſim: cui propterea libentius omnia mea accepta refero, quòd in Italia cùm ex magna rerũ omnium difficultate laborarem, tu princeps ſponte tua ad me amandum & tuendum, omnes conatus tuos & impetus contuliſti: à te igitur extrema cũ primis cõtexi cupio. Sed non ualde urgeo, cùm exiſtimem ad annum unum, & item alterum hîc res meas liberalitate Vaurẽſis antiſtitis ſatis bellè cõſtitutas: de cuius morib⁹ quid ego exiſtimem, ex meis ad Michaëlem literis facilè perſpicies. Interim aut tu uirtute tua altius euolaris, aut ego Dei Opt. Max. uoluntate ex hac uita deceſſero. Vtrumuis horum ſatis eſt ad me omni moleſtia penitus liberandum.

AEMILIO PERROTTO S.

QVOD *te meis literis magis, quàm tua uoluntate adductũ ſcribis, ut taceres, nihil quod ſciã, in literis meis eſt tale. Neque enim ſi frequẽter reſcribere non poſ-*

ſum, ideo tuas ad me legere nō poſſum. Scriptione ni-
mis frequēti mea ſtudia impediri nolo. An uerò quod
pro me dictum eſt, perinde atque ſit à te, accipis: ni-
mis callidum eſt hoc artificium. An tu quia iuriſcōſul-
tus es, nos homines minimè malos fallere ſtudes? An id
forum & curiam meditaris? ſed hæc iocatus ſum. Mea
ſtudia tibi eſſe curæ quanquam mihi dubium nō erat,
tamen uehementer gaudeo. Quòd ſi meæ iſtæ artes
aliquem fructum unquam ferent (de quo nihil tibi ual-
de confirmo, tu eum iure tuo tibi uendicare poteris. E-
quidem ex ſtudiis tuis aliquando me uberrimos fructus
percepturum confido. Tu modò qua ratione ius ciui-
le tractare inſtituiſti, eandem ad extremum tene. Ni-
hil te moueant uoces indoctiſſimorum hominum, quibus
inſtitutum tuum non ita fortaſſe probatur. Mihi quidem
quicquid eiuſmodi ſtipibus diſplicet, eo nomine impri-
mis placet: ad quæſtum feſtinant iſti iuris uel potius
litium mercatores: quicquid ad nummos rectà non du-
cit, illis maximè deuium uideri ſolet. Sed tu longè alia
tibi propoſuiſti, quæ omnibus bonis maximam & utili
tatem & uoluptatem afferent: tu autem uel inuitus
ex ea re immortalem gloriam conſequêre. Quanquā
non te hortor quòd de conſtantia tua dubitem, quem o-
mnium conſtantiſſimum noui, & à uia in quam nul-
lo autore ſponte tua ingreſſus es, ac nemine impellen-
te tam latè proceſſiſti, nō honeſtè recedere nō potes. Sed
propter particulam illam literarum, in qua tuorū ſtu-
diorum meminiſti, non potui quam ego ſpem de illis cō-
ceperim tibi nō ſignificare. Verū hæc hactenus. Meas
literas quā in partē acceperit Nouiodun. Epiſcopus ne-
que tu intelligere potuiſti, neque ego à quoquā uerbum
de hac re elicere potui. Coniicio autem non ita gratas

fuiſſe, quòd homo plebeius epiſcopum auſus fuerim monere aut hortari: neque ea me fefellit coniectura: nam ita fore prouidebam, proptereáque ad te ſcripſeram. Equidē in hac parte uiri boni functus officio mihi uideor. Quàm gratum illi fecerim (quod inter nos dictū ſit) non magnopere laboro. De libris faciam quod uis, ſed adhuc dies breuiores ſunt. Noui quod ſcribam nihil habeo, niſi fortè illud ſcire uis, Egnatius Vergilij libros Georgicos, Epiſtolas familiares Ciceronis, & ſeptimum Plinij interpretatur. Video quid petas, nihil admiratione dignum. Fauſtus orationes Thucydidis enarrat, & Ariſtophanem, ſed ita ut facilè appareat eum alieno animo hæc facere: in hoc potius prudentiam & uoluntatem quàm linguæ Græcæ eruditionem deſidero. Ego utrique dooperam. Tu hæc comprimes. Bene uale. Superioribus diebus accepi à Georgio literas, in quibus cùm aliis omnibus amicis tum tibi imprimis plurimam ſalutem adſcribebat, nondum meas acceperat. Scribo ad Piochetum & Petram Viuam: tu, ſi placet, utrique meas literas reddes. Dic ſalutem ex me Iacobo, omnibus, ne ſingulos enumerem. Iterum uale. 4. Calend. Februar. M.D.XXXI.

AEMILIO PERROTTO S.

VBI primùm Bononia redij, quò oratoris iuſſu profectus erā, intellexi de contubernalibus meis, dum abeſſem, binas à te literas ueniſſe. Verùm quòd me illic diutius commoratum crederent, cum faſciculo oratoris Bononiā miſſas eſſe: quo factum eſt ut in præſentia quidem ad eas nihil reſpondeam: neque enim coniectura aſſequi quid in illis eſſet, poſſum: aliquid tamen ſcribam, ne tu ignarus rerum omnium diutius

animi pendeas. Bononiæ *nouẽ dies plus minúſue fui, & primis quidem diebus patribus purpuratis, qui è* Gallia *cum ſatis magno comitatu uenerant, à* Bayſio *literas reddidi: reliquum omne tempus tum ſurſum ac deorſum curſitando, tum cum amicis ſuauiſſimè colloquendo, conſumptum eſt.* De Pontifice *&* Cæſare *quid ego tibi ſcribam, cùm & tu utrumque de facie noris, & meam de illis ſententiam pulchrè calleas?* Venio *igitur ad alia quædam, quæ quidem ut tu magis ſcire uis, ita ego libentius exponam.* Scis Dionyſium Choronæũ *&* Rodolphum Ponyſſonũ *apud Cardinalem* Tornoniũ *uiuere: horum ego conſuetudine ac ſermone, quandiu* Bononiæ *fui ita ſum delectatus ut inde redire & ab optimis uiris auelli mihi grauiſſimum uideretur.* Nullus *interim ſermo de te & ſtudiis tuis: quid quæris? incendi homines, alioquin ad te amandum ſponte ſua incitatos deſiderio tui, qui cùm nihil non magnum prædicatione tum* Daneſij, *tum aliorum adducti, ſibi de te polliceantur: lõgè tamen maiora eos expectare iuſſi.* Et *ne putes hæc ſolùm inter nos obſcurè acta eſſe,* Ponyſſonus *&* Choronæus, *ut mihi poſtea narrarunt, de tuo inſtituto, audiente* Card. *honorificentiſſimè locuti ſunt, adeo ut is non ſolùm laudarit, ſed te ſuis habere, ſi quo pacto fieri poſſet, uelle dixerit.* Quod *illum optare quãquam tibi eſt perhonorificum, tamen ab illo comitatu te quamlongiſſime abeſſe, ſi tibi ſtudiorũ fructum conſtare voles, mea quidem ſententia fuerit utiliſſimum.* Hæc *ad te ſcripſi, non tam ut mihi tuam exiſtimationem curæ eſſe cognoſceres, de quo te non dubitare certò ſcio, quàm ut te ad hanc ſuſtinendam magis ac magis confirmares: & hæc quidem de priuatis rebus.* De *publicis uix ſanè quicquam ſcribi poſſit.* Cæ-

ſar cum principibus Italiæ in Gallorum principem ſe colligere uult: Veneti nouis pactionibus aſtringi nolũt. Imperator Turcarum Cæſari & Cæſarianis omnibus bellum indixit. Purpurati iſti quibus de rebus miſſi ſint, certum neſcimus, & quidem res magnas miſceri, & ſummæ pacis, aut ſummi belli fundamenta iaci exiſtimo. Sed (uti ſpero) breui ſciemus quorſum euaſura ſint omnia. Bene uale. Venetiis.

AEMILIO PERROTTO S.

SAPIENTER *tu quidẽ, quòd unà cũ literis pecuniã mihi debitã miſiſti: nam niſi ad diẽ ſoluiſſes, ego uſuras tã magni nominis exigere cogitabã. Miraris me tã ſubitò factum negotiatorẽ aut etiã fœneratorẽ: hui, an me Venetiis tot mẽſes fruſtrà uixiſſe exiſtimas? an uerò tu id initio dabis, quod Longoliũ factitaſſe ferunt? Equidem, quoniã literas Græcas hîc diſcere non poſſum, & me locus admonet, rem facere decreui, ne ex omni parte mihi tempus hoc pereat. Hoc ego AEmili chariſſime, propterea iocat⁹ ſum, quòd mihi debere diutius noluiſti: & certè rem aliam quam ſcriberem, non habebam: ſcribendum autem erat aliquid, cùm tu meas literas requireres. Nam de rebus Gallicis quòd ſuſpicaris me quiddam certius habere, idque non eſſe complexũ literis doles, amabò, quid tibi uenit in mẽtem, petere ab homine aulico, ut hæc myſteria proferat? ego ſanè ſi tacere nõ poſſem, indignus meritò uiderer cui aut tu, aut aliquis omnino ſua cõſilia crederet. Quare etſi nomine negligentiæ ſuſpectus tibi ſim, quòd ea quæ tu ſcire auebas prætermiſerim, amicéque admoneas ne poſthac aliquid ſimile committam, in omnia te uertas licet, nũquam tamen ex me uerbũ elicies. Egóne res quæ tan-*

tum momenti habent, quas uix credam, idque non niſi in aurẽ, literis quæ intercipi poſſunt, cõmitterem? cur igitur ſcripſi ſuperioribus literis, res Gallicas bono loco eſſe, & fore meliore? omnino de futuris affirmandi temeritatem effugere uolo, ſed quantum coniectura prouidere poſſum, ita erit: in Gallia ſumma eſt pax, ſummum otium, atque ut nunc quidem eſt, nullũ uidemur hoſtem habituri, niſi nos priores prouocauerimus. Italia quidem etſi belli incendio uniuerſa non ardet, aliqua tamẽ in eius parte ſcintilla relicta eſt: præterea neſcio quo ſuo fato ita infecti partibus ſunt Itali, ut in publica rerum omniũ trãquillitate, priuata tamen odia inter ſe exerceant, quouis bello pernicioſiora. Qui Gallorum imperium detrectabant, Hiſpanis, ne quid grauius dicam, ſeruierunt: ulti ſunt me herculè uicem noſtram, qui cum à Gallico nomine abhorrerẽt, atque adeo ſe in libertatẽ aſſeri uellent, in longè duriſſimam ſeruitutem ſeſe coniecerunt. Neque enim quicquam inimicis noſtris, ſi quos habeam, imprecari grauius habeo, quàm ut in Hiſpanorum redigantur poteſtatem. Bellum, fames, peſtilentia, multo minora uidẽtur hoc malo: quod & illi ipſi, qui uſque adhuc partes Hiſpanorũ ſecuti ſunt, propemodum ſentiunt: & niſi quoſdam puderet inconſtantiæ, aut etiam ſi receptum iri ſperarent, libenter ad nos deficerent. Sed tu hæc (ſcio) non ſine riſu leges. Vix enim teneo me cùm de Hiſpanis aut loquor, aut ſcribo, aut cogito. Illud tamen uolui dicere, nos, ſiue hac pace perpetuò fruemur, beatos fore: ſiue tempeſtiuè bellũ Hiſpanis inferemus, hoc quoque nobis bene ac fœliciter euenturum. Verùm inter ſcribendũ abripuit me tranſuerſum neſcio quis æſtus animi, inuectus ſum in Hiſpanos, conuicii proditores, ultus ſum

utroſque: quid non? ridiculum ſanè, ſed ut ad animum, non malè. Bene uale.

Heus tu, omiſeram unum, quod tu non minus libenter leges quàm cætera. Vites, quæ in Gallia ſub initiū ueris congelarant, ita ut nulla ſpes eſſet uindemiæ, Dei Opt. Max. beneficio refloruerunt, uuiſq; penè onuſtæ ſpem minimè dubiā fertilitatis oſtēderūt. Quis ex hoc non bene ominetur Galliæ? Reynoldus noſter te ſalutat, qui nunc Venetiis apud comitem Gaſparū uiuit. Is cū ſit uir nobiliſſimus, nō tamē, ut noſtri homines, à literis eſt abhorrēs. Quanquam enim Græcè Latinéque luculentè ſcit, in omni tamen humanitatis parte libenter uerſatur. Huius comitis nepos, cui cognomen à Canilla, eodem eſt erga literas animo, ſumma eruditione, acri ingenio, & (quod paucorum dierum conſuetudine facilè perſpexi) eleganti iudicio: uterque cùm firmo ſit corpore, & ad rem militarē aptiſſimo, tamen ita in ſtudia incumbit, ut eruditionem ab iis, qui perpetuò in bibliothecis ſedent, ad milites, qui magnam partem temporis in caſtris uiuunt, transferre uelle uideri poſſint. Quotidie dant operā Mario Nizolio, uiro ſanè doctiſſimo: eo enim præceptore in Græcis utuntur: de cuius literis etſi multa honorificētiſſimè nobis expoſuit Reynoldus, ſcito tamen, doctrinam hominis prædicatione maiorem eſſe. Præterea tanta eſt in homine facilitas, quantam ego adhuc in homine Italo non inueneram nō eſt de iis quibus uterque noſtrum ſuccenſere ſolet, qui omnia quæ didicerunt, tacita tenent. Patefecit ſe totum mihi, & nunc, beneficio Reynoldi, utor homine familiariſſimè. De te, inſtitutóque tuo, inter nos aliquando uerba fecimus: quod ille cùm uehementer probat, tum etiam ſperat, per te ius ciuile ex denſiſſimis tot interpretum

pretium tenebris in clariſſimã lucem prolatum iri: ego in animum induxi, prius iuriſcõſultos nõ attingere, quàm tu hoc non effeceris. In qua tamen re te omnes ſic uolumus laborare, ut interim ualetudinis rationem ducas. Iterũ uale. Saluta ex me Bartolomæũ, & Frãciſcum, ſi fortè iam uenit. Venetiis. Ad XII. Calend. Aug.

AEMILIO PERROTTO S.

EXPECTABAM *ex die in diem, dum aliquid noui ad nos afferretur, unde mihi naſceretur argumentum epiſtolæ, ecce tibi Guilielmus, (ſcin' quem dicam?) ille, inquã, Guilielmus, qui quo tẽpore nos unà Tholoſæ eramus, apud ſenatorem Vabrenſem uiuebat, Venetias uenit, homo ſanè tui cupidiſſimus: is in primo ſtatim congreſſu, cùm uix inter nos ſalutaſſemus, ubi eſt, inquit, noſter AEmilius? ualde hominem uidere cupio: ut ualet? Ad quæ ego cùm & te ualere, & Maroſticæ agere reſpondiſſem, alterũ libenter audiuit, te eſſe integra ualetudine: tã longè uerò abeſſe, ut uidere nõ poſſet, id uerò non mediocriter ægrè ferre mihi uiſus eſt. Quare autẽ Maroſticã profectus nõ ſit, & de omnib⁹ rebus ex literis eius audies, quas cùm ad te mitterẽ, nõ potui facere, quin ipſe quoque aliquid darẽ. Expecto literas tuas, ut ſciam qualem quæſtionem illam mihi explicas, eundúmne ſit, an manendum: an uerò eundum quidem, ſed poſt unum & alterum menſem redeundũ. Valde enim dubito, nunquid incertum ſit quod uelim, ſed ualde uereor ne quid inconſideratè faciam. Mitte igitur epiſtolam plenam conſilij, quo tu abundas. Nouarum rerum hîc quidem nihil audimus, niſi fortè illud nõ adhuc ad uos perlatũ eſt, Heluetios propter religionem ciuili diſcordia flagrare, adeo ut res ad arma*

uenerit: pugnatum eſt inter eos atrociſſimè, multi uulnerati, multi cæſi, uicti, ſi uerum eſt quod audio, Lutherani. Hæc ſunt prælij futuri quædam ueluti initia: non enim res tanta inter tam feroces populos tam facilè tranſigetur. De matre regis, quæ ego tibi proximis literis ſcripſeram, certa ſunt. Congreſſus imperatoris & regis adhuc eſt in aliqua ſpe. Hactenus de publicis: nunc audi priuata. Ego quam rationem ſtudiorum meorum ab initio inſtitui, eandem teneo: illud acceſſit, do operam literis Hebraicis, ſed quaſi aliud agens: utor præceptore Aloyſio Griſalcone, & oratore. Si quotidie aliquid legeremus, ego fortaſſe nonnihil promouerem, ſed multum intermittimus. Ego ut in tanta interpellatorum multitudine huius linguæ aſperitatem deguſtabo, etſi nihil aliud, hoc tamen conſequar, ut ſi quando in hæc ſtudia toto pectore incumbã, omnia ſint mihi faciliora. Ioſephus Patauiũ profectus eſt, poſt alterum menſem, ut quidem orator oſtendit, rediturus. Piochetus noſter diſcedens reliquit apud me Ruellium, de uerbo mirifico, & arte Cabaliſtica, ut eũ ad te perferri curarẽ: dicebat enim te de hac re ſecum locutum. Tu uide num tibi mitti uelis, & per quem: ego enim de fide nuntiorum interdum dubito, & illi ne libelli quidem pondus ſibi imponi patiuntur, ut nuper in Salmonio accidit, quẽ unà cum duabus tabulis, & meis literis tibi redditum eſſe puto. Reſcribe ad omnia. Saluta mihi Lodouicum. Bene uale. 8. Idus Nouemb.

AEMILIO PERROTTO S.

NON *dubium eſt quin epiſtola mea, quã ego duobus ruſticanis qui mihi à te literas illas plenas querelæ reddiderant, cõmiſi, non dubiũ eſt, inquã, quin ea pe-*

rierit. Nam ſi tibi reddita eſſet, certè (ſi bene te noui) aliqua in parte literarum tuarũ, quæ mihi eodẽ tempore binæ ſunt redditæ, nonnullam illius mentione feciſſes. Miſeram enim unà cum epiſtola orationem Iulij Camilli, in qua de ratione eloquẽtiæ multa erant, quæ tu (niſi fallor) magna cum uoluptate legiſſes, & eam ego ſumma cum feſtinatione tibi gratificari uolens, deſcripſeram. Erant præterea in literis meis nonnulla quæ ego ab omnibus legi non uellem. Quòd ſi faſciculus ad te perlatus non eſt, næ ego non mediocriter doleo. Venio ad tuas literas, quibus priuſquam reſpondeo, pauca de me tibi ſcribam neceſſe eſt. Ego antea te conſulebam de profectione Romana, quid mihi agendũ putares: nũc uerò quid planè conſtituerim, paucis accipe. Superioribus diebus cùm Aloyſius Griſalco audiente oratore hanc mihi peregrinationem diſſuaderet, & ad metum bellũ Turcicum proponeret, ſuaſit contrà orator, ut hac ipſa de cauſa in uiã quamprimum me darem, quò ſcilicet quæ ſuperſunt Romanæ urbis ueſtigia, priuſquam penitus deleãtur, ſpectare poſſim. Hæc cùm audiſſem, exiſtimaui nullũ deliberationis locũ eſſe relictũ. Eundũ igitur eſt: nactus ſum comites uiæ fideliſſimos, Gallos duos, qui circiter Calend. Martias nauim conſcendere uolunt. Nimium quidem urgent, ſed ab ea ſententia deduci non poſſum. Ego igitur unà cum illis: mari nondũ ſatis aperto committere me decreui: uellem te mea cauſa nonnihil ad Fundulum ſcribere: ſed tempus inſtat: tu ſi tuo commodo poteris, quãprimum ad me literas mittes: ſin minus, ego tamen illi ex te ſalutem dicam. Xenophontem tuum & Ariſtotelem de anima Alixantio, qui nuper Venetias uenerat, commiſi. Homerum, quoniam eum iam attriui, & cõ-

mentarios Budæi apud me retinui. De his omnibus poſt reditum ego tecum decidam. Nunc peſſimè ſum inſtructus à pecunia: ſed cùm Romam uenero, Iacobus Bernoius (ut ego bene ſpero) nõ mihi deerit, & fortaſſe interim non nihil literarum à fratre ueniet. Ego poſt duos, aut ad ſummum tres mẽſes, niſi aduerſi quid in uia mihi acciderit, te uidebo. Nunc redeo ad ea quæ petis. Quod attinet ad literas quas ad amicos dare cogitas, uix meã operam propter ſubitum diſceſſum nauare tibi potero. Tutiſſimum igitur fuerit, faſciculũ ad Iacobum noſtrum mittere, qui ad me, ſi nondũ abiero, ſcribet, aut me abſente negotium per ſe adminiſtrabit. De Iacobo quod audiſti, falſum eſt: uenerat enim cũ Alardeto Venetias omnium Gallorum nomine. Nã Pedemontani eiecti à nobis, conati ſunt aſtu quodã in nationem Anglicam irrepere. Quod ubi primùm eos moliri reſciuimus, obſtitimus illis acerrimé. Hac de cauſa uterque uenerat. Iacobus autem apud me queſtus eſt, ſe nihil à patre iamdiu aut literarũ, aut pecuniæ accepiſſe: is ſi mihi impoſuit, ego quoque tibi impono. Patruo Franciſci, quem mihi commẽdabas, ego omnem meam operã pollicitus ſum: is ſine me ſe rem ſuam poſſe conficere reſpondit: habuit tamen gratiam. Cõdixiſſem illi prandium familiarius, & more noſtro, ſed puto te intelligere ubi uiuã. Habes ad omnia. Illud quod in principio ſtatim poſui de illa epiſtola, obliuiſci non poſſum. Amabò quære diligenter qui ſint illi quibus tu ſuperiores literas dederas: nã illis ipſis ego epiſtolã cum oratione Camilli cõmiſi. Rerũ nouarũ nunc quidẽ nihil eſt. De Turca, conſtantiſſima fama, eũ apparare omnia. Quid aut quò cogitet, nõ prius certò ſciã quàm copias ſuas mouerit. Aiũt imperatorem in Italiã primo

quoq; tẽpore reuerſurũ. Hæc publica: illud priuatũ, orator Abbatia auctus eſt. Hæc raptim ad te ſcripſi, ut ſi quid uelles, ad me ante diſceſſũ literas dares. Ego enim quanquam differre adhuc aliquot dies cupio, tamen aliorum uoluntati neceſſariò inſeruiendum eſt. Bene uale, & me ama. Saluta mihi Franciſcum Lodoicum. Venetiis. 7. Calend. Mart.

CLAVDIO PHORCRISIO S.

LECTIS *tuis literis cœpi nõnihil de tua erga me beneuolentia dubitare. Neq; enim ſi mihi amicus eſſes, negotiũ patroni tui, Trabellorũ antiſtitis, tam multis uerbis, tam anxiè, tam demiſſè mihi commendaſſes, & non potius quid me ea in re facere uelles, nutu ſignificares. Quòd ſi cælum Britannicum te ita nobis immutauit, ut nõ ſolùm Senatus populiq; Romani, uerũetiã noſtræ neceſſitudinis obliuio te ceperit, equidẽ doleo te tam diu in illa prouincia fuiſſe. Sin te aula adeo expoliuit, ut cui omnia onera iure familiaritatis imponere poſſis, ad eum ſupplex uenire non recuſes, minus cõmoueor. Sed ego, qui in hoc ueſtro ludo minimè ſum edoctus, ſi quãdo tua induſtria ad rẽ aliquã mihi opus fuerit, illud tuũ exẽplũ nõ imitabor. Extra iocũ. In re patroni tui curãda, nullũ Vaurenſis antiſtes diligentiæ meæ locũ reliquit: neq; uerò ut in memoriã redigerem, unquã neceſſe fuit. Si quãdo mentionẽ facerẽ, præclarè meminerat: ſuã rẽ agi dicebat: addebat quãplurima de patroni tui uirtutibus, quæ ego etſi ante annos aliquot de multis cœpiſſe audiueram, & ex eo tẽpore illũ colere cœperã, gaudebã tamen meã de eo opinionẽ uiri optimi teſtimonio cõfirmari. Itaque Vaurẽſis antiſtes quid effecerit, quid nõ, perſcribet: me uerò operi manus*

ne admonuiſſe quidē tibi cōfirmo, quare integrā operā meā ad alia, ſi quæ reſtāt hîc agēda, tibi ſeruo. Hactenus *de negotio patroni tui: iam de nobis aliquid.* Tu *in* Italiā *redire cogitas: ego (ita me* Deus *amet)* Galliæ *deſiderio contabeſco.* Tu *in* Britannia, *quemadmodū facetè magis quàm uerè ſcribis,* Romanè *loqui didiciſti: ego cùm antea nō illibēter* Latinè *ſcriberē,* Romæ *eā exercitationē intermiſi.* Domo *egreſſ⁹ nihil audio, nihil uideo quod me delectet, præter ſaxa & uetuſta quædā numiſmata.* Sed *ego cū hominibus nō cū ſaxis uitā agere decreui.* Meo *dices hæc omnia accidere non loci uitio. ſit ita: ſed hic error in quo uerſor, niſi mutatione loci mihi eripi nō poteſt.* Cùm *in* Galliā *rediero, ſi unquam in* Italiā, *niſi coactus, tum demum omnia in me probra conii cito* Bunellumq; *omniū, quos unquā uideris, incōſtātiſſimū iudicato.* Interea *dū hoc errore totus mihi diſplíceo, liceat mihi per amicos pigro & negligēti eſſe.* Quod *ſcribo propter eos, qui in me duriores ſunt, ſi quādo in literis ſcribundis ceſſare me uiderint.* Equidem *uim animo meo afferre non poſſum: alacritate quadam mentis, ſi ſcribere uelis opus eſt, quam prorſus amiſi.* Hæc *ego ad te paulò apertius ſcribo, ut cauſam noſtram apud* Bayſium *tueare, cuius innumerabilia beneficia quoad literarum ſtudia mihi placebūt, obliuiſci quî poſſum? quoties aliquid aut lego aut ſcribo, toties de ſumma illius erga me liberalitate cogito.* Neutrū *enim, niſi me* Venetiis *domi ſuæ uir humaniſſimus aluiſſet, uix unquā cum aliquo fructu facere potuiſſem.* Nolim *igitur eū ſic colligere: tacet, nullas literas tādiu ad me dedit: ergo ingratus eſt.* Illud *potius, ergo piger, & negligens, in* Latinæ *eloquētiæ curriculū uix dū ingreſſus, cùm ſūma animi cōtētione progredi de-*

beret: ſtat in eodẽ ueſtigio, aut etiam regreditur (libet enim uerũ fateri). Hæc etiã cauſa, præter ſuperiores, fecit ut epiſtolã mittere ad eum diſtulerim, quòd nihil doctiſſimi uiri palato iucundũ hoc tempore ab eo fonte manare certò perſpicerem, qui mea negligentia prorſus exaruiſſet. Ille me in ueteri exercitatione permãſiſſe exiſtimat, & aliquid magnum expectat: at ego uix ſingulis annis ſingulas epiſtolas compono, quod ita uel me tacente facile cognoſces, cùm hæc diſſoluta & diſſipata leges, nulliſque articulis inter ſe cohærentia. Sed inter nos peccare licet: Bayfij iudicium, qui mihi Longolium præponere ſolebat, magis pertimeſco: ſuperioribus tamẽ diebus ad eum ſcripſi, ſed ualde breuiter, propterea quòd feſtinaret tabellarius. Spero futurũ ut epiſtolam uberiorem breui à me accipiat. Interim tu me illi diligentiſſimè excuſabis. Vale. Romæ.

AEMILIO PERROTTO S.

DE *peregrinatione mea ad hũc uſque diẽ nihil ad te ſcripſi, tum quòd de reditu meo ab alijs certior ſtatim factus es, tum quòd de rebus Romanis, quæ tibi ſunt notiſſimæ, ſcribere non ita neceſſe arbitrabar. Et me hercule adhuc languebã de uia, neque me ad ueteres exercitationes referre poteram. Nunc uerò recuperata aliqua ex parte priſtina ſcribendi alacritate, & libris meis (quos propter diſceſſum iratos habebã) ad intermiſſam mittendarum literarum conſuetudinem redeũdum mihi exiſtimaui. Vt igitur de me aliquid ex me ipſo audias, uixi Romæ ſupra XX. dies apud Iacobũ noſtrum libentiſſimè, qui quidẽ non ſolùm domum ſuã mihi patere uoluit, ſed omnia amici & Chriſtiani hominis officia liberaliter & prolixè præſtitit. Per eos*

dies ego cuius cauſa ueneram non oblitus, omnia antiquitatum ueſtigia, quæ quidem adhuc conſpici poſſunt, ſtudioſè conquiſiui. Quod temporis mihi ab hoc ſpectaculo ſuperfuit, id omne uiris doctis ſalutandis dedi: conueni Fundulum, & tuo nomine ſalutaui Marium: eſt in homine humanitas ſumma: collocutus eſt mecum familiariter de multis rebus: multus ſermo de te & ſtudiis tuis. Quid quæris? totum ſe patefecit mihi, queſtus eſt grauiter apud me, quòd ſpreta trãquillitate & libertate Gallica, in has turbas Italicas & duriſſimam ſeruitutem ſe dedidiſſet. Sub diſceſſum meum, cùm ab eo quærerem ecquid literarum ad te uellet, reſpondit ſe cuidam qui Patauij philoſophiam profitetur, paulò ante aduentum meum literas ad te dediſſe. Ad Funduli familiaritatem acceſſit Pantagathi quotidiana ferè conſuetudo: cuius hominis ea eſt in cõgreſſu ſuauitas, ut cùm à prãdio ſtatim ad eum adirem, ante noctẽ ab eo diuelli minimè poſſem. Ad pietatem autem noſtri ſermones, noſtræque diſputationes omnes referebantur: eſt enim in hoc genere literarũ princeps Pãtagathus, adeo ut humana omnia ſtudia præ diuinis cõtemnat. Præter hos duos ſalutaui Laſcarũ, cui me per literas orator cõmendarat. eruditionem hominis quid ego tibi prædicem? ſed eſt in eo etiam rara quædam & incredibilis humanitas. Quanquam enim & extrema ſenectute (quæ quidem per ſe morbus eſt) & totius corporis cruciatibus ferè ſemper affligitur, tamen ſe conueniri à ſtudioſis non ſolùm facilè patitur, uerumetiam gaudet. Habes de peregrinatione mea, non omnia quidem, ſed maximè inſignia. Reliqua Paulus noſter tibi (ut ſpero) fuſius expoſuit, quem ego me hercule plurimùm amo, & Maroſticæ tecum uiuere, tum

mea tum illius cauſa uehementer lætor, meos enim ciues non ſolùm eruditos, uerumetiam probos eſſe mea referre multum exiſtimo, & ad utrunque cõſequẽdũ, conſuetudinẽ tuam magnũ adiumentum allaturã certò ſcio. Eſt quidẽ ille ſua ſponte neque à bonis literis, neque à pietate abhorrens. Sed dum ſuorũ expectationẽ ſatisfacere cupit, non in iure ciuili ſolùm, quod per ſeipſum latiſſimum, perdiſcendo, ſed in Accurſii, Bartoli, Baldi uerboſis & obſcuris cõmentariis penè ad uerbum ediſcendis magnam partẽ temporis ponere cogitur. Hic quibus uerbis ego tecũ agam, non reperio. Te quidem mihi amiciſſimum eſſe, non ullo meo merito, ſed animi tui quadã inductione, non dubito: & (quod me ualde cupere intellexeris) facturũ uehementer cõfido. Itaq; cõmendo tibi primùm ciuem meum, deinde etiã amicum, ne tũ in rogando ambitioſum, ob multa erga me officia mihi chariſſimũ: quẽ tu (quoniã eo petente libenter Maroſticã euocaſti) meo nomine arctius cõplectare uelim, ſtudiorũ laborem induſtria tua ſubleues, neglectis iſtis litigandi artibus, ad fontes æquitatis ueluti digitũ intendas: in ſumma, cõſulẽdo, monẽdo, ita cum eo agas, ut intelligat te cõmendatione mea impulſum aliquid ad priſtinã uolũtatem addidiſſe: te in doctorũ ordinẽ, approbãtibus Italis, tuámque in iure ciuili eruditionẽ in cælũ extollẽtibus, relatũ eſſe, pro eo ac debeo lætor, tibique, quanquam ſerò, gratulor. Illud quidem certè iniquo animo tuli, me huic ſpectaculo non interfuiſſe: in quo (niſi neceſſitate compulſus aliqua in id tempus uocidiſti) ſanè hercle nõ ſatis rationem amicitiæ noſtræ habuiſſe uideris. Quòd niſi tu iſtius facti aliquam iuſtam cauſam adfers, dabis mihi pœnas: idem ſcilicet ego reponam, cùm me ueſtris inſignibus ornari cupiam.

Dicis, nunquam id futurum non malè ſuſpicaris: ego enim in aliam ſtudiorũ rationem longè diuerſam à ueſtra me totum dedi. Hactenus de priuatis rebus: nunc audi perpauca de publicis. De aduentu regis Turcarũ ut horribiliora, ita certiora quotidie ad nos afferuntur: nondum tamẽ cõſtat, in Italiam an in Germaniam inuadat. Quid cõſilij ceperit, breui ſciemus. Iam CCC millia hominum, & amplius ſub ſignis habet. Ad quẽ exercitum alẽdum cùm incredibilis quædam pecuniæ uis illi opus ſit, tamen ſuperioribus diebus galeam auream gemmis, quaſi ſtellulis, diſtinctam X V. millibus aureorum mercatus eſt. Imperator (ut nonnulli confirmant) ex morbo Gallico laborat. Accedit ad morbum huius belli impendentis metus. Hanc ego in malis uoluptatem capio, quòd eum qui in nos tam crudelis fuit, non ſolùm corpore ægrotare, uerumetiam animo angi uidere mihi uideor. Bene uale. Saluta mihi Franciſcum Lodouicum & omnes qui tecum nunc Maroſticæ uiuunt. Venetijs. 2. Idus Iunij M. D. X X X I I.

PAVLO MANVTIO S.

FVIT *tempus cùm ego Paulum Manutium ob ſuauiſſimos mores & præclaram ad ſumma omnia indolẽ plurimi facerem, neque ſolùm ad literarum ſtudia, ſed ad probitatis paternæ imitationem currentem quidem cohortarer, túque me ut Gallum hominem & hoſpitẽ, nõ omnino contemnere uiderere. Cuius temporis ſi nõ prorſus oblitus es, opportunè Phorcriſius haſce literas tibi reddet, quæ ſeneſcentem quidem, non tamen penitus extinctam Bunelli memoriam in animo tuo renouabunt: atque is quæ mea ſit erga te uolũtas, quod meum de te iudicium, quàm frequens, quàm honorificus ſermo, tibi multo liberius exponet, quàm ſi iſtud*

ipſum uerecundius (quẽadmodum mea fert natura) literis comprehenderem. De eius fide nihil eſt quod dubites: eſt enim in eo minimè fucata probitas, & nõ mediocris in omni genere literarum eruditio: unà mul os annos coniunctiſſimè uiximus. Si quid igitur de uitæ meæ ratione ſcire uoles, ab illo omnia. Ego pro eo unũ abs te peto, ut Claudium Phorcriſium nõ ſolùm ut bene doctum hominem, uerumetiam ut mihi amiciſſimũ, tuáque amicitia dignũ, quo poteris officii & humanitatis genere complectare. Bene uale. Saluta meis uerbis Rambertũ quem olim de commodis meis cogitaſſe, præclarè memini.

AEMILIO PERROTTO S.

LITERIS tuis, quas binas eodẽ tempore accepi, breuiter reſpõdebo. De libris emẽdis & ante diſceſſum tuum mittendis, probas mihi conſilium tuum. De genere uecturæ ego diligenter ab omnibus quos hîc noui, quæſiui: magna pars eorũ qui Lugdunum libros mittunt, naui Taurinum uſque uehendos curant: eſt tamen hîc mulio qui ſe poſt quinque aut ſex menſes diſceſſurum confirmat: ſed is pro iuſta muli ſarcina duodecim aureos ſibi dari uult, cùm reliqui mercatores ultra decem dare non ſoleant: ego tibi autor ſum, ut quoniam alia quoque de cauſa Patauiũ uenturus es, primo quoque tempore ad nos aduoles: ſi erit ulla præſens occaſio, ea utemur: ſi non erit, tu tamen libros emptos compones ut uidebitur: ego reliqua ſolicitudine te liberabo. Hoc conſiliũ mihi tutiſſimũ uiſum eſt: tu tamen quid in re tua tibi faciendum ſit, optimè pro prudentia tua diiudicabis. Hæc pro certo habeto, nunquam defuturos nobis, per quos Lugdunum quæcunque uolemus per-

ferri poſſint, ſi tamen erit pacata & tranquilla Italia, *quod ego præſtare tibi non poſſum.* Puto *te memoria tenere, quod ego tibi cùm hîc eſſes, dixerim: res quo loco ſunt, diutius eſſe non poſſunt.* Rex Turcarum *cùm ſexcentis millibus militum* Viennam *magnis itineribus contendere dicitur.* Rumor *eſt imperatorem eſſe planè imparatum, quamquam* Hiſpani *hîc diſſiparunt,* Lutheranos, *pacatis diſcordiis omnibus, ad cauſam adiunctos eſſe.* Genuæ *aiunt armamentarium, in quo omnia ad bellum neceſſaria aſſeruabantur, igne conflagraſſe.* Dux Mediolanenſis, *quò pecuniam imperatori promiſſam ad diem non ſolueret,* Cremam *rebus omnibus ſuis comportatis, confugit.* Prædo *ille inſignis, qui à barba rubra nomen inuenerat, à nepote ſuo interceptus eſſe dicitur.* Sed *de his & aliis rebus breui certiora audiemus.* Vale.

IOANNI FRANCISCO SELVAE S.

AMITICIA *quidem noſtra tam altè radices egit, & ad eam magnitudinem creuit, ut literarum confirmatione minimè egeat.* Fuit *mihi tamen periucundũ ea legere, quæ tu in eam ſententiam copioſiſſimè & elegantiſſimè ſcripſiſti.* Ego *ut ſanctas amicitias, qualis mihi tecum intercedit, facilè omnibus rebus hũmanis antepono: ita, ne aut falſa aliqua ſuſpicione, aut maleuolorum artibus labefactẽtur, maximè laborare ſoleo: quæ omnia aduerſum te nullam uim habuiſſe lætor.* Epiſtolas *ad fratrem tuum &* Daneſium, *perturbato animo, magis mei purgandi quàm eloquentiæ oſtentandæ gratia ſcripſeram: quas tibi & eruditis non omnino diſplicuiſſe, quoniam cupio, facilè quoque mihi perſuaderi patior.* Quòd *hortationes meas magnum pōdus*

apud te ſemper habituras dicis, ſic exiſtimes uelim, te uiros multò prudentiores, quorum conſilio & monitis actiones tuæ nituntur, quamplurimos, amiciorem, & qui tibi magis ex animo bene cupiat, inuenturum eſſe neminem. Quæ à me non leuiter, & ut mos eſt dicendi, ita ſcribuntur: cùm neminem dico, uerè & præciſè accipi nolo: ut multos habeas tui amantiſſimos, me illorum concedere nemini: uberiores fructus aliorum amicitia tibi ferret, ego cum illis beneuolentia cõtendam, quæ me etiam cogit interdum uereri, in hoc genere uitæ quod delegiſti, ne ita res humanas complectare, ut diuinarum te capiat obliuio. Difficile eſt nõ moueri iis, quæ in oculos continẽter incurrunt: ea uerò quæ nunquam cernas, nunquam audias, animo incluſa tenere. Poteſt quidem utrunque fieri, ſed mihi crede arduum eſt. Chriſti præſidiis munitum eum eſſe oportet, qui tot tantaſque difficultates ſuperare uolet. Ad eum igitur quamſæpiſſime reuocanda mens eſt, qui nobis ita loquitur, ut nemo exaudiat: & ea nobis perſuadet, quæ multis incredibilia uidentur. Hæc paucis in præſentia ad te ſcripſi: aliâs pluribus, cùm plus otij nactus ero. Iterum ualebis, & me amabis.

AEMILIO PERROTTO S.

ACCEPI *ad Idus Octobreis literas tuas, quinto non octauo datas: quod ideo adſcripſi, ne ſi tardius ad ea quæ petis reſpondere uidebor, negligentiæ meæ aſſignes. Mitto ad te Marij Solomonij paradoxa in l. Gallus, non quòd mihi magnopere probentur: nam quantum ex his quæ ego perpauca tuo rogatu legi, iudicare poſſum, non eſt hic Solomonius aut excellenti doctrina, aut eleganti iudicio. Sed quoniam tu ad hanc legem*

peruenisti, in quam iste satis longos commentarios conſcripſit, malui in eam partē peccare quæ tutior erat: non enim decet me qui à iureconſultorū lectione longiſſimè receſſi, temerè de illius iuriſperiti eruditione pronuntiare: & tu, ut autor ſit peſſimus iste Marius, in eo magnā iacturā facere non potes. Pro quo libro & duabus tabellis recèns æditis, in quarū altera formula teſtamēti, in altera uenditionis, & ea antiqua comprehēſa eſt, expenſum tibi retuli XXVIII *aſſes. De Haloandro, quæ ego me in aliud tempus differre ſcripſerā, paucis accipe: neque enim mihi licet mortem eruditiſſimi quidē, ſed Chriſtiani uiri apud te deplorare. Tantū reſcribam ad ea quæ te uelle intelligo. De iure ciuili idem erat ſenſus illius, atque tuus: illud ipſum agebat, quod tu moliris: ad exemplum oratoris Ciceroniani, iuriſconſultum ille formabat ſuum, qualē ſcilicet poſt illos antiquos uidimus neminē. Itaque ſtatuerat libello quodam, tum à quibus diſciplinis inſtructum eſſe uellet eum qui ad ius ciuile aſpirare audeat: tum qua uia in hæc ſtudia unicuique ingrediūdum & progrediēdum ſit, exponere. Iam ſyluam rerum (ut mihi quidem dicebat) ſumma diligentia congeſſerat, atque adeo quæ reſtabant, multo faciliora exiſtimabat. Venerat in Italiam, ut procul à typographis illis Germanicis, & aliis interpellatoribus moleſtis opus illud in otio poſſet abſoluere. Quem uerò locum tranquillitatis & quietis ille plenum fore exiſtimabat, in eo febris uehementiſſima eum corripuit, & ſeptimo die acerbiſſimis excruciatum doloribus conſumpſit. Huius mortē & Longolij noſtri, Villanouani etiam, cùm ego mihi propono, in eam penè adducor ſententiam, ut exiſtimem, nō ſolùm homines ipſos, uerumetiam cælum hoc Italiæ præ-*

clara ingenia trãſalpinis nationibus inuidere. Quinquaginta Pandectarũ *libros perlegerat, inter legendũ multos locos enarrauerat, quorum laborum fructus ne unà cum* Haloandro *extinctus ſit, uehementer timeo: aut enim legi non poterunt quæ ille negligenter ſcripſerat, aut fortaſſe in alicuius uenient manus, qui inuidioſè omnia ſupprimet: atque ut ædantur eiuſmodi, tamẽ non erũt, qualia fuiſſent, ſi per mortẽ præmaturã extremã manum adhibere potuiſſet.* Habes de Haloandro *quæ requirebas: cuius caſus te quoq; admonere debet, ut aliquãdo de te cogites, ne qui eandẽ ſtudiorum rationẽ iniiſti, & otiũ iſtud in* Italia, *quaſi nuſquam alibi ſit, tantopere ſequeris, ne tu, qui omnia ſimiliter atque ille facis, ſimili oppreſſus calamitate, nobis ante tẽpus eripiare.* De Romana *profectione cupio intelligere quamprimum quid mihi conſilij des: neceſſe enim habeo ſcribere ad* Bernoym *noſtrum, ut quæ ſit eius in hac parte uolũtas & facultas intelligam: aliter enim mihi loquendum eſt cum oratore, ſi uelim* Romæ *eſſe: aliter, ſi poſt unum & alterũ menſem rediero.* Habet *me etiã ſollicitũ illud, an* Demoſthenem, Platonem, Iſocratem, Homerum *mecum aſportare debeam, an illic* Aldini *libri uænales habeantur.* Hæc *igitur multo antè conſtituenda, ne quid temerè. Quare quid tibi uideatur, ubi primùm poteris, reſcribes.* De *ſcriptore antiquitatum miror te non intellexiſſe. Quòd ſi* Ioſephi *nomen in mentem tibi uenire potuiſſet, ſatis apertè loqui tibi uiſus eſſem.* Memini, *cùm* Patauij *in hortis deambularemus, quædam de* Ioſephi *noſtri illius, inquã, qui apud oratorem mecum uiuit, me tibi dicere.* Qua *de cauſa puto te memoria tenere: hic ſe adhuc non commouit.* Iam *puto intelligis, quæ erant in ſuperioribus*

literis de autore antiquitatum: nam quæ de Metona ſcripſeram, non ita obſcura erant, ſed breuis admodum lætitia fuit huius nuntij: poſtridie enim eius diei, quo ego literas ad te dederam, allatum eſt noſtros accepta præda, & nauibus impoſita, urbem Turcis reliquiſſe. Rex Turcarum antea quidem ſponte ſua ſatis in nos incitatus, nunc hac iniuria accepta à nobis inſtigatus, nonnihil ad ſuam antiquam crudelitatem addet. Rumor eſt eum naualem apparatum maximum habere, atque adeo in Siciliam (ubi primùm per anni tempus licebit) uelle impetum facere. Erat hîc in ſermone, imperatorem & regem uelle conuenire in unum, & inter ſe de rebus ſuis colloqui: quod ego fieri quidem uellem, ſed ſperare non audeo. Venetos, quorum opes horum principum diſcordia confirmantur, quæ uota facere putas? quid moliri cenſes, niſi quæcunque ad diſturbandam pacem pertinent? Sed heus tu, neſcio qualiter accipies hoc nuntium: quàm uereor ne præ mœrore in quartanam reuoluare. Conſtans eſt fama regis noſtri matrem uitam cum morte commutaſſe. orator literas quidẽ à rege nondum acceperat: omnes tamen ita loquebantur, quaſi minimè dubium id eſſet. Cõſolatione uterer, ſed huius fœminæ mortem, ſi me audis, forti animo feres. De Comite D. Pauli, quæ ego tibi ſcripſeram, ut poſtea intellectum eſt, falſa erant. Bene uale. 2. Idus Octob. M. D. XXXI.

GEORGIO COGNETIO S. P.

ETSI *cùm Claudius Phorcriſius, utriuſque noſtrûm amantiſſimus ad te proficiſceretur, intelligebam nihil opus eſſe meis literis, placuit tamen hac breui epiſtola, pro iure ueteris noſtræ beneuolentiæ abs te petere, ut*

re, ut tandem aliquando conſtituta re familiari, animũ tuum à ſordidis iſtis, & docto homine indignis occupationibus, ad ingenuas ex omni genere diſciplinarũ delectationes traducas. Non reprehendo præterita, quoniam mutari corrigique nõ poſſunt: & ego quibus argumentis factum tuũ defendas, præclarè memini, quæ, ut neſcio quid è uulgi ignorantia ductum habeant, philoſopho tamen nunquam probarentur, theologo quidẽ certè Chriſtiano multo minus. Verùm ſinamus hæc quæ integra non ſunt in præſentia: quoniam multorum induſtria aliquanto locupletior factus es, repulſa ea quam tantopere metuebas, inopia, ſtudia literarum diutius quàm oportuit intermiſſa reuoca, & excellens ingenium tuum, quoad uiues, in maxima rerum cognitione conſume: ita enim ea quæ incurrunt in reprehenſionem neceſſitate magis quàm iudicio te feciſſe exiſtimabimus, ſi ubi primùm potueris, ad ea quæ magis te digna erant, rediiſſe animaduertemus. Bene uale.

REYNÓLDO CHANDONIO S.

MIRABAR *hoc meo triſtiſſimo tempore, cùm ſcires me diſcruciari miſerè, ne literam quidem leuandi doloris cauſa ſcripſiſſe. Quid in cauſa eſſet, tandem ſuſpicione aſſequutus ſum. Quoniam regi ea placẽt quæ ſcribis, nos plebei & ignobiles à te contemnimur. Antea cùm linguæ Græcæ, Latinæ, addo etiam Italicæ ſtudioſus eras, nihil te cogitari aut fingi potuit humanius: ſimul atque uerò Gallici ſermonis peritia acceſſit, repentè exorta eſt arrogantia. An quia de fortuna Romanorum uernacula lingua conſcripſiſti, fortunatus adeo tibi uideris, plúſque fortunæ tribuis quàm uirtuti? ſed extra iocum. Probari maximè principi quæ ad-*

mentarios Budæi *apud me retinui.* De *his omnibus poſt reditum ego tecum decidam.* Nunc *peſſimè ſum inſtructus à pecunia: ſed cùm* Romam *uenero,* Iacobus Bernoius *(ut ego bene ſpero) nõ mihi deerit, & fortaſſe interim non nihil literarum à fratre ueniet.* Ego *poſt duos, aut ad ſummum tres mẽſes, niſi aduerſi quid in uia mihi acciderit, te uidebo.* Nunc *redeo ad ea quæ petis.* Quod *attinet ad literas quas ad amicos dare cogitas, uix meã operam propter ſubitum diſceſſum nauare tibi potero.* Tutiſſimum *igitur fuerit, faſciculũ ad* Iacobum *noſtrum mittere, qui ad me, ſi nondũ abiero, ſcribet, aut me abſente negotium per ſe adminiſtrabit.* De Iacobo *quod audiſti, falſum eſt: uenerat enim cũ* Alardeto Venetias *omnium* Gallorum *nomine.* Nã Pedemontani *eiecti à nobis, conati ſunt aſtu quodã in nationem* Anglicam *irrepere.* Quod *ubi primùm eos moliri reſciuimus, obſtitimus illis acerrimè.* Hac *de cauſa uterque uenerat.* Iacobus *autem apud me queſtus eſt, ſe nihil à patre iamdiu aut literarũ, aut pecuniæ accepiſſe: is ſi mihi impoſuit, ego quoque tibi impono.* Patruo Franciſci, *quem mihi commẽdabas, ego omnem meam operã pollicitus ſum: is ſine me ſe rem ſuam poſſe conficere reſpondit: habuit tamen gratiam.* Cõdixiſſem *illi prandium familiarius, & more noſtro, ſed puto te intelligere ubi uiuã.* Habes *ad omnia.* Illud *quod in principio ſtatim poſui de illa epiſtola, obliuiſci non poſſum.* Amabò *quære diligenter qui ſint illi quibus tu ſuperiores literas dederas: nã illis ipſis ego epiſtolã cum oratione* Camilli *cõmiſi.* Rerũ *nouarũ nunc quidẽ nihil eſt.* De Turcis, *conſtantiſſima fama, eũ apparare omnia.* Quid *aut quò cogitet, nõ prius certò ſciã quàm copias ſuas mouerit.* Aiũt *imperatorem in* Italiã *primo*

quoq; tēpore reuerſurū. Hæc publica: illud priuatū, orator Abbatia auctus eſt. Hæc raptim ad te ſcripſi, ut ſi quid uelles, ad me ante diſceſſū literas dares. Ego enim quanquam differre adhuc aliquot dies cupio, tamen aliorum uoluntati neceſſariò inſeruiendum eſt. Bene uale, & me ama. Saluta mihi Franciſcum Lodouicum. Venetiis. 7. Calend. Mart.

CLAVDIO PHORCRISIO S.

LECTIS *tuis literis cœpi nōnihil de tua erga me beneuolentia dubitare. Neq; enim ſi mihi amicus eſſes, negotiū patroni tui, Trabellorū antiſtitis, tam multis uerbis, tam anxiè, tam demiſſè mihi commendaſſes, & non potius quid me ea in re facere uelles, nutu ſignificares. Quòd ſi cælum Britannicum te ita nobis immutauit, ut nō ſolùm Senatus populiq; Romani, uerūetiā noſtræ neceſſitudinis obliuio te ceperit, equidē doleo te tam diu in illa prouincia fuiſſe. Sin te aula adeo expoliuit, ut cui omnia onera iure familiaritatis imponere poſſis, ad eum ſupplex uenire non recuſes, minus cō moueor. Sed ego, qui in hoc ueſtro ludo minimè ſum edoctus, ſi quādo tua induſtria ad rē aliquā mihi opus fuerit, illud tuū exēplū nō imitabor. Extra iocū. In re patroni tui curāda, nullū Vaurenſis antiſtes diligentiæ meæ locū reliquit: neq; uerò ut in memoriā redigerem, unquā neceſſe fuit. Si quādo mentionē facerē, præclarè meminerat: ſuā rē agi dicebat: addebat quāplurima de patroni tui uirtutibus, quæ ego etſi ante annos aliquot de multis cœpiſſe audiueram, & ex eo tēpore illū colere cœperā, gaudebā tamen meā de eo opinionē uiri optimi teſtimonio cōfirmari. Itaque Vaurēſis antiſtes quid effecerit, quid nō, perſcribet: me uerò operi manus*

ne admonuiſſe quidē tibi cōfirmo, quare integrā operā meā ad alia, ſi quæ reſtāt hîc agēda, tibi ſeruo. Hactenus *de negotio patroni tui: iam de nobis aliquid.* Tu *in* Italiā *redire cogitas: ego (ita me* Deus *amet)* Galliæ *deſiderio contabeſco.* Tu *in* Britannia, *quemadmodū facetè magis quàm uerè ſcribis,* Romanè *loqui didiciſti: ego cùm antea nō illibēter* Latinè *ſcriberē,* Romæ *eā exercitationē intermiſi.* Domo *egreſſ⁹ nihil audio, nihil uideo quod me delectet, præter ſaxa & uetuſta quædā numiſmata.* Sed *ego cū hominibus nō cū ſaxis uitā agere decreui.* Meo *dices hæc omnia accidere non loci uitio. ſit ita: ſed hic error in quo uerſor, niſi mutatione loci mihi eripi nō poteſt.* Cùm *in* Galliā *rediero, ſi unquam in* Italiā, *niſi coactus, tum demum omnia in me probra coniicito,* Bunellumq; *omniū, quos unquā uideris, incōſtātiſſimū iudicato.* Interea *dū hoc errore totus mihi diſpliceo, liceat mihi per amicos pigro & neglıgēti eſſe.* Quod *ſcribo propter eos, qui in me duriores ſunt, ſi quādo in literis ſcribundis ceſſare me uiderint.* Equidem *uim animo meo afferre non poſſum: alacritate quadam mentis, ſi ſcribere uelis opus eſt, quam prorſus amiſi.* Hæc *ego ad te paulò apertius ſcribo, ut cauſam noſtram apud* Bayſium *tueare, cuius innumerabilia beneficia, quoad literarum ſtudia mihi placebūt, obliuiſci qui poſſum? quoties aliquid aut lego aut ſcribo, toties de ſumma illius erga me liberalitate cogito.* Neutrū *enim, niſi me* Venetiis *domi ſuæ uir humaniſſimus aluiſſet, uix unquā cum aliquo fructu facere potuiſſem.* Nolim *igitur eū ſic colligere: tacet, nullas literas tādiu ad me dedit: ergo ingratus eſt.* Illud *potius, ergo piger, & negligens, in* Latinæ *eloquētiæ curriculū uix dū ingreſſus, cùm ſūma animi cōtētione progredi de-*

beret: ſtat in eodẽ ueſtigio, aut etiam regreditur (libet enim uerũ fateri). Hæc etiã cauſa, præter ſuperiores, fecit ut epiſtolã mittere ad eum diſtulerim, quòd nihil doctiſſimi uiri palato iucundũ hoc tempore ab eo fonte manare certò perſpicerem, qui mea negligentia prorſus exaruiſſet. Ille me in ueteri exercitatione permãſiſſe exiſtimat, & aliquid magnum expectat: at ego uix ſingulis annis ſingulas epiſtolas compono, quod ita uel me tacente facile cognoſces, cùm hæc diſſoluta & diſſipata leges, nulliſque articulis inter ſe cohærentia. Sed inter nos peccare licet: Bayfij iudicium, qui mihi Longolium præponere ſolebat, magis pertimeſco: ſuperioribus tamẽ diebus ad eum ſcripſi, ſed ualde breuiter, propterea quòd feſtinaret tabellarius. Spero futurũ ut epiſtolam uberiorem breui à me accipiat. Interim tu me illi diligentiſſimè excuſabis. Vale. Romæ.

AEMILIO PERROTTO S.

DE peregrinatione mea ad hũc uſque diẽ nihil ad te ſcripſi, tum quòd de reditu meo ab alijs certior ſtatim factus es, tum quòd de rebus Romanis, quæ tibi ſunt notiſſimæ, ſcribere non ita neceſſe arbitrabar. Et me hercule adhuc languebã de uia, neque me ad ueteres exercitationes referre poteram. Nunc uerò recuperata aliqua ex parte priſtina ſcribendi alacritate, & libris meis (quos propter diſceſſum iratos habebã) ad intermiſſam mittendarum literarum conſuetudinem redeũdum mihi exiſtimaui. Vt igitur de me aliquid ex me ipſo audias, uixi Romæ ſupra XX. dies apud Iacobũ noſtrum libentiſſimè, qui quidẽ non ſolùm domum ſuã mihi patere uoluit, ſed omnia amici & Chriſtiani hominis officia liberaliter & prolixè præſtitit. Per eos

dies ego cuius cauſa ueneram non oblitus, omnia antiquitatum ueſtigia, quæ quidem adhuc conſpici poſſunt, ſtudioſè conquiſiui. Quod temporis mihi ab hoc ſpectaculo ſuperfuit, id omne uiris doctis ſalutandis dedi: conueni Fundulum, *& tuo nomine ſalutaui* Marium: *eſt in homine humanitas ſumma: collocutus eſt mecum familiariter de multis rebus: multus ſermo de te & ſtudiis tuis. Quid quæris? totum ſe patefecit mihi, queſtus eſt grauiter apud me, quòd ſpreta trãquillitate & libertate* Gallica, *in has turbas* Italicas *& duriſſimam ſeruitutem ſe dedidiſſet. Sub diſceſſum meum, cùm ab eo quærerem ecquid literarum ad te uellet, reſpondit ſe cuidam qui* Patauij *philoſophiam profitetur, paulò ante aduentum meum literas ad te dediſſe. Ad* Funduli *familiaritatem acceſſit* Pantagathi *quotidiana ferè conſuetudo: cuius hominis ea eſt in cõgreſſu ſuauitas, ut cùm à prãdio ſtatim ad eum adirem, ante noctẽ ab eo diuelli minimè poſſem. Ad pietatem autem noſtri ſermones, noſtráque diſputationes omnes referebantur: eſt enim in hoc genere literarũ princeps* Pãtagathus, *adeo ut humana omnia ſtudia præ diuinis cõtemnat. Præter hos duos ſalutaui* Laſcarũ, *cui me per literas orator cõmendarat. eruditionem hominis quid ego tibi prædicem? ſed eſt in eo etiam rara quædam & incredibilis humanitas. Quanquam enim & extrema ſenectute (quæ quidem per ſe morbus eſt) & totius corporis cruciatibus ferè ſemper affligitur, tamen ſe conueniri à ſtudioſis non ſolùm facilè patitur, uerum etiam gaudet. Habes de peregrinatione mea, non omnia quidem, ſed maximè inſignia. Reliqua* Paulus *noſter tibi (ut ſpero) fuſius expoſuit, quem ego me hercule plurimùm amo, &* Maroſticæ *tecum uiuere, tum*

mea tum illius cauſa uehementer lætor, meos enim ciues non ſolùm eruditos, uerumetiam probos eſſe mea referre multum exiſtimo, & ad utrunque cõſequẽdũ, conſuetudinẽ tuam magnũ adiumentum allaturã certò ſcio. Eſt quidẽ ille ſua ſponte neque à bonis literis, neque à pietate abhorrens. Sed dum ſuorũ expectationẽ ſatisfacere cupit, non in iure ciuili ſolùm, quod per ſeipſum latiſſimum, perdiſcendo, ſed in Accurſii, Bartoli, Baldi uerboſis & obſcuris cõmentariis penè ad uerbum ediſcendis magnam partẽ temporis ponere cogitur. Hîc quibus uerbis ego tecũ agam, non reperio. Te quidem mihi amiciſſimum eſſe, non ullo meo merito, ſed animi tui quadã inductione, non dubito: & (quod me ualde cupere intellexeris) factuŗũ uehementer cõfido. Itaq; cõmendo tibi primùm ciuem meum, deinde etiã amicum, ne tũ in rogando ambitioſum, ob multa erga me officia mihi chariſſimũ: quẽ tu (quoniã eo petente libenter Maroſticã euocaſti) meo nomine arctius cõplectare uelim, ſtudiorũ laborem induſtria tua ſubleues, neglectis iſtis litigandi artibus, ad fontes æquitatis ueluti digitũ intendas: in ſumma, cõſulẽdo, monẽdo, ita cum eo agas, ut intelligat te cõmendatione mea impulſum aliquid ad priſtinã uolũtatem addidiſſe: te in doctorũ ordinẽ, approbãtibus Italis, tuámque in iure ciuili eruditionẽ in cælũ extollẽtibus, relatũ eſſe, pro eo ac debeo lætor, tibíque, quanquam ſerò, gratulor. Illud quidem certè iniquo animo tuli, me huic ſpectaculo non interfuiſſe: in quo (niſi neceſſitate compulſus aliqua in id tempus uocidiſti) ſanè hercle nõ ſatis rationem amicitiæ noſtræ habuiſſe uideris. Quòd niſi tu iſtius facti aliquam iuſtam cauſam adfers, dabis mihi pœnas: idem ſcilicet ego reponam, cùm me ueſtris inſignibus ornari cupiam.

Dicis, *nunquam id futurum non malè ſuſpicaris: ego enim in aliam ſtudiorũ rationem longè diuerſam à ueſtra me totum dedi.* Hactenus *de priuatis rebus: nunc audi perpauca de publicis.* De *aduentu regis* Turcarũ *ut horribiliora, ita certiora quotidie ad nos afferuntur: nondum tamẽ cõſtat, in* Italiam *an in* Germaniam *inuadat.* Quid *cõſilij ceperit, breui ſciemus.* Iam CCC *millia hominum, & amplius ſub ſignis habet.* Ad *quẽ exercitum alẽdum cùm incredibilis quædam pecuniæ uis illi opus ſit, tamen ſuperioribus diebus galeam auream gemmis, quaſi ſtellulis, diſtinctam* X V. *millibus aureorum mercatus eſt.* Imperator *(ut nonnulli confirmant) ex morbo* Gallico *laborat.* Accedit *ad morbum huius belli impendentis metus.* Hanc *ego in malis uoluptatem capio, quòd eum qui in nos tam crudelis fuit, non ſolùm corpore ægrotare, uerumetiam animo angi uidere mihi uideor.* Bene *uale.* Saluta *mihi* Franciſcum Lodouicum *& omnes qui tecum nunc* Maroſticæ *uiuunt.* Venetijs. 2. *Idus* Iunij M. D. X X X I I.

PAVLO MANVTIO S.

F V I T *tempus cùm ego* Paulum Manutium *ob ſuauiſſimos mores & præclaram ad ſumma omnia indolẽ plurimi facerem, neque ſolùm ad literarum ſtudia, ſed ad probitatis paternæ imitationem currentem quidem cohortarer, túque me ut* Gallum *hominem & hoſpitẽ, nõ omnino contemnere uiderere.* Cuius *temporis ſi nõ prorſus oblitus es, opportunè* Phorcriſius *haſce literas tibi reddet, quæ ſeneſcentem quidem, non tamen penitus extinctam* Bunelli *memoriam in animo tuo renouabunt: atque is quæ mea ſit erga te uolũtas, quod meum de te iudicium, quàm frequens, quàm honorificus ſermo, tibi multo liberius exponet, quàm ſi iſtud*

ipſum uerecundius (quẽadmodum mea fert natura) literis comprehenderem. De eius fide nihil eſt quod dubites: eſt enim in eo minimè fucata probitas, & nõ mediocris in omni genere literarum eruditio: unà mul os annos coniunctiſſimè uiximus. Si quid igitur de uitæ meæ ratione ſcire uoles, ab illo omnia. Ego pro eo unũ abs te peto, ut Claudium Phorcriſium nõ ſolùm ut bene doctum hominem, uerumetiam ut mihi amiciſſimũ, tuáque amicitia dignũ. quo poteris officii & humanitatis genere complectare. Bene uale Saluta meis uerbis Rambertũ quem olim de commodis meis cogitaſſe, præclarè memini.

AEMILIO PERROTTO S.

LITERIS *tuis, quas binas eodẽ tempore accepi, breuiter reſpõdebo De libris emẽdis & ante diſceſſum tuum mittendis, probas mihi conſilium tuum. De genere uecturæ ego diligenter ab omnibus quos hîc noui, quæſiui: magna pars eorũ qui Lugdunum libros mittunt, naui Taurinum uſque uehendos curant: eſt tamen hîc mulio qui ſe poſt quinque aut ſex menſes diſceſſurum confirmat: ſed is pro iuſta muli ſarcina duodecim aureos ſibi dari uult, cùm reliqui mercatores ultra decem dare non ſoleant: ego tibi autor ſum, ut quoniam alia quoque de cauſa Patauiũ uenturus es, primo quoque tempore ad nos aduoles: ſi erit ulla præſens occaſio, ea utemur: ſi non erit, tu tamen libros emptos compones ut uidebitur: ego reliqua ſolicitudine te liberabo. Hoc conſiliũ mihi tutiſſimũ uiſum eſt: tu tamen quid in re tua tibi faciendum ſit, optimè pro prudentia tua diiudicabis. Hæc pro certo habeto, nunquam defuturos nobis, per quos Lugdunum quæcunque uolemus per-*

ferri poſſint, ſi tamen erit pacata & tranquilla Italia, *quod ego præſtare tibi non poſſum.* Puto *te memoria tenere, quid ego tibi cùm hîc eſſes, dixerim: res quo loco ſunt, diutius eſſe non poſſunt.* Rex Turcarum *cùm ſexcentis millibus militum* Viennam *magnis itineribus contendere dicitur.* Rumor *eſt imperatorem eſſe planè imparatum, quamquam* Hiſpani *hîc diſſiparunt,* Lutheranos, *pacatis diſcordiis omnibus, ad cauſam adiunctos eſſe.* Genuæ *aiunt armamentarium, in quo omnia ad bellum neceſſaria aſſeruabantur, igne conflagraſſe.* Dux Mediolanenſis, *quò pecuniam imperatori promiſſam ad diem non ſolueret,* Cremam *rebus omnibus ſuis comportatis, confugit.* Prædo *ille inſignis, qui à barba rubra nomen inuenerat, à nepote ſuo interceptus eſſe dicitur.* Sed *de his & aliis rebus breui certiora audiemus.* Vale.

IOANNI FRANCISCO SELVAE S.

AMITICIA *quid[illegible] noſtra tam altè radices egit, & ad eam magnitudinem creuit, ut literarum confirmatione minimè egeat.* Fuit *mihi tamen periucundũ ea legere, quæ tu in eam ſententiam copioſiſſimè & elegantiſſimè ſcripſiſti.* Ego *ut ſanctas amicitias, qualis mihi tecum intercedit, facilè omnibus rebus hūmanis antepono: ita, ne aut falſa aliqua ſuſpicione, aut maleuolorum artibus labefactētur, maximè laborare ſoleo: quæ omnia aduerſum te nullam uim habuiſſe lætor.* Epiſtolas *ad fratrem tuum &* Daneſium, *perturbato animo, magis mei purgandi quàm eloquentiæ oſtentandæ gratia ſcripſeram: quas tibi & eruditis non omnino diſplicuiſſe, quoniam cupio, facilè quoque mihi perſuaderi patior.* Quòd *hortationes meas magnum pōdus*

apud te ſemper habituras dicis, ſic exiſtimes uelim, te uiros multò prudentiores, quorum conſilio & monitis actiones tuæ nitantur, quamplurimos, amiciorem, & qui tibi magis ex animo bene cupiat, inuenturum eſſe neminem. Quæ à me non leuiter, & ut mos eſt dicendi, ita ſcribuntur: cùm neminem dico, uerè & præciſè accipi nolo: ut multos habeas tui amantiſſimos, me illorum concedere nemini: uberiores fructus aliorum amicitia tibi ferret, ego cum illis beneuolentia cõtendam, quæ me etiam cogit interdum uereri, in hoc genere uitæ quod delegiſti, ne ita res humanas complectare, ut diuinarum te capiat obliuio. Difficile eſt nõ moueri iis, quæ in oculos continẽter incurrunt: ea uerò quæ nunquam cernas, nunquam audias, animo incluſa tenere. Poteſt quidem utrunque fieri, ſed mihi crede arduum eſt. Chriſti præſidiis munitum eum eſſe oportet, qui tot tantaſque difficultates ſuperare uolet. Ad eum igitur quamſæpiſſime reuocanda mens eſt, qui nobis ita loquitur, ut nemo exaudiat: & ea nobis perſuadet, quæ mul tis incredibilia uidentur. Hæc paucis in præſentia ad te ſcripſi: aliâs pluribus, cùm plus otij nactus ero. Iterum ualebis, & me amabis.

AEMILIO PERROTTO S.

ACCEPI *ad Idus Octobres literas tuas, quinto non octauo datas: quod ideo adſcripſi, ne ſi tardius ad ea quæ petis reſpondere uidebor, negligentiæ meæ aſſignes. Mitto ad te Marij Solomonij paradoxa in l. Gallus, non quòd mihi magnopere probentur: nam quantum ex his quæ ego perpauca tuo rogatu legi, iudicare poſſum, non eſt hic Solomonius aut excellenti doctrina, aut eleganti iudicio. Sed quoniam tu ad hanc legem*

perueniſti, in quam iſte ſatis longos commentarios conſcripſit, malui in eam partẽ peccare quæ tutior erat: non enim decet me qui à iureconſultorũ lectione longiſſimè receſſi, temerè de illius iuriſperiti eruditione pronuntiare: & tu, ut autor ſit peſſimus iſte Marius, in eo magnã iacturã facere non potes. Pro quo libro & duabus tabellis recens æditis, in quarũ altera formula teſtamẽti, in altera uenditionis, & ea antiqua comprehẽſa eſt, expenſum tibi retuli XXVIII *aſſes. De Haloandro, quæ ego me in aliud tempus differre ſcripſerã, paucis accipe: neque enim mihi licet mortem eruditiſſimi quidẽ, ſed Chriſtiani uiri apud te deplorare. Tantũ reſcribam ad ea quæ te uelle intelligo. De iure ciuili idem erat ſenſus illius, atque tuus: illud ipſum agebat, quod tu moliris: ad exemplum oratoris Ciceroniani, iuriſconſultum ille formabat ſuum, qualẽ ſcilicet poſt illos antiquos uidimus neminẽ. Itaque ſtatuerat libello quodam, tum à quibus diſciplinis inſtructum eſſe uellet eum qui ad ius ciuile aſpirare audeat: tum qua uia in hæc ſtudia unicuique ingrediũdum & progrediẽdum ſit, exponere. Iam ſyluam rerum (ut mihi quidem dicebat) ſumma diligentia congeſſerat, atque adeo quæ reſtabant, multo faciliora exiſtimabat. Venerat in Italiam, ut procul à typographis illis Germanicis, & aliis interpellatoribus moleſtis opus illud in otio poſſet abſoluere. Quem uerò locum tranquillitatis & quietis ille plenum fore exiſtimabat, in eo febris uehementiſſima eum corripuit, & ſeptimo die acerbiſſimis excruciatum doloribus conſumpſit. Huius mortẽ & Longolij noſtri, Villanouani etiam, cùm ego mihi propono, in eam penè adducor ſententiam, ut exiſtimem, nõ ſolùm homines ipſos, uerumetiam cælum hoc Italiæ præ-*

clara ingenia trāſalpinis nationibus inuidere. Quinquaginta Pandectarū libros perlegerat, inter legendū multos locos enarrauerat, quorum laborum fructus ne unà cum Haloandro *extinctus ſit, uehementer timeo: aut enim legi non poterunt quæ ille negligenter ſcripſerat, aut fortaſſe in alicuius uenient manus, qui inuidioſè omnia ſupprimet: atque ut ædantur eiuſmodi, tamē non erūt, qualia fuiſſent, ſi per mortē præmaturā extremā manum adhibere potuiſſet.* Habes de Haloandro *quæ requirebas: cuius caſus te quoq; admonere debet, ut aliquādo de te cogites, ne qui eandē ſtudiorum rationē iniuiſti, & otiū iſtud in* Italia, *quaſi nuſquam alibi ſit, tantopere ſequeris, ne tu, qui omnia ſimiliter atque ille facis, ſimili oppreſſus calamitate, nobis ante tēpus eripiare.* De Romana *profectione cupio intelligere quamprimum quid mihi conſilij des: neceſſe enim habeo ſcribere ad* Bernoym *noſtrum, ut quæ ſit eius in hac parte uolūtas & facultas intelligam: aliter enim mihi loquendum eſt cum oratore, ſi uelim* Romæ *eſſe: aliter, ſi poſt unum & alterū menſem rediero.* Habet *me etiā ſollicitū illud, an* Demoſthenem, Platonem, Iſocratem, Homerum *mecum aſportare debeam, an illic* Aldini *libri uænales habeantur.* Hæc *igitur multo antè conſtituenda, ne quid temerè. Quare quid tibi uideatur, ubi primùm poteris, reſcribes.* De *ſcriptore antiquitatum miror te non intellexiſſe. Quòd ſi* Ioſephi *nomen in mentem tibi uenire potuiſſet, ſatis apertè loqui tibi uiſus eſſem.* Memini, *cùm* Patauij *in hortis deambularemus, quædam de* Ioſephi *noſtri illius, inquā, qui apud oratorem mecum uiuit, me tibi dicere. Qua de cauſa puto te memoria tenere: hic ſe adhuc non commouit.* Iam *puto intelligis, quæ erant in ſuperioriusb*

literis de autore antiquitatum: nam quæ de Metona *ſcri pſeram, non ita obſcura erant, ſed breuis admodum lætitia fuit huius nuntij: poſtridie enim eius diei, quo ego literas ad te dederam, allatum eſt noſtros accepta præda, & nauibus impoſita, urbem* Turcis *reliquiſſe.* Rex Turcarum *antea quidem ſponte ſua ſatis in nos incitatus, nunc hac iniuria accepta à nobis inſtigatus, nonnihil ad ſuam antiquam crudelitatem addet.* Rumor *eſt eum naualem apparatum maximum habere, atque adeo in* Siciliam *(ubi primùm per anni tempus licebit) uelle impetum facere.* Erat *hîc in ſermone, imperatorem & regem uelle conuenire in unum, & inter ſe de rebus ſuis colloqui: quod ego fieri quidem uellem, ſed ſperare non audeo.* Venetos, *quorum opes horum principum diſcordia confirmantur, quæ uota facere putas? quid moliri cenſes, niſi quæcunque ad diſturbandam pacem pertinent?* Sed *heus tu, neſcio qualiter accipies hoc nuntium: quàm uereor ne præ mœrore in quartanam reuoluare.* Conſtans *eſt fama regis noſtri matrem uitam cum morte commutaſſe. orator literas quidẽ à rege nondum acceperat: omnes tamen ita loquebantur, quaſi minimè dubium id eſſet.* Cõſolatione *uterer, ſed huius fœminæ mortem, ſi me audis, forti animo feres.* De Comite D. Pauli, *quæ ego tibi ſcripſeram, ut poſtea intellectum eſt, falſa erant.* Bene *uale.* 2. *Idus* Octob. M. D. XXXI.

GEORGIO COGNETIO S. P.

ETSI *cùm* Claudius Phorcriſius, *utriuſque noſtrûm amantiſſimus ad te proficiſceretur, intelligebam nihil opus eſſe meis literis, placuit tamen hac breui epiſtola, pro iure ueteris noſtræ beneuolentiæ abs te petere, ut*

re, ut

re, ut tandem aliquando conſtituta re familiari, animũ tuum à ſordidis iſtis, & docto homine indignis occupationibus, ad ingenuas ex omni genere diſciplinarũ delectationes traducas. Non reprehendo præterita, quoniam mutari corrigíque nõ poſſunt: & ego quibus argumentis factum tuũ defendas, præclarè memini, quæ, ut neſcio quid è uulgi ignorantia ductum habeant, philoſopho tamen nunquam probarentur, theologo quidẽ certè Chriſtiano multo minus. Verùm ſinamus hæc quæ integra non ſunt in præſentia: quoniam multorum induſtria aliquanto locupletior factus es, repulſa ea quam tantopere metuebas, inopia, ſtudia literarum diutius quàm oportuit intermiſſa reuoca, & excellens ingenium tuum, quoad uiues, in maxima rerum cognitione conſume: ita enim ea quæ incurrunt in reprehenſionem neceſſitate magis quàm iudicio te feciſſe exiſtimabimus, ſi ubi primùm potueris, ad ea quæ magis te digna erant, rediiſſe animaduertemus. Bene uale.

REYNOLDO CHANDONIO S.

MIRABAR hoc meo triſtiſſimo tempore, cùm ſcires me diſcruciari miſerè, ne literam quidem leuandi doloris cauſa ſcripſiſſe. Quid in cauſa eſſet, tandem ſuſpicione aſſequutus ſum. Quoniam regi ea placẽt quæ ſcribis, nos plebei & ignobiles à te contemnimur. Antea cùm linguæ Græcæ, Latinæ, addo etiam Italicæ ſtudioſus eras, nihil te cogitari aut fingi potuit humanius: ſimul atque uerò Gallici ſermonis peritia acceſſit, repentè exorta eſt arrogantia. An quia de fortuna Romanorum uernacula lingua conſcripſiſti, fortunatus adeo tibi uideris, plúſque fortunæ tribuis quàm uirtuti? ſed extra iocum. Probari maximè principi quæ ad-

huc à te profecta ſunt uehementer lætor, nouúmque aliquid te quotidie moliri non moleſtè fero: modò Phorchriſium & Bunellum ames, téque ab utroque non mediocriter amari exiſtimes. Bene uale.

AEMILIO PERROTTO S.

QVANTA *in perturbatione rerum omniũ uerſer, paucis accipe. Allatæ ſunt à diſceſſu tuo ad oratorem literæ, fore ut ſucceſſor mitteretur, ipſe in Galliã rediret. Quis in tanta rerũ aulicarũ inconſtantia conſtantiã retinere poſſet, præſertim ſi ab illis pendeat? & ne nunc quidem de diſceſſu certum eſt, quanquã eò omnia ſpectare uidētur. Quòd ſi non diſceſſerit orator, neque cur, neque ubi in Italia conſiſtã, uideo. Itaque in Galliã cum eo, modò uelit, cogito: non quidem ut in aulam me coniiciam, ſed ut Lutetiæ in aliquẽ angulũ me abdam, in qua re & tu (uti ſpero) me adiuuabis. Omnino nihil adhuc tibi confirmo, ſed cùm Lugdunum ueneris, facilè ex aulicis, quid de re iſta conſtitutum erit, intelliges, & ex illorum ſermone, quid mihi faciundum eſſe putes (ſi placet) quamprimùm reſcribes. Bene uale.*

AEMARIO RANCONETO S.

SIMVLATQVE *tuas literas aſpexi, exiſtimaui tibi homini acutiſſimo & grauiſſimo conſuetudinẽ illã ad amicos Latinè ſcribendi, quã non tã neceſſitas ulla, quàm linguæ peregrinæ peperit oſtentatio, penitus diſplicere. Nam quid aliud ſuſpicarer, cùm te uiderem Romanæ linguæ ſtudioſiſſimum, & eius ſumma facultate præditum, Gallicè ſcribere? Itaque ego qui antea pigritia ſenſim in hanc ſententiã dilabebar, gaudebam quòd poſſem meam negligentiam autoritate iudicij tui*

defendere, tibique eodem genere ſermonis reſcribere cogitabã: uix dum perlecto epiſtolæ tuæ principio, animaduerti te facti tui cauſam per iocum neſcio quem adſcribere, ac ne exemplo tuo mihi idem licere putarẽ, diligentiſſimè cauere. Iam uerò uos in iure iudiciíſque uerſati, homines ſimplices, & minimè cautos circunſcribitis. Quid illa? nonne ingenij tui acumen redolent? te ex inopia Latini ſermonis laborare, cuius ego immenſas diuitias domi haberem, ſi tamen Latina poſthac à te mallem, uolũtatis meæ potius quàm facultatis tuæ rationem habiturum. Nempe idcirco, ut cùm eloquentia me facile multúmque ſuperaſſes, inuitus, & quaſi me cogente in certamen deſcendiſſe uiderere. Oblitúſne es igitur illius formulæ, Inter bonos bene agier? *Ego uerò Latinè ſcribendi neceſſitatem tantum abeſt ut tibi imponam, ut contrà ne id facias, uehementer abs te poſtulem: diſertus enim mihi uideor tantiſper dum meas epiſtolas cum tuis conferam. Videórne ſatis callidè occurriſſe conſiliis tuis? Sed extra iocum, te grauioribus ſtudiis, & honeſtiſſimis actionibus ab iſto genere ſcriptionis auocari facilè patior: & ego ipſe quem multa negotia publica impediunt, mentem ſcriptis ueterum intelligendis, quàm ſtylum meis cogitationibus conſcribendis, multo libentius exerceo. Itaque niſi neceſſariò, nunquam ad amicos literas do, eáſque ſimiles iſtarum, id eſt negligentiſſimè ſcriptas, ut facilè appareat me potius officio ſatisfacere, quàm laudem ullam ex iſtiuſmodi exercitatione uelle quærere. Verùm hæc hactenus. De Porphyrij dialogo multũ tibi debeo. Xenophontis liber ad ea, quæ de Græco in Gallicũ ſermonẽ conuertiſti, perpolienda, utinam adiumentum aliquod afferat. Mihi quidem certè poſthac iſto nomine erit cha-*

rior. Res enim meæ ita demum mihi iucundæ ſunt, ſi abs tui ſimilibus in uſum aliquem expetuntur. Eum igitur librum ad te mitto, ut ſit apud te quandiu uoles: ego enim mea omnia iampridem ad te detuli. quod ipſum à me ſæpius, diligentiúſque fieret, niſi planè ridiculum eſſet, eum qui pecunias non habeat, uenditare ſeſe locupletiſſimis hominibus, eíſque ultrò ſuas opes & copias impudentiſſimè polliceri. Bene uale. Hoſpitalem ſenatorem æquiſſimum, de cuius ſingulari uirtute ſumma omnia ad nos perferuntur, meis uerbis ſalutabis: Chandonium item iuſtiſſimis de cauſis mihi chariſſimum.

VICECOMITI MONTIS CLARI S.

GRATISSIMA *mihi fuit liberalitas tua: eloquentia, cuius ſpecimen breui epiſtola dediſti, uiſa eſt mihi mirabilis. Itaque de canibus ultrò ad me miſſis magnam habeo gratiam. Quòd uerò literis tuis politè ſubtilitérque ſcriptis nō minus quidem tuum, ſed me potius ipſum ornare uolueris, infinitum quiddam tibi debeo. Etſi enim eas laudes cōplexus es, quas ego (niſi amens planè ſim) agnoſcere non debeo, & (niſi impudētiſſimus) nō niſi cum pudore legere poſſum: tamen tanto ſententiarum acumine, & uerborum delectu eas perſtrinxiſti, ut licet rem quæ ad me non pertinebat, non probarem, genere tamen ſcriptorum tuorum mirabiliter incenderer: quæ omnia eo maiora uiſa ſunt, quo magis præter opinionem euenerunt. Familiæ tuæ dignitatem cognoram, ſummum in te homine nobiliſſimo eſſe omnium bonarum artium ſtudium audiueram: in hac Latinè ſcribendi ratione, quæ magni laboris eſt, hominem id ætatis dōmeſticis & aliis curis grauioribus di-*

ſtrictum, tantum operæ ponere non putabam. In *qua parte me deceptum mirificè lætor, tibique ex animo gratulor, quòd ueſtri generis ſplendorem tam multis literarum inſignibus illuſtriorem facias. Quòd ſi(ut par erat) qui eodem loco nati ſunt, in* Gallia *noſtra ſimiliter efficere conarentur, non ſolùm uiribus corporis & animi in periculis ſubeundis muicti magnitudine, ſed uaria rerum diuinarum & humanarum cognitione, ex qua prudentia, animi moderatio, cæteræque uirtutes mitiores oriuntur, plurimum reliquis præſtarēt. Quod à ueteribus illis ſapiēter fictis fabulis ſignificatum eſt, dum eandem* Mineruam *armorum, & ſapientiæ præſidem eſſe uoluerunt.* Sed *reliqui quid eos deceat uiderint.* Tu *fœlix & beatus, qui nobilitatem à maioribus tibi traditam, propriis tuis & ueriſſimis laudibus nobilitas, & antiquitatem familiæ ſeneſcentem, non ſolùm procreandis liberis renouas, ſed multo magis omnibus liberalibus diſciplinis perdiſcendis, ab interitu & obliuione hominum uindicas. Quas excellentes animi tui dotes cùm ego ſuſpiciam, conſequens eſt ut me in tua poteſtate eſſe confidas.* Sicut *igitur canes duos non ſolùm ob incredibilem celeritatem, quam in leporibus aſſequendis adhibent, ſed magis quia eſſent tui erga me amoris teſtes, à me accipi uoluiſti: ita tu(quēadmodum ſpero) meam hanc epiſtolam non ob ullam* Romani *ſermonis elegantiam & uenuſtatem, à qua plurimum abeſt, ſed tanquam meæ erga te obſeruantiæ obſidem inter ſchedas tuas aliquo modo facere patiare.* Vale Idibus Ianuarii.

TARBELLORVM ANTISTITI, *regis Galliarum apud Cæſarem legato,* S.

QVI *literas inanes ad uiros grauiſſimos, ídq; quo tẽpore maximis occupationibus deſtinẽtur, mittere ſolẽt, reuerẽdiſſime antiſtes, ij ſimiliter ſanè facere mihi uidẽtur ut pueri, qui in rebus ludicris totũ diẽ conſumẽtes, ſi quẽ fortè in re ſeria occupatũ uiderint, eũ uelut ex inſidiis interpellant, aut apertè, agmine æqualium facto, adoriuntur.* Q*uam reprehenſionem ego ueritus, ex quo tempore à rege legatus ad* C*æſarem miſſus es, ſemel quidem ad te, gratis agens, ſcripſi, quod id ſine nefario ſcelere prætermittere poſſe non uidebar: in eo autem quod ſcribo, mutatu aut iuſſu potius tuo id facio.* P*upugerunt enim me ea; quæ in tuis ad* V*aurenſem antiſtitem literis de meo inſtituto addidiſti.* S*i quid igitur hîc pecco, te autore pecco.* S*i quid erit in epiſtola, quod tu minus lubenter leges; aut ſi nulla prorſus ſententia, uerbis inanibus ſubiecta, tua erit certè culpa, qui te, quicquid à* B*unello proficiſceretur, in optimam partem accepturum ſignificaſti.* E*t quidem mihi hoc loco quærenti quid potiſſimum hiſce literis complecterer, illud ſtatim occurrit, me pro tuo celeri reditu uota* D*eo* O*pt.*M*ax. ſæpiſſimè feciſſe, & in dies facere.* E*t quoniã hoc cõmodis tuis nonnihil aduerſari uideri poſſit, rationem conſilij mei tibi pluribus exponere decreui.* S*i quis eſt, qui te honeſtiſſimum & ornatiſſimum eſſe uelit, is ego ſum: & ſi quamplurimos habes amiciſſimos, qui tuæ dignitati maximè faueant, ego in hac parte illorum concedo nemini. ſed fortaſſe qui tibi bene cupiunt, non eiſdem rebus omnes, quibus ego, commoda, laudem, dignitatémque metiuntur.* S*plendidiſſi-*

mum enim exiſtimant, conſilijs & colloquijs principum intereſſe: legatione honorificētiſſima fungi, maximam eſſe hominum autoritatem apud omnes, & exima ſui laboris ſolere conſequi præmia. Hoc *non ſolùm imperitis, uerumetiam doctis & prudentibus ita ad ueritatem perſuaſum eſt, ut difficillimum ſit hanc opinionem, quæ penitus inſedit, ex animis hominum reuellere.* Verum *ego in hac controuerſia diiudicanda hoc mihi ante oculos propono, humanis diuina quid præſtent, cœleſtia terrenis, æterna caducis.* Sit *magnum (quando ita multis uidetur) conſilia regum noſſe: perſpecta habere* Dei Opt. Max. *conſilia quanto eſt magnificentius?* Sit *præclarum à rege de rebus maximis ad* Cæſarem *mitti: à* Chriſto *non ad unum aliquem, uerùm ad omnes homines de re longè maxima, & in qua ſalus omnium incluſa eſt, legari, quantò ſplendidius?* Sit *ſuaue locupletari, & honoribus augeri: diuinitate donari, & uita perpetua frui, quanto eſt iucundius?* Vehementer *errant, meo iudicio, qui tuam dignitatem, propterea quòd ad rerum humanarum adminiſtrationem adhibearis, augeri putant.* Si *quis ab excelſo loco in humilem & decliuem, atque adeo à cœlo in terras delapſus, ſe aſcendiſſe mihi perſuaſerit, ego quoque gloriam tuam creſcere, dum de ea plurimum decedit, confitebor.* An *non laudabilius eſſet, te eorũ, quorum tibi ſalus à* Chriſto *commiſſa eſt, curam gerere? de emendandis hominum moribus, de inſtauranda religione, de placando ſummo illo numine, dies noctéſque cogitare?* Præpoſterè *enim faciunt, qui inter ſummos principes cõcordiam ſtabilire conantur, priuſquam* Deũ Opt. Max. *principibus & cæteris hominibus propitium reddiderint.* Nihil *ſuccedet: utinam ſim*

falſus uates. Sed ego rerum humanarum prorſus imperitus, hoc audeo affirmare, nihil ſuccedet, aut certè diuturnum non erit, quod neglecta religione, contempta morum diſciplina, ſpreto Deo, de hominum utilitate tranſigetur. Quare ſi Tarbellis tuis & exemplo & oratione qualiter eos uiuere par eſt, præires, mea ſententia lõgè firmiora pacis fundamenta iaceres, magiſque operam tuam reipub. nauares, quàm cùm apud Cæſarẽ mandata regis exponis: & patronus meus cùm Vauri officium ſuum, bonis omnibus approbantibus faciebat, plus operæ in communem hominum utilitatem conferebat, quàm ſi iuſſu regis proficiſcatur in Germaniam. Eſſet quidẽ optabile, & quod ad omnes Chriſtianos pertineret, reuocare Germanos ad ſanitatem: uerùm multa ſunt quæ me non ſolùm dubitare, ſed etiã planè deſperare cogunt: eundum tamen erit, ſi rex iuſſerit, tibique in Hiſpania manendum, quandiu is uolet: ſed ego opto ut nos Vauri uiuere quietos uelit, & te ad nos quamprimùm redire patiatur: te enim id nõ nolle mihi perſuaſi. Sin aliter res habet, facies me, ſi placet, certiorem, ne ego uoluntati tuæ diutius aduerſer, & beneuolentia adductus in odium tuum incurram. Bene uale. Vauri apud Aquitanos. Idib. Mart.

IO. FRANCISCO SELVAE S.

NISI *bene tibi notus eſſem, excuſarẽ me de negligentia literarũ, cauſámq; aliquã aut uerã, aut uerisimilẽ afferrẽ, quare humaniſſimis tuis literis prouocatus nihil ante hunc diẽ reſponderim. Verùm apud te nihil opus eſt: accuſa me pigritiæ, quantum uoles, ſtatui hoc crimen ne nutu quidẽ refellere. Sed caue ne propterea quicquam de mea erga te beneuolẽtia detractũ ſuſpi-*

cere: hoc enim mihi grauius accidere nihil poteſt. Nā cùm in omnium amicitiis tuēdis conſtantiſſimus uideri uolo, tum uerò tui memoriam animo affixam eſſe meo, tibi penitus perſuaſum eſſe cupio. Equidem multæ cauſæ te ut primum cōplecterer, impulerunt: ſed illa fuit grauiſſima, quòd ſummā ad uirtutem indolem in te eſſe facilè cognoui. Ad hanc indolē cùm diſciplina Chriſtiana ac ſtudium ſummum acceſſerit, tu, uti ſpero, hoc tuum ſanctiſſimum inſtitutum ſemper conſeruabis, & ego, quoad uiuam, in hac mea erga te uolūtate permanebo. Sed de his ſatis. Venio ad res meas, quæ tibi, cùm unà uiuebamus, non minori curæ erant, quàm mihi. Negotium illud meum adhuc me ſollicitum habet: agitur quidem Tholoſæ per procuratores meos diligenter, & illi proſperos exitus pollicentur: ſed ego non uſque prius aduerſa timebo, dum omnia ex animi ſententia confecta uidero. Iſtis moleſtiis, quæ me tot annos acerbiſſimè torquent, ſemel liberatus, ad ueteres quidē, ſed diu intermiſſas ſcribendi exercitationes me referam, maiorémque mihi tranquillitatem afferre, amicis omni genere officiorum facilius ſatisfacere potero: quæ nunc expectatione rerum mearum anxius præſtare nequeo. Vt autē hæc incommoda minus ſentiam, fratri tuo Lazaro, cùm uenatum proficiſcitur, me ſæpiſſimè comitem adiungo. Nos enim, ſi neſcis, poſt primos illos dies, quibus in aula fuimus, in agrum hunc Villorianum, amœniſſimum ſanè, libentiſſimè ſeceſſimus, & ueluti ex turbulentiſſima tempeſtate in tranquilliſſimum portum conſedimus: hîc expectamus, quid tandem conſtituetur de fratris tui in Germaniam profectione: de cuius onere etſi nihil hæc res ad me pertinet, mirificè torqueor, neque quid optare debeā ſatis

ſcio. Vobis quidem honeſtiſſimã legationem, & reipublicæ Chriſtianæ utiliſſimam uideri ſcio: ſed ego non tam initia rerum quàm euentum mihi ante oculos propono: quæ quanquam dubia ſunt, tamen in alteram partem facilius caſura mihi uidentur. Cum ingeniis Germanorum confligendum erit, qui ut in bello eum quem ſemel occuparunt locum tutantur, ſic quam ſemel arripuerunt ſententiam, quæcunque ea ſit, mordicus & pertinaciſſimè defendunt. Huc accedit, quòd ij, qui hæc opinionum uenena in uulgus ſparſerunt, quorum autoritatem cæteri ſequuntur, ut ſe impiè ſenſiſſe intelligant, fateri tamen aliis, quibus impoſuerunt, errorem ſine uitæ periculo non poſſunt. Qui ex templorum ſpoliis patrimonia ſua auxerunt, an ſibi tam opimam prædam è faucibus eripi, imò uerò è uiſceribus euelli ſine dimicatione patientur? Sed tu hæc omnia facilè diluis, ſcribíſque Deum non paſſurum ut cuiuſquã priuata cupiditas communis utilitatis curſum impediat. Verùm audi quod ego pro hoc tibi referam: non patietur Deus hunc morbum periculoſum & inueteratum ſanari, quãdiu uera non adhibebuntur remedia. Siccandus eſt fons aut obruẽdus, ſi uelis exhaurire hæc, quæ totum ferè orbẽ inundant, ſectarũ flumina. Quòd ſi quis eſt qui adhuc ſe ſcire diſſimulet unde tantum malorum in nos redundarit, ego digitum ad fontes intendam. Noſtri corruptiſſimi mores, ſummáque negligentia hanc peſtẽ nobis inuexerũt. Mutemus ergo in melius quæ deprauata ſunt: mores noſtros ad ueteris diſciplinæ regulam dirigamus. Hæc ubi facta erunt, id eſt, præciſa morbi cauſa, non multò pòſt hæc opinionum commenta exareſcent. Hæc autem ut fiant, non à Germanis petendum eſt, ſed à nobis ipſis

impetrandum. Hoc *in poteſtate ſua magna ex parte duo principes habent, & ſolo propemodum nutu conficere poſſunt.* Res *minimè dubia eſt, & diſputatione non eget: extãt ſanctiſſimæ leges, & ueterum patrum decreta minimè dubia aut obſcura: ſit ſacroſancta illorum inter nos autoritas, quod non uerbis & ſimulatione, ſed factis & ſyncera uiuendi ratione aſſequemur.* H*æc uera, hæc certiſſima, hæc à ueteribus illis uſurpata ſanandæ reipub.* C*hriſtianæ ratio, qua omiſſa propterea quòd acrior nonnullis eſſe uidebatur, ad remedia quædam leuiora confugimus, quæ non ſecabunt, non urent, dolorem denique mitiorem facient,* S*ed certè audeo hoc affirmare, uulnus non ſanabunt: cicatricem fortaſſe obducent, quæ leuiter tacta, paulò pòſt acerbius recrudeſcet.* Habes *meam de hiſce rebus ſentẽtiam, quam ego propterea pluribus ad te ſcripſi, ut intelligeres, me qui res priuatas expedire non poſſum, de repub. ſollicitum eſſe, & ſimul quoniam in tractatione rerum humanarum totus es, uolui te habere in quo acumen illud ingenij tui exerceres: ac ſi nõ probares quæ à me ſcripta eſſent, ut firmioribus argumentis ea refelleres.* B*ene uale.*

PETRO CASTELLANO
antiſtiti M*atiſconenſi* S.

FACIT *humanitas illa tua propè ſingularis, qua me præſentẽ ſæpiſſimè comiter amplexus es, quæ etiam in te unà cum autoritate, & fortunarum acceſſione mihi creuiſſe uidetur, ut abſens ad te uirum excellẽti eruditione, ſummáque apud regem gratia, hoc neſcio quid literarum exarare minimè uerear.* V*t enim nihil aliud adferat epiſtola, meæ tamẽ erga te obſeruan-*

tiæ teſtis erit. Quanquam ne prorſus inanis ſit, decre ui unum abs te petere, quod tu non ſolùm nullo poſtulante, uerumetiam multis reclamantibus, magna cum laude facis: illud ſcilicet, ne in iuuanda repub. literaria defatigere. Nactus es liberaliſſimum principem, nobis diuinitus datum, qui omnes bonas artes ſuperiorum temporum iniuria in Gallia penè ſepultas, in lucem reuocaret: cuius benignitate incredibili etſi tantum effectum eſt quatum optare perpaucis, ſperare certè nemini in mentem uenerat, tamen ea quæ reſtãt ſunt eiuſmodi, ut ſine illis hæc quæ præclarè inſtituta ſunt, diutius ſtare nõ poſſint. Muniẽda eſt arx iſta literarũ, non ſolùm contra uim præſentem, impetúmque barbarorũ, quos repellere ſuperſtite Franciſco rege non erit difficile. Illud etiam prouidendum, ſi amiſſo duce, ab hoſtibus in oppidum compulſi, foſſa & uallo cingemur, ut longè obſidionis incommoda ſuſtinere poſſimus. Qui ante noſtram hanc ætatem in Gallia regnum obtinuerunt: uarias appellationes nacti, diuerſis quoque laudibus floruerunt. Franciſci nomen antea inter reges inauditum, ad ingenuas diſciplinas inſtaurandas fatale mihi uidetur: ac ne unà cum Franciſco rege, patroni quoque literarum concidãt, non mediocriter pertimeſco: nemo enim illi hoc nomine ſuccedet. Illud meum augurium non ſatis firma obſeruatione niti fortaſſe uideatur: ſed ego timeo ne nimis uerum ſit. Itaque eſſet optimo principi glorioſum, curare ut ea laus, qua præcipuè excellit, diuturna permaneret: tibi honeſtum, non ſolùm rei præclariſſimæ patrocinium ſuſcipere, uerumetiam perficiẽdæ omnes occaſiones urgere. Multum eſt poſitum in temporibus: ſed noui ego prudentiam tuam. Neque uerò propterea hæc ſcribo, quòd te

mihi aut cuiquam mortalium qui magis hæc cupiat, concedere exiſtimem. Sed quemadmodum in curriculo qui ſpectāt eos quibus maximè fauent, etiamſi ſumma incitatione ferantur, plauſu tamen & acclamationibus adiuuant: ita ego te, quem rerū pulcherrimarum cupiditate ardere certò ſcio, cùm nihil meliꝰ agere poſſim, abundantia quadam amoris ad ea quæ perſequeris adipiſcenda, magis ac magis inflammo. Bene uale.

VIDONI BRAELEO S.

IACOBVS Faber tui ſtudioſiſſimus, & ſtudiorū meorum hoc tempore patronus, impulit me uel potius coegit ut nonnihil ad te literarum darem. Qua facti mei defenſione propterea epiſtolam prætexui, quòd uerebar ne ſimulatque Bunelli cognomen aſpexiſſes, temeritatis & ineptiarum me condemnares. Is igitur Faber quamplurima de excellentiſſimis uirtutibus tuis, de ſingulari in rebus adminiſtrandis prudentia, uberrima omniū bonarum artium ſcientia, & in earum ſtudioſos ſumma propenſione, cùm mihi ſemper narret, ad te, licet abſentem, obſeruandum & colendum mirabiliter mandebat. Vt uerò ſcripto aliquo tuam beneuolentiam elicerem, ſic enim loquebatur, ut autem ego interpretor, ornatiſſimo uiro, maximis & honeſtiſſimis occupationibus diſtricto moleſtus eſſem, nihil omnino cauſæ ſubeſſe exiſtimabam, uitæ meæ inſtitutum tibi neque omnino improbari dicebat, ego totum hoc partim humanitati tuæ adſcribebam. Cùm ille nihilominus cogeret, & interdum apertius urgeret, quid me, inquam, ſcribere iubes? literas manes, nulla ſubiecta ſententia. hîc ille, iſtud ipſum literis conſignato, me epiſtolam ut exarares uehementer à te

contendiſſe: te cùm aliquădiu repugnaſſes, tandem uoluntati meæ ceſſiſſe. Vt *iuſſit, ita facio.* Tu *uerò doctiſſime* Brælee, *qui ſummæ iuriſdictioni præſides, peccati culpam in autorem coniicito: me autem inter eos qui egregias animi tui dotes admirantur, & in omni actu quàm bene de te exiſtiment, oratione teſtificantur, ſi placet, adſcribito.* Bene *uale.*

IACOBO FABRO S. D.

EX *tuis ad fratres literis facilè perſpexi me magna in offĕſa apud te eſſe, quòd poſt tuŭ diſceſſum ne literă quidĕ.* Tu *uerò de me ſuppliciŭ pro arbitrio tuo ſumito: dŭ tamĕ duo hæc tibi perſuadeas, primŭ pigritia, cuius crimen effugere uix poſſŭ, iſtud accidiſſe: deinde, me re ipſa, & omni officiorŭ genere facilius quàm inanibus epiſtolis tibi poſſe ſatiſfacere.* Q*uă enim ſententiă literis cŏplecterer? gratiarŭ actionĕ?* At *cùm iſtud à me libĕter ſtudioſeq; fieret, totŭ præcidiſti, affirmás te potius accipere quàm dare beneficiŭ.* Q*uoties occurret aliquid quod te ſcire aut tua aut mea interſit, equidĕ non prætermittă, ut in præſentia euenit.* Gratulor *igitur tibi* Ferreriŭ, *ſingulari integritate, prudĕtia, eruditione uirŭ, regis quidĕ liberalitate,* Card. Turnonij *ſumma autoritate,* Cæmantij *præclaro uerissimóq; teſtimonio, tua tamĕ òpera, fide, induſtria, diligĕtia hiſce tĕporibus in ſenatoriŭ ordinĕ cooptatŭ eſſe.* Q*uantum cuique debeat, ipſe uiderit: ſed ego uirtuti eius omnia accepta fero: neque tam propter dignitatis acceſſionem quàm propter exĕplŭ mirificè lætor:* Hoc *cùm à me dicitur, omnes qui huic negotio uel interfuerŭt, uel præfuerŭt, uehemĕter & uerissimè laudari puto.* Sed *hactenus de* Ferrerio. Reliquum *eſt ut tuis literis ordine*

reſpōdeā: & primo loco tibi, ſicuti debeo, gratias agā, quòd negotiū illud, quod propinqui mei efflagitatione compulſus, tibi ſubtimidè commendaram, confici curaris. Quod cum per ſe magnum eſt, tum uerò multo maius, quòd autoritatem & operā tuam ad meos meorúmque caſus ſubleuandos, prolixè pollicerìs. Quæ tua uoluntas eo carius à me æſtimatur, quòd nullis officiis prouocatus, me tuēdum ſuſceperis, quò mihi ne imprudenter aliquid abs te poſtulem, diligentius eſt prouidendum. Marliaci beneficio tibi ad Caſtellanū Matiſconenſis antiſtitis amicitiam aditum patefactum eſſe, non mediocriter gaudeo. Nam & in omni genere literarum ita excellit, ut eius conſuetudine uiri principes delectentur: cuius eximiam humanitatem uel ex hoc liquidò cognoſcere potes, quòd cùm tantùm gratia apud regem ualeat, ut fortunis quotidie & honore augeatur, Bunelli meminerit. Huic, ſi placet, ex me ſalutē. Eſt etiam quod Marliaco gratias agam, quòd fratrem meum, quemadmodum Ferrerius confirmauit, ſuperiore æſtate, tum propter æquitatem cauſæ, tum meo etiam nomine libenter adiuuerit. Hoc tu illi, niſi moleſtū eſt, meis uerbis ſignificabis. Quid præterea? nihil, niſi ut incolumis ad nos primo quoque tempore reuertare. Bene uale.

PETRO ET IACOBO FABRIS S.

SI diuturna conſuetudo lites alienas cognoſcendi & cōponendi, facit ut in ueſtra cauſa, litigandi acerbitates minus ſentiatis, genus hoc uitæ laborioſum uobis hoc tēpore fructum ferre gaudeo: ſin utrique ueſtrûm idem uſu uenit quod medicis, qui in aliorum morbis curandis exercitati, ſi quādo ipſi ægrotare cœperunt,

maximè omnium perturbantur: ita uos, ſi controuerſiis aliorum dirimendis aſſueti, non tamen ſine magno ſenſu doloris iudicio conflictamini, de ueſtra ſollicitudine (ut debeo) uehementer angor. Atque eo magis, *quòd haud ita pridem iſtiuſmodi turbulentiſſimis tempeſtatibus afflictus, aliorum pericula & caſus commiſereri didici.* Neque *uerò quemadmodum tunc ueſtra autoritate ſubleuatus ſum, ita ego nunc nulla re, niſi propenſione uoluntatis uobis opitulari poſſum: & iſtuc ipſum, quod à me iure ſuſcipitur, de ueſtris moleſtiis nihil omnino detrahere poteſt.* Sed *quid refert? ego tamen tantiſper gratus & memor eſſe mihi uideor, dum pro uobis omnia aduerſa timeo, dum uobis omnia ſecunda opto, qui ne inopiam, grauem ſtudiorum meorum aduerſariam metuerem, néue quid maius quàm quantum à uobis habeo, optare deberem, ueſtra liberalitate effeciſtis.* Valete, *& re fœliciter tranſacta, huc quamprimùm reuertimini.* Tholoſæ.

IOANNI FRANCISCO SELVAE S.

VEHEMENTER *lætor te maleuolorum de me ſermonibus non modò non ceſſiſſe, uerumetiam conſtãtiſſimè reſtitiſſe. Ita enim ad me ſcripſit* Ferrerius *noſter, cùm à nonnullis oppugnarer, te mei nominis propugnatorem fuiſſe acerrimum. Equidem pluris facio teſtimonium tuum quàm reliquorum calumnias.* Itaque *ualeant qui inter nos diſſidiũ quærunt: amicitia noſtra, quoniam hac tempeſtate turbulentiſſima euerſa non eſt, nullo unquam rerum humanarum motu labefactabitur.* Te *mihi chariſſimum fuiſſe tu ipſe teſtis es: quàm ſim conſtans in amicitiis tuendis non ignoras: de tua erga me uoluntate & fide poſthac dubitare quî poſſum?*

poſſum? Illud igitur curemus, ut ex noſtra animorũ cõiũctione honeſtiſſimus aliquis fructus efflore ſcat. Quod nulla certiore ratione aſſequemur, quàm ſi tu literis tuis me ad patris olim mei, ego te meis uiciſſim ad fratris demortui imitationẽ cohorter & excitẽ. Bene uale.

LAZARO BAYFIO S.

QVONIAM *quidem* Venetiis *ſtudiorũ meorum fundamẽta liberalitate tua iacta ſunt, equidẽ facilè mihi perſuadeo, te interdum de* Bunello, *id eſt, de maximis beneficiis tuis cogitare.* Itaq; *uiſum eſt mihi, qui ſit hoc tempore rerum mearum ſtatus, his literis tibi homini occupatiſſimo breuiter ſignificare.* Ego *in morte* Vaurenſis *antiſtitis patroni mei tam ſæua tempeſtate iactatus ſum, ut omniũ quæ mihi erant chariſſima, iactura facta, non in tranquillum aliquem portum inuectus, ſed ad extremum naue afflicta naufragus in littus ſcopuloſum eiectus ſim.* Nunc *uerò non reficere nauim, & huiuſmodi pericula & incommoda iterum experiri, ſed animum meum paupertatis patientia armare conſtitui.* Hoc *nullum rectius remedium contra malas cupiditates inueniri poteſt.* Satius *eſſe duco, agellum in continenti colere, & ex eo parua quidem, ſed certa uectigalia percipere, quàm ob parandas opes & diuitias ingentes, uentorum & procellarum ancipites caſus quotidie ſubire.* Habes *conſilium meum: quod ſi tibi probabitur, uti eo poteris cùm uoles: ſin diſplicebit, mihi tamen ignoſces.* Bene uale.

Qui has tibi reddet: uir probus eſt, & bene doctus, mihique amiciſſimus: habet iſthic nõnihil negotij, quod quale ſit, ab eo, ſi placet, intelliges: atque ad id explicandum, autoritate tua, quantum poteris, non ſolùm

propter æquitatem cauſæ, ſed mea etiam cauſa libentius adiuuabis. Hoc *te uehementer rogo.*

AEMARIO RANCONETO S.

ET *tu à me petieras, & ego tibi ſpoponderam, fore ſimulatque* Vauri *conſediſſem, ut ſæpius ad te literas darem: ſed quæ ſunt conſecuta uides.* Itaque *ſuperioris temporis excuſationem nullam affero, quod fuit eiuſmodi, ut ab amicis conſolationem potius expectare, quàm ad eos epiſtolas ſcribere potuerim.* Sed *neque in præſentia quicquam literis dignum occurrit: in rebus meis nihil eſt noui: ſtudiorum nullam certam rationem inire poſſum, mihíque idem uſu uenit quod iis qui turbulentiſſima tempeſtate diutius iactati, poſtquam terram attigerunt, adhuc tamen in mari eſſe, & procellis agitari ſe falsò putãt.* Sic *ego acerbiſſima morte patroni mei, aliíſque malis adeo ſuperioribus menſibus afflictus ſum, ut quamuis iam euaſerim, & ea quibus premebar conquieuerunt, ſimulacra tamen in animo meo tantæ calamitatis reſideant, quæ me planè reſpirare non ſinunt: ſed eæ quoque ægritudinis reliquiæ die ipſa conſeneſcunt, breuíque, uti ſpero, penitus extinguentur.* Recuperata *animi tranquillitate mihi in animo eſt in deſertiſſimam ſolitudinem ſecedere, ibíque cum libris meis, & uno fortaſſe ſtudiorum ſocio annos aliquot ſoluto & uacuo animo* Neptunum *procul à terra ſpectare furentem.* Quod *meum conſilium rei familiaris anguſtiæ impedire poſſe uiderentur, niſi* Fabri *huic malo liberalitate ſua mederi ſe uelle confirmarent.* Quòd *ſi res ex ſententia ſuccedent, equidem neque regibus potentiam & uoluptates, neque ducibus uictorias & triumphos, neque fœneratoribus diui-*

tias, neque tibi & Montauro noſtro reipub. gerendæ laudem inuidebo. Bene uale.

ODETO SELVAE S.

DE *memoria fratris tui ab obliuione hominum uindicanda quæ ſcripſiſti, eadem quoque mihi in mentem uenerant: & certè recenti adhuc uulnere ad nonnihil ſimile aggreſſus eſſem, niſi quædam peſtes hominum, dum mortem uiri optimi, mihique chariſſimi deplorare conor, meipſum meæ uitæ potius timere coegiſſent.* Poſtquam *uerò die ipſa dolore mitigato, una quoque ille ueluti ſcribendi calor aliquantum refrixit, cœpi rem omnem mecum attentius perpendere: cogitaui fieri poſſe ut multi conſilium illud meum peſſimè interpretarētur, meíque nominis illuſtrādi potius quàm memoriæ patroni celebrandæ quæſitam occaſionem dicerent.* Alij *quibus operis argumentum non ita diſpliceret, genus ſcriptorum meorum ualde contemnerent, atque ut uir ille propter eximias uirtutes pingi fingique dignus fuerit, me tamen neque Apellem, neque* Lyſippum *eſſe iure contenderent: quorū alterum ſuppreſſo autoris nomine uitari facilè poſſet, alterum ſi ueſtro iuſſu, quorum rem quamdiutiſſime manere maximè intereſt, id totum ſuſciperetur.* Quòd *ſi ea facultate, quam in me exiſtimatis eſſe, uos contenti eſtis, quid attinet in hac re meam uoluntatem exquirere, quæ tibi præſertim neque dubia neque obſcura eſſe poteſt?* Et *quidem in præſentia ea mihi ſtudiorum ratio inſtituta eſt, ut ueterum ſcripta legenti, noua non admodum ſcribere uacet aut libeat.* Sed *neque in iſtiuſmodi rebus magnopere feſtinandum cenſeo, & cùm animum meum diuturna lectione expleuero, tum demum (uti*

ſpero) omnes meos impetus ad ſcriptionem conuertam. Hoc interim ſpatio ualde cuperem ea quæ ille partim de Græco in noſtrum ſermonem iuſſu principis cōuerterat, partim ſua ſpōte ad relígionē Chriſtianam pertinentia ſcribere inſtituerat, a uobis diligenter aſſeruari. Etſi enim perpolita non ſunt, ea tamen ſi ueſtro beneficio aliquando in manus hominum peruenient, Georgium Seluam non ſolùm uixiſſe, ſed optimum ſapientiſſimúmque antiſtitem fuiſſe poſteris teſtabuntur. Hac ratione facillimè poterunt refelli maleuolorum calumniæ, quæ ut prorſus inanes ſunt, ita omnino indignæ quibus aliquid reſpondeatur. Fratrē tuum nemo bonus & prudens nouit unquam familiariter, qui non illius ſimilis eſſe optauerit. Horum ingenia & mores qui bene perſpexerit, niſi ſtultiſſimus aut improbus, imitari cupiet nemo. Bene uale. Tholoſæ prid. Calend. Ianuar. M. D. X L I.

Ioannem Franciſcum fratrem tuum literis meis prouocatum nihil reſcripſiſſe demiror, cui, ſi placet, ex me ſalutem.

PETRO DANESIO SAL.

NVPER cùm Ferrerius cōmunis amicus in aulam proficiſceretur, cupiebā quidē ei nonnihil literarum ad te dare, quo de mea erga te uoluntate, ac potius obſeruantia nihil aut immutatum aut imminutum temporis ſpatio eſſe cognoſceres: ſed ita recentibus moleſtiis undique urgebar, ita magnitudine doloris, quem ex morte Georgij Seluæ patroni noſtri incredibilem ceperam, animus meus æſtuabat, ut neque ad ſcribendum neque uerò ad cogitandum poſſet ullo pacto conſiſtere. Angebar, mi Daneſi, ereptum nobis eum

antiſtitem eſſe, in quo ueterum patrum ſanctitatem illam minimè fucatam facilè poſſes recognoſcere: & eo tempore ereptum quo reſpub. Chriſtiana maximè laborat ex taliũ uirorũ inopia. Deplorabam non meam ſolùm, ſed Chriſtianorum omnium calamitatẽ: ueniebat in mentem quàm multos uir ille, ſi diutius in uita manſiſſet, exemplo ſuo ad religionis Chriſtianæ labentis & inclinatæ ruinas fulciendas allicere potuiſſet. Extinctum integerrima ætate, uix dum bene iactis fundamentis ædificij, quod planè diuinum in animis hominum excitare cogitabat. Quid quæris? Valde ſub ipſum obitum perturbatus eram, contabuiſſémque angoribus, niſi mentem meam ſenſim à rebus triſtiſſimis abducens, conſolationes quibus hanc ægritudinem mihi adimerem aut certè minuerem, undique collegiſſem. Equidem cùm de meo ergæ illum officio quærerem, reperiebam, omnia quæ à mei ordinis homine proficiſci potuerunt, officia me ei conſtanter & optima fide præſtitiſſe. Amaui illum ardentiſſimè, colui diligentiſſimè nulla præmiorum ſpe propoſita. Cùm enim uiderem eum nihil ſua ſponte ſed Chriſtianorum cauſa agere, non iam quid mea intereſſet, ſed quid ille uellet, in omnibus ſpectabam. Nihil tam humile, nihil tam abiectum, nihil tam ſtudiis meis contrarium, quod ego non eo petente libenter ſuſceperim, ſimulatque eum ad res diuinas acerrimè contemplandas euolare, neque ſolùm diuitias & honores contemnere, ſed parum etiam ualetudini parcere animaduerti. Quid prætermiſi, quo eum à nimia illa animi contentione reuocarem? Quoties illud uſurpaui, curandum eſſe, ut quæ libenter, ea etiam diutius faceret? Egi interdum liberius, & eam quam nunc uideo rerum commutationem, & penè ge-

nus ipſum mortis prædixi. Cùm enim corpus, meo iudicio, neque ſatis ali, neque exerceri, animum autem ad cæleſtium rerum cogitationẽ continenter ſeuocari animaduerterẽ, non fuit difficile colligere, hoc diuturnum eſſe non poſſe. Qui aliò morbi & mortis cauſam conferunt, eúmque, quòd res nonnullæ ad uoluntatem non fluerent, mœſtiorem fuiſſe, atque ea re morbum adauctum prædicant. ij uel ex ſua natura uirum, omnium quos unquam uiderim, prudentiſſimum, & ad humana omnia ferẽda conſtantiſſimum fingunt, uel ab imperitis & leuiſſimis, ne quid grauius dicam, hominibus decepti, quibus minimè oportuit, uehementius iraſcuntur. Scio doctiſſime Daneſi, breuitate & ſubtilitate epiſtolarum te magnopere delectari: ſed quoniam aliò curſum meum dirigentem neſcio quis æſtus animi in hunc ſermonem me abripuit, da mihi hoc, ut bene longam, & prorſus inelegantem epiſtolam perlegas: ſpero enim (cùm meam cauſam tibi probauero) fore ut multi quos adeo auerſos à me eſſe non uellem, autoritate & oratione tua commoti mitigentur. Nam alios, qui propterea hæc in me conferũt quòd eorum intemperantiam repreſſi, nihil moror. Qui quàm ſtulti ſint uel ex hoc ipſo intelligi poteſt, quòd dum me imprudentiæ inſimulant, ad quam omnium criminum quæ ab eis confinguntur, ſumma referatur neceſſe eſt, ſeipſos perditè flagitioséque uixiſſe confitentur. Sed ego imprudenter in hac parte nihil egi: illi certè improbi fuerunt. Quibus diebus Vaurenſis antiſtes febrem nõ habebat, ego ad eum (quoniam ita iuſſerat) ſæpius accedebam. Ille ſtatim de rebus diuinis, de bene beatéq; uiuendo aliquid. Querebatur interdum quòd morbo impeditus, omnib⁹ quæ gerebãtur intereſſe nõ poſſet:

ſcire ſe ob eam cauſam & domi, & apud alios geri maiore licētia quāplurima, ad quæ meam & aliorū operā depoſceret. Hîc ego, *cùm eum res ſerias, & quæ atrā bilem augere poſſent, in præſentia ut omitteret peterē ſupplex: ille in hanc ſententiam libentiſſimè diſſerebat, nunquam ſe iucundius, quàm cùm ſuum officium faceret, uiuere, id ſibi antiquiſſimū eſſe.* Neque *uerò ſe perturbari aut angi, ſi eos quibus præeſſet, tardius ingredi in rectam uiuendi rationē intelligeret: nūquam id ſuſcepiſſe, ut animus hominum uim adferret: ſuam culpam non alienam præſtare uelle.* Ne *de ſuperiore loco hortaretur ad pietatem ſuos, ſe quidem morbo impediri, ne ea quæ ad ſanandos eorum animos pertinerent, procuraret, ne morte quidem propoſita reuocari debere aut poſſe.* Quare *uelle ab aliis exquirere quæ per ſe noſſe non poſſet, non quò eſſet in quenquam dirior, uerùm ut omnia remediorum genera experiretur: huiuſmodi cogitationibus, quòd eſſent ſuauiſſimæ, non augeri bilem atram ſed minui.* Hæc *oratio delicatis hominibus qui libenter nihil agunt, nihil curāt, uix probabitur: tibi, qui in grauioribus ſtudiis magnā partem ætatis conſumpſiſti, non uſquequaque diſplicebit.* Rem *enim (niſi fallor) probabis, modū adhibitum eſſe cuperes: in qua ſententia, ita me* Deus *amet. ſemper fui.* Verùm *age perpendamus iſtud, mi* Daneſi, *neminem mortalium ad eum gradum ſapientiæ perueniſſe, ut in omnibus actionibus mediocritatem, tanquam lineam, nunquam tranſiliat.* Alij *in honoribus petendis nimis ambitioſi ſunt: alij auaritia inflammati, ad parandas quauis ratione diuitias præcipites feruntur: alij uoluptatibus undique conquirendis nimium ſtudent.* Sed *omittamus hæc quæ libero homine uix ſunt digna.*

Tu, ut per optimas diſciplinas longius progrederere, nunquam diutius quàm ualetudo, aut etiam rei familiaris ratio poſtulabat, affixus libris fuiſti. Quòd ſi ita eſt ingenium hominum, ut in alteram partem ſemper propẽdeat, Georgio Seluæ, dum omni uirtutum genere animum exornare conatur; ſi corporis interdum oblitus eſt, non ignoſcemus? Vtinam quamplurimi in hãc partem peccent: nõ quòd negem mediocritatem in omnibus optimam, ſed ut ſunt tempora, utinã quamplurimi in hãc partem peccent: neq; enim iſtiuſmodi homines ad ipſum modũ reuocare eſſet difficile. Nunc multi in contrariã potius partem ruent, hanc excuſationem prætexentes, quòd audierint hunc uirum, dum ſe non reſpicit, in ipſo ætatis flore concidiſſe. Verùm neque illi uoluptatibus conſectandis mortem effugiẽt, neque fortaſſe ad extremam ſenectutem peruenient: pacatiore quidẽ certè, & maiore animo nequaquã moriẽtur. Sed redeo ad id quod cœperam dicere. Præbuit mihi ſolatium, quòd culpa uacarem: uerùm & illud ante oculos mihi propoſui, hunc pontificem innocentiſſimè uixiſſe, ad Deum Opt. Max. omne otium, negotium, actiones, cogitationes denique retuliſſe: itaque illũ Deo curæ fuiſſe, qui ne paſſerculos quidẽ temerè interire ſinit, nedũ antiſtitem in res ſanctas toto pectore incumbentem: quod nos homunculi accidiſſe fortuitò quereremur, diuino gẽſtum eſſe conſilio. Obſeruaſſe etiã illud mihi uideor, eos qui quàm celerrimè maturitatem aſſecuti ſunt, rarò ad ſummam uiuere ſenectutem. Quid enim homini prouecta ætas adferre queat, præter moderationem, prudentiam, rerum maximarum uſum & ſcientiam, quæ in hoc uiro tanta fuerunt, ut primùm ſenatus Venetus, deinde Rom. pontifex, ad ex-

tremum Cæſar, ad quos omnes eum rex de rebus maximis legauerat, eius excellentem uirtutem, maximum rerum humanarum uſum, ſummámque in eis adminiſtrandis prudentiam ſint admirati? Complecterer hoc loco eius laudes, niſi tibi notæ eſſent & magna ex parte à te fluxiſſent, qui moribus optimis & liberalibus diſciplinis eum à puero ita inſtituiſti, ut quæ reſtabãt, facilia illi reliqueris. Sed certè cùm animus mortalium infinitas res capere non poſſit, fit mihi ueriſimile interdum, eum qui tam multa ſupra ætatem adeptus eſſet, maiora aut plura ſuſtinere non potuiſſe. Vſus ſum præterea illo ueriſſimo & certiſſimo genere conſolationis, præclarè cum illis agi, qui quo tempore rerum diuinarũ deſiderio maximo tãgũtur, illico iubentur è uita diſcedere: intereſſe noſtra fortaſſe, ut diutius in terris morarentur: ſed nos qui illorum mores imitari cùm poſſemus, noluimus, indignos talium uirorum conſuetudine, ita plecti, ut probitatem, quã præſentẽ & oblatam contempſimus, eandem abſentem & ſublatam ex oculis requiramus. Vnum reſtabat quod explicare non poterã, eum iuuenem interiiſſe, cùm reſpub. Chriſtiana maximè illius auxilium & conſilium implorare uideretur: uerùm hanc quæſtionem maiore alia diſputatione dilui. Quis enim non iure miretur Chriſtum noſtræ ſalutis autorem, cùm meſſem expectare poſſet, uixdum ſemente facta religionis Chriſtianæ, contumelioſè in crucem actum eſſe? Iſtis rationibus adductus, paulùm quidem reſpiraui, intellexíque ſceleratè impiéque nos facere, qui propterea quòd rerum cauſas non intelligamus, acta Dei Opt. Max. quodammodo reſcindere uelimus, eiúſque decretis æquiſſimis ſumma temeritate reſiſtamus. Poſthac igitur tanti uiri mortem, qua

nihil mihi in uita contigit acerbius, feram fortiter, animúmque ab angoribus ad literarum ſtudia traducam: quæ, dum alienæ potiùs quàm meæ uoluntatis rationẽ habeo, maiore, quàm par erat, ſpatio intermiſſa eſſe, nunc demum magno meo malo ſentio & tu ex huius epiſtolæ lectione, uel me tacente, facile iudicabis. Equidem *initio quòd ſcirẽ quàm tibi placeret breuitas & quàm deceret epiſtolam, paucis tecum agere decreueram: ſed inter ſcribendum complexus ſum plura: primùm, quòd te bene de me exiſtimare uolo: deinde, cùm rem omnẽ cognouiſſes, fieri poſſe ſperaui, ut eos qui in me duriores ſunt, pro tua in me beneuolentia flecteres & lenires: quibus enim ex animo ſemper faui, quorum familiam ueriſſimis laudibus illuſtrari uolui, eos iratos minimè habere uellem. Quòd ſi pergent rectè factis magnam pœnam conſtituere, feram ut potero, conſolabitúrque me hoc unum quòd* Georgio Seluæ Vaurenſi *antiſtiti, patrono meo, ad ſupremum uſque uitæ diem ſatisfecerim, quo ij, quibus inſtitutum meum tantopere improbatur, neque prudentiores ſunt, neque uiri certè meliores.* Bene *uale, & me, ſi placet, ama.* Tholoſæ 14. Calend. Sextil. M. D. X L I.

ODETO AMBROSIO SELVAE S.

DE *libris fratris tui ita ſatisfactum eſt iuſtiſſimo deſiderio tuo, ut nemo tamen queri poſſit, quicquam hæredibus ademptum eſſe.* Prudenter, *mea quidẽ ſentẽtia, & quẽadmodum oportuit, adminiſtrata ſunt omnia, niſi fortè in eo lapſi ſumus, quòd arcæ tuæ nimiũ pepercimus.* Nam *in auctione licitatoribus multis clàm admonitis & tuo nomine deterritis, factum eſt fortaſſe ut omnia aliquãto minoris uænierint. Quod ſi ita eſſe*

rationibus ſubductis comperies, facillimè hoc damnum tua liberalitate ſarcies. Illud quidẽ animaduertiſſe mihi uideor, bonarum artiũ ſtudioſos omnes eo libentius tuæ uoluntati morem geſſiſſe, quòd cùm de cæteris tuis uirtutibus, tum de animi candore multa à nobis prædicari audiuerint. Confirmaui enim illis te hunc theſaurum librorum non magis tibi quàm bonis omnibus emere, libentérque diuitias iſtas ob ſubleuandam literatorum inopiã profuſurum. Sed de his hactenus. Quod attinet ad negotium illud, cuius tu in poſterioribus literis meminiſti, ego Mezentio rem omnem expoſui, qui longè melius coràm quàm ipſe literis complecti poſſem. Ab eo igitur omnia. De fratre tuo, quoniam ita tu iubes, ad quem res maximè pertinet, & Salomonium, cuius ego iudicium plurimi facio, hoc non ſolùm expectare, uerumetiam flagitare dicis, conabor aliquid conſcribere: atque utinam uoluntati animóque meo facultas reſpondeat. Sed amabò priuſquam ad iſtud opus aggrediar, ſine ut legendis ueterum monimentis quaſi ſitim expleam. Interea dabo operam (quemadmodum ſapienter mones) ne acumen ſtyli ita retundatur, ut exacui cùm res poſtulabit, facilè nequeat. Bene uale. Datæ Tholoſæ 7. Calend. Maij M. D. XXXI.

IACOBO FABRO S.

APVD *homines gratos merita noua beneficiorum ueterũ memoriã non expellũt: fructus tamen quem ex liberalitate tua hoc tempore percipio, tantus eſt ut innumerabilia benefacta quæ ab ampliſſimis uiris in me profecta ſunt, longè minora eſſe uideantur. Neque uerò propterea hoc accidit, quòd aliorum præterierint, tua munera ſint præſentia: à me ſanè utraque non perturbatione aliqua animi, ſed maiore quadam ratio-*

ne ponderantur. N*am ut cæteri uolũtatis erga me propenſione & rerum magnitudine tibi nõ concedant, hoc certè in tua benignitate præcipuum eſt, quod me in ſumma tranquillitate conſtituit, dies noctéſque ſine ulla interpellatione in ſtudiis literarum uerſari patitur. non me diutius inuitum certo in loco retinet, nõ eò quò minimè uellem, proficiſci iubet, non auocat à libris: quam querelam habuit ſuperiorum beneficentia.* H*æc quæ per ſe magna ſunt, alio inſuper cumulo augentur: fratrum tuorum ſumma erga me beneuolentia, quæ mihi omnibus in rebus ad me meóſque pertinentibus adeo prompta & parata eſt, ut non familiæ ueſtræ cliens, ſed penè quartus* F*aber, & frater exiſtimari queam.* O*mnia enim mihi uobiſcum quodammodo ſunt communia, præter reipub. gerẽdæ moleſtias, quas tantum abeſt ut uobis inuideam, ut hoc nomine fœlicior propemodum mihi uidear quàm uos ipſi meæ fœlicitatis autores.* Q*uòd ita eſſe tu facillimè iudicabis, ſi uere ineunte negotiis exolutus ad nos reuertere.* D*uo interea mihi diligenter prouidenda ſunt: unum, ne ego minus gratus & memor ſim in habenda gratia quàm tu in largiendo fueris liberalis: alterum, ne hoc liberum & uacuum tempus ſine fructu effluat, ne ego præ otio iners fuiſſe iudicer, tu uerò tua bona profudiſſe & perdidiſſe uideare.* B*ene uale.*

ODETO SELVAE S.

PAVCIS *diebus antequam literæ tuæ humaniſſimæ mihi redderentur, ſcripſeram ad* F*errerium epiſtolam, cuius exemplum quoniam ad te miſſum exiſtimo, non repetam hîc, quæ ne ſemel quidem à me ſine ſummo dolore ſcribi, neque fortaſſe à te ſine aliqua mo-*

leſtia legi potuerunt. Illud potius dicam, nihil gratius, nihil ſuauius, nihil iucundius literis tuis: metum enim omnem (in quo erã, & quo, ne antea ad te ſcripſerim, prohibitus ſum) mihi ademerunt. Bene habet, quòd tã de mea erga te uoluntate iudicium retines, parémque ac mutuam propenſionem animi pollicêris. In qua parte, meritorum quidem magnitudine longè ſuperior eſſe potes, amore & beneuolentia me uincere nunquam potes: quam ego tibi cæteriſque omnibus quocunque potero officiorum genere declarabo. Nam quòd primo loco ponebas, te adductum quòd ſcires me fratri tuo fuiſſe chariſſimum: uirum illum, quoad uixit, propter eximias eius uirtutes tanti ego feci, quanti mortaliũ prorſus neminem: méque ab eo diligi, nullo tamẽ merito meo credidi, neq; in hoc me deceptũ puto. Eius mortem grauius tuli, diutius luxi quàm patris aut matris, omniũque qui mihi unquam fuere chariſſimi: illius memoria mihi in uiſceribus hæret, quam ego quotidie renouo, non ſolùm ut de amore nihil detrahatur, ſed ut illius exemplo ad uirtutum quidem omnium, ſed imprimis Chriſtianæ religionis ſtudium magis incendar. Quod quidem, Deo adiuuante, ſi aſſequar, tum id quod de uirtutibus meis amicè in literis tuis addebas, uerè aliqua ex parte poterit ſcribi. Interea non ſolùm laudem aliquam mihi tribui non poſtulo, uerumetiam ſummã uituperationem ualde pertimeſco. Si enim cùm ducem habebam, per curriculum pietatis tam lentè procedebam: nunc cùm neminem uideo qui præeat, qui uocet, qui excitet, tam multi reuocent, deterreant, detrahãt, quid futurum ſit, id eſt, in quam partem animus meus ſe patietur impelli, non ſatis ſcio. Neque enim diuino ſolùm præſidio, quod nobis uolentibus & petentibus

præſtò ſemper eſt, ſed ſumma etiam conſtantia incredibilique animi robore opus eſt, ut tot tantáſq; difficultates, ueluti nubes oppoſitas, fortiter perfringamus & obteramus. Verùm *hæc in præſentia nimis multa: poſthac autem ſæpius ad te & diligentius, ſi intellexero meam in hoc genere diligentiam tibi non diſplicere. Bene uale.* Tholoſæ Idib. Auguſt. M. D. XLI.

IOANNI BERTRANDO, *æquiſſimo præſidi* Sal.

SCRIPSIT *ad me nuper* Claudius Phorcriſius, *id quod antea de nonnullis acceperam, ſe domi tuæ nõ ſolùm in literis uiuere, uerumetiam ſingulari tua humanitate & liberalitate frueri.* Magnum *ſanè hoc ego duco, quòd placuit tibi qui turpi ſecernis honeſtũ.* Lectis *igitur illius literis, cogitaui ſtatim quibus uerbis tibi gratias agerẽ: nam cùm tanquã me alterum amem, beneficia quæ in illum conferuntur, in me quodammodo redundare neceſſe eſt.* Neque *uerò hoc fortuitum, ſed planè diuinum, ut cùm arctiſſima ſit inter te &* Fabros *amoris neceſſitudo, eodem tẽpore quo illi me tanquam quartum fratrem omnibus ſtudiis & beneficiis complectuntur; tu* Phorcriſium *omnibus amicitiæ uinculis mihi aſtrictum diligere & tueri coeperis.* Agam *igitur gratias non fortunæ, ſed* Deo Opt. Max. *qui te in hanc mentem impulit, tibi quoque, qui uetera tua erga me merita, quæ quidem ego obliuiſci non poſſum, hac recenti acceſſione cumulare uolueris.* Adſcriberem *hîc nonnulla de eruditione* Phorcriſii, *de modeſtia, de rerum humanarum uſu, ſed tu hæc omnia ex aliquot menſium conſuetudine aliqua ex parte facilè perſpicere potuiſti, & ego de hominis mihi amiciſſimi uirtutibus*

loquens, uereor ne ſummam beneuolentiam potius declarare, quam religioſe teſtimonium dicere uidear. Nō dubitans tamen hoc tibi confirmo, te non ſolùm in literis ſed in omni uitæ ratione uberiores in dies ex eo fructus eſſe percepturum. Bene uale.

ARNOLDO FERRERIO S.

SCRIPSI ad Daneſium, hortatu atq; adeo periculo tuo, non epiſtolam ſed uolumen: ſi qua erunt quæ eius limato iudicio minus ſatisfacient (ut neceſſe eſt eſſe quamplurima) tu culpam temeritatis meæ magna ex parte ſuſtinebis. Equidem non laboraui ut diſertus eſſem, quòd cùm antea ſemper, tum hoc tempore intermiſſis iamdiu ſcribēdi exercitationibus eſſet longè difficillimum: illud potius ſpectaui ut falſas nonnullorum criminationes refellerem, quæ quoniam multorum uocibus & literis ad me perferuntur, quid eſt quòd taceam aut diſſimulem? Duo ſunt hominum genera quos mihi ſuccenſere minimè miror & non ita moleſtè fero: unum eſt eorũ, qui Vaurenſem antiſtitem Vaurum ſecedere moleſtè ferebāt: quod perinde eſt, atque ſi ducē exercitus in caſtra uenire, in acie uerſari, cũ hoſte, ſi res ferat, cōfligere nunquã patiare. Verùm ij (quoniã rerum humanarũ ſplendore capti, ſerpunt humi, neque in cælum ſuſpicere queunt) ferendi ſunt: etſi incurſabit aliquando in nos eorũ dolor, non ſunt aſperius repellēdi. Oppreſſi ſunt opinionibus, magnos ſequuntur duces, ut iam quod exemplo multorũ faciãt, iure quodãmodo facere uideantur. Sed interim quid mihi uitio uertant, ſatis intelligere non poſſum. Georgius Selua Vaurenſis antiſtes religionem Chriſtianam ſuis & ſuorum commodis, diuina humanis, æterna caducis prætulit.

Quid ad me? ſi hoc mihi tribuūt, rerū pulcherrimarum autorem me laudant: quod ego neque agnoſco, neque ſanè mihi tribui poſtulo. Si uerò ita ſentientes, aliud tamen obiiciunt quo me in inuidiam adducant, nō ſatis candidè mecū agunt: neque tam ſponte ſua quàm aliorum impulſu id eos facere exiſtimo. Sunt enim nōnulli à quibus iſta manāt, qui ad ſecūdū diſtributionis meæ genus pertinent, quorum ego rationibus cum unà uiuebamus, optimè quidem conſultum ſemper uolui: ſed quia iuſſu patroni illorum cupiditatibus aduerſabar, odiſſe me peſſimè nunquam deſtiterunt: horum ego teſtimonium, quoniam nullius ponderis eſt, refellere nō conſtitui, neque ſcelera & flagitia acerbius inſectari. Ergo & illos priores minimè miror, & iſtos facilè contemno. Reſtant duo fratres à quibus me amari ſemper & uolui, & credidi, quos propter leuiſſimos rumores adeo immutatos eſſe moleſtè fero. Nihil actum, nihil à me cogitatum, cuius ambo non fuerint conſcij: qui fratris inſtitutum etiam, cum rei familiaris iactura coniunctum, laudare & admirari ſemper mihi uiſi ſunt. Erant nonnulla ſeueriora, ſed ea ne mihi quidem probantur, quæ à me initium non duxiſſe, ſed ab alio, cuius ego mores & eruditionem magis quàm iudicium laudabam, præclarè ſciunt. Ab eodem fonte manauit contemplandi ratio ad quam me non aſcendiſſe fateor. Ea ut mentem uiri optimi rerum diuinarum deſiderio inflammauit, ita corpori ualde nocuit, quod poſtea facilè intellectum eſt ex genere mortis. Si mihi fidem non habent, percontentur à uiris probis & doctis, qui ſine ulla animi perturbatione de rebus incorruptè iudicant, quemadmodū ego in omnibus me geſſerim. Hæc ego propterea apertius ſcribo, mi Ferreri, ut cum u-

troque

troque(ſi fieri poteſt) agas: & hanc epiſtolam quæ pro me loquutur, eis legas. Quanquam enim conſciẽtia fretus, facilè poſſum huiuſmodi calumnias contemnere, tamen eos quos certo iudicio complexus ſum, & ut ab eis diligerer, omni ratione prouidi: ſine cauſa abalienari à me non uellem. Valde ſunt in me, quod facilè intellexerim, quorũdam artibus & mendaciis incitati: quo factum eſt ut ad eos nihil literarum dare auſus ſim, ſed Daneſium & te potius allegarim, per quos facilius negotium omne adminiſtrari, eóſque ad æquitatem reuocari facilè poſſe credidi. Sed de his hactenus. Conſilium meum hîc manendi tibi probari lætor, ex quo ego maiorem in dies uoluptatem capio. Quanquam enim poſtulare uidebatur fortunarum mearum tenuitas, ut longè mihi in poſterum proſpicerem, tamen (ut uerum fatear) ego mei diſſimilis eſſe nõ poſſum. Poſt Deum, in ſtudiis literarum mihi ſunt omnia, quæ etiam dabo operam ut ad eum ipſum referantur. Dices, hominem egeſtate oppreſſum, præclari nihil efficere poſſe. uerum id quidem eſt: ſed ego cùm paruo contentus ſim, nunquam exiſtimaui id mihi deeſſe poſſe. quæ ſpes adhuc me non fefellit. Poſt patroni mei obitum, cùm in maximas anguſtias coniectus uiderer, ecce tibi accurrũt tres Fabri, qui architectos ſe fortunæ meæ pollicentur fore. Vtar igitur (quoniam illis ita placet) in præſentia hoc perfugio: poſtea, ne eorũ liberalitate abuti uideamur, aliquid excogitabimus. Vale. Tholoſæ.

FRANCISCO OLIVARIO, *Galliarum cancellario S.*

RESTITI *multum diúque, uir ampliſſime, cùm Iacobus Faber tui obſeruantiſſimus, magnopere mihi*

*autor eſſet ut nonnihil literarum ad te darem: ego cō-
trà ineptiarum, ac potius ſtultitiæ crimen defugerem. ille inſtabat, ego repugnabam: nōnulla afferebat quæ ego nullo negotio refellebā. peruicit tamen ad extremum, non tam æquitate cauſæ (mea ſententia) quàm autoritate ſuperior. Quam enim cauſam aut ueram aut ueriſimilem comminiſci queam, cur hoc tantopere tibi, uiro grauiſſimo, & maximis occupationibus diſtricto, meis ſcriptis moleſtiam exhibeam? Nihil abs te in præſentia petere uolo: &, ſi res cogeret, alios qui pro me id facerent, ad te allegarē. Quid ergo Faber? dixit quāplurima de tuis uirtutibus, quibus ille commemorandis & celebrādis expleri nō poteſt. Quæ omnia (ſicut ego arbitrabar) ſummam uim ad deterrendum habebant: quo enim tu excellentior es, eo præſtantiſſimarū actionum tuarum curſum impediri minus decet. Confirmauit præterea, te lectis quibuſdam epiſtolis meis, genus earum non improbaſſe. Amens planè mihi uidear, ſi tibi, uiro omnibus ingenuis artibus perpolito & ſubtili, ſyncæroque iudicio, literas meas placuiſſe credam. Tibi tamē immortales gratias, ſicuti debeo, ago, quòd nugas meas dignas eſſe quæ à te legerentur, atque etiam laudarentur, Iacobo Fabro ſtudiorum meorum patrono perſuaſeris. Nam cùm ille in omni genere doctrinæ tibi meritò tantum tribuat, quantum nemini, nec, quem abs te commēdari audiuit, ſuis beneficiis indignum iudicet: huius eximiæ humanitatis tuæ memoria ex animo profectò nunquam diſceſſiſſet: meo ſcripto tamen id ipſum, quia neceſſe non putabā, minimè declaraſſem, niſi me is, cui roganti negare non potui, propemodum coegiſſet. Cuius periculo, quoniam in præſentia pecco, progrediar longius, tibiq;, ſi pateris, hac poſtrema epi-*

ſtolæ parte liberius gratulabor. Facilè enim intellectũ eſt ex eo quod nuper te conſiliario & impulſore rex, bonis omnibus plaudentibus, edixit, de ſanandis uulneribus quæ ſuperiorum temporum iniquitate Galliæ noſtræ impoſita fuerunt, te diuina quædã animo cogitare, & quæcũque apud ueteres philoſophos de moribus & legibus ſcripta diuinitus legiſti, quæque longo rerum communium tractandarum uſu cognouiſti, conſtituiſſe hoc tempore expromere. O te beatum, qui non ſolùm uelis ſed etiam poſſis prodeſſe quamplurimis. Quid enim non poteſt is quem rex maximus ſummo magiſtratui præfecit, cuius conſilium in legibus ferendis & abrogandis imprimis ſequitur? Sed quoniam ea quæ rectiſſima ſunt, paucis admodum probantur, pro tua ſingulari ſapientia pedetentim ad cauſam ingrederis, multáque occultas, & in aliud tempus differs, ut tardius quidem quàm optares, felicius tamen quàm plerique exiſtimarent, rem ad exitum perducas. Quæ igitur à nobis adhuc intelligi non uis, ea curioſius non exquiremus: quæ uerò ad immoderatam quorundam hominum ambitionem frangendam, & lites reſtinguendas in lucem protuliſti, cur non ſumma cum laude tua commemoremus? Nulla ratione (meo iudicio) Galliæ melius proſpicere potes, quàm ſi controuerſiarum ſeminarium, quoniam radicitus euelli non poteſt, magna ex parte circuncidas & amputes. Nulla enim eſt capitalior peſtis hac rixandi conſuetudine, qua non ſolùm omnium fortunæ abſumuntur, uerum etiam præclara ingenia ad liberales artes percipiendas & res maximas gerendas idonea, fœdiſſimo genere morbi exeduntur & extabeſcunt. Audebo affirmare ego, rerum humanarum planè imperitus, & qui

libenter reipub. gerendæ laudem aliis concedo: non dubito tamen pace hoc aſſeuerare tua, tum demum beatas fore ciuitates cùm milites à bello, medici à morbis, iudices à litibus abhorrebunt. Nam *ſi nemo ex alterius dãno quæſtum facere ſtuderet, ſi nemo ex alterius incommodis ſuum pararet cõmodum, omnes aduenientibus malis, quoad fieri poſſet, occurrerẽt: rei militaris periti, bellorũ cauſas præciderẽt, nunquam niſi neceſſariò, & externorum hoſtium iniuriis compulſi, arma caperent: medici, ne quis ægrotaret, diligenter cauerẽt: magiſtratus multo propenſius naſcentibus concertationibus obuiam irent, quàm in eis dijudicandis ætatem contererent.* Quid? *tu ergo haſce honeſtiſſimorum hominũ nationes fame necare uis?* Imò *uerò in pace & otio militibus ſtipendium perſolui: medicos ab iis qui optima ualetudine utuntur, mercedem exigere, cauſidicos & iudices ab iis qui non litigant, honorarium accipere iuberem.* Non *dubium quin hæc tibi otio abundanti homini optata eſſe uideantur: præclara quidem illa, ſed quæ in tam perditam hominum colluuiem induci non poſſint.* Quid *refert? tamen in iſtis cogitationibus ſumma cum uoluptate mens mea uerſatur: &, ſi non iſtud ipſum quod dico, aliud ſimile tamen, & quod eandem ferè uim habeat, excogitari poſſe, acutiſſimè uidiſti: ac rem tanta prudentia temperaſti, ut nullum ordinem aut omnino hominem læſeris.* Tam *bene poſitis initiis, quæ conſequentur, quemadmodum ſperamus, illuſtriora erunt.* Verùm *ad res magnas efficiẽdas, multis præſertim aduerſantibus, temporis lõginquitate opus eſt.* Te Deus *opt. max. quoniam in rempub. tuendam & ornandam omnem curam & induſtriam inſumere decreuiſti, quamdiutiſſimè ſaluum cuſtodiat.* Bene *uale.*

IACOBO FABRO S.

QVOD ego præclarè à ueteribus ſcriptum, diligenter memoriæ mandaram, uerúmque eſſe mihi perſuaſeram, difficilem eſſe diuturnam uirtutis ſimulationem, id paucis antè diebus quàm hæc ſcriberem, experiendo didici. In eo qui homines bene de ſe ſperare diutius noluit, & cùm repugnante natura omnibus admirantibus, pleriſque diffidentibus, filij diſciplinam diuitijs antiquiorem ſibi eſſe aliquot menſibus ſimulaſſet, rediit ad ingenium, méque ſingulari perfidia prodidit. Sed minimè mirum eſt, in hoc eum negotio ſui ſimilem fuiſſe. Neque uerò tam dolendum eſt quòd hoc ſuo facto mercedem illam annuam (quæ erat mihi propter anguſtias rei familiaris neceſſaria) detraxit, quàm quòd adoleſcentem, qui iam tum nepotum tuorum exẽplo, tum Gulielmi, uiri probi & docti, labore, méiſque præceptis, ad probitatẽ & literas bona cum ſpe formari incipiebat, ualde repugnantem ſcelerate perdidit. Poterit enim meum illud damnum aliunde reſarciri: Iuuenis ille, cuius uitioſa natura diligentia noſtra, & bonorum cõſuetudine, hac tenera ætate corrigi fortaſſe potuiſſet, ijs remedijs amiſſis, uix unquam ad bonam frugem perueniet. Ita is quem tu bonum ciuem olim & patriæ utilem fore dicebas, patris culpa, uitia paterna imitabitur. Equidem optarem aliter euenire, fal-ſúmque eſſe hoc meum augurium: ſed quis ſcit an longè æquius ſit rem malis artibus quæſitam, ab hærede cõuiuijs & alea diſſipari? Ita patris improbitatem liberorum corruptiſſimi mores ulciſcentur. Scripſi hæc uerboſius contra meam conſuetudinem, commotus indignitate rei: quo breuior in reliquis ero. Cùm haſce lite-

ras dabam, quæ ad noſtram in Italiam profectionem pertinebant, ita parata erant omnia ut nihil impedire aut etiam diutius remorari diſceſſum noſtrũ poſſe uideretur. Nepotes tui ſanctiſſimè iurant, mihique perſuadent ſe hanc peregrinationem eo animo ſuſcipere ut prudẽtiores, doctiores, meliores domum reuertantur: ad quam rem ego illis ſtudium meum, operam, diligentiam, fidem ſine ulla exceptione polliceor. Quid quæris? magnam ſpem habeo fore ut uolumus, ita tamẽ ut à corruptiore illa prouincia, & ab adoleſcentiori ætate nonnihil pertimeſcam. Sed hæc omnia Deus optimè moderabitur, ad cuius nutum & uoluntatem omnes actiones & cogitationes meas referre conſtitui. Si quid aliter atque ego cupio & ſpero, acciderit, cùm nacem culpa, ita rem cecidiſſe, ut optimè potuerit, interpretabor. Bene uale, & me abſentem non minus quàm præſentem ama.

ODETO AMBROSIO SELVAE S.

NVPER, *dum Patauij unà eſſemus, cùm alia multa mihi ex amicorum conſuetudine iucundiſſima acciderunt, tum ex Marij uiri ſanè optimi pietate fructum cepi uel maximum. Quem cùm Pauli epiſtolas enarrãtem libenter audirem, illud me in eo ſene imprimis delectabat, quòd inſtitutum eorum uehementer reprehenderet, qui philoſophiæ ſtudiis pluſquam neceſſe Chriſtianis eſſet, dediti, literas ſacras aut nunquam aut ſerò admodum attingerẽt. Et cùm mihi quæ in hanc partem afferebat, ualde probabat, tum etiam nonnullos harum rerum prorſus inſolentes ſua oratione permouere uiſus eſt. Gaudebam ſanè, & bonos omnes non mediocrẽ facere quæſtum arbitrabar, ſi doctrina ſum-*

ma & præſtanti ingenio præditi uiri, ad optimū iſtud & planè diuinum philoſophandi genus, à quo antea abhorrebant, ſe totos conuerterēt. Memoria tenes cùm ego tibi de fratris tui patronique mei Vaurēſis antiſtitis ſanctitate, de Poli etiam ſuauitate & minimè fucata probitate multa dixiſſem (à quibus hæc ſtudia ſumma animi contentione coli ſciebam) quid etiam de Sadoleto addiderim: cuius teſtimonium eo plus habere ponderis uidebatur, quòd cùm nullum ſcientiæ genus prorſus ignoraret, in ipſa autem philoſophia etiam excelleret, ſibi tamen Platonem & Ariſtotelem præ Paulo frigere aſſeuerabat. Quod ego non ut maiorem autoritatem apud te res haberet, dictum ab eo fingebam, ſed iſtud ipſum & de Polo qui à Sadoleto ſibi dictum confirmaret, prædicari non ſemel audiueram, & ex eius ſcriptis, quæ breui tempore non pauca in hoc genere ediderat, ita eſſe mihi facilè perſuadebam. Hanc meam de Sadoleto perſuaſionem & prædicationem refellere uidetur eleganter ſanè ab eo ſcripta epiſtola, cuius autoritate & eloquentia quoniam nonnullos ita commoueri audio, ut in eo quod facere ſtatuerant, non perſeuerent: magis autem repudiata theologia, quam paulo antè, ueluti caſtiſſimam coniugem, ſibi deſponderant, ad ueterem pellicem, quam à ſe dimittere cogitabant, & eius blandiſſimas illecebras reuoluantur: placet in præſentia tecum ſingula rationum momenta expendere, prolixiúſque de omnibus iſtis agere quàm epiſtolæ breuitas patiatur. Petierat Polus, ut eſt religionis amplificandæ cupidiſſimus, à Sadoleto per epiſtolam, ut Lazarum Bonamicum, ſuum cōtubernalem, ad ſtudia literarum ſacrarū impelleret: uelle id antiſtitem non dubitabat: ualere plurimum apud Bonami-

cum autoritatem eius ſciebat. Quòd ſi id fieri poſſe deſperaret, ſaltem ab eloquētiæ ſtudiis ad grauiora illa philoſophiæ moralis præcepta traduceret: ſe ſperare ut cùm eò perueniſſet, non conſiſtendum ſibi in ea diſciplina putaret, quæ altius euehere hominem certè nō poteſt, quàm ut tandem fateatur, ſe hoc unum ſcire, quòd nihil ſciat: maiore quadam luce opus eſſe ad tam craſſas ignorantiæ tenebras diſcutiendas. Hæc erant ferè, ſed fuſiſſimè dilatata, & oratoriis coloribus depicta, in ea Poli epiſtola. Cui reſpondet Sadoletus, ſe aliquantum ægrè ferre quòd uidere uideatur hæc ornamenta ab eo contemni, quæ tanta ſunt ut ſine his illa quæ omnibus præfert, conſtare non poſſint. Atqui nō magis philoſophiam contemnit Polus quàm Socrates, qui eam ſuo loco, non ſuprèmo tamen, collocat. qui ab ea nos aſcendere ad altiora iubet, is eam non ſpernit, ſed inferiorem aliis eſſe demonſtrat. Illud uerò quis ferat, theologiam ſine philoſophia ius ſuum tueri non poſſe? id eſt, diuina ſine humanis non ualère conſiſtere? At Sadoletus ſe intelligere de theologia, quatenus in ſcientiæ genere & ratione ponitur, paulo pòſt indicat. Quis unquam uerè pius illam rixandi & litigandi magiſtram laudauit? Polúſne manſuetiſſima natura Lazarum Bonamicum à fragrantiſſimis eloquentiæ floſculis, amœniſſimis philoſophorum hortulis, ad ſaxa prærupta & aſpera, ſpinis nepribúſque obſita, à Sadoleto, cuius elegans iudicium in omni genere perſpectum habet, uocari uellet? Ad ueram, ad ſolidam, ad germanam theologiam, qua nihil dulcius eſt, hominem ſibi amiciſſimum allici cupiebat: cuius ſanè uis non tam uerbis exprimi, quàm ſenſu quodam mentis intimo percipi poteſt. Quæ neque à dialecticis differendi

rationem, neque à philoſophis rectè uiuendi præcepta, aut naturæ cognitionem petit: ipſa non aliunde pendet, neque aliarum artium externis eget præſidiis: ſeipſa contenta eſt, quam in ædificio Paulus, ſiquis eum architectum adhibere uolet, non tecti aut faſtigij, ſed fundamenti loco ponet. Ac, ne nos ab ædificandi ſimilitudine diſcedamus: niſi fundamenta firmiſſima iec eris, quicquid exædificaueris, aut aquarum inundatione, aut uentorũ procella impulſum ruet. Quid autem imbecillius philoſophia, ſiue de bene uiuendo, ſiue de rerum natura loquatur? Quid? tu ergo diſciplinas à ueteribus inuentas uituperas? Imò uerò ſummopere laudo, ſi intra domicilium proprium manebunt, & non in alienum irruere conabũtur. Sed de hoc aliàs pluribus. Iam quod ait, à bonarũ artiũ ſtudioſis laudem præcipuè non expeti, ſpecioſè ſanè iſta dicuntur: & Sadoletus, quod facilè appareat, alios ex ingenio metitur ſuo. Ego uerò auiditatẽ hanc gloriolæ in maxima quæque ingenia facilè irrepere, à nulliſq; niſi Chriſtianis, & ne iis quidẽ uulgaribus, ex animo contemni poſſe, omni aſſeueratione cõfirmo. Simile eſt illud, Omnem uirtutis actionem, ſi ad perfectionem ſui quæque generis perducatur, ſibi præmiũ ampliſſimũ eſſe. Quis putaret quicquã poſſe dici melius? & tamen Chriſtianus non tam in actionibus ſuis, aut ullo uirtutũ genere, (quæ, quoad uiuimus, ad ſummum peruenire nõ poſſunt) quàm in perſpecta erga ſe Chriſti beneuolentia acquieſcit. Hæc autẽ à me nõ propterea reprehẽduntur, quòd multũ diſpliceant, quibus in philoſophia, mea quidẽ ſentẽtia, dici nihil poteſt diuinius: ſed ut intelligant philoſophi, ſi nobiſcũ ſignis collatis cõgredi uolẽt, quàm debiles ſint futuri. De iis autem loquor qui no-

ne ponderantur. Nam ut cæteri uolũtatis erga me propenſione & rerum magnitudine tibi nõ concedant, hoc certè in tua benignitate præcipuum eſt, quod me in ſumma tranquillitate conſtituit, dies noctéſque ſine ulla interpellatione in ſtudiis literarum uerſari patitur. non me diutius inuitum certo in loco retinet, nõ eò quò minimè uellem, proficiſci iubet, non auocat à libris: quam querelam habuit ſuperiorum beneficentia. Hæc quæ per ſe magna ſunt, alio inſuper cumulo augentur: fratrum tuorum ſumma erga me beneuolentia, quæ mihi omnibus in rebus ad me meóſque pertinentibus adeo prompta & parata eſt, ut non familiæ ueſtræ cliens, ſed penè quartus Faber, & frater exiſtimari queam. Omnia enim mihi uobiſcum quodammodo ſunt communia, præter reipub. gerẽdæ moleſtias, quas tantum abeſt ut uobis inuideam, ut hoc nominè fœlicior propemodum mihi uidear quàm uos ipſi meæ fœlicitatis autores. Quòd ita eſſe tu facillimè iudicabis, ſi uere ineunte negotiis exolutus ad nos reuertere. Duo interea mihi diligenter prouidenda ſunt: unum, ne ego minus gratus & memor ſim in habenda gratia quàm tu in largiendo fueris liberalis: alterum, ne hoc liberum & uacuum tempus ſine fructu effluat, ne ego præ otio iners fuiſſe iudicer, tu uerò tua bona profudiſſe & perdidiſſe uideare. Bene uale.

ODETO SELVAE S.

PAVCIS *diebus antequam literæ tuæ humaniſſimæ mihi redderentur, ſcripſeram ad Ferrerium epiſtolam, cuius exemplum quoniam ad te miſſum exiſtimo, non repetam hîc, quæ ne ſemel quidem à me ſine ſummo dolore ſcribi, neque fortaſſe à te ſine aliqua mo-*

leſtia legi potuerunt. Illud potius dicam, nihil gratius, nihil ſuauius, nihil iucundius literis tuis: metum enim omnem (in quo erã, & quo, ne antea ad te ſcripſerim, prohibitus ſum) mihi ademerunt. Bene habet, quòd tuũ de mea erga te uoluntate iudicium retines, parémque ac mutuam propenſionem animi polliceris. In qua parte, meritorum quidem magnitudine longè ſuperior eſſe potes, amore & beneuolentia me uincere nunquam potes: quam ego tibi cæteriſque omnibus quocunque potero officiorum genere declarabo. Nam quòd primo loco ponebas, te adductum quòd ſcires me fratri tuo fuiſſe chariſſimum: uirum illum, quoad uixit, propter eximias eius uirtutes tanti ego feci, quanti mortaliũ prorſus neminem: méque ab eo diligi, nullo tamẽ merito meo credidi, neq; in hoc me deceptũ puto. Eius mortem grauius tuli, diutius luxi quàm patris aut matris, omniũque qui mihi unquam fuere chariſſimi: illius memoria mihi in uiſceribus hæret, quam ego quotidie renouo, non ſolùm ut de amore nihil detrahatur, ſed ut illius exemplo ad uirtutum quidem omnium, ſed imprimis Chriſtianæ religionis ſtudium magis incendar. Quod quidem, Deo adiuuante, ſi aſſequar, tum id quod de uirtutibus meis amicè in literis tuis addebas, uerè aliqua ex parte poterit ſcribi. Interea non ſolùm laudem aliquam mihi tribui non poſtulo, uerumetiam ſummã uituperationem ualde pertimeſco. Si enim cùm ducem habebam, per curriculum pietatis tam lentè procedebam: nunc cùm neminem uideo qui præeat, qui uocet, qui excitet, tam multi reuocent, deterreant, detrahãt, quid futurum ſit, id eſt, in quam partem animus meus ſe patietur impelli, non ſatis ſcio. Neque enim diuino ſolùm præſidio, quod nobis uolentibus & petentibus

præſtò ſemper eſt, ſed ſumma etiam conſtantia incredibilique animi robore opus eſt, ut tot tantáſq; difficultates, ueluti moles oppoſitas, fortiter perfringamus & obteramus. Verùm *hæc in præſentia nimis multa: poſthac autem ſæpius ad te & diligentius, ſi intellexero meam in hoc genere diligentiam tibi non diſplicere.* Bene *uale.* Tholoſæ Idib. Auguſt. M. D. X L I.

IOANNI BERTRANDO,
æquiſſimo præſidi Sal.

SCRIPSIT *ad me nuper* Claudius Phorcriſius, *id quod antea de nonnullis acceperam, ſe domi tuæ nõ ſolùm in literis uiuere, uerumetiam ſingulari tua humanitate & liberalitate foueri.* Magnum *ſanè hoc ego duco, quòd placuit tibi qui turpi ſecernis honeſtũ.* Lectis *igitur illius literis, cogitaui ſtatim quibus uerbis tibi gratias agerẽ: nam cùm tanquã me alterum amem, beneficia quæ in illum conferuntur, in me quodammodo redundare neceſſe eſt.* Neque *uerò hoc fortuitum, ſed planè diuinum, ut cùm arctiſſima ſit inter te & Fabros amoris neceſſitudo, eodem tẽpore quo illi me tanquam quartum fratrem omnibus ſtudiis & beneficiis complectuntur, tu* Phorcriſium *omnibus amicitiæ uinculis mihi aſtrictum diligere & tueri cœperis.* Agam *igitur gratias non fortunæ, ſed* Deo Opt. Max. *qui te in hanc mentem impulit, tibi quoque, qui uetera tua ergà me merita, quæ quidem ego obliuiſci non poſſum, hac recenti acceſſione cumulare uolueris.* Adſcriberem *hîc nonnulla de eruditione* Phorcriſii, *de modeſtia, de rerum humanarum uſu, ſed tu hæc omnia ex aliquot menſium conſuetudine aliqua ex parte facilè perſpicere potuiſti, & ego de hominis mihi amiciſſimi uirtutibus*

loquens, uereor ne ſummam beneuolentiam potius declarare, quam religioſe teſtimonium dicere uidear. Nõ dubitans tamen hoc tibi confirmo, te non ſolùm in literis ſed in omni uitæ ratione uberiores in dies ex eo fructus eſſe percepturum. Bene uale.

ARNOLDO FERRERIO S.

SCRIPSI ad Daneſium, hortatu atq; adeo periculo tuo, non epiſtolam ſed uolumen: ſi qua erunt quæ eius limato iudicio minus ſatisfacient (ut neceſſe eſt eſſe quamplurima) tu culpam temeritatis meæ magna ex parte ſuſtinebis. Equidem non laboraui ut diſertus eſſem, quòd cùm antea ſemper, tum hoc tempore intermiſſis iamdiu ſcribẽdi exercitationibus eſſet longè difficillimum: illud potius ſpectaui ut falſas nonnullorum criminationes refellerem, quæ quoniam multorum uocibus & literis ad me perferuntur, quid eſt quòd taceam aut diſſimulem? Duo ſunt hominum genera quos mihi ſuccenſere minimè miror & non ita moleſtè fero: unum eſt eorũ, qui Vaurenſem antiſtitem Vaurum ſecedere moleſtè ferebãt: quod perinde eſt, atque ſi ducẽ exercitus in caſtra uenire, in acie uerſari, cũ hoſte, ſi res ferat, cõfligere nunquã patiare. Verùm ij (quoniã rerum humanarũ ſplendore capti, ſerpunt humi, neque in cælum ſuſpicere queunt) ferendi ſunt: etſi murſabit aliquando in nos eorũ dolor, non ſunt aſperius repellẽdi. Oppreſſi ſunt opinionibus, magnos ſequuntur duces, ut iam quod exemplo multorũ faciãt, iure quodãmodo facere uideantur. Sed interim quid mihi uitio uertant, ſatis intelligere non poſſum. Georgius Selua Vaurenſis antiſtes religionem Chriſtianam ſuis & ſuorum commodis, diuina humanis, æterna caducis prætulit.

Quid ad me? ſi hoc mihi tribuũt, rerũ pulcherrimarum autorem me laudant: quod ego neque agnoſco, neque ſanè mihi tribui poſtulo. Si uerò ita ſentientes, aliud tamen obiiciunt quo me in inuidiam adducant, nõ ſatis candidè mecũ agunt: neque tam ſponte ſua quàm aliorum impulſu id eos facere exiſtimo. Sunt enim nõnulli à quibus iſta manãt, qui ad ſecũdũ diſtributionis meæ genus pertinent, quorum ego rationibus cum unà uiuebamus, optimè quidem conſultum ſemper uolui: ſed quia iuſſu patroni illorum cupiditatibus aduerſabar, odiſſe me peſſimè nunquam deſtiterunt: horum ego teſtimonium, quoniam nullius ponderis eſt, refellere nõ conſtitui, neque ſcelera & flagitia acerbius inſectari. Ergo & illos priores minimè miror, & iſtos facilè contemno. Reſtant duo fratres à quibus me amari ſemper & uolui, & credidi, quos propter leuiſſimos rumores adeo immutatos eſſe moleſtè fero. Nihil actum, nihil à me cogitatum, cuius ambo non fuerint conſcij: qui fratris inſtitutum etiam, cum rei familiaris iactura coniunctum, laudare & admirari ſemper mihi uiſi ſunt. Erant nonnulla ſeueriora, ſed ea ne mihi quidem probantur, quæ à me initium non duxiſſe, ſed ab alio, cuius ego mores & eruditionem magis quàm iudicium laudabam, præclarè ſciunt. Ab eodem fonte manauit contemplandi ratio ad quam me non aſcendiſſe fateor. Ea ut mentem uiri optimi rerum diuinarum deſiderio inflammauit, ita corpori ualde nocuit, quod poſtea facilè intellectum eſt ex genere mortis. Si mihi fidem non habent, percontentur à uiris probis & doctis, qui ſine ulla animi perturbatione de rebus incorruptè iudicant, quemadmodũ ego in omnibus me geſſerim. Hæc ego propterea apertius ſcribo, mi Ferreri, ut cum u-

troque(ſi fieri poteſt)agas: & hanc epiſtolam quæ pro me loquutur, eis legas. Quanquam enim conſciẽtia fretus, facilè poſſum huiuſmodi calumnias contemnere, tamen eos quos certo iudicio complexus ſum, & ut ab eis diligerer, omni ratione prouidi: ſine cauſa abalienari à me non uellem. Valde ſunt in me, quod facilè intellexerim, quorũdam artibus & mendaciis incitati: quo factum eſt ut ad eos nihil literarum dare auſus ſim, ſed Daneſium & te potius allegarim, per quos facilius negotium omne adminiſtrari, eóſque ad æquitatem reuocari facilè poſſe credidi. Sed de his hactenus. Conſilium meum hîc manendi tibi probari lætor, ex quo ego maiorem in dies uoluptatem capio. Quanquam enim poſtulare uidebatur fortunarum mearum tenuitas, ut longè mihi in poſterum proſpicerem, tamen (ut uerum fatear) ego mei diſſimilis eſſe nõ poſſum. Poſt Deum, in ſtudiis literarum mihi ſunt omnia, quæ etiam dabo operam ut ad eum ipſum referantur. Dices, hominem egeſtate oppreſſum, præclari nihil efficere poſſe. uerum id quidem eſt: ſed ego cùm paruo contentus ſim, nunquam exiſtimaui id mihi deeſſe poſſe. quæ ſpes adhuc me non feſellit. Poſt patroni mei obitum, cùm in maximas anguſtias coniectus uiderer, ecce tibi accurrũt tres Fabri, qui architectos ſe fortunæ meæ pollicentur fore. Vtar igitur (quoniam illis ita placet) in præſentia hoc perfugio: poſtea, ne eorũ liberalitate abuti uideamur, aliquid excogitabimus. Vale. Tholoſæ.

FRANCISCO OLIVARIO,
Galliarum cancellario S.

RESTITI *multum diúque, uir ampliſſime, cùm Iacobus Faber tui obſeruantiſſimus, magnopere mihi*

autor eſſet ut nonnihil literarum ad te darem: ego cõtrà ineptiarum, ac potius ſtultitiæ crimen defugerem. ille inſtabat, ego repugnabam: nõnulla afferebat quæ ego nullo negotio refellebã. peruicit tamen ad extremum, non tam æquitate cauſæ (mea ſententia) quàm autoritate ſuperior. Quam enim cauſam aut ueram aut uerisimilem comminiſci queam, cur hoc tantopere tibi, uiro grauiſſimo, & maximis occupationibus diſtricto, meis ſcriptis moleſtiam exhibeam? Nihil abs te in præſentia petere uolo: &, ſi res cogeret, alios qui pro me id facerent, ad te allegarẽ. Quid ergo Faber? dixit quãplurima de tuis uirtutibus, quibus ille commemorandis & celebrãdis expleri nõ poteſt. Quæ omnia (ſicut ego arbitrabar) ſummam uim ad deterrendum habebant: quo enim tu excellentior es, eo præſtantiſſimarũ actionum tuarum curſum impediri minus decet. Confirmauit præterea, te lectis quibuſdam epiſtolis meis, genus earum non improbaſſe. Amens planè mihi uidear, ſi tibi, uiro omnibus ingenuis artibus perpolito & ſubtili, ſynceróque iudicio, literas meas placuiſſe credam. Tibi tamẽ immortales gratias, ſicuti debeo, ago, quòd nugas meas dignas eſſe quæ à te legerentur, atque etiam laudarentur, Iacobo Fabro ſtudiorum meorum patrono perſuaſeris. Nam cùm ille in omni genere doctrinæ tibi meritò tantum tribuat, quantum nemini, nec, quem abs te commẽdari audiuit, ſuis beneficiis indignum iudicet: huius eximiæ humanitatis tuæ memoria ex animo profectò nunquam diſceſſiſſet: meo ſcripto tamen id ipſum, quia neceſſe non putabã, minimè declaraſſem, niſi me is, cui roganti negare non potui, propemodum coegiſſet. Cuius periculo, quoniam in præſentia pecco, progrediar longius, tibiq; , ſi pateris, hac poſtrema epi-

ſtolæ parte liberius gratulabor. Facilè enim intellectũ eſt ex eo quod nuper te conſiliario & impulſore rex, bonis omnibus plaudentibus, edixit, de ſanandis uulneribus quæ ſuperiorum temporum iniquitate Galliæ noſtræ impoſita fuerunt, te diuina quædã animo cogitare, & quæcũque apud ueteres philoſophos de moribus & legibus ſcripta diuinitus legiſti, quæque longo rerum communium tractandarum uſu cognouiſti, conſtituiſſe hoc tempore expromere. O te beatum, qui non ſolùm uelis ſed etiam poſſis prodeſſe quamplurimis. Quid enim non poteſt is quem rex maximus ſummo magiſtratui præfecit, cuius conſilium in legibus ferẽdis & abrogandis imprimis ſequitur? Sed quoniam ea quæ rectiſſima ſunt, paucis admodum probantur, pro tua ſingulari ſapientia pedetentim ad cauſam ingrederis, multáque occultas, & in aliud tempus differs, ut tardius quidem quàm optares, felicius tamen quàm plerique exiſtimarent, rem ad exitum perducas. Quæ igitur à nobis adhuc intelligi non uis, ea curioſius non exquiremus: quæ uerò ad immoderatam quorundam hominum ambitionem frangendam, & lites reſtinguendas in lucem protuliſti, cur non ſummã cum laude tua commemoremus? Nulla ratione (meo iudicio) Galliæ melius proſpicere potes, quàm ſi controuerſiarum ſeminarium, quoniam radicitus euelli non poteſt, magna ex parte circuncidas & amputes. Nulla enim eſt capitalior peſtis hac rixandi conſuetudine, qua non ſolùm omnium fortunæ abſumuntur, uerumetiam præclara ingenia ad liberales artes percipiendas & res maximas gerendas idonea, fœdiſſimo genere morbi exeduntur & extabeſcunt. Audebo affirmare ego, rerum humanarum planè imperitus, & qui

libenter reipub. gerendæ laudem aliis concedo: non dubito tamen pace hoc aſſeuerare tua, tum demum beatas fore ciuitates cùm milites à bello, medici à morbis, iudices à litibus abhorrebunt. Nam ſi nemo ex alterius dãno quæſtum facere ſtuderet, ſi nemo ex alterius incommodis ſuum pararet cõmodum, omnes aduenientibus malis, quoad fieri poſſet, occurrerẽt: rei militaris periti, bellorũ cauſas præciderẽt, nunquam niſi neceſſariò, & externorum hoſtium iniuriis compulſi, arma caperent: medici, ne quis ægrotaret, diligenter cauerẽt: magiſtratus multo propenſius naſcentibus concertationibus obuiam irent, quàm in eis dijudicandis ætatem contererent. Quid? tu ergo haſce honeſtiſſimorum hominũ nationes fame necare uis? Imò uerò in pace & otio militibus ſtipendium perſolui: medicos ab iis qui optima ualetudine utuntur, mercedem exigere, cauſidicos & iudices ab iis qui non litigant, honorarium accipere iuberem. Non dubium quin hæc tibi otio abundanti homini optata eſſe uideantur: præclara quidem illa, ſed quæ in tam perditam hominum colluuiem induci non poſſint. Quid refert? tamen in iſtis cogitationibus ſumma cum uoluptate mens mea uerſatur: & ſi non iſtud ipſum quod dico, aliud ſimile tamen, & quod eandem ferè uim habeat, excogitari poſſe, acutiſſimè uidiſti: ac rem tanta prudentia temperaſti, ut nullum ordinem aut omnino hominem læſeris. Tam bene poſitis initiis, quæ conſequentur, quemadmodum ſperamus, illuſtriora erunt. Verùm ad res magnas efficiẽdas, multis præſertim aduerſantibus, temporis lõginquitate opus eſt. Te Deus opt. max. quoniam in rempub. tuendam & ornandam omnem curam & induſtriam inſumere decreuiſti, quamdiutiſſimè ſaluum cuſtodiat. Bene uale.

IACOBO FABRO S.

QVOD ego præclarè à ueteribus ſcriptum, diligenter memoriæ mandaram, uerúmque eſſe mihi perſuaſeram, difficilem eſſe diuturnam uirtutis ſimulationem, id paucis antè diebus quàm hæc ſcriberem, experiendo didici. In eo qui homines bene de ſe ſperare diutius noluit, & cùm repugnante natura omnibus admirantibus, pleriſque diffidentibus, filij diſciplinam diuitijs antiquiorem ſibi eſſe aliquot menſibus ſimulaſſet, rediit ad ingenium, méque ſingulari perfidia prodidit. Sed minimè mirum eſt, in hoc eum negotio ſui ſimilem fuiſſe. Neque uerò tam dolendum eſt quòd hoc ſuo facto mercedem illam annuam (quæ erat mihi propter anguſtias rei familiaris neceſſaria) detraxit, quàm quòd adoleſcentem, qui iam tum nepotum tuorum exẽplo, tum Gulielmi, uiri probi & docti, labore, meíſque præceptis, ad probitatẽ & literas bona cum ſpe formari incipiebat, ualde repugnantem ſceleratè perdidit. Poterit enim meum illud damnum aliunde reſarciri: Iuuenis ille, cuius uitioſa natura diligentia noſtra, & bonorum cõſuetudine, hac tenera ætate corrigi fortaſſe potuiſſet, ijs remediis amiſſis, uix unquam ad bonam frugem perueniet. Ita is quem tu bonum ciuem olim & patriæ utilem fore dicebas, patris culpa, uitia paterna imitabitur. Equidem optarem aliter euenire, falſúmque eſſe hoc meum augurium: ſed quis ſcit an longè æquius ſit rem malis artibus quæſitam, ab hærede cõuiuiis & alea diſſipari? Ita patris improbitatem liberorum corruptiſſimi mores ulciſcentur. Scripſi hæc uerboſius contra meam conſuetudinem, commotus indignitate rei: quo breuior in reliquis ero. Cùm haſce lite-

ras dabam, quæ ad noſtram in Italiam profectionem pertinebant, ita parata erant omnia ut nihil impedire aut etiam diutius remorari diſceſſum noſtrũ poſſe uideretur. Nepotes tui ſanctiſſimè iurant, mihique perſuadent ſe hanc peregrinationem eo animo ſuſcipere ut prudẽtiores, doctiores, meliores domum reuertantur: ad quam rem ego illis ſtudium meum, operam, diligentiam, fidem ſine ulla exceptione polliceor. Quid quæris? magnam ſpem habeo fore ut uolumus, ita tamẽ ut à corruptiore illa prouincia, & ab adoleſcentiori ætate nonnihil pertimeſcam. Sed hæc omnia Deus optimè moderabitur, ad cuius nutum & uoluntatem omnes actiones & cogitationes meas referre conſtitui. Si quid aliter atque ego cupio & ſpero, acciderit, cùm nacem culpa, ita rem cecidiſſe, ut optimè potuerit, interpretabor. Bene uale, & me abſentem non minus quàm præſentem ama.

ODETO AMBROSIO SELVAE S.

NVPER, dum Patauij unà eſſemus, cùm alia multa mihi ex amicorum conſuetudine iucundiſſima acciderunt, tum ex Marij uiri ſanè optimi pietate fructum cepi uel maximum. Quem cùm Pauli epiſtolas enarrãtem libenter audirem, illud me in eo ſene imprimis delectabat, quòd inſtitutum eorum uehementer reprehenderet, qui philoſophiæ ſtudiis pluſquam neceſſe Chriſtianis eſſet, dediti, literas ſacras aut nunquam aut ſerò admodum attingerẽt. Et cùm mihi quæ in hanc partem afferebat, ualde probabat, tum etiam nonnullos harum rerum prorſus inſolentes ſua oratione permouere uiſus eſt. Gaudebam ſanè, & bonos omnes non mediocrẽ facere quæſtum arbitrabar, ſi doctrina ſum-

ma & præſtanti ingenio præditi uiri, ad optimũ iſtud & planè diuinum philoſophandi genus, à quo anteà abhorrebant, ſe totos conuerterẽt. Memoria tenes cùm ego tibi de fratris tui patroníque mei Vaurẽſis antiſtitis ſanctitate, de Poli etiam ſuauitate & minimè fucata probitate multa dixiſſem (à quibus hæc ſtudia ſumma animi contentione coli ſciebam) quid etiam de Sadoleto addiderim: cuius teſtimonium eo plus habere ponderis uidebatur, quòd cùm nullum ſcientiæ genus prorſus ignoraret, in ipſa autem philoſophia etiam excelleret, ſibi tamen Platonem & Ariſtotelem præ Paulo frigere aſſeuerabat. Quod ego non ut maiorem autoritatem apud te res haberet, dictum ab eo fingebam, ſed iſtud ipſum & de Polo qui à Sadoleto ſibi dictum confirmaret, prædicari non ſemel audiueram, & ex eius ſcriptis, quæ breui tempore non pauca in hoc genere ediderat, ita eſſe mihi facilè perſuadebam. Hanc meam de Sadoleto perſuaſionem & prædicationem refellere uidetur eleganter ſanè ab eo ſcripta epiſtola, cuius autoritate & eloquentia quoniam nonnullos ita commoueri audio, ut in eo quod facere ſtatuerant, non perſeuerent: magis autem repudiata theologia, quam paulo antè, ueluti caſtiſſimam coniugem, ſibi deſponderant, ad ueterem pellicem, quam à ſe dimittere cogitabant, & eius blandiſſimas illecebras reuoluantur: placet in præſentia tecum ſingula rationum momenta expendere, prolixiúſque de omnibus iſtis agere quàm epiſtolæ breuitas patiatur. Petierat Polus, ut eſt religionis amplificandæ cupidiſſimus, à Sadoleto per epiſtolam, ut Lazarum Bonamicum, ſuum cõtubernalem, ad ſtudia literarum ſacrarũ impelleret: uelle id antiſtitem non dubitabat: ualere plurimum apud Bonami-

cum autoritatem eius ſciebat. Quòd ſi id fieri poſſe deſperaret, ſaltem ab eloquētiæ ſtudiis ad grauiora illa philoſophiæ moralis præcepta traduceret: ſe ſperare ut cùm eò perueniſſet, non conſiſtendum ſibi in ea diſciplina putaret, quæ altius euehere hominem certè nō poteſt, quàm ut tandem fateatur, ſe hoc unum ſcire, quòd nihil ſciat: maiore quadam luce opus eſſe ad tam craſſas ignorantiæ tenebras diſcutiendas. Hæc erant ferè, ſed fuſiſſimè dilatata, & oratoriis coloribus depicta, in ea Poli epiſtola. Cui reſpondet Sadoletus, ſe aliquantum ægrè ferre quòd uidere uideatur hæc ornamenta ab eo contemni, quæ tanta ſunt ut ſine his illa quæ omnibus præfert, conſtare non poſſint. Atqui nō magis philoſophiam contemnit Polus quàm Socrates, qui eam ſuo loco, non ſupremo tamen, collocat. qui ab ea nos aſcendere ad altiora iubet, is eam non ſpernit, ſed inferiorem aliis eſſe demonſtrat. Illud uerò quis ferat, theologiam ſine philoſophia ius ſuum tueri non poſſe? id eſt, diuina ſine humanis non ualere conſiſtere? At Sadoletus ſe intelligere de theologia, quatenus in ſcientiæ genere & ratione ponitur, paulo pòſt indicat. Quis unquam uerè pius illam rixandi & litigandi magiſtram laudauit? Polúſne manſuetiſſima natura Lazarum Bonamicum à fragrantiſſimis eloquentiæ floſculis, amœniſſimis philoſophorum hortulis, ad ſaxa prærupta & aſpera, ſpinis uepribúſque obſita, à Sadoleto, cuius elegans iudicium in omni genere perſpectum habet, uocari uellet? Ad ueram, ad ſolidam, ad germanam theologiam, qua nihil dulcius eſt, hominem ſibi amiciſſimum allici cupiebat: cuius ſanè uis non tam uerbis exprimi, quàm ſenſu quodam mentis intimo percipi poteſt. Quæ neque à dialecticis differendi

rationem, neque à philoſophis rectè uiuendi præcepta, aut naturæ cognitionem petit: ipſa non aliunde pendet, neque aliarum artium externis eget præſidiis: ſeipſa contenta eſt, quam in ædificio Paulus, ſiquis eum architectum adhibere uolet, non tecti aut faſtigij, ſed fundamenti loco ponet. Ac, ne nos ab ædificandi ſimilitudine diſcedamus: niſi fundamenta firmiſſima ieceris, quicquid exædificaueris, aut aquarum inundatione, aut uentorũ procella impulſum ruet. Quid autem imbecillius philoſophia, ſiue de bene uiuendo, ſiue de rerum natura loquatur? Quid? tu ergo diſciplinas à ueteribus inuentas uituperas? Imò uerò ſummopere laudo, ſi intra domicilium proprium manebunt, & non in alienum irruere conabũtur. Sed de hoc aliàs pluribus. Iam quod ait, à bonarũ artiũ ſtudioſis laudem præcipuè non expeti, ſpecioſè ſanè iſta dicuntur: & Sadoletus, quod facilè appareat, alios ex ingenio metitur ſuo. Ego uerò auiditatẽ hanc gloriolæ in maxima quæque ingenia facilè irrepere, à nulliſq; niſi Chriſtianis, & ne iis quidẽ uulgaribus, ex animo contemni poſſe, omni aſſeueratione cõfirmo. Simile eſt illud, Omnem uirtutis actionem, ſi ad perfectionem ſui quæque generis perducatur, ſibi præmiũ ampliſſimũ eſſe. Quis putaret quicquã poſſe dici melius? & tamen Chriſtianus non tam in actionibus ſuis, aut ullo uirtutũ genere, (quæ, quoad uiuimus, ad ſummum peruenire nõ poſſunt) quàm in perſpecta erga ſe Chriſti beneuolentia acquieſcit. Hæc autẽ à me nõ propterea reprehẽduntur, quòd multũ diſpliceant, quibus in philoſophia, mea quidẽ ſentẽtia, dici nihil poteſt diuinius: ſed ut intelligant philoſophi, ſi nobiſcũ ſignis collatis cõgredi uolẽt, quàm debiles ſint futuri. De iis autem loquor qui no-

ſtris ſacris initiati ſunt. Quòd ſi quis unum aliquem ex Epicureorum genere producat, hoc argumentorũ genere, ſatis ſcio, nihil proficiam. Sequuntur ſimilitudines quædã, perbellæ illæ quidẽ à moribus, à cultu & conformatione totius corporis petitæ, ſed quæ minimè cogant nos id fateri, Chriſtiano, qualem in ſuis epiſtolis finxit Polus, & nos animo concipimus, hæc omnia artium adiumenta eſſe ita neceſſaria. Nam ut demus, Baſilium, Chryſoſtomum, Auguſtinum, reliquóſque illos præſtãtes uiros, ab omnibus diſciplinis inſtructos fuiſſe, eas tamen artes quæ liberales à nobis appellantur, tanquam ancillas, theologiæ, ueluti reginæ grauiſſimæ, ſeruire uoluerunt. Nemo etiã eorum, quod ſciam, inuentus eſt, cui deguſtata ſemel literarum ſacrarum ſuauitate, philoſophorum decreta nõ inſipida aut etiã amara uiſa ſint. Et quoniam Sadoletus intelligere ſe negat, quid ſit illud quod Polus dicit, tantum operæ in rerum diuinarum cognitione ſe ponere, ut ad cæteras artes ne aſpiciendas quidẽ ſpatii quicquam relinquatur: præſertim cùm inſtituti noſtri ratio pauciſſimis libris, iiſque non ita obſcuris contineatur: libenter ex eo ſcire cuperẽ, num Gregorium, Baſilium, Auguſtinum, tot annos, quot in hoc genere contriuerunt, perdidiſſe putet. Quicquid mihi de ſanctiſſimis illis uiris reſpondebit, idem ego de Polo ei reponam. Nemini, ut ego ſentio, mirum uideri debet, eum qui meliora ſe adeptum ſentiat, ad deteriora non relabi: quin, ſiquis agro feraciſſimo, quem habebat, relicto, ad ſterilem terram colendam ſe conuerterit, is uel ſoli prioris fertilitatem non cognouiſſe, uel planè ſtultus & nullius iudicij exiſtimari debet. Ego uerò Poli conſilium ſatis laudare non poſſum, qui omnia humana Chriſto poſtponat: cúmq;

philoſophandi ſcientia & dicendi facultate excellat, eos tamen imitari non uelit, qui parũ Ciceroniani ſi Chriſtum nomine appellent, parum philoſophi, ſi de religione bene ſentiant, ſibi uidentur. Hi ſi Sadoletum ipſum ſibi proponerent, non quid ille in una aliqua epiſtola ſcripſerit ſed quid in tota uita egerit, ſpectarent. Cur igitur in hanc ſentẽtiam ſcripſit? Si dicerem, animi cauſa quicquid in mentem ueniſſet, amico reſcripſiſſe, oportebat eum, qui omnia candidè interpretari didiciſſet, hoc contentum eſſe. Addamus tamen aliud, quod mihi ueriſimile ſit interdum. Sadoletus, quo tempore philoſophiæ defenſionẽ in Hortenſio illo ſuo, quem breui expectamus, accuratè conſcribit, incurrit caſu in Poli epiſtolam, ueluti in ſalebram, in qua quoniam non iis laudibus, quibus ornandam ſuſceperat, philoſophiã efferri uidit, unum de uituperatoribus, contra quos quotidie commentabatur, ſibi oblatum credidit. Commotus eſt, leuiter tamen: quod uiſum eſt, reſpondit: philoſophiæ pluſculum quàm ego uellem, tribuit: non propterea tamen eius de theologia mihi dubia eſſe poteſt ſententia, qui in ciuitatẽ noſtram princeps ueterem eloquentiam importauit: neque ſolùm odas aliquot diuini illius poëtæ, uerumetiam Pauli ad Romanos ſcriptam epiſtolam piis Latiniſque commentariis illuſtrauit. Quòd ſi ſemel in manus hominum uenerint, eos non ſolùm uni epiſtolæ, ſed omnibus etiam Hortenſii libris facillimè opponemus. Ad hunc igitur ſacrarum literarum portum ueluti ex tempeſtate quadam confugit Sadoletus: quod apertè eius libri declarant: ut dubitandum non ſit, quid ſentiat, cùm appareat quid fecerit. Contarenus, in omni diſciplinarum genere facilè princeps, ut non poſſit uideri ea quæ non

didicerit, parui ducere, hanc quam iamdudum laudamus, theologiam Chriſtianam in deliciis habet, neque ab eius amplexu ſe diuelli patitur. Quod ſi uiri grauiſſimi iudicio minuti iſti philoſophi ſtare uolent, petã ab eo, mitiſſimum iſtud ingenium & mores caſtiſſimos unde habeat: reſpondebit, nihil horum reprehenſionem ueritus, ſe Chriſti, non Platonis, aut Ariſtotelis beneficio hæc omnia conſecutum. Polus in hoc ſtudio totus eſt, quo doctiorem, ſuauiorem, probiorẽ cognoui neminem. Frater tuus, Vaurenſis antiſtes, etſi ſtudiis philoſophiæ & eloquentiæ perpoliri uult, quò tres illos, quorum mentio facta eſt, penitus exprimat: hæc eſſe tamen externa fatetur, ad animum componendum aſpirare poſſe negat. Et ſanè ita res habet. ueteres illi philoſophi & iuriſcõſulti pulcherrimis præceptis, æquiſſimis legibus libros ſuos referſerunt, in mentibus hominum non potuerunt inſculpere. Maiore quodam afflatu opus eſt: quod qui neſciũt, iĳ qua de cauſa Chriſtus in terras ſe demiſerit, rurſùmque in cælum receperit, ignorare, aut prorſus iſta eſſe facta mihi non credere uidentur. Cogor hîc finem facere, non rerũ inopia (ueniunt enim in mentem quamplurima) ſed quia quodam animi calore longius quàm conſtitueram, proceſſiſſe me uideo. reliqua in argumentum alterius epiſtolæ reſeruemus. Bene uale. Salutem ex me fratri tuo Franciſco, Ferrerio, Iacobo, plurimam. Venetiis 14. Calend. Febr. M. D. X X X I I I I.

PAVLI MANVTII EPISTOLAE,

ex eius libris epiſtolarum excerptæ.

PAVLVS MANVTIVS
Vido Fabro S.

NESCIO *utrium fortunæ ſuccenſeam, cuius culpa factum ſit ut egò tuas literas duobus ferè menſibus poſt eum diem, quo tu ſcripſeras, acceperim: an eidem gratias habeam, quòd mihi arculam quandam ſcriptorum euoluenti, planéque aliud agenti, de improuiſo illas obtulerit.* Gratias *habebo potius, quòd eodem tempore ſimul cum iniuria beneficiū accepi: & iniuriæ beneficium præferri æquum eſt.* Sed *quoniam uereor ne tarditatem in ſcribendo meam durius acceperis, hunc tu mihi ſcrupulum,* Vide, *ſi ex animo euelleres, faceres humané: nec tamen iniquè, cum hoc ipſum quod commiſſum à me eſt, primùm ex aliena culpa pendeat, deinde nunc quidem etiam corrigatur.* Venio *ad tuas literas, quibus mihi gratius nihil potuit accidere. dicerem iucundius, niſi clauſula illa de* Bunello *meo planè omnem iucunditatem eriperet.* Nam *ſic fac exiſtimes, ex illius uiri interitu tantum me cepiſſe dolorem, quantum exhaurire nulla dies poterit.* Vixerat *mecum* Venetiis *per quadriēnium, cùm ego in illo probitatem morum,*

uirtutémque diligerem: ille in me propenſionem credo quandam ad literas non improbaret. Interceſſere etiam inter nos officia quædam, ſed à me leuia, nec ſatis digna quæ memoria tenerentur: quæ tamen ille (ut erat gratus) non meminiſſe ſolùm, ſed prædicare etiam ſolebat: ego ab illo maximum habebam beneficiũ, quòd me cum Politianis & Eraſmis neſcio quibus miſerè errantem, in hanc rectè ſcribẽdi uiam primus induxerat. Videbatur quibuſdam natura ſeuerior, ſed erat leniſſimus erga ſui ſimiles, hoc eſt, erga bonos uiros. Vbi uitium noſſet, cenſor acerrimus: diſtinguere homines, non fortuna, ſed moribus ſolebat. Loqui ad uoluntatem neque ipſe poterat, neque ferre qui ad iſtam artem eruditus eſſet: totus erat apertus & ſimplex. Satis ſcio fuiſſe qui illum deprauatæ religionis nomine in crimen uocauerint: quorũ uitã ſi cum Bunelli uita comparares, Socratẽ diceres iniquorũ cõſpiratione circumuentũ. Coluit omnes uirtutes & philoſopho dignas & homine Chriſtiano: ſed continentiam præter cæteras. Hac ille triũphauit maximè: & triũphauit adoleſcens, quum cæteros uoluptas capit. Quo mirandũ eſt minus ſi tantus poſtea uir ex tanto adoleſcente factus eſt. nam extremã uitæ partẽ (quã, ut in fabula actum, decet eſſe perfectiſſimam) heroicã ſcribis fuiſſe, & planè diuinam. Quare incũbamus ô Vide, & hanc operam Bunello noſtro nauemus, ut illius nomen immortalitate digniſſimũ extingui mortali cum corpore non ſinamus. quod equidem enitar, & hominis mihi amiciſſimi, ſummi uiri, memoriam (ſi modò is ego ſum, qui tantum præſtare poſſim) profectò ab interitu uindicabo. Video te in tuis literis idem uelle, nec dubito quin poſſis: nam & Bunellum amàs mortuum, &

uales plurimùm ingenio: quod etiam pietas excitabit. Cuius officii ſocietas eo gratior utrique noſtrûm eſſe debet, quòd cùm apud alios laudabilis maximè erit, illuſtri exēplo gratiæ referēdæ, tum ad animos noſtros amore coniungendos, æternáque neceſſitudine conglutinandos, plus ualere nihil poteſt.

Reliqua erant in epiſtola tua magnifica quædam, & eleganter ſcripta, de laudibus parentis mei, quæ ueriſſima fateor: quædam etiam de me ipſo, quæ non agnoſco. Nam etſi tibi, nobiliſſimo adoleſcenti, multis non ſolùm fortunæ, ſed etiam naturæ doctrinæque bonis ornato, & (quod caput eſt) uirtutis amanti, placere maximè uelim: tamen quia nemo hactenus à me hoc impetrauit, ut ea mihi aſciſcerem, quæ mea non eſſent, patere, obſecro te, de me ipſo mihi potius me credere, quàm tibi. Quòd ſi cupidum eſſe laudis, laudem eſſe uis, iſto me licet nomine non contemnas, quòd ea quæ habent ij qui laudabiles ducuntur, ego ut haberē ſemper laboraui. Sed ſcis, uelle & perficere non idē eſſe: alterum contingit multis, alterum duntaxat iis quos dij diligere putantur. Quorum ego te in numero, optime Vide, præſtanti natura præditum, Bunelli præceptis informatum, confido facilè futurum. Vale. IIII. Cal. Decemb. Venetiis.

STEPHANO SAVLIO,
Decentiano, Genuam redeunti.

ETSI *multarum rerum curis atque oneribus ita premor, optime Sauli, ut reſpirare uix poſſim: tamen, ut literis tuis amātiſſimè ſcriptis aliquid reſpōderē, abieci omnia, & officiū quod tibi à me debetur, habui antiquiſſimū. Video te miro quodā ueteris eloquē-*

tiæ amore ac ſtudio teneri. ſignificant hoc ſtudia tua: declarant ſcripta: ſermones ubiq; non obſcure teſtantur. Næ tu rem pulcherrimam diligis: cuius me quoque forma cœpit adoleſcentem: & de uoluntate illa, uel cupiditate potius, tantum abeſt ut dies aliquid detraxerit, ut cum ætate ſimul amor creuerit. quare, cũ tibi ego tam multis in rebus concedam, patere, obſecro te, in hac me una riualem eſſe tuum, nec tibi uel tantillum omnino uelle concedere. Sentimus enim idem quod tu, nihil eſſe ſpecioſius eloquentia, nihil præſtantius: quã (ut ipſe noſti) amarunt ætate noſtra atque appetiere quamplurimi: potiri autem (ut mihi quidem uidetur) adhuc nemo potuit. Quis enim Latinæ orationis laudẽ non magnopere diligendam dixit? quis porro rationẽ, & quaſi uiam, qua peruenire ad eam liceat, nobis indicauit? nam, qui ſe ita exercent ut ex ueterum ſcriptis & membra, & integrum quandoq; comprehenſionis corpus ſua in ſcripta trãsferant: non equidem eos reprehendo: ſi quidem perfecti ſimilitudinem quandam ſequuntur: ſed, quia perfectum ipſum non attingunt, in magna laude non poſuerim. Obſecro te, Sauli, qui iudicio excellis, quid tibi de Chriſtophoro Longolio uidetur? equidem, ſiquando quid de ſcriptis illius exiſtimem, interrogor, ita ſoleo reſpondere, exilem eſſe in ſententiis, non luculentum in uerbis: ut tamen de eo, ſi uitæ contigiſſet uſura diuturnior, bene cenſeam ſperandum fuiſſe. ſed ut nunc eſt, mea quidem ſententia nullius eſt. quid enim affert exquiſitũ, quid ſingulare, non uulgatum, non ex quotidiana conſuetudine uſúque ſumptum? At ſcribit interdũ & de rebus familiaribus, & ad familiares. Quid tum? quaſi non uel in

obſcu-

obſcuro argumento poſſit ingenij lumen elucere. Nam quod in eo uerborum circuitus ſæpe à Cicerone totus eſt: ſi conſultò fecit, quòd inde laudem ſperaret, iudiciũ requiro. etenim, aliena quæ ſunt, ad nos translata ſtultè iactamus: ut neminem laudare ſolemus quia pulcher: (quod accipitur à natura) at quia tẽperatus, quia iuſtus, quæ poſita ſunt in nobis ipſis. Sin, (quod potius exiſtimo) inops à Latina lingua, explicare animi ſenſa aliter nõ potuit: neceſſitatẽ excuſo. Nec tamen, quod faciebat, diutius eum puto facturum fuiſſe. qui enim in illo otio Patauino nihil ageret aliud quàm ut ſe tum eloquentiæ copiis, quæ philoſophiam ornant, tum earum artium inſtrumento, ſine quibus muta ſilet eloquentia, locupletaret: utriuſque ſtudio facultatis conſecutus eſſet ut, ſuis quaſi opibus abundãns, de alienõ quotidie parcius aſſumeret. Cuius autem generis ea, quæ moriens reliquit, ſcripta ſunt, abeſſe eum iudico ab ea ſpecie quæ eſt in ſcribendo optima, longiſſimè. Qua de re cùm aliquot abhinc annis in conuentu amicorum ſermo eſſet ortus, memini diſſentire à me amicum hominem & eruditum: qui Ciceronis in libris diu multúmque uolutatus, tamen Longolium ſuſpicit. aurea uidelicet cùm aſſiduè tractet, ærea non internoſcit. Itaque, paucis poſt illum ſermonem diebus interiectis, cùm epiſtolam ad me miſiſſet, in qua ita ſcripſit, nihil ſibi tam accidiſſe mirãdum, quàm quod à me audiſſet, cùm dicerem, mihi Longoliana ſcripta non admodum probari: nihil reſcripſi, quòd homini quinquagenario inſitam opinionem non ſperaui me poſſe euellere. Et ſunt omnino quædam res, quas ubi ſenſu & iudicio ipſi non percipimus atq; aſſequimur, nulla ſatis oratio probabit: ut cum Anaxagora, niuem atram iu-

dicante, fruſtra de albedine diſputares. I*mprobas igitur, inquies, ſi ab antiquitate ſcribentes mutuemur?* Ego *uero, ſi aptè fiat, etiam ſummè probo. ſed hoc ipſum aptè, quàm difficile ſit, ex eo licet cogitare, quod* Latinam *linguam continet uniuerſam. uniuerſa enim ſub imitationē cadit.* Imitandi *autem ratio, quia & multiplex eſt, & admodum recondita: primùm, de ea præcipere ſigillatim, infinitæ doctrinæ eſt: deinde, quæ præcipiatur, cognoſcere, & perfectè exſequi, non mediocris ingenij.* Cumque *id quod enitet in oratione, aut in re uideatur eſſe, aut in uerbis: ego olim rem ſignificatam ſimul cum uerbis ſignificātibus ſumebam, eamq; meis ſcriptis cùm inſeruiſſem, tum optimum illud quod quæritur imitādo, plane arbitrabar me eſſe conſecutum.* Poſtea *cœpit mihi meum conſilium diſplicere: cogitaui, quoniam id eſſet memoriæ magis quàm ingenij, quod ego efficerem, præſtare multos poſſe: quod autem multi poſſent, egregium non eſſe.* Tum *inivi rationem haud paulo difficiliorem, quàm cum pauciſſimis mihi eſſe communem intelligebam. exquiſitas ſententias, de* Cicerone *excerptas, aut de* Terentio*, tacitus in animo uerſabam, eas ornabam uerbis quàm poteram lectiſſimis: ut quaſi ueſtitu orationis mutato, cùm eædem eſſent, aliæ tamen uiderentur.* Erat *non diſſimilis in uerborum figuris commentatio. ſiquas notaueram illuſtriores, ad alias ſententias ita traducebam, ut interdum eandem locutionem in res propè innumerabiles accommodans, quaſi ex una cera plures imagines, nec tamē eiuſdem generis, effingerem.* In *hac exercitatione quātum eſſet, utinam aut maturè cognouiſſem, aut ſero cognitum, aui-*

déq; arreptum, uis occupationū nō extorſiſſet. Equidem, ſiquis me neget in ſcribēdo quidquam eſſe, nō pugnabo: ſed, ſiquid ſum, ab hac una eſſe contēdam. Tibi gratulor Sauli, qui & uis quod ſentis eſſe praeclarum, & quod uis, nihil impedit quo minus praeſtare poſſis. otij enim tantum habes, quantum ſtyli exercitatio poſtulat. abundas, ut animi, ſic fortunae bonis: in quibus ipſis (Zenonis pace dixerim) non minima ad uirtutem uis eſt. Ingenio uerò ita flores, ut tuam maximè conſuetudinem propterea expetierint ij qui ipſi ingenij gloria praeter caeteros excellere putabantur. Atque utinam ea quae literis mandaſti de homine Chriſtiano, aliquando emittas: ut opinionem ac ſermones de te meos res ipſa confirmet. Quod breui futurum facilè ſpero. recipis enim te nunc in uillulas tuas, hoc eſt, in ſummum otium: ubi cùm nullam tibi horam à ſtudiis uacuam abire patiaris, (ſic enim & à multis antea cognoueram, & poſtea Coccius noſter confirmauit) expolitionem intra paucos menſes exſpectamus operum tuorū. qua de re ut interdū me Decij noſtri literis certiorem fieri uelis, etiam atque etiam te rogo. Pontificis legatus, Ludouicus Beccatellius, homo antiquae probitatis, humanitate ac doctrina praeſtans, poſt obitum Cardinalis Maffei ita me complexus eſt, ut omnem in meis commodis atque ornamētis curam & cogitationem fixiſſe uideatur. cui non tam à me gratiae ſunt habendae, quòd agit ipſe quàntum poteſt, ac plus etiam quàm poteſt, quàm, quòd alios etiam, magnos & principes uiros, ad me augendū atque honeſtandum ſuo exemplo atque auctoritate uehementer excitat. Qui cùm multi ſint, tua tamen inter

omnes eluæt liberalitas, qui re uix audita, amore in me tuo, ſtudio erga literas incitatus, tantam tua ſponte ad hanc prouinciam conferre uelle pollicitus es, quantam ex animo meo nulla unquam delebit obliuio. Vale, tuamque ualetudinem cum tua, tum noſtra etiam (qui à te pendemus) cauſa, diligenter cura.

EIDEM, *Genuam.*

Magnum mihi ſolatium attulit epiſtola tua. iucunditatem dicere non poſſum, quam tempora eripiunt, ſic, ut me triſtitiæ penè totum tradiderim. Ac primùm, obiiſſe audio fratrem meum Bononiæ, cùm ualeret optimè, repentino morbo oppreſſum. Fratrē cùm dico, me alterū iure naturæ dico: uerùm addo illud: obierit (ſi uera narrantur) frater is, qui bonitate præſtabat, ualebat ingenio, excellebat induſtria, factus ad omnia maximè omnium uidebatur. Itaque obruor dolore: nec (puto) emergā, niſi aut illi melius eſſe cognouero, aut, ſi naturæ ſatisfecit, opem tulerit ipſa dies: quæ ualet ad omnia plurimum, animi uerò morbis plus etiam interdum, quàm ratio, medetur. Ad hāc ægritudinem accedunt domeſtica, meáque propria. Vxor, cuius præcipuè ſtudio res familiaris ac domus tota nititur, quæ me multis moleſtiis, multarúmque rerum & curarum onere leuabat, quæ meam ualetudinem præſenti ſemper officio tuebatur, ipſa nunc iacet, periculi nō expers, affectis diuturno morbo uiribus. Ego uexor acerbiſſimè anniuerſariis oculorum doloribus: quos ſanare, cùm iam penè tentata ſint omnia, humanæ artis eſſe nō puto. remedia ſunt ab uno illo, qui malis cunctis medetur, cæleſti medico, expetenda. is mihi optimam, ut ſpero, ualetudinem aliquando reſtituet:

ſi hoc minus, muniet me ſaltem ea uirtute, qua res aduerſæ facilè perferuntur. Ita ſalus ex morbo naſcetur, non hæc qua corpus uiget (quam ego adhuc omni remediorum genere fruſtra quæſiui, quæ cùm ipſo corpore paucorum annorum ſpatio terminabitur) ſed illa multo præſtantior, qua noſtræ mentes, cùm ſeſe ab hac terreſtri labe ſeiunxerint, & cum puriſſimo illo cæleſtium animorum cœtu conſociauerint, perpetuò fruentur. Interim, tot in me concurrentibus malis, ægrè impetũ ſuſtineo, planéque, quoniam homo ſum, debilitor aduerſis. Hîc tu me uocas ad ſcribẽdum, & hortaris ut ea tradam literis quæ aſſiduo Latinæ linguæ uſu & diuturna tibi uideor exercitatione conſequutus. Vis me ſcilicet, optime Sauli, eam uiam quæ ad eloquentiã ducit, aperire: ſpiſſum opus ac difficile, multi otij, trãquillæ mentis: non noſtræ fortunæ, cuius tibi imaginem oſtendi: neque noſtrorum neruorum, quos tu putas eſſe ſatis firmos, ego quàm ſint imbecilli, experior ſæpe ac ſentio. At erunt præclari conatus, etiamſi non ſuccedat. Si ita eſt, hac laude nemo excluditur. poteſt aggredi, qui uult: uelle autem quis non debet? ſiquidem egregia cupientem aliqua uel ex hoc ipſo gloria conſequetur. Te, ſi quenquam, Sauli doctiſſime, te, inquam, ipſum decet maximè omnium id ſuſcipere, quod mihi imponis. quæ enim ſunt ad hoc munus neceſſaria, quorum aliis alia deſunt, ea in te uno abundant omnia, ingenium, uſus diuturnus, doctrina, iudicium. Quid? opes & fortuna nunquid huc pertinent? illæ uerò, mea ſententia, uel maximè. curſum enim ingeniorum retardat, uires debilitat ac frangit inopia. an tu putas, Ariſtotelem & Platonem, illa Græciæ lumina, an Ciceronem noſtrum, an Plinium tam multa potuiſſe literis

mandare, niſi ſummum illis otium rerum omnium affluentia peperiſſet? domi alebant ſeruos eruditos: contubernales habebãt, eximiis præmiis accerſitos ex ultimis terris, rhetores, hiſtoricos, præſtantis ingenij, ſingularis doctrinæ philoſophos. cum his ſe quotidie exercebant, cõmentabãtur, diſputabãt: horum omniũ opera, quatenus liberet, utebantur. At ego ſumptum unius pueri, minima mercede conducti, quo in ſcribẽdo utor, ægrè ſuſtineo. Et in his anguſtiis, in hac mea tam tenui ualetudine, tam aduerſa fortuna, quia rudes homines, ueteris eloquentiæ cupidos, meis ſcriptis non erudio, nec in rectam Latinè ſcribendi uiam induco: appellas me, quaſi malum debitorem, atque etiam accuſas, uerbis tu quidem humaniſſimis, & alieno; ut uideris, nomine, re tamen ipſa grauiter, &, ut ego interpretor, tuo iudicio: quod uereor in primis, facioque, ſicuti debeo, plurimi. ueruntamen uidere te puto, quam facultatem res deſideret. quid autẽ præſtari à me poſſit, nemo omniũ, qui uiuunt, meipſo melius intelligit. Quare noli mihi languorem aut deſidiã obijcere: quæ abeſſe procul à me, qui anteactæ meæ uitæ curſum inſpiciet atque examinabit, facilè cognoſcet. ſatis habeas ſi nemo iſtam culpam in te conferat. qui cum ingenio præſtes, ætatem omnem in Latina lingua contriueris (ex quo factum eſt ut eam perfectè calleas: id quod tuorum ſcriptorum ſubtilitas & elegantia declarat) cùm ualetudinẽ non deſideres, otio pene diffluas: addo etiam illud, cùm optimè tibi cum fortuna conueniat: quæ tibi de ſuis bonis tantùm elargita eſt, ut erogare quantamuis pecuniam in homines doctos, eorúmque ſtudia, nullo tuo incommodo poſſis: hæc cùm ita ſint omnia, eáq; , ut ego arbitror, ſumma, non minima quidẽ

ærté: abſtines tamẽ ab hoc munere, & hortaris alios, nulla tibi re, præterquam uoluntate & ſtudio, conferendos. Quis nõ miretur ſitire fontes? ſitiunt enim certè, cùm tu petis à me, tãquam ex arido ſolo, quod in te ipſo uberrimum eſſe cõſtat: & cùm ad noſtram potius inopiam confugere, quàm tuis copiis uti uis. Hoc *loco mihi uenit in mentem, tuam quoque cauſam, non modò meam, meditanti, quod tu fortaſſe reſpondeas.* Diſtingues *illa ſuperiora: negabis in te uno eſſe omnia, quæ dixi eſſe de* Latina *lingua ſcribentibus neceſſaria. de fortuna cõcedes: (patet enim) etiã, opinor, de ualetudine, de otio: ingenij laudẽ, & doctrinæ, quæ tua modeſtia eſt, abs te reijcies: fortaſſe etiam (quæ tui eſt in me animi propenſio, quæ humanitas) ad me transferes.* Nolim *equidem tecum,* Sauli, *ne in tua quidem laude, contendere: uerùm, quod tu mihi de te ipſo non credes, credent alij: uerúmque fatebuntur, adducti in hanc ſententiã, ac planè confirmati, non tam auctoritate mea (quam tamen in his præſertim elegantioribus literis, in quibus iam tot annos uerſor, non eſſe nullam intelligo) quàm tuo ipſius teſtimonio, quod habet ponderis apud bonos ac ſapientes uiros in omni re plurimum. te, inquã, ipſo, teſte locuplete, cui fides habenda uideatur, probabo tuam uirtutem.* Oblitúſne *es; aut oblitum me putas illius temporis, cùm tu librum tuum de homine* Chriſtiano *mihi oſtendiſti?* bone Deus, *quam in illo multa præclara, cuius induſtriæ, cuius prudentiæ, quàm à te grauiter, quàm copioſe, quàm ſplẽdidè tractata.* Neq; *uerò ego unus illũ librum: uidere alij: uidit, qui uir & quãtus,* Reginaldus Polus Cardinalis, *qui poteſt eſſe inſtar omnium: quem tu profectò iudicem in re tua nunquam recuſa-*

bis. Hunc ego audiui, audiuere alij, de tuo interdum libro loquentem. ornabat laudibus: (& eſt homo, ut ſcis, natura ſimplex, rectus, cuius ab intimo ſenſu nūquam ne minimum quidem aut uultus, aut oratio diſcrepet) quid plura? conferendum cum antiquitate iudicabat. Quamobrem redeo illuc, & concludo paucis. magni facis eloquentiam: cupis eam cognoſci, cupis amari, & coli. Egregia cupiditas, & nobili ſanè uiro digna: uerùm ut tibi ſatisfacias, & inuenias exitum ſtudij tui, elige de duobus utrum uis: aut ipſe, qui potes, oſtende nobis Latinæ linguæ pulchritudinem ac præſtantiam, doce nos, doce poſteros, quæ ſit eius adipiſcendæ & perfruendæ ratio ineunda: aut, ſi quos exiſtimas hoc præſtare poſſe, excita eos liberalitate, foue tuis copiis: noli pati animum eorum hac & illa cura diſtrahi: ſit intentus & fixus hoc uno in ſtudio, neque abducat eū ab opere pulcherrimo ac nobiliſſimo humillimæ interdum rei turpis & ſordida procuratio. ita conſequeris facilè quod uis, optimiſque ſtudiis & poſteritati magna tua cum laude conſules. Illa quæ ſcribis de leguleiis quibuſdam in meum librum de Romanis legibus, detrahendi ſtudio, incurrentibus, legi nullo cum ſtomacho: nec ſum miratus, à barbaris hominibus, ſordido quodam literarum genere aſſuetis, elegantioris doctrinæ ſcientiam, & quaſi lautitiam quandam ſtudiorum contemni. Non placet iſtis meus liber: magnis uidelicet uiris, quorum fama ædium illarum, in quibus ipſi habitant, limina nondum eſt egreſſa. at placet Vincentio Portulacæ, cuius eſt in urbe Brixia inſignis auctoritas, illuſtre per Italiam nomen: placet Antonio Auguſtino, Marco Antonio Nattæ, Lælio Taurello, Vido Pancirolo, iuris utriuſque ſcientia claris: quorum

nomina, ſcriptis egregiis teſtata uirtus, atque expreſſa, cum æternitate coniunget. Hos ego meorũ laborum *& uigiliarum laudatores cùm audio, uiros graues, & certos, omniúmq; nobiliſſimos, uoculas raucæ plebeculæ contemno, quidq; leues & obſcuri homines de me ſentiant, aut loquantur, non eſſe mihi ualde laborandum exiſtimo.* Te quoque *ſperabam in meis præſidiis eſſe, &, ſiqui urgerent grauius, obſiſtere, impetúmq; inuidiæ & maleuolentiæ tua auctoritate ac teſtimonio frangi.* Quod *ſi facis, fructum fero meæ ſingularis in te obſeruantiæ, & habeo tibi quam debeo gratiã: ſin minus, hoc tamen nomine tibi debeo, quòd meos obtrectatores flocci facis uſque eò, ut indignos quibus reſpondeatur, exiſtimes.* Vale. Venetiis.

GABRIELI CATIANO,
Brixiam.

EPISTOLAS *à te habeo duas, utranq; ſcriptã elegantiſſimè: ſed illã pleniorẽ, quam* X I. Cal. Septẽb. *dederas. nam hæc recentior, cui nonarũ* Oct. *dies erat adſcripta, argumentum habuit fere nullum.* Venio *igitur ad priorem: in qua cætera iucundiſſima, illud permoleſtum, quòd te minus commodè ſignificas ualere: ſcribis enim, ualde te ob aduerſam ualetudinem uereri, ne nõ illud, quod inſtituiſti, abſoluere ac perpolire tibi liceat.* Mi Catiane, *excita prudẽtiam tuam, & occurre morbi principiis: ne ille, grauior deinde factus, & te, & amicos tuos, qui, te ægrotante, ualere non poſſunt, diutius uexet.* Hoc *loco mihi ueniunt in mentem quæ tu me olim, minus rectè cùm haberẽ, prudentiſſimè & amantiſſimè monuiſti. illa, illa ipſe tibi nũc in memoriam redige, & , quæ tuæ tunc partes erant,*

eas nunc fac eſſe meas. Tu mihi non ex Hippocrate, aut Galeno, ſed ex ueterum philoſophorum libris ea remedia, quibus ad ſalutem meam præſtãtius eſſe nihil potuit, attuliſti: ego nunc idem in te facio, tuámq; tibi medicinam reſtituo. Vis, quæ meum morbum, te medente, ſanarunt, ea tuo ipſe in morbo prætermittere? non uis, opinor. non enim id te dignum eſt: qui ea ſæpe legiſti, unde homines aliis cauere cùm diſcant, ſibi eos non cauere turpe eſt. Quare adhibe eam, quam omnes ad res ſoles, ad te curandum diligentiam: & quod oneris ſuſcepiſſe te ſcribis, id, ſi grauius uidetur quàm ut perferre poſſis, depone prius quàm opprimare. magnum eſt quod moliris, & magni non ſolum ingenij (quo tu non eges) ſed etiam otij: quo niſi abundas, quo modo te ſperas, ea quæ in iure ciuili diſperſa ſunt (quæ ſcis eſſe minimè pauca) primùm poſſe cogere, deinde coacta ita diſponere, ut ex certis generibus totum ius ciuile cognoſcatur? Atque ego tamen ſic exiſtimo: ſiquis eſt qui hoc præſtare poſſit, aut eum te eſſe, aut omnino neminem: ſed, quoniam res & fortunæ tuæ (quemadmodum tu quidem affirmas) ita ferunt, ut in forum tibi neceſſariò ſit eundum: quæ ratio, ſi modò & tibi & populo placere uelis, multi temporis exercitationem deſiderat: hæc autem quæ à te eſt iuris ciuilis inſtituta digeſtio, eiuſmodi eſt ut nihil operoſius exiſtimetur: uereor ne duarum rerum difficillimarum tractatione diſtractus, utranque dum uis, neutrã aſſequare. Quamobrẽ, quid ſuſcipias, tui conſilij eſt: ego monendi partes (quæ ſunt prudentiæ) non aſſumo (neque enim plus ulla in re me exiſtimo uidere, quàm tu uides) id quod eſt beneuolentiæ meæ faciam, ut magnopere te non ſolùm horter,

uerùm etiam rogem, ualetudini tuæ minus quàm gloriæ ne ſeruias: quæ quidem nobis, qui te ſummè diligimus, tantæ curæ eſt, ut plurimas noſtræ ſalutis partes in tua ſalute poſitas exiſtimemus. De Alciati libro ualde te amo: ſed, cum hoc quidem tempore, cur mittas, non eſt. ſunt quædam quæ magis urgent. Quæ ſcis à nobis anno proximo ſuperiore inſtituta, iam penè abſoluimus. Domeſtica fere ſunt ut uolumus fratres ualent optimé: ego, ſicut ſoleo: hoc eſt, etſi non optimè, ſic tamen ut ſtudiis noſtris frui liceat. Quod ſi perpetuo detur, equidem hac mea tenuitate contentus ero: illam firmitatem, illa athletarum latera non appeto: neque mihi unquam de natura queri ueniet in mentem, quæ me corpuſculo finxerit imbecillo: gratias agam potius, quòd effecerit ut omnibus pene horis, aduerſæ ualetudinis metu, ſpectanda mihi ratio ſit, & continentiam, quæ uirtus eſt, aut certè ad uirtutem ducit, cogar amplecti. Amamur à multis: ſi modò ex uultu & uerbis amor agnoſcitur: colimur etiam à nonnullis, qui, falſa de nobis opinione adducti, noſtram conſuetudinem, quaſi docti hominis, uidentur expetere. quibus ego ſi me patefecero, facilè hunc errorem eripiã: & (puto) faciam, ne totos dies ſalutatoribus tribuã. Vale. Venetiis.

FRANCISCO LVISINO,
Patauium.

SI *neſcis, Luiſine, quantum ego amori noſtro tribuam, cognoſce ex hoc, quòd & ſuperioribus menſibus licere mihi per eum putaui ad tuas literas, humaniſſime ſcriptas, nihil reſpondere: & nunc, eodem fretus etiam, malè reſpondeo. Non eſt, hoc, inquis, officiũ*

colere. Quaſi iã probaueris, quia non coluerim, ideo me turpẽ eſſe. Nõ placet ita duris legibus amicitiã adſtringi, ut nunquam relaxentur. ſummam diligentiam maximis in rebus ſi ab amico requiris, iure facis: ſed ſi etiam in minimis, non æquus es. eſt enim profectò quædã ſuauitas in negligentia: quam qui ex amicitia tollit, horridior eſt quàm ut urbani mores ferre poſſint. Quare, ſi amabilis eſſe uis, (quãquam quis te uno amabilior eſt?) ueruntamen, ſi id tibi propoſitum eſt, ut omnibus in rebus æquè amabilis, æquè iucũdus ſis: permitte mihi ut liceat aliquando tecum eſſe negligenti. Nam, quod ad tuas literas attinet, ita iudico, ſcriptas eſſe non ſolùm eleganter (in quo tamen non minima laus eſt) ſed etiam ſapienter: quod quia ſolet ab ætate tua longius abeſſe, non ſolùm laude, ſed etiam admiratione dignum eſt. Vitium hoc in pleriſque adoleſcentibus, atque etiam in robuſtioribus quibuſdam fama celebratis animaduerto, ut inania colligant, & eloquentiam non (ut ueteres illi) in ſententiis & uerbis à communi conſuetudine alienis, ſed in quibuſdam uulgaribus ac penè puerilibus ineptiis conſtituant. Quocirca non ego te, Luiſine, hortabor, ut ex iſta imperitè ſcribentium turba te eximas: ſed gratulabor potius quòd ita effeciſti ut hortationi locum non reliqueris. Hoc cum adoleſcens adhuc & penè imberbis, nondũ ea prudẽtia, quæ extrinſecus aſſumitur, propter ætatem copiosè inſtructus, naturali quadam ingenij facultate, & aſſidua Ciceronis lectione ſis conſecutus: cum illa acceſſerint Ariſtotelica, in quibus nunc totus es, uſúmq; rerum, qui in adoleſcentem nõ cadit, percallueris, qualem te uirum futurum putemus? Non ſum natura blandus, neque ſoleo cuiuſquam auribus

inſeruire: potius offendit quoſdam libertas mea. itaque, quod dicturus ſum, gratiæ cauſa dictum ne putato: ſiquando accidit ut interroger de iis qui antiquam illam perfectè ſcribendi laudem poſſe nobis uideantur iam penè amiſſam reſtituere: ſoleo te duobus præſtantiſſimis adoleſcentibus, meis familiariſſimis, Calino, & Amaltheo, tertium inſerere. Calinum (puto) nō noſti: qui clariſſimum iuuenem, Aloyſium Cornelium, ſingularis uiri, Ioannis Cornelij, filium, in Cyprum inſulam ſecutus, tertium iam annum abeſt: ſed mihi hoc uelim credas affirmanti: ea bona quæ magiſter tuus Ariſtoteles laudabilia eſſe dicit, omnia fere in illo adoleſcente aut eſſe iam, aut breui (ut ego auguror) futura. De Amaltheo autem quid ſentiam, non expectas, opinor, ut ſignificem: neque ut ego tibi eum quaſi latētem indicem, quem in illuſtri quadam ſpecula uirtus conſtituit. quare coniunge te cum his, & eloquentiam tres optimi adoleſcentes, ætate fere pares, concordi ſtudio, ſicuti pulcherrimam uirginem, diligite. quòd ſi me etiam ſocium recipitis, & riualem in hoc amore fertis: erit præclara conſenſio, & Latinæ linguæ formam, quam, ſuperioribus temporibus turpi barbarie uitiatam, nunc agnoſcere uix poſſumus; poſthac, ut opinio mea fert, intactam illibatámque tuebitur. Vale. Venetiis.

PAVLO CONTAREno, Venetias.

CVM Venetiis proximè diſceſſi, ut in hanc ſolitudinem ex iſta frequentia me conferrem, magna ſanè lætitia perfruebar: & quòd ad ea quæ homini cariſſima ſunt in uita, uxorem ac liberos meos, redibam, &

quòd mihi otium ad ſtudia, amœnitatem ad ualetudinē quærenti, hunc eſſe præter cæteros locū expetendum atq; adamandum intelligebā. Sed (ut in rebus humanis nihil eſt ſimplex) in ſumma uoluptate moleſtiæ tamē hoc erat, quòd ita fortuna tuliſſet, ut, quo tempore tibi per anniuerſarias Patauini gymnaſij ferias Venetiis eſſe & commorari liceret, tum ego à te diſiungerer, magnámq; manendi cupiditatem maxima diſcedendi neceſſitas uinceret. Nec uerò mihi dubium eſt quin cum meo ſenſu tuus quoq; ſenſus cōgruat, &, quæ me cura torquet, eadem te pungat. uinci enim in officio, atque amore, quàm ſit turpe, ſi te non mea uox aliquādo docuiſſet, ipſi te libri, unde hauris illa præclara, quibus ad laudē informamur, penitus erudirent. Quòd ſi, ut unà ſimus (quod & tu, ut opinor, ſperabas, & ego certè cupiebā) per interualla locorū nō licet: at, quod proximum eſt, ut unà eſſe uideamur, non uideo cur præſtare literis & conſequi non liceat. Nam ſi propterea ſimul eſſe iucundū eſt, quia mutuo ſermone fruimur: in literis non ego quidē tuam uocem audio, neq; tu meam, ſed, quæ uoci ſubeſt res, eam nihilominus, quàm unà cùm ſumus, percipimus: hoc etiam maiore cum fructu, quòd aliquanto ſcribimus accuratius quàm loquimur. Quare uelim ad ſcribendum te des: &, cum me tuæ conſuetudinis uſura, ob ingenij tui ſuauitatem, & ſermonis elegantiā, mirificè capiat, hæc, quæ in te amo, quæ nunc abeſſe doleo, fac, ſi me diligis, ne omnino deſiderē. Debes hoc mea cauſſa non nolle, tua uerò maximè cupere. nā, cùm te aliquot abhinc annis in rectam illā antiquæ eloquentiæ uiam dederis, patris tui, uiri optimi ac ſapientiſſimi, uocibus conſiliiſq; commotus: patrui uero, clariſſimi ac præſtantiſſimi ciuis, exemplo incita-

*tus, turpe tibi eſt in mediocri laude conſiſtere: & ad
ſummam peruenire, ſine ſtylo aſſiduáq; exercitatione
non licet. quid enim ille noſter (cuius tu libros nunquã
de manibus deponis) quid aiebat? timere ſe, niſi frequẽ
ter declamaret, ne, quod adeptus erat in arte oratoria
facultatis, exareſceret. Attende, mi Paule, & tuã cauſ-
ſam à qua mea diſiuncta non eſt, ſi placet, mecum con-
ſidera. Ille ſibi, homo Romanus, Latinæ orationis in-
opiam metuebat, cum tamen omnibus in hoc genere di-
uitiis abundaret: nos, quibus Latina lingua peregri-
na eſt, qui in optima ſcribendi aut dicendi ratione ru-
des, & infantes penè ſumus, de ſumma eloquẽtia ſine
ſummo ſtudio cogitabimus? & unam omnium difficilli-
mam rem, eandemq; omnium glorioſiſſimam, ludibun-
di conſequemur? Vides me ipſum (qui quid ſim, ego qui
dem non ſtatuo, ſed ſunt quibus non eſſe nihil uidear:)
nullum penè diem intermittere, quin aliquid Latinè
ſcribam? cum tamen, ex quo lapidem hunc uoluo, an-
nus iam uigeſimus abierit. Eſt adoleſcens in ueſtra no-
bilitate, tibi non ignotus, mihi admodum familiaris:
quem excellenti præditum ingenio, gloriæ cupidita-
te flagrantem, niſi à Romanæ eloquẽtiæ laude ad hu-
ius maternæ linguæ ſtudiũ falſa quædam opinio tra-
duxiſſet, erat cur de illo ſperarẽ ea quæ ſumma ſunt.
tantam enim operam in ſcribendo ponit, quantam tu
uidelicet in legendo. Sed neque illi in ſumma induſtria
iudicij ſatis eſt, qui de Latinæ linguæ dignitate nõ op-
timè ſentire uideatur: neque tibi, rectiſſimè iudicanti,
ad id ipſum, quod probas, obtinendum ſuppetit indu-
ſtria. Quare uellem ut et tu illum in diligentia, & ille
tè imitaretur in ſententia. quod utrunque ſi contingere-
ret, nægo e ueſtræ utriuſque laudi præclarè conſultũ*

putarem. Sed ille de ſuo conſilio uiderit. idcirco enim ſe non exiſtimat errare, quia quos ſequatur, auctores habet eos uiros, qui, quod optimum eſſe ducunt, in eo facilè omnibus hominibus antecellunt. Tu uerò, qui mecum in ijſdem ædibus per triennium fere uixiſti, qui, quidquid es, de meorum conſiliorum præceptorumq; fonte fluxiſti, cuius à laude mea laus quodam modo pendet: te, inquam, mi Paule, quantum in me erit, errare non patiar: teq;, coactus amore & officiis tuis, hortari nunquam deſinam, ut in ueram ac ſinceram eloquentiæ formam (cuius ego tibi excellentem pulchritudinem, duorum ueterum oratorum exemplo, ſæpe demonſtraui) tuæ mentis oculos acriter intendas, eamq; tibi à me ueris, ut arbitror, lineis deſignatam, tu aliquando tuis ſcriptis, quaſi coloribus, coneris exprimere. Graue (inquies) onus imponis, & difficilẽ mihi laborem mandas. Fateor ita eſſe: addo etiam illud, non eſſe nobis optandum ut aliter ſit. nam, cum omnium hominum in appetenda laude par propè uolũtas ſimiliſq; ſenſus ſit: quod omnes appetunt, id ſi eſſet eiuſmodi ut conſequi multi poſſent, quãti, obſecro, æſtimares? opinor, minimi. copiam enim uilitas, & uilitatem ſequitur contemptus. Quare non tibi eſt dolendum quòd de ſudoribus manat gloria. lætare potius quòd cùm eam omnes amabilem eſſe, ualdéque expetendam ſentiant, pleroſque tamen laboris magnitudo terret, & æmulandi ſtudium rei difficultas imminuit. Eſt autem tibi ad hanc laudẽ, quò te uoco, aditus eo facilior atque apertior, quòd quæ duo ſunt ad comparandam eloquẽtiam inſtrumenta maxime neceſſaria, ingenium, & memoria, utrunque ſic tenes, ut in altero excellas, in altera ijs qui excellere putantur, non admodum cõcedas.

das. Hæc tu bona ſi languere ſinis, gratiam naturæ non optimam refers: quæ non in te benigna fuit, ut ſuum beneficium negligeres, ſed ut ad decus, ad dignitatem, ad immortalem æternámque laudem conferres. Neque *uerò is ego ſum qui te uelim eloquentiam à philoſophia ſeiungere, totóſq; dies in hoc uno expoliendæ orationis ſtudio cõſumere. Erras, ſi me ita ſentire putas. ego philoſophiam diuinum quiddam eſſe dico, indicem ueritatis, magiſtram uitæ, omnium uirtutum omniúmq; laudandarũ artium parentem: ſed idem ita ſtatuo, ſi, qui optimè ſciat, nõ optimè loquatur, plerunq; fieri ut id ipſum quod ſciat, neſcire uideatur: & ut in conuiuijs non parum intereſt qua epulæ ratione condiantur: ſic in ſermonibus aut ſcriptis, magni referre quibus animi cogitata uerbis enuntientur. Quòd ſi cui ita ſtupidus aut ita deprauatus eſt ſenſus, ut ornatæ & bene ſtructæ orationis ſuauitatem, & tanquam harmoniam auribus non percipiat: hunc tu (ſi ſapis) neq; conſules in re tua (quia rectè qui non intelligit, is ut rectè iudicet, ſperare nõ licet) neq; ipſum monebis, quia quibus deſunt principia naturæ, ijs mutilem artem eſſe conſtat.* Tu, *ſi me audies, muſarum uocem ab ruſticano ſono diſtingues, & ut inanem multorum loquacitatem oderis, ſic elinguem quorundam ſapientiã non amabis. Qua in ſententia uideo fuiſſe, quos uiros?* Platonem, & Xenophontem: *quibus ego plus crederem ſolis nutu ſignificantibus, quàm omnibus, qui nunc ubique ſunt, philoſophis cum iureiurando confirmantibus.* Nónne *uides, magnum utrumque & excellentem in philoſophia fuiſſe, utrumque tamen in hac, quàm homines inepti reprehendunt, exornandæ orationis facultate ita præſtitiſſe, ut, eorum ſcripta cùm legimus,*

nihil fieri poſſe purius, nihil elegātius, nihil illuſtrius, iudicemus? A qua laude plurimum abfuiſſent, niſi temporis induſtriǽque multum in eloquentiæ ſtudio collocaſſent. Neque *uerò eloquentiæ ſtuduiſſent, niſi ex ea decoris ornamentique plurimum ad philoſophiā accedere, tanquam ad formoſam uirginem à corporis cultu, iudicaſſent.* Hos *igitur ego te imitari malo, quorum nomina adhuc uigent, cùm ipſi duobus abhinc annorū millibus obierint, quàm iſtos, ſiqui ſunt, qui te infirmiſſimis rationibus à pulcherrimo conſilio conantur abducere.* Perge, *ut facis, in diſciplina philoſophiæ, in qua* Patauij *artificem habes* eximium M. Antonium Genuam: *eloquentiam uerò, cuius (ut opinor) in uia me ducem non contemnis, ne dimitte. utrunque enim & debes; ſi tibi magna propoſita ſunt: & potes, ſi (quod me ſæpe dixiſſe memini) diei horas aptè & cum ratione diſtribues.* Vale, *& patrem tuum & patruum, (quos ego plurimi ſanè facio) & communes amicos meo nomine ſaluta.* Ex Plebe Sacij.

CHRISTOPHORO MADRVTIO, Cardinali, Mediolanum.

AVDIO *te de nobis & loqui & ſentire perhonorificé. præclarum hoc eſt, laudari à principe uiro, & ab eo principe, qui cum fortuna uirtutem ita coniunxerit, ut in utraque pariter emineat.* Atque *ego te ſemper antea, cū nūquā eſſē allocut⁹, nūquā uidiſſem, tamen uehementer colui. mouebar tuis præſtantiſſimis actionibus, hominúmque conſtanti ſermone, omnia de te ſumma prædicantium.* Neq; *uerò, ſiquis in te laudaret opes, aut nobilitatem, aut dignitatem, admirabar (communia multorū hæc ſunt, optabilia potius quàm*

laudabilia) ſed illa, quæ tua propriè ſunt, cùm audirē, unū eſſe Chriſtophorum Madrutium, qui uirtutem ipſe coleret ſtudio ſingulari, in alijs ornaret præmijs ampliſſimis, omnéſq; liberales diſciplinas, fato quodam, (temporum dicam, an hominum iniurijs?) exulātes exciperet, amplecteretur, foueret: qui denique ſolidam gloriam ſpectaret, inania, quæ multi ſequuntur, contēneret. Hæc ego cùm audirem, incitabar ſtudio meæ tibi ſingularis erga te obſeruantiæ declarandæ: ſed obſtrepere litteris inanibus tali uiro, præclaras Italiæ urbes, multorúmque populorum fortunas non poteſtate magis quàm iuſtitia tuenti, hominis eſſe uel inepti nimis, uel impudenter ambitioſi, exiſtimabā. nunc autem cùm ad me ſermones tui, mea cum laude habiti, referantur, occaſionem cupidè complector, quam mihi tua liberalitas offert, tibíq; gratias, quas poſſum quidem, ago: habeo autem certè maximas, atque immortales, tum quòd ornes me teſtimonio iudicij tui, quod apud omnes ualere plurimum intelligo: tum uerò, quòd iſto officio, iſta tam præſtanti humanitate quaſi fores mihi aperueris ad amicitiam tuam: qua quidem ego me, ſi minus alia re licebit, perpetuo certè, ac ſingulari erga te ſtudio, aſſiduáq; tuarum uirtutum meis omnibus in ſermonibus & ſcriptis prædicatione, dignum præſtabo. Quod cùm antea fecerim, iudicio meo commotus, faciam tamen in poſterum alacrius ac diligentius, tua humanitate incitatus: quam ſemper eandem in me futuram, non magis conſtantiæ ratio, quàm naturæ tuæ benignitas mihi perſuadet. Vale. Venetiis.

ROMVLO CERVINO,
Patauium.

QVOD tu perſæpe queri ſolitus es, id mihi nunc accidit, ut epiſtolæ prorſus cæream argumento: ſed ego tamen non committam (quod tu ſoles) ut argumenti me inopia deterreat à ſcribēdo. quin uide quàm diuerſa ratio ſit. tu, cùm ſententiam non habes, ualde tibi, ais, laborioſum eſſe epiſtolam texere: ego nūquam facilius ſoleo ſcribere, quàm cum nihil habeo quod ſcribam. At inanes huiuſmodi literæ ſint neceſſe eſt. Primùm, hoc nō ſemper. quādoque enim accidit ut nihil dicentes, aliquid tamen dicamus. & ut in fidibus eſt quædam manus aberratio ſine arte, in qua tamen ipſa ars ſit: ſic in epiſtolis argumentum quandoque eſt ſine argumento. itaque, non ſemper inanes huiuſmodi literæ: ſiquidem in ijs ſolet aliquid nonnunquam exſiſtere quod pondus habeat. Sed fac inanes eſſe: quid refert? non hoc ſpectamus: id ſequimur, ut exercitatione duce, eò perueniamus aliquando, ubi ſita laus uideatur eloquentiæ? quod ſi nobis tantum in hoc proficere non licet, ut ueteribus illis, quorum eſt puriſſima oratio, ſimiles eſſe poſſimus: at tentemus tamē ſi poſſumus noſtris, qui inquinatè loquuntur, diſſimiles eſſe. quod, ut opinor, & multum, & ſæpe ſcribendo conſequemur. Ac noli putare, ſemper in eo nobis eſſe elaborandum, ut philoſophemur in epiſtolis. graues ſententiæ probātur: fateor: ſed nunquid hoc uno Latina lingua continetur? Me quidē Cicero paullo minus interdū delectat, de iocis cùm agit, quàm de turpi & honeſto cùm diſputat. utrobique enim ſunt ornamenta: & utrunque ſæpe neceſſarium eſt. Itaq; ad utrunque me do: téque, ut idem

faciás, etiam atque etiam hortor. cúmq; res non erit, de qua ſcribas, tũ tu ſi me audis, uel leuiſſima quæque ex omni parte, ex omni genere arripies, & iis pro argumento utêre. Hoc autem quatenus agas, aut cum quibus agas, tibi non præſcribo: cuius tanta prudentia eſt, quantam ætas iſta, qua nunc es, capere uix poteſt. Summa ſit, ut & cum argumento & ſine argumento ſæpiſſime ſcribas. Vale. Romæ.

FRANCISCO GONZAGAE,
Patauium.

ODI *penè meos oculos: etſi oculi ſunt, id eſt omnium rerum cariſſimi: ſed odi certè peius quàm antea, hunc morbum, quo mihi nunc tuus adſpectus, tuus complexus eripitur. aduolarem enim ad te, ſi ualerem: nihil me moraretur: nihil eſſet tanti. an cum tu, magni principis filius, familia natus* Italicarum *omnium nobiliſſima, nec iam à maioribus tantum, ſed à te ipſo clarus,* Mantua *me, humilis hominem loci, nondum de facie notum, literis humaniſſimis tua ſponte ſalutandum putaueris: ego, cùm* Pataui*j, hoc eſt, propè in conſpectu meo, ſis, non accurram ad te? facerem: ſed ſoluta uoluntas non eſt: impeditur enim ualetudine.* Solatio *tamen hoc, in magno dolore, ſuſtentor, quòd futurum breui non deſpero ut conualeſcam. concurrunt ſimul, anni tempus, aſſidua medicorum cura, mea ſumma continentia. hæc ſi proficient, adibo ad te, nulla interpoſita mora. opto enim, quæ inter nos mutuo literarum officio conglutinata amicitia eſt, eam paullo arctius mutuis ſermonibus, mutua conſuetudine adſtringi.* Sin *hærebit morbus: obſecro te, largire hoc uel meæ in te obſeruantiæ, uel humanitati tuæ, ut omnino tuis lite-*

ris ne caream: quas ego meis quàm potero creberrimis dabo operam ut eliciam. Mitto ad te *librum meum de* Romanis *legibus, proximè rogatu multorum editum.* Cupio,*legas: cum hoc tamen, ſi uacat. nam auocari te à ſtudijs grauioribus mea cauſſa, nolo.* Cupio *etiam, cùm legeris, probari tuo iudicio noſtram induſtriam.* Sed *hoc me cupere, rogare ne puta. uolo tibi eſſe liberam in utranque partem iudicandi facultatem. nihil mihi tribue: rem ipſam pende ſuo merito, ac ſtatue de tuo ſenſu. nec enim is ego ſum, qui plus amicitiæ dari poſtulem quàm ueritati: nec tu is es, qui, ſi poſtulem, facilè concedas.* Pergam *ad reliqua, hæc ſi tibi tuique ſimilibus non improbari cognouero.* Vale. Poſſeuino *ſalutem, cariſſimo iuueni, cuius heri epiſtolæ reſpondi.* Venetiis.

ANTONIO POSSEVINO, *Ferrariam.*

GRATVS *& iucundus admodum amor is, qui te in eam mentem impulit, ut officij gratia ad me ſcriberes. quid enim aliud exiſtimem? cum argumentũ res quidem ipſa tibi nullum daret.* Ingenium *uerò mirificè tuũ amaui, amplexatúſque, quãtum licuit, animo ſum, quòd raptim, & ut ad hominem familiarem, familiariter cùm ſcriberes, epiſtolam tamen confeceris elegantiſſimam, diſtinctam luminibus eloquentiæ: in qua nõ fucatus, ſed uerus ac tanquam naturalis* Romanæ *linguæ color eniteat.* Macte Poſſeuini, *fratre iam maior, iuuene eximio: urge totus in ſtudio literarum. uides quæ te manent præmia. gloriam habes proximam, eámque penè manibus attingis: paullulum ſi te incitaueris, apprehendes.* Non *me hercule, quia nolis, dico: ſed*

ut intelligas quantum cupiam, propterea dicendum pu tam. Faueo enim omnibus qui rectè ſentiunt rectéque faciunt: in te uero mea præcipua & eſt uoluntas, & eſſe debet. ſcis, quinctū abhinc ānū Romæ cū te frater tuus adoleſcētulū adduxit ad me, quib. uerbis cōmēdauerit, amicitia iūxerit, & ueluti in cliētelā tradiderit. ex eo tempore, quoties adiiſti ad me, quos tecum habuerim ſermones, quàm ſtudioſè, quàm amanter ad illa præclara, quæ frater tuus amabat, ſim cohortatus, potes recordari. Dixi ſæpe, non eſſe tibi de fortunæ bonis cogitandum, quæ uel improbi malis artibus quærerent, uel bonis iuris rectè quæſita facilè caſus eriperet. Oſtendi, uerè & eſſe & appellari diuitem poſſe, qui liberalium doctrinarum ſcientiam poſſidèret. Non neglexiſti: contuliſti cogitationes omnes tuas ad ſtudiū ueræ laudis: & in eo nūc apud Frāciſcum Gonzagam, nobiliſſimum ac uirtutis amore incenſum adoleſcētem, ita uerſaris, ut propemodum uidearis excellere. Quàre gratulor equidem fratris tui manibus: quos lætari arbitror ſummopere quia talis es, & quia fere tantus uideris, quanta poteſt eſſe uirtus, maximo ingenio, acerrima uoluntate, ſummo ſtudio comparata. Nec uerò (quod epiſtola tua ſignificat) mea tibi ſunt aut ad ullam fortunæ acceſſionem, aut ad dignitatem ſtudia exſpectāda; ea à te ipſo, mihi crede, omnia proficiſcentur. uirtutem ſi habes, nihil deſidera. ea pro te prenſabit, ea tibi omnes honores, omnes, quas petieris, opes impetrabit. O præclarū uitæ ducem. te felicem, Poſſeuini, qui cum hac uiuis, & uiuendum ſtatuis: me miſerum, qui cum idē ſentiam, cogor tamē eam à me diſiungere, uictus grauitate morbi, & iis curis quæ inuitum aliò traducunt. Quòd ſi me Deus aliquando reſpexerit, acquieſcam in iis ſtudiis,

quæ ſola ſunt ad naturam meam, ſola tranquillitatem animis afferunt, hominémq; paulatim ab homine ſeparãt, & , quãtũ licet, cum Deo *coniũgunt.* Vale, Venetiis.

ANTONIO AVGVSTINO, *Romam.*

ACCEPI *tuum* Varronem*, miſſum ab* Octauio *noſtro, delatum à* Læuino*. quid quæris? te dignus eſt. Quòd ſi operam eandem poſueris in* Feſto*, plurimum tibi* Romanæ *literæ debebunt. aggredere. quid enim tibi non ſuccedet? qui (ut omittam illa quæ pleno iam theatro ſpectata ſunt, ingenium, iudicium, doctrinam) quantus quantus es, totus labor, totus induſtria es. Ac meherculè non ſolùm communi nomine ſed proprias etiam tibi ego agam atque habebo gratias. nam, quem in eo libro emendando laborem ſuſcipere cogitaueram (quem fortaſſe, & aliis preſſus oneribus, & natura ac ualetudine imbecillus, non ferrem) eo me leuabis.* Vale. Venetiis. *Egregio iuriſconſulto,* Pyrrho Tarro*, ueteri mihi neceſſitudine coniuncto, tui perſtudioſo, ſalutem plurimam.* ∞ D L I V.

EIDEM, *Romam.*

EGO *uerò & ſcripſi iam, niſi me fallit memoria, ſatis apertè: & nunc, quando tibi ita placet, iterabo eadem libentiſſimè.* Lapides*, aut nummos, ſi quos habes in quibus mentio fiat legum* Romanarum*, eos ſi nobis impertieris, habebo gratias, tuúmq; etiam beneficium ipſa fortaſſe, me narrãte, poſteritas audiet.* Tabulas *uideor mihi legiſſe* Romæ *neſcio quas: ſed neque tum deſcripſi (qui magni nõ facerem ea: quæ nunc quidem tanti puto, nihil ut potius mihi ſit) neq; uerò quo*

in loco, aut apud quem eas legerim, ſatis nunc in memoriam reuocare poſſum. Quare ad te confugio, uniuerſæ arcam antiquitatis, arcam tamen eiuſmodi quæ pateat amicis tuis, hoc eſt bonis uiris. quo me in numero quia eſſe uis, triumpho. Alexander autem tuus facilè noſtrum artificio uincet. tu enim excellis: at nos quid ſumus? aliquid fortaſſe, ſi cum aliis: nihil certè, ſi te cum Auguſtine comparemur. Plura nec poſſum, quòd eram occupatus: (quanquam hoc quidem quotidianum eſt) nec debeo, hac in re, quam tibi non ſolùm amicitia noſtra, uerùm etiam literæ ipſæ, quibus tibi ſcio nihil eſſe carius, etiam me tacente, magnopere commendant. Vale, & Siluestrum Aldobrandinũ, uirum excellentem, meum peruetere amicum, niſi graue eſt, ſaluta meis uerbis plurimum. Venetiis.

EIDEM, *Romam.*

Niſi quis caſus meis conſiliis occurrat, editionem cogitabam eius libri, quem de legibus Rom. quinquennio antè à me conſcriptum, debere diutius multis flagitantibus non poſſum. Ad hunc librum quantum ex antiquis lapidibus accedere poſſit ornamenti, præclarè intelligo. porro, tu is es qui hoc in uſu atque hoc in genere ſcientiæ, tum quia Romæ uiuis, tum quòd in ſtudiis totus hæres, penè ſolus excellas. Quanquam hoc in tuis laudibus minimum eſt: alia ſunt in te, quæ ego non deſino prædicare, haud ſanè paullo præſtãtiora: quæ nõ eſt hîc commemorãdi locus, ac ne ſignificandi quidem: ne tu me nimium eſſe blandum, &, quaſi tuæ diffidentem humanitati, ad hoc artificium cõfugiſſe exiſtimes. Peto igitur à te, atque etiam rogo, (quanquã hoc uerbum amicitia noſtra tuáque maximè bonitas reſpuere

uidetur) ſiquid habes quod ad leges Romanas pertineat, è libris excerptum, & ueterum lapidum aut etiam nummorũ obſeruatione collectum, id mihi ut impertias. bene mereberis de litteris, uel potius bene de te meritis gratiam referes: (quandoquidem earum ope ac merito tantus es) bene etiam de me ipſo, cuius laudi, pro noſtra neceſſitudine, meóque erga te ſtudio ſingulari, debes uelle conſulere. Quanquam hoc certè nõ admodum ſpecto: ambitionem enim penè habeo in extremis: prima mihi eſt, omniúmque rerum antiquiſſima, publica ſtudioſorum hominum utilitas: quò mei labores intenduntur, mea, quæcunque eſt, dirigitur induſtria. Excute (ſi me amas) atque euolue funditus illa tua ſcrinia, in quibus conditi rerum antiquarum theſauri aſſeruantur. Nemo enim, ſi poſſeſſio literarum diuitiæ ſunt, (quod homines elegãti iudicio, ſanáq; præditi mẽte opinãtur) nemo, inquam, optime Auguſtine, te ditior eſt. Neç uerò de tuis copiis multũ imminues, ſi (quod futurũ ſperamus) inopiæ noſtræ ſubueneris. qui ſi etiam nobiſcũ plurima cõmunicares, multo id tamẽ, quod dares, minus eſſet, quàm quantum tibi, libris aſſiduè tractandis, quotidie quæritur. Verùm modeſtè tecum agimus: petimus à te minima de maximis: itaque facilè impetrabimus. Vale, Venetijs.

EIDEM, LEGATO PONtificio, Viennam.

Quia mihi honore tuo nihil eſt antiquius, propterea non mediocrem cepi lætitiam: tibíque ſum abſenti gratulatus, quo primùm tempore de legatione tibi delata ad Romanorum regem, tum ex amicorum literis, tum ex multorum ſermonibus cognoui. Illud, ut uerè

dicam, moleſtiæ nonnihil adſperſit, quòd ueritus ſum ne noſtræ litteræ. quibus, in urbe dũ uiuis, tua ſtudia ſplendorem & utilitatem addunt, te diſcedente, & in Auſtriam uſque, ad longè diuerſum uitæ genus tranſlato, iacturæ plurimum facerent. Quod ſi ſecus eſſe ſignificaueris, (iam enim uerſaris in ipſa re, quæque tua futura ſit in uniuerſo ferè munere occupatio, uſus te monere & erudire facilè poteſt;) cumulabis mea gaudia, & habebo gratiam iis, quibus honeſtare tuã uirtutem his honoris inſignibus, nullo noſtro (hoc eſt, artiũ doctrinarúmq; liberalium) detrimento, curæ fuit. Ac primùm illud, pro meo incredibili erga antiquitatem ſtudio, etiam atque etiam à te petam, uel potius, quãdo pollicitus iam es, à te exigam, ut Feſtum Pompeium tua emendatione perpolias atque illuſtres: aut, ſi habes ita emendatum, ut tibi, acerrimi ac ſeueriſſimi iudicij uiro, ſatisfaciat, edendum omnino cures: neque deberi nobis eam utilitatem diutius patiare, quàm, cùm in illo uerè aureo libro diſperſam uideamus, colligere tamen uix poſſumus, uel planè nullo modo poſſumus, locorum, ut ſcis, penè innumerabilium difficili ſcientia impediti. Bene collocabitur induſtria tua: & hũc ſibi comitem adiungi, ne ſolus eat per ora uirûm. Varro tuus æquo animo patietur. Rogandus non es in tua laude, communi præſertim ſtudioſorum commodo coniuncta: ut, ſi de illa non laboras, hoc ſaltem commouere te debeat. Quod utinam aut mihi cum hac mente pars aliqua doctrinæ tuæ, aut tibi mea mens, & planè incredibilis ad communicandã uirtutem animi propenſio, cùm iſta tam exquiſita támque multiplici omnium penè litterarum ſcientia contigiſſet. Næ ego, quod ad me attinet, multa non ſinerem ignorari, quæ ſcire

præclarum eſt, quæque in tenebris (niſi tu eruas) perpetuò iacebunt. Nec tamen perſuadere mihi poſſum, te uelle nobis tam iniquum eſſe, ut tantam doctrinam, ſi quid tibi accidat humanitus, (homines enim ſumus: nec ego mihi, nec tu tibi de uitæ diuturnitate præſtare quicquam poſſumus) extingui tecum uelis. Quid? ea quæ chartis iam & uoluminibus explicaſti, cur diutius premis, optime Auguſtine? cur ex ingenij tui fontibus expleri noſtram ſitim non uis? Sed, opinor, aliquando facies: & faueo libēter meæ ſpei, paullo minus quàm tuæ gloriæ, cui ſcio me optimè conſulere, cùm hæc ad te ſcribo. De me ſi quæris, uexamur oculorum anniuerſario morbo: nec tamen labori parcimus: ſcribimus aliquid quotidie, aut legenti puero operam damus: aliquo fortaſſe ualetudinis damno: ſed nihil eſt tanti, ut à literarum ſuauiſſima conſuetudine ſeiungar. Onuphrius Panuinius, ille antiquitatis heluo, ſpectatæ iuuenis induſtriæ, & ingenio, ut probitate, præſtans, hîc eſt, eritque, ut uideo, in aliquot menſes. imprimit ſuos Faſtos cum commentariis, & interim adornat alia. Sæpe litigat obſcuris de rebus cum Sigonio noſtro: ſed utriuſque bonitas, mutuus amor, excellens ad cognoſcēdam ueritatem iudicium, facit ut inter eos facilè conueniat. Sigonium de facie non noſti: eius tamen ſcripta nō dubito quin legeris: ea doctrinam & ingenium declarant: humanitatis, & ſtudij erga te, tuique ſimiles, teſtis ego ſum: quem debes ipſum ſuo merito, præterea tuæ præconem eruditionis, diligere. Vale, Venetiis.

EIDEM, *Romam.*

Vbi te ad urbem rediiſſe cognoui, uehementer ſanè, pro meo erga bonas literas perpetuo ac ſingulari

ſtudio, ſum lætatus. Te enim abſente ſilere mihi prorſus Romanæ muſæ uidebantur. Scripſeram ad te ſuperioribus diebus, eáſque literas ad aulam noui imperatoris miſeram: quas acceperis néene, cupio ſcire. Appellabā te (quod iam promiſeras) de Feſto cum tuis correctionibus diuulgando: de quo nunc eo magis urgeo, quia (niſi fallor) ſpatij plus habebis. Aggreſſúsne ſis, & quouſque opus perduxeris, ac de perpolitione quid ſperes, ſi ad me ſcripſeris, rem gratiſſimam facies: ſimul illud, ſiquid, quod ad ius Latij pertineat, aut obſeruaſti ſcriptum à ueteribus, aut ingenio tuo, quo uales plurimū, cōſecutus es. Nam Latinos reliquis omnibus ſocijs antecellere ſatis conſtat: quo autē iure, quibus honoribus, & commodis, adhuc quæro: & ut nōnulli ex Liuio, alij ex iure ciuili, quæ rem aperire uideantur, in medium afferant: nihil tamen intelligo eſſe ita firmum ut in eo poſſit cogitatio conſiſtere. quod tu fortaſſe præſtabis. Vale, Venetijs.

BENEDICTO RHAMBERto, *ruſticanti.*

Suadebam ut exires, quòd ægrotans, quantum eſſet in cæli mutatione, cognouiſſem: nunc idem angor, te profecto: neque me congreſſus, neque ſermo cuiuſquam iuuat: ſolus, ut in litore, oberro. qui etiam, etſi ſcio quàm ſis prudens & in omni re moderatus, tamen, ut eſt amor ſollicitus, offenſiones in te omnes timeo. Commune omnium eſt ut rure ueluti quandam uiuendi licentiam nacti, liberius agamus. Amabo te, mi Rhamberte, noli iſtam conſuetudinem imitari: ſerua tuam ueterem in urbe continentiam. Et quoniam mihi, ut ſæpe tecum locutus ſum, aduerſus non diſſimilem deſtilla-

tionem præſens auxilium fuit exercitatio: te quoque ipſum (niſi fallor) hoc uno maximè ſenties alleuari, ſi modò hoc tenebis ut meridianum in ſolem ne te committas, multo uerò minus in uentum qui ſit inclementior. nam etiam ſunt auræ quædam leues, quarum ſpiritus non modò non hominum generi noxius, ſed etiam utilis: & ego has ſæpe ultrò ſecutus, ſenſi languentes in me uires earum quaſi flabris excitari. Sed, ô Rhamberte, *audi me hoc uerißimè monentem,* Nihil agis, *niſi iucundè uiuas.* Si *uis te tibi reſtituere, des te ad hilaritatem oportet, & ex animo tuo diſpellas, ſiqua triſtium cogitationum reſidet nubecula.* Hanc *eſſe præſtantiſſimam medicinam, uel potius unam eſſe medicinam, me quidem ſuperioribus temporibus eodem morbo laborantem docuit euentus.* Quare *te rogo ut pro eo quanti ipſe tibi es, quãtiq; etiã nos apud te ſumus, quorum ſalus in tua ſalute poſita eſt, des operam ut ueterem morbum noua ratione cures, & aliquando iſtam turbam medicorum malam in crucem iubeas abire, qui te pharmacis non ſolùm diuerſis, ſed etiam contrariis, integrum iam annum lacerant, dum latentem in obſcuro ueritatem tuo periculo quærunt.* Vale, Venetiis. ∞ D X L I V. *menſe* Sept.

MARIO CORRADO,
Brunduſium.

DEBEO *tibi, mi* Corrade, *tot iã nominibus prorſus ut non uideam quî ſoluendo eſſe poſſim.* Scripſiſti *ad me ſæpe: tantúmne? ſunt alia: humaniſſimè, elegantiſſimè: laudes in me contuliſti eas, quas ſi agnoſcam, ipſe me nimium uidear amare.* Tibi *tamen habeo gratias de iſta tam liberali támque erga me prolixa uo-*

luntate: eámque, ſi gratus, id eſt, ſi uir bonus eſſe uolo (ut certè uolo) puto mihi eſſe inter ſumma beneficia col locandam. Itaque cùm te nunquam uiderim, fero tamē in oculis: &, quanquam habeas qui te talem diligant, quos neceſſe eſt eſſe quamplurimos, ego tamē primas in amore partes appeto, ſecundis non libenter acquieſco. Non ſoleo blandus eſſe, nec auribus dare, quod negari poſſit ueritati: quare uelim mihi credas affirmanti, neminē me tibi Latina in oratione anteponere, cōferre admodum paucos. hoc ego ita iudico, nec tu meū iudiciū in dubium reuocare debes, cùm mihi iam in epiſtolis tuis tantum in hoc genere tribueris. Vnum doleo, tuam iſtam latere uirtutem in extremo Italiæ angulo, neque in hac luce uerſari, ubi fructum caperes laudem eam quæ tibi debetur iudicio ac teſtimonio præſtantium uirorum. Quòd ſi te cohortando poſſem adducere ut de migratione cogitares, aggrederer, & in hanc rationem totus incumberem: uerùm neque mihi de ſtatu rerum tuarum cōſtat, &, ſi cohortatione moueri potes, ipſa te res, nequaquam tibi (ut opinor) obſcura, uel me tacente debet incitare. Quod ſcire uis de meis antiquitatibus, hæc ſunt. Liber nunc imprimitur de Legibus: quē, cùm erit abſolutus, curabo ad te perferendum. Sequetur, de Ciuitate, aut, de Comitijs: tum reliqui libri, ut extrema cuiq; manus imponetur. Sunt enim omnes decem, nec mihi ordinem in edendo præſcripſi. Edidi iam commentarium in orationem pro Sextio: & proximis diebus, in epiſtolas ad Brutum, & ad Quinctum fratrem: quem tibi nunc utrunq; mitto: munuſculum uidelicet, ut ait ille noſter, leuidenſe: ſed rem uoluntate metieris. Maiora uellem, & fortaſſe poſſem: uerùm infirmitas corporis facit ut labore debili-

ter: lippitudo autem, ne legere diutius liceat, aut ſcribere. magnam etiam mihi temporis partem eripiunt ſalutationes amicorum, magnā domeſtica negotia: ſexcēta præterea, quæ me à ſtudiis auellunt. Sed feramus: humana ſunt, nec præcipuè noſtra, ſed communia cum multis. Tu me, uelim, ames, & ſi par pari referre uis, amore non uulgari. Vale, Venetijs.

FABIO STELLAE, Brixiam.

Cùm tu ad me, Fabi, quem de facie nondum noſti, adductus humanitate epiſtolam miſeris tam elegantem, diſtinctam notis non amoris minus quàm ingenij, ferreus ſim, niſi te patrémq; tuū ſic amem, ut amare ſolemus ea quæ nobis in uita prima ſunt. Sed quid ſi me ipſum etiā ueſtra cauſa plus amē? quid enim? cùm ego me à parente tuo, magni nominis uiro, ſummis uirtutibus ornato, diligi uideā, à te uerò etiā laudari, excellētis ingenij adoleſcente, optimè ad uirtutem animato, nō ipſe mihi pluris ſim? non gaudeam haberi à uobis qualis eſſe ſemper uolui, & ut eſſem laboraui, ſed uoluntati exitúm reſpondiſſe nunquam duxi? Equidem cum natura ſim, tum ualetudine & morbo, ſubtriſtis, nec ad hilaritatem facilè traducor, tuæ tamē literæ patriſque tui, uix credas quid animo meo iucunditatis inſtillarint, qua uoluptate, qua lætitia perfuderint. Itaque officij ueſtri memoria ſuſtentor, eáque ſic fruor ut beneficiis omnibus anteponam. Quod utinam adire ad uos, ac ſtudio ueſtro ſatisfacere liceret: nihil eſſet optatius, & eſſet iter Paſtorio comite iucundius. uerùm neſcio quo fato contigit ut quo primùm huc die perueni, cum tota penè familia cœperim ægrotare: uxor quidem

dem grauiſſimè, nec dum ualet: ego ſatis leuiter, ſic tamen ut iaceam: corpori enim imbecillo quæuis incommoditas uix ferenda. Quamobrem, affectus morbo, & uiribus infirmus, equo me non auderem committere, uel placidiſſimè incedenti. Lecticam, inquis, mittemus. Hac equidem ueherer commodius: ſed, mi Fabi, hoc genere deliciarum mei ordinis homines uti non ſolent: ad fortunatos pertinet. Itaque differam per aliquot dies, quoad uires colligam: id eſt, quoad equo, aut etiã rheda liceat uti. Equos quidem hîc, quales infirmitas noſtri corporis requirit: id eſt, qui alterno greſſu crura molliter explicent, quos gradarios antiquitas appellabat, facilè poſſum inuenire: ſed inſolentiam huius cæli nõ nihil metuo: rheda autem uereor ne ſuccuſſu lædat. omnia tamen (ut uideo) moderabitur humanitas ueſtra. Vale: & patri tuo, præſtanti uiro, multam ſalutem meis uerbis. Aſulæ.

EIDEM, *Brixiam.*

AGNOSCO tuis in litteris & patris tui, ſummi uiri, ſingularẽ humanitatẽ, & Paſtorij noſtri, hominis integerrimi, nec eloquẽtia minus quàm doctrina præſtantis, egregiam diſciplinam: & cùm ego te propter illos diligam (eſt enim, ut ſcis, uterque mei, & ego item utriuſque amantiſſimus) tum uerò ad meam in illos beneuolentiam, quæ ſumma eſt, nonnihil tamen tua cauſſa uidetur accedere. Patet atque elucet in epiſtola tua pudor ille ingenuo dignus adoleſcente, qui maximè cõmendat ætatem: patet etiam (quo fit pudor amabilior, plúſque ſibi gratiæ conciliat) ingenium. Quæ perſpexeram equidem in te ac laudaueram, quo tempore diuerſatus Brixiæ ſum in ædibus ueſtris, exceptúſque,

& cultus à parentibus tuis omni genere officij: ſed nihil præſtantius, nihil admirabilius, quàm laudis in adoleſcente perpetuitas. primùm enim lubrica ipſa ætas eſt, nec reperitur facilè qui conſiſtat: deinde tenduntur ſæpe bonis, quibus capiãtur, inſidiæ: & multa ſunt ad deprauandum parata, improborum conſilia, æqualium exempla, uoluptatum illecebræ. Hæ ſunt illæ Syrtes quibus incerto curſu nauigantes abſorbentur: hæc illa ſaxa, quò ſalutis cum aperto diſcrimine impingitur. Nec uerò poetas, cùm & hæc & huius generis alia cecinerunt, ſimpliciter locutos uelim exiſtimes, utũtur ſimilitudine rerum quæ ſubiectæ ſenſibus ſunt, ut animos erudiant, moribuſque noſtris ac famæ conſulant. Itaque ſapientem appellarunt eum qui maris pericula, uoragines, & ſcopulos, & dubiis agitata uẽtis loca uitauiſſet, atque illa perdendorum hominum auida monſtra, uirginum facie ſimulata, prædulcique cãtu blandientia, contempſiſſet. Quæ ſunt omnes, mihi crede, imagines humanæ uitæ: qua nullũ eſt mare difficilius, & in qua, niſi rationis quaſi gubernaculo regamur, quàm facilè fluctuemus, quámque multa, & quàm grauia rei familiaris, exiſtimationis, ac uitæ naufragia contingant, ſi te propter ætatem nondum uſus docuit, diſce à libris, uel diſce à parente tuo, ſpectatæ ſapientiæ uiro, qui ſe ex hac tempeſtate tanquam in portum recepit ſacrarum litterarum, quódq; habet à foro, quod à publicis muneribus otij, totum id in theologia libentiſſimè conſumit: quem tu imitaris, ut audio, ſi minus in ſtudio doctrinæ, at in uoluntate, in moribus, uitæq; inſtituto. Contemnere te aiunt quæ cæteris ab adoleſcentibus cum uoluptate fiunt: abhorrere à luſu, uenatione, curſu, alea: leuia ducere hæc, inania

indecora, turpia: deditum eſſe litteris, uel quibus ad humanitatem informamur, uel quibus ad excellentem liberalium diſciplinarum cognitionem aditus aperitur: maximè uerò ſolitum ea meditari & curare diligenter, quibus æternæ uitæ ſalus cõparatur. Diuina *ſunt hæc munera, mi* Fabi, *nõn à nobis profecta, aut elaborata, nec omnibus impertita.* Tibi *contigit ut ita ſentires, & ita uelles: habe gratiam* Deo, *qui te tantis in tenebris atque erroribus, præcipuo quodam lumine illuſtrauerit. aliis non idem contigit: mirari nõli, neque cauſſam quære: abdita ſunt nec humanis comprehenſibilia mentibus arcana cæli: ſtet illud modò, nihil uſquam fieri, nihil euenire aut inſciente aut nolẽte* Deo: *quæque ille uult, & quæ permittit, ea nequaquam reuocare ad noſtrum iudicium debemus, neque recténe fiant an ſecus, interpretari.* Et *omnino uelim te, cùm de diuinis rebus cogitas, imminuere opinionem ſcientiæ, demittere animum ac mentem, unámq; putare certiſſimam doctrinã, pietatem in* Deum, *aut beneuolentiam & ſtudium erga illos qui nobis à* Deo *commendantur.* Q*uæ non dubito quin ſæpe ita cogites, ut credas: nec te ita puto credere; ut re ipſa non præſtes: cùm te omnes ita uiuere confirment, ut à tuis moribus procul abſit arrogantia.* Veruntamen, *ſi tibi laudo id quod amas & quod amandum exiſtimas, non à te gratiam ineo? non hæc tibi, licet parum neceſſaria, iucunda tamen commemoratio eſt?* Sequitur illud, Ipſe *mihi ſatisfacio. nam quæ laudatio uidetur, eadem, ſi attendis, cohortandi etiam uim habet: quo genere, pro mea in te beneuolentia, magnopere delector.* Atque *etiam in huiuſmodi ſermones ego ſoleo libenter ingredi, quia ſi nihil aliud, ipſe mihi fructum fero, dum ea tracto qui-*

bus amore ſummi boni ſtudióque incendor. Te autem, cùm hæc legis, lætari oportet uel tua cauſſa, qui tuum intelligas iudicium noſtra ſententia comprobari, uel mea; quem ſentire tecum uideas, & iiſdem gradibus parare adſcenſum ad ea, quæ quanta ſint, ex eo coniicitur, quòd ipſa tantùm ſpes tranquillitatem parit animis noſtris, eoſque non à malis modò, ſed à malorum quoque metu uindicat. Macte igitur iſta uoluntate, & iſto ſenſu. maturè uidiſti quis eſſet rectus ad gloriam curſus. ſequere iudicium tuum: nec tamen contemne nos, ſi quando hortamur: & ipſe nos uiciſſim, ubi languemus, hortare. ſic erit mutua gratia: ſic amabimus etiam magis inter nos, mutuo beneficio prouocati. Vale.

IOANNI BAPTISTAE *Paſtorio, Brixiam.*

EGO *uerò te, mi Paſtori, tua cauſſa dilexi ſemper: habes enim, quæ tibi amorem concilient, doctrinā & humanitatem. Munera, quæ mittis, me tibi obſtringunt magis, beneuolentiam in te meam augere non poſſunt. quæ enim à uirtute profecta ſit non his tanquam adminiculis nititur ſed cōſiſtit ipſa per ſe: eoq; iam proceſſit ut ad ſummum perueniſſe uideatur. Præſta te mihi, obſecro, qualem hactenus cognoui, amantem mei & in amicitia conſtantem. munus hoc erit omnium munerum præſtantiſſimum: quod ego, qui ſim mei erga te animi ipſe mihi conſcius, quaſi debitum exſpecto.* Vale. *Aſulæ.*

VINCENTIO STELLAE, *Brixiam.*

SVPERIORIBVS *dieb. quo magis incitabar*

cupiditate ueniēdi ad te, uiſendæq; urbis, ut audio, pulcherrimæ, qui eſſem litteris & tuis & filij tui, id eſt utriuſq; tuis, amātiſſimè inuitatus, eo me reuocabat magis pudor meus, neq; tā quid tua permitteret humanitas, quàm quatenus mihi per modeſtiā meam progredi liceret, cogitabam. ac ſæpe mecum ſic, An tu ad hominē quem nunquam allocutus? quem ne uidiſti quidem? adde, quem uirum, quàm nobilem, quàm grauem, quàm diſtrictum magnis rebus! ego autem quis? infirmus natura ſemper, nunc etiam ualetudine impeditus, exquiſita quadam ratione & cura tuendus. Contēdebam equidem cum animo meo: nec uici facilè, ſed uici tamen aliquando, & decreui omnino ad uos primo quoque tempore me conferre: uereor enim, dum ualetudinis cōmodum exſpecto, & id ago ut quas morbus ademit uires colligam, in hiemem ne incidam, id eſt in imbres & frigora: quorum altero uiæ corrumpuntur, alterū ſcis eſſe λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον. Nam illud in quo tibi fortaſſe, uel domeſticis tuis incommodare mea mollities & paullo faſtidioſior in uictu conſuetudo poteſt, id non ſpecto: aut enim exiguū quiddam erit, & feretur facilè: aut ſi magnum, illuſtrabit benignitatem tuam. Statutum igitur dē re: nec eſt cur ſententiam mutem: uidēdum de ratione itineris, quam tu ad meam uoluntatem meúmque conſilium (quæ tua eſt humanitas) totam reijcis. Ego autem nihil puto commodius, nihil aptius ad uirium infirmitatem ſuſtentandam, quàm lecticula geſtari: ſed habet ſpecies illa (quod ad Fabium tuum ſcripſeram) quiddā nimis honorificum: nec ego is ſum, qui, quod ſuperat fortunam meam, eo libenter utar. uerùm ignoſcetur ualetudini, quam ſatis infirmam, atque imbecillā, concuſſus & uexatio facilè frangerent. Rheda

quidem, qua mearum bene perita curationum ancilla cum filiola & puero uehatur, opus eſt. Hæc *ſi habebo, uel potius cùm habebo (uis enim me à tua liberalitate omnia expectare) dabo me ſtatim in uiã: & ea quidẽ ſpe ut aliquem è cæli mutatione fructum capiam, maximum quidem ex tua humanitate, quam cantari ab omnibus audio.* Vale. Aſulæ.

EIDEM, *Brixiam.*

QVOD *ueritus ſum fieri uideo, ut imbribus madeſcat humus, & puluis in lutum coacta, uias impediat, ac turpi fœdet adſpectu: frigoris etiã acres morſus hoc triduo ſentire cœpimus. quæ cùm ſint iter habentibus incommoda, tum uerò, maiora ut timeantur, hiemis propinquitas facit, ut mihi uel maturè, nulla interpoſita mora, ueniendum ad uos, uel totum conſilium neceſſariò abijciendum intelligam.* Febricula *omnino tentamur quotidiana: ſed, opinor, decedet, cùm primùm ex hoc me domeſtico mœrore ereptum ſtatuam in tuis ædibus, id eſt, in aliqua (ut ſpero) iucunditate atq; lætitia: iniurias autem cæli, lectica circummuniti, poſſumus contemnere.* Quamobrẽ *(quod tuo commodo fiat) dabis negotium tuis ut* Saturni *die, aut qui ſequetur, proximo, uehicula perducant.* Lecticario *mandetur, atque etiam aurigæ rhedã moderãti, ne quid approperẽt, niſi me iubente, & omnino rationem itineris ad meam uoluntatem accommodent.* Hoc *tu, ſcio,* Stella, *uel me non ſcribente, mandaſſes. nihil enim te præterit, ob eximiam prudentiam: nihil porro non uis amicorum tuorum cauſſa, ob humanitatem prudentiæ parem.* Vale. Aſulæ.

FRANCISCO OTHOMANO, Argentoratum.

EGO uerò comprimi à te mea cauſſa librũ tuum, minimè uolo: quin, ſi ad me refers, ut edas quãprimũ ſuadeo: rogo etiam, pro eo, quantus eſt amor in me tuus (quem non eſſe mediocrem tuæ litteræ ſignificant) an ego ita ſim bonis artibus infenſus, ut induſtriæ Franciſci Othomani impedimenta opponam, & excellentis ingenij fructus, cùm benè maturi ſint, condi potius, ac domeſticos intra parietes aſſeruari, quàm in publicum efferri, & communicari cum omnibus uelim? Illa de tuis hortis & noſtris fontibus, eleganter à te, nec ſine ſale, prolata ſunt. Verùm agam tecum perliberaliter, atq; hanc partem libẽter diſſimulabo, tibique totam largiar: in reliquis etiam habebo rationem amicitiæ noſtræ, nuper inſtitutæ, maiorem tamen fortaſſe ueritatis. Tua ſcripta, quæ Iordanus attulit, proximè edita, doctrinam habent, & accuratam antiquitatis obſeruationẽ. itaque uigebunt omnibus, & laudabũtur. Quòd ſi quid eſt quod deſiderari poſſit, primùm id leue eſt: deinde (ut ſcis) non imminuit, ſed auget næuus in formoſo corpore pulchritudinem. Vale. Venetijs.

EIDEM, Argentoratum.

NOLI, mi Othomane, officium litterarum à me requirere: nunquã ſcripſiſti quin reſcripſerim: quòd ſi contrà quàm res eſt, uidetur; alieno uitio fit, à me quidem prorſus abeſt culpa. De horologio quòd iterũ iam ſcribis, uincit pudorem meum humanitas tua: iam enim ſtatueram oneris tibi nihil imponere, publica explanãdi iuris cura occupato, quotidie aliquid ſcribenti, unde ad nos utilitas, ad te ipſum gloria permãnet.

negotium dederam Petro Pernæ: & ille curaturum promiſerat: nec tamen biennio fidem ſoluit. quare accipio libenter quod das, humaniſſime Othomane. tu mihi (quod tuo commodo fiat) horologium Auguſtæ elaboratum: ego tibi, quantam ſcripſeris pecuniam ſtatim curabo. quale uelim, iam antea ſignificaui: factum eleganter, artificio non uulgari. Perna dixerat, quæ ducuntur egregia, minoris triginta ſcutatis emi non ſolere. Hoc quidem eſſet nimium, nec rei familiaris ratio ferret: cui conſulere, quia copioſa non eſt, uideor debere. Porro genus hoc ornamentorum ita ſoleo cupere ut non inſaniam: cupio autẽ ualetudinis non libidinis cauſſa. cùm enim me ſatis triſtem natura finxerit, accerſenda extrinſecus iucunditas eſt, quam à me ipſo petere non poſſum: eóque magis, quòd plurimus in cubiculo ſum: affectus iam quadriennio per totam hiemem oculorum morbo, moleſto tamen potius quàm acerbo. Nolim igitur impenſam eſſe ſupra decem ſcutatos, aut omnino quindecim, eámque ita fieri, ſi horologium probetur oculis eruditis. Itaque uide, cui negotium mandes: nam neque omnes intelligunt, & aliis alia probantur: ego formam & artificium, non materiam, cupio emere. De tuis Inſtit. egi diligenter, hortatus ſum, lucri maximi ſpe propoſita. Vbi ad pretium uentum eſt, audire ſe negarũt. Itaq; tibi auctor ſum cũ Epiſcopio trãſigas, quem facilem iam habuiſti, & in tuo merito ſatis, ut audio, liberalem. Sturmium ſaluta meis uerbis, eúmque communi litterarum nomine excita ad ſcribẽdum. Vtinam, quantum ualet, tantum uelit: optimè conſuleretur ſtudiis noſtris, optimè etiam ipſius gloriæ: quam ſi uult eſſe ampliſſimam, habet unde conſequatur. Vale. Venetijs.

IOANNI STVRMIO, Argentoratum.

VOLFANGVM VVerter, cùm aliquot abhinc annis Patauij adoleſcens daret operam Bonamico, dilexi multis nominibus plurimùm. Nam, ut omittã quòd & in adſpectu ſpecies quædã index nobilitatis, & in ſermone atq; in moribus probitas elucebat, incenſus litterarum ſtudio colebat me atque obſeruabat diligentiſſimè, ſic ut in magna frequẽtia amicorum nemo tamen mihi eſſet illo carior, nemo iucundior: tueor illum amorem, &, quoad uiuam, tuebor, eique abſenti memoriam beneuolentiámque, quam debeo, fratribus præſentibus officia, quæ potero, accuratè præſtabo. Hoc cùm mea ſponte facturus eſſem, quantum, optime Sturmi, mihi acceſſiſſe uoluntatis exiſtimas, quòd eos tu, uir inter maximos ſummus, & in exercenda uirtute ſemper occupatus, commendãdos mihi tuis litteris putaſti? nam ſiquis eſt qui de tuo ingenio, de doctrina, in primíſque de eloquentia bene & ſentiat & loquatur, is ego ſum: planéque meos eò ſenſus libenter conferam, ut qui tibi cari ſunt, eoſdem ego quoque diligam. Quare, ſi uis, da mihi ornandos atque amandos, qui ad nos ueniunt, amicos tuos: officiis eos, ſi potero, ſin minus, ſtudio certè & humanitate complectar: ac ne dubita futurũ ut quo tu ſis apud me põdere cùm intellexerint, gratias tibi, quòd eos tua commẽdatione ſis proſecutus, diligenter agant. Audio te quiddam pangere in Rhetoricos Ariſtotelis libros: quod quale exſpecto, auguror futurum: præclarum ſcilicet ac te dignum. Vrge igitur, ut & communi utilitati & tuæ gloriæ conſulas. Vale.

EIDEM, ARGENtoratum.

NOS hîc, optime Sturmi, (ordiar à re triſti, quando lætæ non ſuppetunt) annum habemus peſtilentem, & pulcherrimam ciuitatem quotidianus deformat adſpectus mortuorum. furere iam cœpit morbus, & inſultat in omnes palam, ſine diſcrimine, qui antea repebat ſenſim & latenter, nec fere quenquam niſi obſcuri loci infimæq; fortis attingebat. Quare diuina ſunt imploranda remedia: humana quàm iaceant, ſæpe docuit euentus. Vobis rectè iſtic eſſe audio, perpetuóq; ſit opto, tum ab huiuſmodi morbo qui non modò priuatas domos exhaurit, uerùm etiam urbes deuaſtat, tum à cunctis diſcordijs ac bellis, & inteſtinis & externis. Te uerò florere omni laude, ualere auctoritate, ualere gratia, eſſe unum ad quem omnes confluant, conſilij auxilijq; cauſſa; niſi plurimũ læter, malè ſentiã de uirtute, unde tibi iſta fluxerunt, malè etiam de me ipſo, quia tuam uitæ rationem probaui quidem ſemper, ſecutus autem ſum quatenus licuit. licuit enim certè multo minus quàm uolebam. Vnum ſi addis, ut ingenium tuum, quo nullum uidi præſtantius, languere non ſinas, & otij tui rationem conſtare uelis, hoc eſt, ut aggrediaris ad ſcribendũ illa præclara quæ te audio tuis familiaribus eſſe pollicitum, aut, ſi iam habes inſtituta, perpolias, nobiſcúmque & cum poſteritate cõmunices: næ tu, Sturmi, omnium fortunam uincis, & ſolidam planè poſſides felicitatem. Equidem quod ad me attinet, idem conor pro mea uirili parte: & hæreo, quoad poſſum, in ſcribendo: ſed mea ratio quàm nõ ſit eadem quæ tua, cognoſce. Valetudine ſum ea quæ facilè in morbos incurrat, imbecilla prorſus & incommoda.

Itaque ſæpe in curſu inſtitutorum meorum, cùm progredi maximè uellem, conſiſtere ſum coactus. Accedunt (quæ temporis haud exiguam partem auferunt) ſalutationes multæ multorum: in quibus uidetur eſſe honor, & eſt omnino quædã ſpecies. Sed ualeat ambitio: odi omnia quæ detrimentum ſtudijs afferunt. Quid domeſtica? non enim tantum à me pendent ij qui meos intra parietes uiuũt, uxor, liberi, familia: ſed fratres quoque ſuas in me uno rationes habent ſitas: uterque meis conſilijs, alter etiam meis opibus, quantulæcũque ſunt, nititur ac ſuſtentatur. Vides rerum mearum imaginem ut in tabula depictam: nec tamen obrui me ſino fluctibus moleſtiarum, ſed enitor ſæpe (& conſequor interdum) ut ex omnibus curis atque occupationibus emergam, méq; ſaltem per aliquot horas in portum recipiam litterarum. quo ſi frui diutius liceret, in cælo eſſem: quia non licet, hortor te, cui otij ſatis eſt, ingenij uerò, ſcientiæ, iudicij multo plus quàm mihi: ut hæc omnia ſtudioſorum ad utilitatem conferas. Quod ſi facies, glorioſum tibi erit ex ipſa re, quem uideo præſtare poſſe maxima; cæteris non modò re, uerùm etiam exemplo fructuoſum. fortaſſe enim te præeunte alij quoquo modo poterunt, inuitati laude, ſubſequentur. Ego meas antiquitates, etſi (ut ille ait) ſpiſſum opus eſt, aliquando tamen (ut ſpero) pertexam. Vale. Venetijs.

* * *

GRATAE mihi tuæ litteræ, gratiſſimus uerò qui te ad ſcribendum animus impulit. atque ego te antea diligebam, quòd ingreſſum eſſe minimè uulgarem in uiam litterarum, longéq; per eam proceſſiſſe intelligerem: ſed auxit amorem in te meum hæc à me nunc minus exſpectata, eóq; iucundior, uoluntatis erga me

tuæ minimè dubia ſignificatio. Soleo enim amare in hominibus humanitatem haud paullo plus me hercule quàm doctrinam. Ac doleo factum eſſe antea (caſu dicam an uoluntate tua?) ut oriatur inter nos quibuſdam ex opinionibus diſſenſio, ijs tamen de rebus quæ ſi dilucidè pateant (quod accidere poteſt utroq; noſtrûm diſputante) ſtudiosis fortaſſe nonnihil in eo conſuletur: id quod eſt in meis cōſilijs & fuit ſemper antiquiſſimum. Nam quòd mea quædā improbas, ſi rectè ſentis, habeo gratiā: (errare poſſum, & corrigi uolo) ſin, ubi de meo ſenſu iudicas, tua te fallit opinio, ego tamē quæ à ſtudio ueritatis culpa manat, libenter ad laudē cōuerto. Itaq;, quod ad hanc partem ſpectat, nemo audiet me querentem: excuſabo te potius, atque etiam, quoad licebit, ornabo. Quòd autē, quæ meis in ſcriptis non improbas, ea diſſimulas, & in tuos commētarios, meo nomine prætermiſſo, quaſi noua transfers, miratus ſum, & requiſiui paulìſper in eo modeſtiam tuam: agam enim tecum liberè, ſicuti natura mea poſtulat, & inter bonos uiros æquum eſt. Illa de iudicijs extraordinarijs, quæ te ſcribis edidiſſe, ſi dederis operam ut ad me perferantur, etſi ea diſcrepare ſignificas à ſententia mea, gratiſſima tamen erunt: & gaudeo te tam eſſe diligentem in meis ſcriptis peruolutandis, & occaſionem mei admonendi & corrigendi tam libenter quærere. ſic enim intelligam, ubi corrigendi finem feceris, nimirum quæ ſupererunt, à te omnia probari. Vnum peto: ſit conditio par: des mihi ut idem liceat per te, quod licere tibi per me uolo. Si quid ego de tuis itidem non probauero, noli grauius commoueri: iudicemus pariter, ego de te, tu de me, utram in partem libet: amemus tamen inter nos, ut boni uiri ſolent: &, ſiquid fortaſſe de iudicio, nihil

tamen de beneuolentia detrahatur. Libros quos petis *habeo nullos*, Cicerone *excepto: nec eius generis nunc quidem tibi quidquam polliceor.* Quæ *uerò ipſe compoſuerim, paucis menſibus habebis, ſi ualebo: commentariũ in epiſtolas ad* Quinctum *fratrem, & librũ de legibus* Romanis, *qui eſt antiquitatum mearum ſextus.* De Sextiana *oratione, ſi ſcriptam contuleris cum impreſſa, quæque loca uaria ſunt, miſeris, amabo te: idq; ut facias rogo.* Vale. Venetiis.

HIERONYMO FVRNARINO, Rauennam.

VIDES *me tibi ſatisfacere, & quod olim petieras, id nunc tuæ memorem uoluntatis re præſtare? non enim, ut ſolebam, plebeio ſermone tecum ago, ſed eo quem in quadam epiſtola patricium appellaſti: qui quàm tibi ſit in deliciis, quãtúmque in eo ſtudij poſueris & induſtriæ, facilè ex ea ipſa epiſtola potui conijcere. uerùm, quod ad me attinet, non ego meas litteras eius eſſe generis intelligo ut ab homine patricio ſcriptæ uideantur eſſe.* Quid *enim habent, ut ita dicã, nobilitatis, quid ſplendoris, aut in ſententiis aut in uerbis? conor equidem, & huius me cupiditas laudis multos iam annos incitat: ſed moratur rei difficultas, occupatio domeſtica, ualetudinis infirmitas.* Scribo *tamen aſſiduè, quantum licet & quoquo modo licet: animos uidelicet mihi facit (quod inter nos dictum ſit) multorum inſcitia, cum quibus interdum me confero non ſine uoluptate: ſicuti contrà, cùm in antiquitatem ipſam intueor, contemno me, planéque ipſe mihi diſpliceo.* Vera *enim illa fuit, ſuiſq; abſoluta numeris eloquẽtia: noſtra, infantia eſt, mi* Furnarine: *nos balbi, nos elingues pe-*

nè ſumus in Latina *lingua.* Sed *quid ago? dũ tecũ ſuauiſſimè loquor, nulla certa re propoſita, paginam uerbis undique ſua ſponte confluentibus impleui.* Erit *igitur, quod initio ſcribere ſtatueram, idẽ clauſula mearum litterarum.* Mitto *ad te munuſculum tenue, amoris tamen ſignificationem in te mei, commentarios à me nuper editos in epiſtolas ad* Brutum, *&* Quinctum *fratrem. quos cupio diligenter legas: id ſi aſſequor à te, & à tui ſimilibus, honeſtabor, & gratia meis laboribus optima referetur.* Vale. Venetiis.

LAEVINO TORRENTIO, Leodium.

MIRABAR, *cùm in tuis uerbis tanta ſit humanitas, quæ tuo mehercule etiam elucet in uultu, cur deberi mihi tam diu paterere tuas litteras: quas ubi* Leodium *perueniſſes, miſſurum ſtatim pollicitus eras.* Hanc *admirationem, in qua moleſtiæ quiddam inerat, ſuſtulit prorſus epiſtola tua, ſcripta ſanè elegantiſſimè, in qua cauſſam tui ſilentij confers in peregrinationem, & negotia.* Quòd *ſi iam in otio conſediſti, exerce ingenium tuum præclaris in ſtudiis, nõ ut amicus tuus, qui nihil unquam parit cùm tamen parturiat ſemper: ſed ut edas aliquid quo tuum nomen æterna cum laude coniunctum, ab hominum obliuione omníq; prorſus interitu uindices.* Leodienſem Epiſcopum, *de quo multi multa narrant, omnia præclara ſummóq; digna principe; ſi quid habebo artis aut facultatis, ornabo laudibus: ſin quod ſuſcipiã, præſtare non licebit, amabit ille tamen (ut opinor) uoluntatem.* Tu *me interim de meliore, ut ille inquit, nota commendabis, eiúſq; in me beneuolẽtiam, ſiqua eſt, ea qua apud illum uales gra-*

tia fouebis. Vale, nóſque ſæpe litteris, ſi otium eſt, ſaluta. Venetiis.

CAESARI FERRANTIO, Patauium.

EGO *uerò iſtum erga me animum, iſtam quæ ſignificatur in epiſtola tua, beneuolentiam, amplector libentiſſimè, & amo prorſus amore ſingulari. Nam, ut omittam quòd ita poſtulat humanitas, tui te præterea mores, tua modeſtia, & maior iam ætate uirtus egregiè commendat. Quæ cum ipſa me mouent, tum uerò in affinem tuum, Epiſcopum Sueſſanum, ſtudium eiuſmodi meum eſt, multis abhinc annis ex incredibili eius humanitate doctrináq; ſuſceptum, ut eos etiam, qui modò aliqua illum neceſſitudine attingunt, quóſque ille caros habet, complectatur. Quo tu in numero ut eſſes, affinitate primùm, id eſt naturæ quodam quaſi munere, tibi contigerat: poſtea uerò cum natura uoluntatem, & cum uoluntate ſtudia coniunxiſti, excolendis artibus ijs unde fluxit honor ac dignitas affinis tui, & unde eadem ad te manabunt, ſi te illi, immo uerò ſi te ipſe tibi quamſimillimum præbueris. Quis enim tãtos proceſſus tam adoleſcens in philoſophia fecit, quantos illa tua in aula perilluſtri Cardinalis Eſtenſis celeberrima diſputatio, multis præſentibus, oſtendit? Qua tamen de laude ita te ſentire uolo ut maximam eſſe putes, ſi cum ætate tua conferatur: ſin res ipſa ſpectetur, longè ſtatuas maiorem eſſe poſſe: quódque uiæ confeceris, id quidem eſſe multum, nec tamen tantum quantum adhuc ſpatij ſuperſit. Sed mihi crede, omnis in eo tuorum ſtudiorum ſita perfectio eſt, ſi quemadmodum nũc id cogitas, & id, opinor, agis unum, ut intelligas*

humanæ res quantum alius aliæ præſtent, ita quantũ infra diuinas humanæ prorſus cunctæ ſint, aliquando ſimul cogitabis. Næ tu, Cæſar, ſi te ad hanc, quam ignorari à pleriſque uideo, præclaram diſciplinam cõtuleris, magiſtros habebis haud paullo meliores quàm quibus nunc uteris, aut etiam per omnem uitam uti potes. Exſtat ſanctiſſimorũ uirorum multis libris expreſſa doctrina, qua inſtruimur & erudimur ad æternæ uitæ ſalutem: habes præterea domeſticum exemplum, affinis tui ſummi uiri, cuius in uitam ſi inſpexeris, excitaberis ad omnem laudem. coles autem præcipuè ueritatẽ, quam ille tuetur acerrimè, habuitque ſemper antiquiſſimam. Neque uerò impedio quo minus ut cœpiſti, Marco Antonio Genuæ, & ſicui præterea uelis, operam des: eloquentiam quoque ſi adiunxeris, ut res graues & obſcuras ornatè ac ſplendidè tractare poſſis, minimè improbabo: ſed illa præſtantiora ſunt, quò te hortor ut aliquam omnino transferas induſtriæ tuæ partem. De libris ad te miſſis habeo gratiam humaniſſimo & in primis erudito iuueni Sebaſtiano Leoni, utriuſque noſtrûm æquè familiari, qui mihi hanc inſtituendæ tecum amicitiæ occaſionem obtulit, quam auidè arripui. Iam enim incenderat me ſtudio tui, cùm de ingenio, de ſtudiis, denique de tua ad optimas res propẽſa uoluntate multa prædicaſſet. Quòd ſi quid acciderit in quo tibi opera mea uſui poſſit eſſe, id ſi ipſe intelligere potuero, mea ſponte ſuſcipiam: ſin ſecus, à te admonitus efficiam ut eſſe tuam apud me plurimi uoluntatem intelligas. Vale. Venetiis.

VIDO LOLGIO, Placentiam.

PAVLLO antè dederã ad te litteras, quas cõiectura dierum putabam tibi iã eſſe redditas: hæ nunc alteræ conſequentur. Scripſi, te abſente me ceſſare in litteris, & omnino tuam operam tuámque illam in meis rebus officioſiſſimam ſedulitatem uehementer requirere: ſed meum conſilium eſſe, te iſtinc ne prius commoueres quàm ego alicubi conſediſſem. Id ego uolebam ſcilicet inuitus, qui te ſocium & adminiſtrum meorũ ſtudiorũ ſummè deſidero: ſed uolebam tamen tui commodi cauſſa, primùm quòd hanc equitandi iactationẽ quæ me quidem delectat, tibi otij cupido ſuſpicabar non placere: deinde, quòd ſi accidiſſet ut iſtas regiones peteremus (quod poſt balnea facturi uidebamur) intelligebam fore ut adire commodius ad me poſſes, interuallo minore. Nũc audi cur ſententiam mutauerim. Cardinali noſtro, cui nimium ſæpe calculus moleſtus eſt, multis iam remediis fruſtra tentatis, accedere nunc ad aquas Lucenſes ualetudinis cauſſa deliberatum eſt: nóſque, ut ſcis, idem cogitamus. Iis aquis qui uti uolunt, id maximè ſpectant ut ſicco tempore utantur. Hæc eſt quaſi methodus quædam, quam ſeruantibus ſalubres dicũtur eſſe: permiſtæ cum imbribus putreſcunt, graui periculo bibentium. Nos porro, ô Lolgi, qui didicimus à philoſophis bonam ualetudinem expetere ſapientis eſſe, ualde in hac quidẽ parte ſapimus, & ut optimè ualeamus, accuratè quæcunque uires tuentur aut augent, perſequimur; quæ poſſe uidentur infirmare ac minuere, declinamus. Itaque ad balneorum medicinã prius non accedemus quàm id & tutò & ſalutariter

fieri poſſe intelligamus. Nunc *quidem alienum tempus eſt. uides quæ pluuiæ, quã penè hiemales dies.* Hæc *dũ ita ſe habent, nos opportunitatem exſpectantes, in his oppidis & ullulis iucundè ſatis oberrabimus.* Quod *quoniam quàm diuturnum ſit futurum diuinare diffici le eſt, & ego, dum te careo, multis commoditatibus unà careo, túq́;, ut ternis iam litteris ſignificare uideris, non abes à me ſine moleſtia: mea cauſſa rogo, tua hortor, ut quanquam nondum conſedimus, maturè tamen, niſi quid grauius impedit, reuertas.* Et *ut ſcias quo me loco conuenire poſſis,* Piſis *ad idus* Iunias, & *ultra, ut opinor, aliquãto: ſed ad idus* Iunias *certè cõmorabimur.* Vale. Piſis.

HANNIBALI CARO,
Rauennam.

FOROLIVIENSIBVS *malè ſit, qui te lõgius à me abſtrahunt: ſed iſtorum motus præfecti prudẽtia ſedabit, túq́;, ut ſcribis,* Rauẽnã *breui recurres.* Ibi *uelim ne quid cauſſæ ſit, quo minus ad me quamprimũ. ego uolebam ad te: ſed impediunt multa, maximè* Ciceronis *editio, cuius tempus aduentat, uel potius iam adeſt.* Itaque *occupationum onere ualde premor: ſed mihi nulla res eſſe poteſt tanti ut ab hoc ſcribendi officio diuellar.* Nunc *eſt quod à te uelim.* Qui *tibi has litteras attulit, eſt & mihi & fratribus meis ualde familiaris: eius opera multis in rebus uſi ſumus egregiè fideli.* Cùm Rauennam *uenturus eſſet, quiddam ut exigeret quod ibi habet in nominibus, petijt à me ut ſe tibi commendarem.* Dixi, *cùm cauſſam optimam haberet, commendatione eum non egere, tamen me eſſe facturum.* Si *quid me amas,* Care, *uel potius, quantum*

me amas, tantum hunc hominem adiuua. His *temporibus cùm fides ubique ſit anguſtior, uereor, qui debent, ne non facilè diſſoluant. ſi res in iudicium uenerit, noli pati, uirum bonum, amicum meum, exhauriri lōgi temporis impenſa: beneficium non conferes in ingratum: memorem enim cognoui.* Sed *tu eum ne ſpectes: me uide, qui à te peto. mihi enim gratius facere nihil potes.* Nam *etſi, quod ad nos attinet, ipſi quidem inter nos, magis quàm amamus, amare non poſſumus, tamen ualde laboro (in quo me ambitio quædam mouet) ut homines noſtram coniunctionem tuámq; in me beneuolentiā perſpiciant. quarum alteram uitæ æqualem fore, alteram eiuſmodi iam eſſe confido, ut nihil addi poſſe uideatur.* Vale. Venetiis.

EIDEM, Rauennam.

VIRVM *te duco, qui compedes illos frangere & aliquando te in libertatem uindicare potueris. id quod ego, qui neruos ingenij tui bene cognitos haberem, prorſus ita fore ſperabam: ut autem etiam cum* Gūidi*cione, id eſt, cùm homine doctiſſimo, & ad tuam naturam aptiſſimo, tibi uiuere liceret, hoc uerò ne optare quidem unquam ſum auſus.* Quod *quando accidit, beneuolentiæ in te meæ eſt gratulari quòd euenerit: prudentiæ autem tuæ, non committere ut fruſtra eueniſſe uideatur.* Herum *habes,* Care*: herum autem dico? cuius ea ſuauitas eſt, is in te amor, ut potius æqualis, potius germani fratris loco tibi ſit. ſed quoquo nomine appelletur, eum certè habes qualē uis.* Quare *quod mihi aliorum arbitratu cùm uiuebas promittere ſolitus eras, id ego nunc, quando tui iuris es, non à te petā ſed exigam, ut operas* Muſis *iā diu à te, nō ſanè tua culpa,*

tamen prætermiſſas, eo quicum es, permittente atque etiam cohortante, reddas. Sed ita procul dubio te eſſe facturum, uel potius iam facere exiſtimo. Itaque hoc ne monendus quidem es: illud autem etiam rogandus, ut ad nos quamprimum uenias, ut poſſim urbanitatis tuæ ſales ex interuallo reguſtare. Pedibus puto fere commodius: nam mari præ frigore obtorpueris. O dulcem congreſſum, in quem ego uix credas quàm multa reſeruem, quæ litteris commiſſa eandem ſuauitatem non habent. Vale.

EIDEM, *Rauennam.*

FESTIVVM *Molſæ noſtri poëma libenter legi, explanationem uerò tuam libentiſſimè: & ſum admiratus acumen ingenij tui ſummo iudicio coniunctum: quorum alterutrum non ita multis contingit, utrumque uerò pauciſſimis. Quod ſcire uis quid alij ſentiãt, idẽ, quod ego, nihil eſſe in illo genere perfectius: quo magis te hortor ut hanc facultatem ad grauiora ſtudia trãsferas, & aliquando te ab iſtis occupationibus uindicatum, in litteras totum abdas. Quod ſi maturè feceris, cerno iam animo, quantæ tibi hoc conſilium laudi, quantæ nobis, qui te amamus, lætitiæ ſit futurum. Memini quid tu mihi te facturum eſſe dixeris: neque te arbitror oblitum quid ego tibi in eam ſententiam reſponderim. Mi Care, induc animum, nullos præſtantiores eſſe fructus quàm qui è uirtute colliguntur. & cùm hoc feceris, quod & facis, & feciſti ſemper, tum illud tecum exiſtimato ac pro certo habeto, incredibilem eſſe expectationem quam de te apud homines concitaſti: quam ſi ſuſtinere ac tueri uis, contende, dum integrum eſt, omni ſtudio, ut ex hoc uitæ genere in quod*

olim te non tuum iudicium, ſed uis quædã temporum, tanquam in aliquod piſtrinum, detruſit, quamprimum te eripias. Quod quia tibi deliberatum eſſe, mihi ſæpe oſtendiſti, non ero longior in te cohortando: tantum hæc attigi amore impulſus, ut intelligeres, in ſummis meis occupationibus me tamẽ de tua laude cogitare. De Ardinghello *neſcio quid atrocius eſt allatum: quod ego ſanequam pro eo ac debui moleſtè tuli. hominem enim eruditum, & cum tibi amiciſſimum, tum à nobis, ut uiſus eſt, non alienũ cognoui. uelim, tu id ad me planius, quid fuerit, & unde fuerit, perſcribas.* Vale.

M. ANTONIO NATTAE, Mantuam.

GRAVI *ac diuturna oculorum ualetudine impeditus, feci tamen ut litteris tuis, humaniſſimè atque elegantiſſimè ſcriptis, quamprimum reſponderem.* Ego *te,* Natta*, ex illo tuo præclaro libro, quem* De pulchro *inſcripſiſti, iampridem cœpi colere. mea tibi uoluntas non patuit: cæteris, quid de te ſentirem, ſæpe in ſermonibus declaraui.* Nec *uerò mirari ſatis poſſum qui potueris tantos progreſſus in philoſophia facere, homo uerſatus, aſſiduéq; occupatus in tractãdo iure ciuili: in quo ipſo te excellere & audio de multis, & res indicat. quandoquidem certatim uiri principes te accerſunt, ſummíſq; muneribus præficiunt.* Equidem, *ut beneuolentiam tibi meam præſens præſenti patefaciam, cupio* Mantuam *excurrere: ſed me deterret ualetudinis infirmitas. tametſi affirmabat is qui mihi tuam epiſtolam reddidit, poſſe me à meis laribus* Mantuam *uſque non incommodè nauigare. itaque audebo fortaſſe. igniculum enim deſiderij uix iam*

ſero: & , ſiquid eſt in itinere difficultatis, homini præſertim imbecillo, uincet amor in te meus. De tuo *libro quid iam exſpectas ut reſcribam? uidésne me in ære tuo totum eſſe? impera mihi quod uis; & utere me, quantum uis: ſubibo omnia & perferam, tua cauſſa.* Meum *librum de* Legibus *ad te mitto. iiſdem typis, ſi tibi placuerit, utemur in tuo libro. ſumptus omnino maior erit, quàm ſi littera minor eſſet: uerùm hoc tui conſilij ac uoluntatis eſt. ſtatue arbitratu tuo: perpende magnitudinem libri: deinde ſignifica quid uelis.* Mitto *etiam aliud characteris genus, ut alterutrum deligas. utrumque enim in folij (quod aiunt) formam aptè conuenit. tametſi dignitas maior eſt in maiore.* De *ratione ſumptus, ſi numerum paginarum tui libri ſignificaueris, & ſimul uerſuum in unaquaque pagina, & litterarum in quolibet uerſu; facile ſumma fiet, & ad te ſcribetur.* Num *quid præterea? hoc: de meo libro quid ſentias, cupio ſignifices. uix enim credas quàm à iudicio tuo pendeam.* V*ale.*

EIDEM, *Mantuam.*

PRAECLARE *Hector ille apud* N*æuiũ,* Laudari abs te pater cupio, laudato viro. *poſſum ego nunc idem uſurpare:* V*ideo me laudari, à quo uiro? à* M. A*ntonio* N*atta, in quo ſunt ingenij, ſunt animi ac uirtutis ornamenta plurima. ego porro aliquid fortaſſe, ſi cum alijs conferar, uideri poſſim: cùm uerò ad te unum cogitationem cõuerto, uix credas quàm mihi ipſe diſpliceam. quare permitte mihi ut eas laudes quas in me contuliſti, reijciam; aut ipſe maiores in te transferam. nam mihi, utrumque noſtrum æqua lance pendere, magni negotij non eſt.* V*tut eſt, amo*

uoluntatem tuam. ea mihi eſt, eritque ſemper (ut debet) antiquiſſima. De aduentu meo muto conſilium in horas ſingulas: tu me allicis, uel attrahis potius: reuocat & retinet ualetudo. cùm ad te ſpecto, nauim conſcendo, uehor, appello Mantuam, tecum ſum: (ſic eſt amor, & illæ quæ fluunt ex amore uoluntates) rurſus, cum ad me conuertor, & meam imbecillitatem intueor; qua macie ſim, quàm tenui cute, quàm natura mollis, & procliuis ad morbos, relangueſco paullulum, & quaſi nauim incitatam leuiter inhibeo. Vides adhuc, & ſentis fortaſſe, tentari corpora frigore, leui quidem, ſed tentari tamen: uides perflari cœlum uentis; rationem eſſe temporis prorſus incertam & inconſtantem. quæ firmiores non timent, ego ualetudinarius niſi timeam, parum uidear me noſſe, parum uitæ conſulere. quod nec humanitatis eſt, nec ſatis pium: cùm nos iuſſerit ille ſummus imperator quaſi ſuos milites in hac ſtatione, donec ipſe reuocauerit, permanere. Calores, ut ſpero (quæ mea ſolet eſſe anniuerſaria medicina) me mihi reſtituent: itaque Iunio ineunte, aut eo certè menſe, te, ut ſpero, complectar. ſin uidebo ſine meo periculo fieri non poſſe ut in uiam me dem, docebo te litteris quid conſilij ceperim. Tuum librum tractabo qua licebit diligentia, animo certè erga te ſingulari. Vale. Venetiis.*

EIDEM, Mantuam.

ADEO'NE erraui, & lapſus ſum in ſubducenda ratione, ut de folijs quinquaginta coniecerim, quæ nunc octuaginta fore uideo? pudet indiligentiæ meæ. Verùm, utut eſt, commodo meo rem ſuſcipere non poſſum, nec audeo recuſare, ne mea fides in dubium apud

te ueniat. itaque peto à te ut cum tua ratione meã quoque ducas, nec exigas à me plus quàm res & fortunæ meæ patiantur. Nam, quod ais redituram ad me pecuniam cum fenore, libro uẽdito, uidelicet communi quadam, non propria me regula metiris. non enim ego, ut alij qui libros imprimunt, habebo ſtatim certos homines qui eos diuendant, & longinquas in urbes regionéſq; diſſeminent. uẽduntur hîc ſtatim à meis omnes ita paruo pretio, ut lucri quidem minimum, ſed minimo ſimul labore, minima moleſtia fiat. Meum ergo librum itidem, inquis, uendes. De doctrina libri tui, de elegantia poſſum ego facilè iudicare: de uenditione quis præſtat? an neſcis, libros Latinos, optimos ueteres, ita nũc iacere, ut penè ſordium in genere putentur? uix iam Ciceronem ipſum, Cæſarem, Salluſtium legi? à multis etiam ne legi quidem, planéq; contemni? quare noli mirari me tam eſſe diligentem in iis rebus quas me docuit uſus penè quotidianus, & in quibus nõ licet eſſe ſine magna mercede negligenti. De tempore quod urges: facultatem imprimendi non concedunt, libro non inſpecto. atque utinam, inſpecto, concedant. Quod ſi dixi eos me faciles habere: nõ ſignificaui, poſſe me, libris non lectis, impetrare ius imprimendi, ſed conſequi, ſtatim ut legantur. quod ita multis nõ contigit. ſæpe enim uidi nonnullorũ ſcripta, apud eos quorum poteſtatis hæc tota ratio eſt, per multos menſes cuſtodita, neque legi, neque reddi. Mittas igitur librũ oportet uniuerſum. mecum autem amicè ages, pro ea quam tu doces quotidie præclaris exemplis æquitate. ita, ſi errani, non luam grauius quàm debeo: ſin error à me non eſt, à te uerò aucti libri magnitudo tota pendet; ius tuebere pro tuo inſtituto, & amico ſimul conſules. Vale.

EIDEM, *Mantuam.*

V T *concludam paucis; quando nec mihi ad ſcribendum nec tibi ad legendum otij ſatis eſt; ſi librum miſeris, imprimetur. nolo enim meam apud te fidem in dubium uocari: nihil eſt tanti.* De *tempore incertum eſt. pendet (ut ſæpe iam ſcripſi) hæc tota res ab aliena uoluntate. crediderim tamen, intra menſem confici & expediri rem poſſe, tum ſtudio noſtro, tum intercedentibus amicis, nobilibus uiris, & gratia florentibus.* Li*bro non inſpecto, facultas imprimendi nunquam dabitur. ſcio nullam in eo labem eſſe, quæ legentium animos poſſit inficere: (noui tuos ſenſus, mores, probitatẽ: quæ ego pluris etiam in te æſtimo, quàm eam doctrinam, qua parem fortaſſe aliquem, ſuperiorem certè habes neminem) uerùm mos eſt gerendus conſuetudini. communis hæc eſt, non tua præcipua conditio.* A*d me autem quod attinet, uoluntati tuæ, in qua uim eſſe cupiditatis intelligo, nulla interiecta mora ſatisfiet.* V*ale.* V*enetijs.*

EIDEM, *Mantuam.*

HODIE, *tribus medicis adhibitis, accuratè diſputatum eſt de meo exeundi conſilio. rem probant: ſed illud addunt, totam æſtatem dandam eſſe otio, iucunditati, exercitationibus modicis; nec redeundum in urbem ante menſem* O*ctobrem. itaque uehemẽter animi pendeo: nec, quid conſilij capiam, ſatis habeo exploratum.* In *hac dubitatione uenit in mentem de tuo libro: quẽ, ſi exeo, uideo fore ut ſerius fortaſſe, quàm tua uoluntas ferret, imprimatur.* Q*uare monendum te litteris exiſtimaui ut aut ſtatim eum mitteres, aut impri-*

mendi conſilium differres. Ego hîc uel tua unius cauſſa commorabor, dum liber abſoluatur. quòd ſi ſtatuis de ſubita impreſſione; qua uelis forma, quo charactere, quo numero, ſignifica. Suaderem omnino ut aliorum opera, me abſente, utereris: ſed timeo mendas, & ſordes; quibus inquinari & corrumpi tua ſcripta per operarum incuriam, nolim. quod tu iam ſenſiſti in libro de pulchro; qui tractari non potuit indecentius. His litteris cupio à te primo quoque tempore reſponderi: ut, quod ad me ipſum attinet, certi aliquid poſſim ſtatuere. meam enim uoluntatem ad tuam accōmodabo. Vale.

EIDEM, Mantuam.

LITTERIS tuis perlectis, aggreſſus ſum legere tuum libellum. legeram iam antea Venetiis, allatum ad me à Carreto tuo. mirificè ſemper placuit. genus enim ſcribendi non minus elegans, quàm eruditum, complexus es. Quod ad typos attinet, adeo paullulum detritos eſſe uetuſtate: itaque ſpecie illa quam recentes habere ſolent, prorſus carent. & compactum nimis atramentum uidetur: ex quo fit obſcurum quiddam, quod legentium oculos offendat. Menda quædam deprehendi nimis fœda, nec eiuſmodi ut diſſimulari poſſint. Cuius incommodi cauſſam puto tibi non latere. ſæpe enim hîc, dum imprimitur, uel emendationi nemo præeſt, uel præeſſe ſolet homo mercenarius, & parum litteris inſtructus, & is, cui pecunia, quàm fama, ſit antiquior. Nos tamen, & quia de exiſtimatione laboramus, & quòd te nimium diligimus ob tuam probitatem, nimiúmque colimus ob eruditionem, enitemur, & contendemus, quantum feret acies

oculorum noſtrorum, ut ſatis in hoc genere fiat tuæ uoluntati. ad quam tu me diligentiam tacitè uocas in tuis litteris. laudas enim, & Aldi filium agnoſcere te dicis. quàm ſunt hæc acuta, quàm me pungunt, atque excitant ad omnem laudem, non modo hanc propriam typographiæ, (quæ iam in noſtra familia inueterauit) &, quaſi debita poſtulatur. Sed heus: adhúcne tibi meus liber eſt in manibus? atqui abiectum iam à te, & latere in angulis, obductum puluere, exiſtimabam. Nec tu is es cui bonas horas malè liceat perdere, homo aſſiduis curis maximiſque negotiis diſtrictus. itaque peto à te, hoc mihi des, ne tuum otium à ſummis rebus ad meas ineptias conferas. ſatis iam obſeruantiæ in te meæ, ſatis humanitati tuæ dediſti. hoc ſi plus cupiam; non agam ſatis modeſtè; nec te noſſe, nec me ipſe uidear. Verbum optabam in epiſtola tua de Carreti ualetudine, optimi uiri, ut uiſus ſum coniicere, tui certè ſtudioſiſſimi. nam affectum peſſimè ac penè deſperatum dixeras, cùm eſſem Mantuæ. Mecum actum eſt in hac peregrinatione prorſus infeliciter. incidit in morbos tota penè domus: ſed uxor cum periculo uitæ integrum iam menſem miſerrimè iacuit: nec dum uideo quid ſperem, cùm iactetur acerbiſſima febre, nec habeat ſpatium ullum ſeſe colligendi. ego, cùm non optimè ualuerim corpore, neque nunc ualeam, quo fuerim animo, quo nunc ſim, uel me tacente, potes exiſtimare. Fortitudinem laudo: ſed eam in me ipſo nunc requiro. uincor enim aduerſis, nec poſſum planè (quod tu potes) à philoſophia illa uera, quã Ariſtoteles ignorauit, præſidium petere. Sed longius progredior. tuas litteras exſpecto: ſolatium fortaſſe aliquod in malis afferent. Vale. Aſulæ.

EIDEM, *Mantuam.*

MEVM *in reditu conſilium hoc fuit, ut Mantuæ conſcenderem, idque maximè tui ſalutandi cauſſa; tum ut, quod antea de tuo libro imprimendo inter nos conuenerat, id comprobaremus. non licuit ob uiarum difficultatem, & frigora. ſcis enim quàm tenui cute ſim, quàm imbecillo corpore.* Caueti *igitur, & meo & meorum conſilio, tranquilla tempeſtate, conſcendi:* Mãtuámque *præteruectus, uiginti, opinor, milliariorum interuallo,* Clodiam *triduo incolumis appuli. hîc me amici & propinqui lætitia incredibili excepērũt, qui de reditu meo, ſæuiente iam hieme, penè deſperaſſent. negotia nunc repetimus: quæ cùm neque pauca ſint, neque ponderis exigui; nullum tamen habeo prius, nullum antiquius eo quod ad te pertinet. uide igitur ipſe quid ſtatuas. nam, ſi perſtas in ſententia; mittendus liber eſt ante medium* Ianuarium*: quò ſpatium habeamus eos alloquẽdi, ac rogandi, quorum iniuſſu nemo imprimit impunè.* Vrget *etiam* Philippi *regis orator de libro edendo, quem ei miſit homo, ut aiunt,* Græcè Latinéque *bene ſciens, arcanorum ipſius regis particeps,* Gonzalus Perez*: cui roganti per litteras ut omnino ſuus liber meis typis exeat impreſſus, & in eo ſitam ac locatam ſuæ laudis aliquam partem exiſtimanti, deeſſe non poſſum: pollicitúſque ſum, & perſoluam fidem.* Sed *cupio tuum librum anteire, ſi tu uis: ſin commodius uidetur in aliud tempus differri; quãprimum litteris ſignifica. ego id unum ſpecto, tibi ut ſatisfaciam.* Vale.

EIDEM, *Mantuam.*

NONDVM *redditus liber eſt: nec mea tamen in ea re diligentia defuit. deuorandum eſt hoc utrique noſtrûm quidquid eſt moleſtiæ. nam me quoque mora longior incipit ita grauiter afficere, uix ut feram: fero tamen, quia* Nattæ *negotium eſt.* Alioqui *haſtas me hercule, ut ille inquit, abijcerem. ſed obduremus paucos præterea dies. ſi res ducatur, librum repetam, & cum pecunia tibi remittam.* Ama *me; & tibi perſuade, te mihi eſſe in animo aſſiduum, in oculis, in ore.* Vale.

EIDEM, *Mantuam.*

NEQVE *nihil reſpondebo, neque tamen id quod tu exoptas uehementer, ego autem ſic, ut tecum in cupiditate contendam.* Librum *habet in manibus homo eruditus egregiè ſacris litteris, & philoſophiæ ſcientia excellens,* Sixtus Medices: *cuius omnia iudicio propter doctrinam, fidei uerò, ob integritatem, rectè committantur. is legit accuratè, perſcrutatur omnia, examinat & pendit acerrimè. nihil adhuc (ut ſæpe iam mihi ſignificauit) alienum à recta ſententia deprehendit; tuámque mirè laudat perpetuam tam longo in opere eloquentiam, ſingulari doctrina coniunctam. is, quid tuo de libro ſentiat, ſuo teſtimonio ac iureiurando cùm oſtenderit, aggrediemur: quod abeſſe iam longè uix poteſt.* Te *interim rogo, optime* Natta, *ne quid alienæ culpæ in me transferas, nec me curare parum grauiter exiſtimes ea quæ ad te pertinent; quibus afficior in utramque partem, non equidem æquè ac tu, ſed, uno te excepto, grauius certè quàm cæteri.* Vale. Venetijs.

EIDEM, *Mantuam.*

ALIQVANDO *is qui tuum librum accuratè legit, abſoluit epiſtolam eam quæ tuis litteris reſpondet. de re tu iudicabis: de homine ſic habeto, uirum eſſe bonum, præſtanti humanitate, ſingulari doctrina: præconem uerò laudum tuarum. quare eſt ſanè cur ei gratias agas, quòd te ornet efferatq; laudibus: quod à me iam, qui te unicè diligo, tuo nomine factum eſt. Quamprimum autem cupio à te reſponderi; ut, ſiquis remanet ſcrupulus, auferatur: & exeat tuus liber bono publico, tua non mediocri gloria: quod utrumque fore confido. Bonaminus neque dum uenit; nec, uenturúſne ſit, aut quando ſit, ex eius ad me ſcriptis proximè litteris licet conijcere. tu cognoſces: eique ad me faſciculum dabis epiſtolarum mearum. quas tamen tu quoque, opinor, mecum ſentis comprimendas potius quàm diuulgandas: ſed efflagitantibus, præſertim amicis, negari iam diutius non poſſunt. Vale.*

EIDEM, *Mantuam.*

PLVRIBVS *tecum uerbis agere non licet: ita multis diſtrahor curis. unum hoc: is qui tuum librum legit, idem tuis litteris diſertiſſimè ſcriptis reſpondebit. quod ut celerrimè faciat, operam do, quantum in me eſt. Tuã cauſſam certè, ut mihi uidetur, præclarè tueris: &; quantum tibi ex optima mente, tantum ex ingenio & doctrina laudis accedit. Vale. Venetijs.*

EIDEM, *Mantuam.*

PLACERE *tibi argumentum de republica, & eius libri partem epiſtolis meis inſertam, abs te, tali uiro, tantopere laudari, uehementer gaudeo. tua*

uerò cohortatiò ut abſoluam inſtitutum, animos illa quidem addit: ſed, ô mi Natta, *ſi uides quibus premimur & curis & laboribus. fortaſſe, ſi modò uis me uiuere, aliter ſentis.* Incitamur *uoluntate, conſiliis & hortatibus amicorum, gloriæ nonnulla cupiditate: nec omnino diffidimus ingenio: uerùm illa, quæ tu excellis, quæ in tuis & dictis & factis elucet prudentia, diſſuadet.* Me *natura pertenui finxit corpore: ſtudiorum acceſſit non mediocris labor; ex quo imbecillitas & morbi. quid res domeſticæ? quæ quo eſt anguſtior, eo tuenda diligentius eſt. quid typographia? quam ita mihi tractandam intelligo, non ut omnia ad utilitatem, ſicut multi; ſed pleraque ad meam exiſtimationem referam ac dignitatem. quo propoſito, nihil eſt operæ, nihil ſtudij recuſandum: ac ſæpe (ut ait poëta ille tuus) ſudamus & algemus.* Amicis *etiam uel ſalutantibus horæ dandæ ſunt, uel aliquid petentibus officia tribuenda. qui ſi excludantur, aut reijciantur; ſanè conſuletur otio meo, rebus meis, ualetudini meæ; ſed ubi humanitas? quæ quàm ſit hominis propria, nomen ipſum indicat.* Iacent *igitur inchoata, planè rudia, temerè uel diſſipata, uel confuſa, mea ſcripta; quæ nonnumquam, ſicuti mater languentem filium, cum dolore tacitus adſpicio; opem ferre, quam uidentur poſtulare, non queo.* Quare, *ſiquid apud te hominis tui amantiſſimi ſalus eſt, non debes me ad ſcriptionem uocare, tot aſſiduè, tam uariis, tanti momenti occupationibus diſtentum. adiuua me potius conſilio, ſi potes: aut minue moleſtiam conſolando: opta ſaltem, (& hoc ipſum ſignifica) ut hæc quæ nunc ſuſtineo, perferam, & is quem uolumus, principiis exitus reſpondeat. id quod, niſi fauente, qui fons eſt*

omnium bonorum, Deo, ſperare non licet. Conſultationes tuas, ſiquæ nondum editæ ſunt, mirè aueo legere. nam, cùm in iis quæ iam ſunt editæ, præſtare te omnibus qui memoria noſtra ius ciuile litteris mandarunt, cum ſcientia rei, tum ſermonis elegantia, mihi perſuadeam: intelligo poſthac tua ſcripta longè fore meliora. Non ago tecum blandè: metior ueritatem ipſa re, & ut ſentio, planè loquor. ualde, mi Natta, hoc biennio in Latina lingua profeciſti: quotidiéque, ut ex epiſtolis tuis facilè conijcio, ad ueterem illam eloquentiam propius accedis. Itaque uidere mihi uideor, ac prorſus uideo, quantus in iure ciuili explicando, ſi ſtudium adhibueris, eſſe poſſis. quod ut facias, auctor tibi magnopere ſum; ſi modò tu in tua laude quemquam, præter te ipſum, auctorem, hortatorémue exſpectas. Vale.

EIDEM, *Mantuam.*

LITTERAE *tuæ, quas idem binas tabellarius attulit, facilè tuam edendi libri, quem efflagitari iam à multis audio, non mediocrem cupiditatem declarant. Nec me tamen ſtudio tibi concedere uelim exiſtimes. nã & συμπάθειαν quãdam commouit iam in ſenſibus meis uirtus tua: & res ipſa, de qua tantopere laboras, cõmendationem habet à ſe ipſa, nec tuum officium apud me, aut omnino apud quẽquam bona mente præditum, deſiderat. Vnde igitur (inquies) tot dierum prolatio? Equidem culpa uaco: nec in officio præſtando Sixti nobis humanitas defuit: ſed ab eius uoluntate pendemus, cui tota demandata facultas eſt. is cùm Sixti primùm, deinde etiam noſtro ſe acquieſcere teſtimonio confirmaſſet; Sixtum etiam, ut optimè de Chriſtianã*

ſtiana doctrina ſentientem, ſacrarúmque litterarum diſciplina perfectum, laudibus extuliſſet; illud adiunxit; ſibi tamen eſſe concedendum, cut ratio temporum paullo ſeueriorem quàm ipſius uoluntas ferret, perſonam imponeret, ut librum leuiter attingeret: quod eſſe perpaucorum dierum negotium pollicebatur. Negandum non fuit. egimus etiam gratias, quod ita blandè peteret, ut ſuam obliuiſci poteſtatem, humanitatis cauſſa, uideretur. Nunc tibi, mi Natta, deuoranda eſt hæc non multorum, ut ſpero, dierum mora. uides, hominum recentiorum libri, quicumque de ſacris rebus loquantur, quàm diligenti hodie trutina perpendantur: uides quàm multi, nullo perſonarum diſcrimine, in iudicium uocentur, quàm pauci mox elabantur. Tolle, obſecro te, feſtinationem in re tanta: & habe rationem temporis: & utriuſque noſtrûm otio, (nam mea quoque res agitur) breui interpoſita mora, conſule. Nam, quod miciſti de tua laude, opinor, ut quaſi dormientem excitares, id mihi nouam diligentiam non attulit, potius admirationem quandam, cur ea quæ ad tuum decus pertinent, curari à me frigidè ſuſpicaris. Etiam appellas me ob teſtimonia epiſtolarum mearum. quaſi uerò ego te diligam conſtantiæ cauſſa, non iudicij. quod ſi te non eſſe diſſimulem tui putaueris; cuius etiam probitatem, doctrinam, eloquentiam aſſidua ſtudia uehemẽter augent: me quoque, qui aliquando in te fui, eundem fore ſemper, hoc eſt, amore incenſum, atque cupidiſſimum gloriæ, debebis exiſtimare. Commentarios meos quòd euoluis libenter, amicè facis. ſi uerò etiam (ut ſcribis) aliquid ad tuam utilitatẽ excerpis, magni facio induſtriam meam: quam tu, uir ingenio & eruditione

ſummus, modò non improbares, ſatis habebam: fructum ut ex ea caperes, uix umquam ſperaui. Itaque ſcribam poſthac paullo fidentius, iudicio tuo confirmatus: & auctoritatem tuam, ſiquis contrà ſenſerit, pro ſexcentis rationibus opponam. Litteris tuis caue putes non eſſe à me reſponſum, quia neglexerim: obſtitit occupatio, quæ diem quandoque totum eripit à mane ad ueſperam. Quod etiamſi nō ſcriberem, tamen opinari, tuæ prudentiæ & humanitatis eſſet. Vale.

EIDEM, Mantuam.

AD oculorum dolores, quos diuturna conſuetudine ſatis iam modicè fero, acceſſit moleſta febricula: periculi tamen expers, ut medicus affirmat. itaque conor breui reſpondere litteris tuis, elegantiſſime & humaniſſimè ſcriptis. Liber ſtatim traditus eſt uiro optimo atque eruditiſſimo, communi amico, Sixto Medici. Is, licet occupationibus diſtrictus, tamen & mea & tua cauſſa pollicitus eſt, operam ſe daturum diligenter ut eam partem, quam tu addidiſti ac mutaſti, quamcitiſſimè legat. quod cùm fecerit; rurſus ex eius teſtimonio ius erit impetrandum libri diuulgandi. Scis enim quàm ſeuera hodie ſit librorum omnium examinatio: quàm ſint, ubi quid ſcribimus, ambigua cauenda: ne qua omnino ſecus interpretandi, trahendíque in deteriorem partem, occaſio præbeatur. Sixtus me diligit, meáque cauſſa ualde cupit: de te autem honorificè & ſentit & loquitur. itaque, quod ad ipſum attinet, nauigamus in portu. Academia tuum officium amplectitur ac laudat; ſua uerò à te, ſingulari uiro, probari & magni fieri inſtituta, mirabiliter gaudet. Plura uolebam, ductus ſuauitate ſermonis, cuius

imaginem habet epiſtola: ſed interdictum eſt non modòne quid ſcribam mea manu, uerùm etiam ne multa, niſi neceſſariò, dictem. Vale.

EIDEM, *Mantuam.*

HABEO *quod petieram. ſedaſti animum meum conſolatione, conſilio iuuiſti. nihil ſapientius, nihil humanius epiſtola tua. & cùm multa ſunt à te grauiſſimè atque ingenioſiſſimè commemorata: tum uerò mirificè ſum exemplo tuo commotus, quem ſtatuo imitari, quantum in me eſt, licet meæ probè quidem conſcius infirmitatis: cui ſi* Deus *aderit (quod equidem ſpero) uincemus humana omnia, & triumphabimus in aduerſis.* Afferet *ad te tabellarius cum his litteris indicem quem petis, miſſum ab* Academia, *tui ſtudioſiſſima. tradidi enim legendam epiſtolam tuam: nec improbauit quiſquam. quid? nemo non extulit ampliſſimis laudibus. ego autem, & qua ſim ex eorum iudicio affectus lætitia, & quid ipſe de tuis exiſtimem ſcriptis; quia te puto illud, uel me tacente, pro amore noſtro ſuſpicari, hoc autem ex meis ſuperioribus litteris cognouiſſe; non exponam hîc pluribus uerbis. tantùm agam gratias de iſta tam in me propenſa uoluntate, excellentiq; induſtria: quarum alteram longitudo litterarum tuarum, alteram elegantia declarat.* Vale.

EIDEM, *Mantuam.*

BIDVVM *hîc futurus ſum: nec enim diutius licet per ualetudinem, nec uenissem leuibus cauſſis.* Liber *tuus propediem prælo committetur, & diligenter emendabitur.* Angor *equidem quòd abeſſe cogar: quod accidit profectò non minus contra uoluntatem,*

quàm præter opinionem. ſed hæc in manu noſtra non ſunt. ducimur enim, uel trahimur potius, fatorum ui. itaque humana omnia ferenda: Quanquam non hæc tibi, quem religio probum, doctrina prudentem facit, ſed mihi ipſi, ab iis præſidijs, quæ te muniunt, parum inſtructo, tanquam intus cano. De rebus meis, de ualetudine, de ſtudijs, exigit omnino amicitia noſtra ut aliquid ſignificem: ſed neq; nūc ſatis otij ſuppetit: neq;, ut uerè dicā, libenter ſcribo quæ tu non libenter legas. meliora tamen omnia paucis diebus fore uidebantur: itaque uberiores à me litteras exſpectato. Hæc dictaui properè, multis diſtrictus negotiis, animo curis impedito. Vale.

EIDEM, Mantuam.

LEGI quas remiſiſti epiſtolas meas, & correxi leuiter, ut homini licet occupato. De editione, quòd hortaris ut omnes potius, quàm, ut ego ſtatueram, unam, aut alteram: ita faciam, non ſpe laudis, (ſcriptæ ſunt enim, quod res ipſa indicat, indiligenter, ac raptim) ſed quia notam eſſe æquis & iniquis noſtram amicitiam uolo: quæ me ornat iudicij tui teſtimonio: cùm tamen ad iudicium ſingularis accedat humanitas. Vale. Venetijs.

Illuſtri Comiti, MICHAELI TVRRIANO, Cenetenſi Epiſcopo, Cenetam.

ANGEBAR animi, nec fieri quidquam poſſe me uno miſerius opinabar: ita multa hoc anno præter exſpectationem, prorſus aduerſa meis rationibus, obtigerant: fratris primùm amantiſſimi, deinde filioli ſuauiſſimi interitus: uxoris morbus, inualetudo mea, rei

familiaris incommoda. Quàm facilè, nullo penè ſtrepitu, rerum mearum conuerſus orbis eſt. de fratre & filio iam fero moderatius; uel quòd, ut ſolet, medetur dies; uel quia, quod æterna lege Deus conſtituit, id abrogare uelle, non ſolùm iniuſtitiæ, uerùm etiam imprudentiæ uidetur eſſe. uxor conualuit: ego ſatis firmus. domeſtica uerò damna, quæ ſarciri uix umquã arbitrabar poſſe, facilè cõpẽſat amor in me tuus; cuius mihi recordatio moleſtias omnes diluit; quandoquidem iis me ad omnes caſus (recordor enim tua uerba) ſubſidium in tua benignitate maximum conſtituere. Itaque leuatus à te grauiſſimis curis, premi iam onere officij me ſentio: in quo ſuſtinendo uiribus enitar cunctis & animi & ingenij: tantúmne? immo etiam ijs quas beneuolentia erga te noſtra & ſingularis addet obſeruãtia. Quid porrò tam difficile aut tam amplum eſt, quod incitata ſtudio uoluntas non aſſequatur? uerumtamen in hac re ſentio eſſe haud paullo difficilius mihi ſatisfacere quàm tibi. te enim nihil in conferendo beneficio ſpectare præter ipſam uirtutem, quæ ſuis gaudet ac fruitur bonis, nihil extrinſecus aſſumit, ſatis mihi multo antea perſuaſum eſt; præterea nulla re indigere, non gloria, qua iampridem abũdas, nõ diuitijs, quas & poſſides iam, & contemnis. Ego uerò qui & ante annos ſex, quo te primùm die ſum allocutus, eo ipſo die benignitatis tuæ præſtantiam non uulgari munere ſum expertus; & nunc ab eadem benignitate multo etiam maiora, te iubente, cogor exſpectare; prorſus ancipiti cura diſtrahor, qui neque gratiam tibi umquam referre, neque nuda uoluntate contentus eſſe poſſim. Succurrunt enim multa quæ libenter cogitem: primùm,

humanitas tua, qua me ſemper complexus es; deinde liberalitas, qua ſubleuaſti; poſtremò conſolatio illa, Chriſtianæ pietatis & ſapientiæ pleniſſima, qua me quidem proximo Quinctili menſe, cùm ad te honoris cauſſa Cenetam acceſſiſſem, afflictum erexiſti. Atque hæc quibus meis erga te officiis? nullis omnino: ſalutatione excepta, quæ ipſa mihi tum utilis, ex prudentia atque eruditione tua, tum etiam ex dignitate perhonorifica fuit. Quæ cùm omnia colligo; eximiam iſtam, planeque diuinam beneficentiam, inſitam tibi, uel potius ingeneratam à natura, auctam doctrina, uſu confirmatam, atque perfectam, ſatis admirari non poſſum. Et ſimul ad quoſdam, opibus affluentes, multis imperantes nationibus, cogitationem conuertens, doleo uicem bonarum artium, quæ deſerantur ab ijs, quorum patrocinio ſi uterentur, fructum retribuerẽt eum qui eſt omnibus imperijs anteponendus. Quid enim eſt immortalitate præſtantius? quis autem eam, niſi beneficio litterarum, conſequitur? laterent in tenebris, obruti uetuſtate, Cæſares, Alexandri, planè omnis antiquitas, niſi rerum præclariſſimè geſtarum (quas cùm audimus, imitandi cupiditate accendimur) teſtem haberemus hiſtoriam. Quo magis tibi gratulor, antiſtes, & idem princeps egregie, qui hanc ueræ laudis penè uacuam hodie poſſeſſionem tam libenter occupes, ueterémque maiorum tuorum de omnibus bene merendi conſuetudinem, nulla prorſus tuarum fortunarum ratione habita, conſtantiſſimè retineas. Quòd uerò iſtam uirtutem multis præterea uirtutibus, uſu rerum maximarum, prudentia, doctrina, eloquẽtia, maximè uerò humanitate cumulas, atque exornas: icirco & antea Romæ, atque in tuis legationibus,

Eccleſiæ cauſſa ſuſceptis, magnificentiſſimè geſtis, & nunc in urbe tua, quam diuino ſimul & humano iure temperas, concurſus ad te quotidie fiunt optimorum uirorum, & eorum maximè, qui aut ipſi ingenio litterı́ſque præſtant, aut ſaltem de ingeniorum litterarúmque præſtantia iudicare poſſunt. In *quo ſæpe fortunam accuſo, quæ mihi facultatem ueniendi ad te (quod eram hac æſtate pollicitus, & cupio uehementer) adhuc quidem eripiat. quod cùm licebit, accurram. quid enim iſta amœnitate iucundius, iſto cælo ſalubrius? quid porro ad beatè uiuendum deeſſe poteſt ei qui tecum uiuat? cuius in ædibus primùm oritur ex tua diſciplina uirtus, deinde excipit uirtutem liberalitas.* Hoc *igitur, cùm per negotia licebit: & utinam maturè liceat. interim memoria tui fruar, téque, licet hoc terrarum ſpatio diſiunctum, colam ut præſentem, nec ullum erga te, quod ab homine tui ſtudioſiſſimo poſſit exſpectari, aut officij genus, aut ſtudij prætermittam.* Vale. *Venetijs.*

ANTONIO VERANTIO, *Epiſcopo Agrienſi.*

CVM *Andreas Duditius, tui ſtudioſiſſimus, præclaræ non ſolùm indolis, ſed iam etiam uirtutis, adoleſcens, proximè reuerſus è Pannonia, tuo me nomine ſalutaſſet; atque hoc officium ijs uerbis, quæ facilè tuum de me iudicium declarabant, ſubſecutus eſſet: cæpi ſanè uoluptatem incredibilem, nec mediocres habui gratias* Deo *optimo max. cui ſoleo, ſi quid optabile contigit, acceptum referre, & à quo, ſi quid contrà, ſperare meliora.* Nec *uerò tua mihi quidquam amicitia uel ad meam laudẽ illuſtrius, uel omnino amplius*

poſſum exiſtimare; cuius audio fortunam à multis ita laudari atque extolli, ut nemo tamen ſit quin fortunæ uirtutem anteponat. Atque *ego te cùm ante aliquot annos, commotus fama laudum tuarum, diligere & obſeruare cœpiſſem; animúmque meum probare tibi litteris uehementer uellem: pudor uetuit, non omnino fortaſſe improbandus; méque ab hoc deterrere conſilio, & quaſi reprehendere, natura mea maximè ſemper eſt uiſa. quid? túne talem uirum, grauiſſimarum rerũ onera ſuſtinentem, deditum ſtudijs præſtantiſſimarum artium, inani ſcriptorum genere appelles?* Reuocabat *ratio, & habendam mihi tum dignitatis tuæ, tum modeſtiæ meæ rationem intelligebam.* Sed *profectò à rectis mentibus, non ambitione ſed officio mœnſis, diuina numquam benignitas abeſt. qualem enim ego certè uix umquam ſperare auſus eſſem, ea mihi nunc à te ipſo oblata facultas eſt: cui de mittendo ad me emblemate, elegantiſſimè, & (in quo ſummam laudem ſtatuo) admodũ piè conſcripto, uenerit in mentem.* Quo *ſum dupliciter affectus officio: lætitia primùm ex ipſa re: (debet enim iucunda uehementer eſſe amoris, ac iudicij, à tali præſertim uiro profecta, ſignificatio) deinde moleſtia quadam, quòd, qui humanitate uinci nõ facilè patiar, nunc quidem à te captus atque oppreſſus, tantum in hac uirtute, qua nulla magis hominem decet, tibi concedam neceſſe eſt, quantum in aliis, quibus te* Deus *ornauit, & induſtria tua, minimè paucis: quarum fama non* Germaniæ, *aut* Pannoniæ, *continentium regionum, ambitu terminatur, ſed* Europam, *quanta quanta eſt, ac penè terrarum orbem iam peruolitat uniuerſum.* Verumtamen, *ſi tibi, magnis locorum ſpatiis diſiuncto ſingularem animi mei ad te*

amandum colendúmque propenſionem oſtendere minus poſſum; apud eos ſaltem qui meam uocem audiũt, meiſque ſæpe ſermonibus interſunt, tuam doctrinam, eloquentiam, in primis uerò puram ab omni labe religionem aſſiduè prædicando, profectò ipſe mihi aliqua ex parte ſatisfaciam. Nec tamen ita ſterilem cognouimus induſtriam noſtram (licet mihi laudem ingenij nullam adſciſco) quin ea fructum aliquem, qui ad tuum decus pertineat, nec ſine tua gloria per uulgetur, aliquãdo ferre poſſit. Quod aggrediar ita libenter, & ita ſtudioſè curabo, ut euentus futuri lætitiam auidè præripiam; déque eo quod nondum præſtiti, iam nunc, perinde acſi præſtiterim, ipſe mihi gratuler. Et huius quidem ueluti prædem promiſſi, meæ teſtem uoluntatis, hanc ad te mittendam epiſtolam putaui. Vale. Venetiis.

ANDREAE ZEBRIDOVIO, *Epiſcopo Cracouienſi.*

VIDE quæ ſit uis, etiam apud alienos ignotóſque homines, ueræ ſolidǽque uirtutis. Aliquot abhinc annis, cum egregios uiros, qui te non de facie ſolùm, uerùm etiam è ſermone aſſiduáque conſuetudine optimè nouerant, omnia de te ſumma prædicantes audirem, ſtudio tui ſum incenſus incredibili. Nec meã deinde obſeruantiam dies exſtinxit, aut imminuit, ſed auxit potius, ad ſummúmque perduxit. Atque equidem nihil habui antiquius, nihil exſpectaui magis, aut obſeruaui diligentius, quàm ut hæc ad te amandum colendúmque animi mei propenſio aliquo tibi non uulgari pateret officio: ſed meã exſpectationem fefellit euẽtus, nec ulla umquam ſatis opportuna uoluntati reſpondit occaſio. Nunc igitur, quod mihi à fortuna denegatur,

ſtatui à me ipſo impetrare. Præclarum aliquid præſtare, dignum uidelicet ea quam tu ſuſtines perſona, dignum tua uirtute, cupiebam: non licuit: at, quod licet, demus operam ut id conſequamur. licet enim certè ſtudij erga te mei ſignificationem quandam, non expreſſam omnino, ſed quaſi leuiter adumbratam, oſtendere. & è quercu etiam quandoque exculptum placet, non modo ex ebore, ſimulacrum. Effigiem domi habeo parentis mei; quem tibi unum, cum familiari olim tuo, & in ore & in amore eſſe, homo inſigni eruditione, moribúſque ſanctiſſimis, Andreas Patricius non ſemel affirmauit. eius exemplar uenienti ad te Patricio dedi. Putabis igitur, cum patrem meum quaſi præſentem adſpicies, agere tecum ut aditus mihi & quaſi fores aperiantur ad amicitiam tuam. quod ſi aſſequor; additum ad fortunas meas ornamenti commodique plurimum exiſtimabo. Quid enim ſpecioſius, quid ad laudem præſtantius, omninóue utilius, quàm principum, hoc eſt, tui ſimilium uirorum, frui beneuolentia? Atque hoc uideo totum eſſe poſitum in humanitate tua, quam Patricius ferebat in cælum. nam ego quidem, nullis planè meritis, animo tamen adhuc te colui: ſed, ut ſpero, merita quoque accedent. conferam enim ingenium ad tuam laudem; & apparebit in tuo nomine, approbante Deo (quo nihil abnuẽte perficitur) opus aliquod induſtriæ noſtræ, eiuſmodi fortaſſe, (certè hoc enitemur) quod poſteritas haud omnino contemnat. Vale. Venetiis.

PETRO MISCOVIO, SARmatarum regis conſiliario.

AMO *ualde probitatem, &, ſecũdum eam, eloquen-*

tiam, non quæ uerba tantùm colligit, & inani uocum ſonitu auribus obſtrepit, ſed quæ maximè rem continet, ſeque ipſa non minus grauitate ſententiarum, quàm elegantia uerborum & ſplendore commendat. Hæc *te audio ſimul expetere,* Petre Miſcoui. *expetere autem? immo iam eſſe conſecutum. quibus ornamentis magnum te eſſe atque illuſtrem apud homines uerè ſapientes exiſtima: ſic, inquam, ut illa quæ plerique, quaſi ſola bona, ſpecie decepti, admirantur, quæ ipſa quoque in te non mediocria ſunt, opes, auctoritas, amicitia clarorum uirorum, (addo etiam gratiam apud regem omnium potentiſſimum) nullo pacto conferenda uideantur.* Nam *hæc licet aliquando uirtutem conſequantur, ut in te ipſo contigit, minimè tamen ipſa uirtutem indicant, neque ſemper ad laudabilia ſtudia, tamquam ad cauſſas euenta, referuntur.* Qui *uerò pietatem, qui iuſtitiam colit, qui & ingenio ualet, &, qua ualet, ad res egregias, maximéque ad inſtructam præclaris doctrinis eloquentiam totus incumbit: hunc uerè ſe ipſum (quod eſſe difficillimum conſtat) ac ſua bona noſſe, hunc optimè exercere inſtrumenta illa, quibus homines brutis animantibus præſtant, mentem, atque rationem: hunc denique gloria dignum immortali, dignum qui feratur in oculis, ornetur laudibus, nemo omnium hominum, (niſi qui hominis nomine indignus haberi uelit) umquam negabit.* Quod *ego cùm à prima pueritia, domeſtico patris inſtituto, natura etiam quaſi ſuadente, ſenſiſſem, confirmatus poſtea magnopere ſum clarorum uirorum exemplo. nec uenit umquam in mentem, quòd ita ſenſerim, pœnitere: lætatus etiam ualde ſum, ac lætor equidem nunc eo magis quòd accedit ad meam ſententiam iu-*

dicium tuum. in iiſdem enim ſtudijs elaboras: eædem tibi artes curæ ſunt: quæque hinc emanant laudes, eas eſſe ueras laudes, & earum ita ſemper florere gloriam exiſtimas, ut numquam exareſcat. Idem *putamus & idem uterque ſequimur, optime* Miſcoui*: ſed tua clarior induſtria, hominis in excelſo dignitatis gradu conſtituti; fortaſſe etiam felicior, quia ſecunda ingenium fortuna excitat, aduerſa debilitat.* Q*uàm multa enim nobis obſtant! quàm ſæpe recta mens, optimorum conſiliorum in curſu impedita, cogitur conſiſtere! tibi uerò, qui propenſam uehementer ad laudabilia quæque uoluntatem in te laudant, iidem fluere ex uoluntate omnia confirmant, nullam aduerſari, nullam pugnare tecum ex iis rebus quæ ſunt inimicæ uirtuti: uerſari te aſſiduum in aula regis, ipſi regi carum, ſummis & infimis iucundum, apud exteras etiam gentes illuſtrem, ac perhonoratum.* Q*uæ tibi eſſe perpetua, maximéque propria, non ſolùm cupio, communi ſtudiorum cauſſa, quorum decus tua dignitas auget; ſed facilè etiam adducor ut ſperem.* Q*uidquid enim es, à te ipſo es, & ideo tantus, quia talis: nec tu deſines unquam eſſe qui fuiſti: nec ea quæ uirtus conſtituit, caſus euertet.* Tantùm *igitur (quod & facis, & facere minimo negotio potes) retine conſuetudinem tuam: intuere te ipſum: uitam anteactam imitare. ſic augebis quotidie tua merita; & idem quotidie meritorum præmia tuorum ſumes à te ipſo; eritque uirtuti merces uirtutis uſus. quo nihil eſſe iucundius, profectò iam ſenſiſti: nihil autem ad memoriæ perpetuitatem utilius, docemur exemplis eorum de quibus poſt tot ſæcula litteræ loquuntur.* Et, *quoniam ſequitur atque comitatur, ut umbra corpus, gloria uirtutem, nec te latet, præceptis im-*

butum antiquæ doctrinæ, improbari eos ab excellentibus in philoſophia uiris, qui, præter ſua commoda, nihil ſpectent, ſeque ſibi tantùm ipſis eſſe natos arbitrentur: non dubito quin ſtatuas, quantumcumque uel habes iam facultatis ad bene merendum, uel in omni tua uita præclara tibi animi tui bona pepererint, non ad rei domeſticæ fructum, aut ad anguſtæ benignitatis uſum illud eſſe reuocandum, ſed eſſe totum ad alienas utilitates, maximéque ad artium liberalium ornamenta quamlatiſſime porrigendum, atque explicandum. Quod ſi fiat, ſimul illud fieri neceſſe eſt, ut, quamplurimis in tua laude conſentientibus, par beneficentiæ celebritas nominis & fama conſequatur. Atque ego te ita ſentire, próque tuis opibus iam præſtare, non inani aliqua coniectura ductus exiſtimo, aut ideo ad te ſcribo, ut in tuam gratiam blandæ orationis artificio mihi liceat irrepere: ſed credidi hominum honeſtiſſimorum ac prudētiſſimorum, iſtinc ad nos uel ſtudiorum cauſſa, uel cognoſcendæ Italiæ ſtudio commeantium, teſtimonijs; maximè uerò familiari meo, nihil temerè affirmanti, Andreæ Patricio: cuius eo pluris iudicium facio, quòd egregiam eius doctrinam (id quod perquam rarò cōtingit) adæquat integritas. Addebat etiam, (quo ſum unicè delectatus, quódque mihi, ut uerè dicam, huius epiſtolæ cauſſam attulit) ſtudioſum te eſſe ſcriptorū meorum, & mihi aliquid, atque adeo tantum tribuere in Latina lingua, quantum optaui equidem ſemper, aſſecutum me eſſe numquam duxi. Nunc, ſi tu, iſta uir. auctoritate, iſto pondere, ita de me ſentis; in dubium penè reuoco iudicium meum; nec me prorſus audeo contemnere, ne à te diſſentiam; enitárque multo etiam quàm antea diligentius, ut accedam proximè, ſi ulla

ratione potero, quò tu me perueniſſe iam exiſtimas; ut aliquando ueritati iure des, quod fortaſſe nunc humanitati magna ex parte largiris. Fateor *enim, iudicij de me tui famam mihi eſſe periucundam: quid oneris tamen eadem imponat, quóque redigar neceſſitatis, intelligo. latere nullo modo poteſt, quem clari uiri teſtimonium indicat: nec me iam ad uigilantiam, omnium ſcientiarum parentem, laudis cupiditas magis quàm infamiæ metus impellit. quæ licet perdifficilis admodumque dura uideatur eſſe condicio, tamen, quia gratus, hoc eſt uir bonus, eſſe uolo, amplector libenter officium tuum, ab excelſo quodã animo liberalique profectum:* Quod *ſi compenſare meis officijs non potero, memoria tuebor, & proſequar etiam laudibus, quam diu uita fruar: ut ex optima ſaltem uoluntate, qua boni & ſapientes uiri metiri beneficia conſueuerunt, aliquam tibi relatam eſſe grátiam exiſtimes.* Vale.

IO. VINCENTIO PINELLO, *Patauium.*

MAGNA *fuit, atque etiam nunc inter homines eſt de genere uitæ controuerſia: cum alios ita doctrinarum cognitio delectet, ut ab agendis rebus abhorreãt; alij, non ſibi tantùm, uerùm & amicis, & patriæ, planéque omnibus hominibus, homines eſſe natos exiſtiment: ex quo ſequitur ut ſcientiarum ſtudijs uſum rerum anteponant.* Hoc *diſcrimen, in quo ualde pro ſenſu partium dubia ueritas fluctuat, tu quidem, quod ad te attinet, optime* Pinelle, *optimíſque & eruditis uiris meritò cariſſime, egregia quadam, uulgo non ſatis cognita ratione ſuſtuliſti.* Simul *enim utrumque ſtudium complexus es, tum earum diſciplinarum, qui-*

bus exculta mens uberrimos in omni fortuna ferre fructus ſolet, tum iuris ciuilis, quod alienos ad uſus maximè porrigitur. Ardua res, & operoſa: quod exemplorum declarat inopia: ſed ingenio tuo nihil difficile: &, ut ſe præbent initia, futurum nemo dubitat ut inſtituta perficias, conſiliiſque tuis breui reſpondeat euentus. In philoſophia quidem proceſſus tuos admiramur: qui tanti ſunt, ut euolare potius quàm excurrere uidearis. quamquam cur miremur? ingenio ſi quis ualet, in ſtudio fere languet: qui utrumque coniunxit, optimam quandoque diſciplinam, & rectam ſtudiorum uiam ignorat. Fac in uno tamen hæc ineſſe omnia; quid aſſequetur aduerſante fortuna, ſubſidiis deſtitutus iis, quæ cùm adſunt, fertur animus procliui curſu ad egregias res; ſin abſint, hæret in ſalebra, nec facilè progreditur? Quæ igitur ſingula tanti ſunt, quemuis ut poſſint à ſperata litterarum gloria penitus auertere; hæc tibi cùm ſuppetant uniuerſa, iure iſtam, quam alii uix tuentur, Spartam quotidie magis illuſtras; neque tam nobis hoc, æqualibus tuis, quòd ſis uirtute maior quã illud, ſi te ipſo minor eſſes, admirandũ uideretur. In philoſophia quidẽ cũ operã ſtudiosè des M. Antonio Genuæ, cui ueterũ doctrinarũ arcana patẽt, quo nemo peritior Ariſtotelis interpres, nemo uir melior uſquam uiuit; nihil mediocre neque nos à te exſpectamus, neque tu præſtas. Quo nomine tibi gratulor plurimum, & eo magis, quòd illius uiri uoce publicè cũ multis, cõſuetudine ac ſermonibus, (quæ humanitas eius atque amor in te eſt) priuatim & propriè frueris. hauries enim ex eodẽ fonte nõ ea ſolũ quæ uel olim in Lycæo uel etiam in Academia diſputabãtur, ſed id quod lõgè præſtantius eſt, Chriſtianam pietatem, à qua manat una & in qua

item una philoſophia perficitur. Habes igitur, diuinitus oblatam, uirtutis adipiſcendæ facultatem: quam te uideo arctè eſſe complexum, nec uereor ut dimittas, qui te ita flagrare cupiditate cognouerim, ut reuocandum potius à nimia contentione, ualetudini uix ferenda, quàm acuendum & incitandum intelligam. Nam, quod ad ius ciuile pertinet, ubi tu philoſophiam, id eſt totum, ſcientia comprehenderis, quid in parte cognoſcenda ſupereſſe negotij putas? minimum, ſi ſapientes uiros, & in ijs eum quem ego omnibus iudicij laude antepono, doctorem tuum Genuã, audies. Quamquam ſermo tuus, habitus interdum præſente me cum eruditis hominibus, tractaſſe te iam ſatis diligenter ea quæ excellunt in uniuerſo iure ciuili, ideſt, ueterum iuriſconſultorum præcepta, declarabat: ut uel eadem facilè poſſis, quandocumque libuerit, recognoſcere, uel, ſi qua reſtant, quaſi racemos aliquos, confecta uindemia, colligere. Non enim te arbitror ſtudiorum tuorum elegantiam ineptiſſimis planéque barbaris quorundam ſcriptis inquinare uelle: quæ cùm immenſa ſint, pleraque tamen inania, laboris & moleſtiæ plurimum, utilitatis & oblectamenti minimum habent. Interim, ut facis, Græca cum Latinis, & eloquentiam cum philoſophia coniunge: ut, politioris doctrinæ copijs inſtructus, remiſſiora etiam ſtudia colentibus aliquando ſatisfacias. Non enim uiuimus omnes in Atticis gymnaſiis: nec ubique de rerum cauſſis quæſtio eſt: &, quibus contemplatio naturæ uehementer placet, ijſdem tamen animi cauſſa tamquam in hortos Muſarum diuertere non iniucundum eſt. Qua de re quia nonnumquam inter nos locuti ſumus, &, ut ſpero, breui colloquemur, nihil addam, te præſertim (quod facilè intellexerim).

meam

meam ſententiam comprobante. cuius conſilij non dubito, quin maiorem quotidie uoluptatem capias. Ego hîc, genere uitæ moleſtiſſimo, quas Patauij utiliter ſatis, iucunde quidem certè, in libris, & in tuis tuorumque familiarium ſermonibus traducebam horas, perdo. itaque, cumprimum domeſticas tricas, quibus teneor inuitus, expediero, aduolabo iſtuc, ſitiens ueſtræ conſuetudinis; qua ſi frui perpetuò liceat, beatiſſimi uiuerē. Interim amorem mihi tuum, cuius equidem memoria ualde recreor, cupio conſerues, &, ſi tua patitur humanitas, etiam rogo. Vale, & Petrum Nunium, familiarem tuum, cuius doctrinam & ingenium in Lucretiana interpretatione mirum in modum probo, ſaluta meis uerbis. Venetijs.

VIDO PANCIROLO, Patauium.

CVM alia me in iſta urbe, quam tu præter cæteros tua uirtute nobilitas, & ornatiſſimorum iuuenum cœtu frequentas. oblectare uehementer ſoleant: tum nihil eſt, aut eſſe omnino poteſt, Andreæ Dudithij quotidiana conſuetudine iucundius: non ſolùm, quia probitate, modeſtia, morum elegantia, omnibus denique animi bonis excellit: ſed etiam, quia paucorum annorum ſtudio, præſtantia uidelicet ingenij (quam ego ſemper amaui) conſecutus eſt ut exquiſitam ac uariam ſermo illius eruditionem præ ſe ferat: ſcripta uerò ad Ciceronianam eloquentiam ſic accedant, ut cum ijs qui ſuum nomen hac laude celebrarunt (qui pauci admodum ſunt) conferri iure poſſit, æqualibus uerò cunctis facilè antecellat. Hunc ego tibi iuuenem, quem olim mihi adoleſcentulum uir omni laude ſummus, Reginaldus

Polus Cardinalis magnarum uirtutum indole commotus, accuratiſſimè commendauit, etſi neceſſe non arbitror, commendo tamen eo ſtudio, quod quia uerbis exprimere mihi non licet, tu quoque tantum eſſe uelim exiſtimes, ut exprimi nullo modo poſſit. Is cum antea philoſophiam, præſertim quæ de Græcis fontibus hauritur, & humanioris doctrinæ ſtudia diligenter eximiaque cum laude coluit, tum hoc tempore in cognoſcendo iure ciuili totus eſt: qua illum cupiditate quotidie magis incendit admiratio tuæ uirtutis, quam in omni fere ſermone ad cælum fert, exterisque etiam gentibus, licet illuſtrem ſatis, elegantiſſimis declarat epiſtolis. Pertinet igitur ad humanitatem tuam, qui te tam ualde amet, tantique faciat, eum redamare, eique reconditos illos, omnium puriſſimos, tuæ ſcientiæ fontes aperire: pertinet etiam ad fidem, qui ſe totum in tuam diſciplinam tradiderit, opibus eum impertire ingenij tui, quas ille regum opibus & ſua ſponte, & meo iudicio, cui tribuere aliquid uidetur, præſtantiores exiſtimat. Hæc ad impetrandum magna ſunt, præſertim apud optimum uirum, quam in tuis laudibus præcipuam agnoſcimus: uerùm accedit amor in te meus, qui fraternam neceſſitudinem æquat. is te rogat, is prenſat, quàm ſtudioſe, quàm blandè poteſt, pro Duditio meo: ut eum quem ego merito eius in oculis fero, tu (quem amicitiæ noſtræ denegare nihil decet) quando nec ſtudio tuo quidquam abnueret uoluntas mea, omni benignitate cõplectaris, planéque in clientelam tuam atque adeo in ſinum, æquè ac filium meum, æquè ac me ipſum recipias. Quod ſi feceris, obſtringes tibi non uulgari beneficio iuuenem ſummo loco natum, dignum maioribus ſuis, qui Pannoniam, ut ego auguror, ſua uir-

tute aliquando Italiam faciet: à me uerò gratiam inibis eam, quæ, ſi quid accedere ad meam in te beneuolentiam poteſt (quod equidem uix arbitror) id ipſum unà poſſit adiungere. Vale. Venetijs.

ANDREAE DVDITIO SBARdelato, Patauium.

O DVLCEM reditum, ô amandas litteras, quæ mihi id ſignificant quod non modò ſpe, ſed nec ſuſpicione attigeram. ſed, quando te ipſum, mi Duditi, uidere, quando licebit amplecti? oculos meherclè tuos, dum hæc ad te ſcribo, intueor, indices probi animi tui, indices humanitatis. hoc mihi ſpectrum fingit amor: (quid enim aliud?) & hæc me cogitatio iucunditate perfundit incredibili. quid putas, cùm erimus unà, dabiturque, ut ille inquit, Veras audire ac reddere uoces? nemo unquàm perinde lætatus eſt inuento theſauro, ut ego te reuerſo. uideor enim amiſſum recuperaſſe: & planè amiſeram. nam, etſi reliqueras hîc memoriam tuæ ſuauitatis, tuique ingenij: tamen, quod attinet ad aſpectum, ad conſuetudinem, ad ſermonem, (quibus nobis, tui amantiſſimis, nihil poteſt eſſe optatius) totus abieras. Ac uerebar ne, uel precibus tuorum uictus, uel honorum cupiditate illectus, totum te dederes aulicis muneribus, multa nobis, fortaſſe etiam litteris, ſalute dicta: nunc te tuus bonus, tuus, inquam, mihi crede, bonus genius reduxit, ſicuti malus abduxerat. quid enim ſumus, niſi adſit humanitas, & litteræ? quæ petuntur in otio, tranquilla mente. Otij autem ubi plus, quàm in iſto ſeceſſu Patauino? nemo quemquam interpellat nolentem: inuitant ad uirtutem, ſi minus uoce, exemplo certè quamplurimi. pa-

tet aditus ad doctores in omni liberalium diſciplinarum genere præſtantes. quid præterea? cæli mira clementia: rerum, quibus alimur, ſuauitas incredibilis, & copia. Hæc tibi, optime Duditi, iure prima ſunt: iure tot montes ſuperaſti, tot flumina tranſieaſti, ut hæc dimiſſa ſtatim repeteres. uiues tibi, ſolutus ab omni cura: uiues Deo, contemptis diuitijs, abiecta illa gloria, quam falſa prorſus & inanis honorum ſpecies oſtentat. Quòd niſi Deo uiueres, nec tibi certè poſſes uiuere. in illo enim uno uera ac ſolida uirtus: hæc, quam quærimus in libris, aut diſcimus ab hominibus, umbra eſt. Quocirca hortor equidem te ut libros euoluas accuratè, ut magiſtris aſſiduè operam des: ſed minimum in utriſque pone, niſi tua ſtudia diuino cum amore coniungas. Atque hæc me ſcribentem magnopere delectant; tibi non puto fore legenti neceſſaria; ſcribo tamen, & quia te mirifice diligo, cupióque eſſe qualem pater filium; & quia commemoratione ipſa rei omnium optimæ ac præclariſſimæ afficior ſic, ut nullam ex ullo ſermone aut ex ulla cogitatione maiorem hauriam uoluptatem. Nec tu debes officium meum aſpernari, aut in deteriorem partem trahere, ſi tibi, etiam rectiſſimè uiuenti, (ſic enim exiſtimo, planéque mihi perſuaſi) conſtantiam laudo. lubrica eſt enim adoleſcentiæ uia: labuntur multi, cum aliquantum iam proceſſerint: curſum uerò conficit is qui nititur optimis cogitationibus, ducémque ſequitur eum, qui numquam errat, communem humani generis parentem; qui tibi omnia bona pollicetur, & dabit, quæ nec ab imperatore tuo ſperare, nec ab ullo rege licet. De epiſcopo Agrienſi agnoſco tuam in me beneuolentiam. cui de emblemate gratias agam. Mariani Lezentij, iuuenis ornatiſſimi, & Andreæ Patricij, contu-

bernalis tui, talem in me animam amplector: quos cupio à te meo nomine ſalutari, itémque Polonos cæteros familiares tuos, quorum nobilitas, & ,ut audio, uirtus Patauinum gymnaſium illuſtrat. Vale; & , quando nos adſpectu tuo priuas, minue ſaltem litteris, non hac recentiore Italica, ſed illa uetere, omnium elegantiſſima, Romana lingua ſcriptis, deſiderium noſtrum.

EIDEM, Patauium.

OPTIME Duditi quid tibi, obſecro, in mẽtem uenit? noſtráne imagine tuum putas cubiculum ornari poſſe? pudet me ſtudij tui, & erubui, mihi crede, cum hanc partem legerem litterarum tuarum. Nec tamen, quia tuam facilè cupiditatem intelligo, deeſſe tibi poſſum. & cœpta res eſt, & agitur, ut uideo, ſatis diligenter: quæ cum erit abſoluta, mittetur ilico ad te. Ac uellem, poſſet artifex eodẽ penicillo animum in te meum unà cum uultu exprimere: non dubitarem quin hanc tu multo magis imaginem diligeres. Non neceſſe eſt, inquies. libenter credo: & , quod ita ſit, acceptum refero tuæ humanitati; quæ mihi à te impetrat id quod meritis aut officijs conſequi nondum potui. His diebus facultatem ad te ſcribendi permoleſtæ occupationes eripuerunt. ignoſce: & puta nunquam abduci meam ab officio uoluntatem, licet opera non exſtet. Heri adijt ad me contubernalis tuus Stanislaus Fogeluetrius Cracouienſis. probum adoleſcentem præditum litteris, & tua planè conſuetudine dignum, è ſermone iudicaui. amanter illum excepi, ut natura mea fert; iucundè non potui, quia ualetudo non concedit. cuius beneuolentiam ſi, te, ut arbitror, conciliante, ſum adeptus: peto à te, mihi ut eam conſerues. & omnino, quicunque à te di-

liguntur, eoſdem mihi cupio mutua beneuolentia coniungi. Epiſtolam ad epiſcopum Agrienſem, quandiu interdiu otij nihil ſuppetit, dictatu ante lucem amanuenſi meo, eam ad te mitto. Signum tuum, cùm legeris, imprime. De gentilibus tuis negotium dedi, & curabitur diligenter. Vale.

EIDEM, Patauium.

VIDEO te in iungendis amicitijs præclarum artificem eſſe: uerùm caue ne quid alterutra de parte promittas quod præſtari uix poſſit, aut, ſi promittes, ipſe ne ſpondeas: ne quando præter opinionem cogaris dependere. de me ipſo loquor: quem tu ſi putas eſſe, qui non ſum; quod ad me attinet, facilè patior: fruatur hoc amicitia noſtra priuilegio, ut inter nos omnia liceant: ſed uereor ne tua apud alios prædicatio plus nobis imponat oneris, quàm ſuſtinere poſſimus. Patricio tuo ſcripſi, multis diſtrictus negotijs: & eram animo conturbatior, accepto nuncio de fratris mei ſumma corporis, aliqua etiam mentis inualetudine. Gentiles tui latent adhuc: eruentur aliquando, ſi qui ſunt. curat enim homo tum mei cupidus, tum ad hoc diligentiæ genus uehementer aptus. De libris, putabam è ſilentio meo te conijcere, nihil eſſe: ſed, quando appellas crebrò, ſcies nondum neque ad Iunctas, neque ad alium quemquam peruenisſe. tu uide cui rem commiſeris, & urge litteris ut ſine mora mittantur. Imago coloratur, deſignatione iam perfecta. ueritatem, niſi fallar, egregiè ſimulatam dices. Vale.

EIDEM, Patauium.

AMO te, quòd uerecundè petis; ſed iſtam poſthac uerecundiam abijce, obſecro, ſi quid aliquando

mecum ages. neſcis, apud me quo loco ſis, aut quo ego apud te eſſe cupiam: quod ſi neſcis, aut etiam, ſi dubitas, iniuriam facis utrique noſtrûm. Scripſi ad Sophianum, libenter equidem tua cauſſa: ſed inuitus ea gratia, quòd laborantem (ut audio) graui morbo, uexari tuo ſtudio nollem. Equidem diſcrutior, cùm ita affectum audio probum iuuenem, mihi amiciſſimum, Græcarum litterarum ſcientia ſine dubio ſingularem: ſed, quia te fero in oculis, idque ſanè tuo merito, litteras ad eum conſcripſi, quas in hunc faſciculum coniectas cùm legeris, ſi reddendas non putabis, conſcindes. Ego nunc, ſi quid de me ſcire uis, iaceo, corpore ſatis afflictus ob capitis grauedinem, ſed erectus animo propter ſpem atque adeo expectationem uitæ lætioris. Iam enim didici contemnere quæ amabam antea: qua te quoque in ſententia cupio eſſe. Saluta meo nomine contubernales, & amicos tuos. Vale.

EIDEM, Patauium.

RESPONDEO ſerius litteris tuis, impeditus febricula, robuſtioribus haud ualde metuẽda: ſed in hac noſtra corporis imbecillitate etiam ea quæ mediocria ſunt, nõ mediocriter timenda. Locũ uidebis in epiſtola ad Patriciũ, ubi ea quæ mones interpoſui: de quo quid ſentias, aueo ſcire. Gratias tibi agerẽ de iſta uoluntate, ſed hoc planè reſpuit amicitia noſtra: nec tuũ ergo me officium aſſequi umquã poſſit oratio mea. meriti enim loco ſemper apud me fuit bene merendi cupiditas, etiã ſi res (quod ſæpe ſolet accidere) nulla conſequatur. Vale.

EIDEM, Patauium.

QVID tibi ego præſtare poſſum de iis

nulli ſunt? quæſitum eſt perdiligenter: nec tamen ullum omnino diligentia fructum tulit. fingere tibi eos ex argilla poſſumus, animare non poſſumus. quod ſi liceret, fieret, atque adeo factum iam eſſet. nec enim mediocre tuum eſſe ſtudium intelligo: & ego (ut fatear quod res eſt) diligo iſtam in te bonitatem, qui de gentilibus tuis, nulla tuorum commodorum ſpe propoſita, humanitatem modò quandam ſecutus, tantopere labores. Certè, qui honoribus, aut diuitijs, aut opinione uirtutis emineant, nulli reperiuntur. quòd ſi quos obſcura conditio aut fortunæ tegit ſimultas, de ijs quærendúmne ſit, uideris: me ſi conſulis, omittes. De pictura lentum negotium: ſed illud te non præterit, pictoribus atque poetis Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas. Ita facilè mentiuntur uerbis, ut coloribus fallere conſueuerunt hic. qui rem ſuſcepit, diu me promiſſis duxit, uarias nectendo cauſſas, ut ei culpam largirer ignauiæ. nunc imbres accuſat, quòd recentes colores minimè patiantur exſiccari. hoc puto uerum, illa non puto: concedo tamen, ut eo utar facili, & impetrem, quæ duo ſimul à nobis exoptantur, feſtinationem cum diligentia. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

ITA mihi optata contingant, ut commentariolo tuo nihil unquam legi eruditius, nihil ſanctius, aut ad retinendum catholicæ religionis cultum accommodatius. Itaque cùm in ortu ſolis legere cœpiſſem, abſolui facilè ante horam prandij, opera nunquam intermiſſa. ualde enim delectabar ordine, ualde etiam genere orationis tuæ. res uerò ipſa ita me affecit, ut quaſi ſemina quædã ueræ pietatis, quæ fructum profectò non medio-

crem aliquando ferent, in animo meo reliquiſſe uideatur. Quod quanti eſſe apud me putas? quanti mehercule immenſam auri uim non æſtimo. quid enim cum æterna ſalute conferatur? Quòd ſi meis apud te precibus locum aliquem reliquit humanitas tua: rogo te etiã atque etiam ut hoc genere ſcriptorum, quo quidem ad ſtudium ſummi boni perpetuǽque felicitatis mirificè excitor, impertiri me quamſæpiſſime uelis. Quod ſi feceris; addictum me tibi multis nominibus, obſtringes eo beneficio, cuius delere memoriam obliuio nulla poſſit. Quod me reuocas ad cõſuetudinem tuam: ſtimulum ſcilicet currenti. ſed, mihi crede, non planè totus abs te diſceſſi; neque te mihi prorſus eripiunt aut eripient umquam locorum interualla. Abſens tecum ſum, tacitus loquor, & loquẽtem audio. ſic lenitur imagine periucunda deſiderium noſtrum. quod cum ita ſit; opera tamen ſtudioſè dabitur, maturè ut excurram quò ire neceſſe eſt, ſi meam fidem tueri uolo, & quò tamen, quia diſiungor à te, minimè libenter eo. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

CVM de tua ualetudine ſollicitus eſſem, curam auxit filioli morbus, quo etiam nunc laborat, nec ſatis explorata ſalute. Me quoque leniter febricula tentauit, qua triduo ſum, ſine medicorum interuentu, temperata dumtaxat uictus ratione, liberatus. Nunc expediendis negotijs operam do, ut, ſi amicus noſter, bonarum artium patronus, ſummum illum dignitatis apicem attigerit, quamprimum poſſimus accurrere. ſæpe enim & litteris, & præſenti ſermone, cupere ſe conſultum rationibus meis, amantiſſimè declarauit. Mihi autem omnia ſunt in eo, ut otio litterato frui liceat, nulla rerum do-

meſticarum cura interpellãte: quod ſi aſſequimur; ualeat ambitio; uiuemus nobis, & Muſis, & eo quidem animo ut omnia referamus ad Deum, à quo uno felicitas uera pendet. Quod idem tibi uideri, ex tuis litteris facile coniicio. Miro teneor deſiderio ueniendi ad te: ſed hanc facultatem multa eripiunt, præſertim æger filius, quem tibi, & pro noſtra amicitia, & pro noua coniunctione, eſſe cariſſimum, planè mihi perſuadeo. Te quidem à morbo cõfirmatum ſi audiero, æquiore animo domeſtica patiar incommoda. Itaque dabis hoc amori noſtro, quem tua uirtus peperit, alit humanitas atque auget, ut noſtra etiam cauſſa tuam ualetudinem ſtudioſiſſimè cures. Vale. Venetiis.

EIDEM, *Patauium.*

SILENTII *mei cauſſam ex iis litteris quas heri ad te ſcripſi, quas hodie mane puto tibi eſſe redditas, iam cognouiſti. Quod niſi ita declaraſſem; tamen mihi dubium non eſt quin tu pro ſingulari tua ſapientia & humanitate de mea meorúmque ualetudine coniiceres. Quid enim aliud me à ſcribendo abduceret? quo equidem nihil facio libentius: idque tibi, ſi præſenti fortaſſe non potui, abſenti certè probabo. Tuum aduentum auidè exſpecto: cuius mihi ſignificatio tum eo nomine gratiſſima, quia te uidebo, tum eo gratior fuit, quòd optimè te ualere, etſi tu de eo nihil ſignifices, facilè tamen poſſum intelligere. Quod ſi ita eſt, opto perpetuum eſſe: &, quod opto, id etiam ut ſperem facit continentia tua, quam ego in uictu (planè loquor ut ſentio) ualde ſum admiratus, & conor etiam imitari. Rerum Romanarum, Pontifice mortuo, conuerſus orbis eſt. itaque, qui deceſſerant, omnes ad urbem redeunt.*

Pecu-

pecuniæ pro Mæcænate illo, ut affertur ad nos, libentius quam pro cæteris, deponuntur: & ad eum denique fore ſuſpicor ut omnium Cardinalium uoluntates inclinent. Vir optimus eſt, egregiè litteris excultus, ingenio miti, &, quod caput eſt, cum factiones duæ dicantur eſſe, æquus in utramque. Primùm contendetur acerrimè. quid mirum? neque enim (ut ait poeta ille ſummus inter noſtros) leuia aut ludicra petuntur Præmia. & ſcis, omnes homines, quod maximè cupiunt, itidem facilè adduci ut maximè ſperent. ergo multis quaſi aleam iacere, & fortunam placebit experiri: quid euenturum ſit, & quid magis expediat, uni Deo patet. certè, niſi firmioribus quàm antea præſidijs muniamur; prauarum opinionum incurſu uinea Domini diſſipabitur. Quod te quoque & ſuſpicari (quia prudentia excellis) & metuere uehementer (quia pietatem diligis) aliquando in noſtris ſermonibus cognoui. Vale. Venetiis.

EIDEM, Patauium.

CVM de tuo reditu ex tuis amicorúmque litteris cognouiſſem; perfuſus uoluptate ſum prorſus incredibili. ſubuerebar enim ne te patria tua, experta iam in magnis rebus & animi & ingenij tui præſtantiam, abeſſe diutius minimè pateretur. Etiam illud occurrebat, ne te iam ſatietas Italiæ cepiſſet. multa cogitabam, (ut amor eſt) quæ cupiebam eſſe falſa, & fuiſſe ualde nunc lætor. Capio tamen hanc in iucunditate moleſtiam, quòd ad te quamprimum accurrere non licet. nam (ut omittam de uxore, cui deeſſe non poſſum ægrotanti) confirmare ſtudeo res domeſticas, quæ uacillant ſatis abſente me. cum enim referre me totũ ad litteras,

quarum eſt mihi conſuetudo iucūdiſſima, planè deliberatum ſit: prius hæc, quæ ad alendam familiam pertinent, ita conſtituam neceſſe eſt, ne quando me (quod antea ſæpe contigit) de medio ſtudiorum curſu reuocare poſſint. Iam ego in meis conſilijs, optime Duditi, *ambitionem cœpi excludere. uideo res humanas ſurſum deorſum ferri, numquam conſiſtere: celeriter omnia fluere, & exſtingui: præter bonam famam, ad quam omnes peruenire cupiunt, ſed ignoratione uiarum plerique aberrant.* Non *enim in opibus, aut magiſtratibus, regúmue aulis uerum decus habitat. petendum aliunde eſt: à rectis cogitationibus, honeſtis laboribus, ſtudio: & exercitatione uirtutis. hæc mihi in animo ſunt: quæ ſi colam arbitratu meo, multa conſequar. primùm, ab ijs negotijs, quæ mihi negotium faceſſunt, uacabo prorſus: deinde, (ne me putes deſidiæ cauſſa otiū cogitare) ſcribam aliquid quotidie; quo nihil ſoleo, ubi curarum expers animus eſt, facere libentius: denique, etiam poſteris fructum fortaſſe aliquem pariet induſtria noſtra. Quid relinques (dicet aliquis) liberis tuis?* Non *exiguum patrimonium, imitationem mei, & aliquam, ut ſpero, uirtutis hereditatem: eadem ſcilicet, quæ reliquit mihi pater meus.* Non *abundabunt.* Nec *id poſtulo; nec illi ſi ſapient, poſtulabunt. modica poſcit, ut honeſtè, id eſt feliciter, uiuatur, hominis natura: reliqua ſunt inſtrumenta nequitiæ.* Cupio *tibi, mi* Duditi, *qui ætatem tuam prudentia anteis, probari meum ſenſum: cupio meum iudicium tua ſententia confirmari. quamquam quid exſpecto? index animi ſermo eſt. porro in ſermonibus quotidianis quid tu habes in ore, quid extollis, præter ſtudia doctrinæ? Quæ te uideo cum tecum loquor, uel cum tua ſcripta lego, tractaſſe diligenter. uerumtamen hæc*

ipſum, quod habeo ſatis exploratum, meum te ſentire, ſi ſignificabis, pergratum erit. Ego niſi occupationibus premerer aſſiduis) quas animo potius quã corporis uiribus ſuſtineo, explerem te crebritate litterarũ. Verùm ne ſic quidem, pro tuis in me officijs patiar in hoc genere prorſus abs te requiri ſtudiũ meum. Vale. Venetijs.

EIDEM. Patauium.

VOBISCVM ut agatur, ſcire cupio, Patauij commorãtibus: nos hîc lãguemus, afflicti caloribus perpetuis, quibus equidem grauiores non memini. Vxor mea nondum ex puerperio conualuit: infans belliſſimè habet, & incipit iam blandientibus arridere. quid quæris? admodum ſcitus eſt: quódque amare ſolemus in pueris, hilaritatis habet multum. De tuo aduentu ſuadeo conſilium mutes, neque te iſtinc, furente Canicula, æſtu non ferendo, commoueas. faceres enim ualetudinis incommodo; ac, ſi ualetudo, ſtudia tamen tua non ferrẽt. uerùm hoc prudentiæ tuæ totum ſit, in qua tibi neminem antepono Ego, pro mea in te ſingulari beneuolentia, non modò quid uellem, uerùm etiam quid ſentirem, teſtatum eſſe uolui. Ariſtotelem cum Cicerone mitto, utrumque ſatis aptè compactos ab artifice perito. Video quid agas. inanem eloquentiam contemnis; & indiſertam philoſophiam non amas: utramque uis coniungere, ut miſceas (quod ait poeta Venuſinus) utile dulci. quo nunus me, eadem cogitantem, & receſſum otij cauſſa quærentem, reprehendere debebis. Vale. Venetijs.

ANDREAE PATRICIO, Patauium.

NAE tu rationem tui iudicandi percommodã inij-

ſti. ego enim, non ciuates homines ſint, quibúſue terris ac regionibus profecti, ſed quibus moribus, quo ingenio, qua doctrina præditi, ſoleo quærere: & , ut olim Hannibal, qui hoſtem feriret, Carthaginienſem ſibi fore dicebat, ſic ego totum in una uirtute conſtituo. Epiſtola tua ita loquitur ut nullam in te patiatur aut humanitatis aut doctrinæ partem deſiderari. itaque ne te poſthac Sarmatam potius quàm Romanum dixeris. tametſi Sarmatia iam ita feritatem, ſi quã olim fuit, & quæcunque fuit, abiecit, ut ex tranſalpinis nationibus nulla nunc neque ad litteras, neque ad benignitatem mutuáque officia dicatur eſſe propenſior. Italia uerò noſtra, in qua uigebant olim artes bonæ, in qua ſummis ornata præmijs eloquentia primas aliquando partes obtinuit, ita ueterem illã quaſi formã uidetur amiſiſſe, uix iam ut agnoſcatur. ſimulachrũ dumtaxat aliquod in libris relictum eſt, cuius excellentem pulchritudinem animo intuẽtes admiramur, & ſtudemus imitari: præſentem effigiem oculis fruſtra quærimus. Tu autem, doctiſſime Patrici, ſi qui nunc antiqua Italia dign͂i repe-riuntur (qui quàm pauci ſint, quáque id accidat culpa, non dubito quin intelligas) his te ut adiungeres, præſtantiũmque uirorum numerum augeres, planè mihi, cùm tua ſcripta lego, & cùm eos qui tecum uiuunt de te loquentes audio, uideris eſſe conſecutus. quo nomine tibi gratulor plurimùm, & patriæ tuæ, in quam referes gloriam omnibus theſauris omnibúſque omnium regum triumphis præferendam. Ego autem, cuius amicitiam in tuis litteris blanda quadam mearum laudum commemoratione uideris aucupari, cùm tua merita (quæ ego ſentio eſſe maxima) modeſtè nimis diſſimulas & extenuas, mea uerò nimis liberaliter amplificas atque

extollis, niſi te tam noſtri amantem redamem, niſi multis ornatum uirtutibus omni ſtudio colam, quis me ſit inhumanior? quis iudicij magis aut etiam rationis expers? Equidem, quid de te ſentiam, quantique apud me ſis, officijs conabor oſtēdere; ſin, ut mea tenuitas eſt, hoc præſtare non potero; tu tamen, ut ſpero, de mea uoluntate tibi perſuadebis id quod cupere uideris, te mihi eſſe ac ſemper fore cariſſimum. In quo profectò, niſi ego meam in amicitijs diligentiſſimè tuendis conſuetudinem dediſcam, tua te numquam fallet opinio. Vale.

EIDEM, *Patauium.*

O PRAECLARAM ὑπόθεσιν: *nec uerò tuam humilem aut obſcuram orationem, ſed erectam pijs affectibus, mirificéque ſententijs ac uerbis illuſtratam. Nunc demum te, Patrici, uerè eum qui uocaris agnoſco, hoc eſt, à plebe ſeiunctum, quæ libenter oculos ad terrena demittit, nihil altum, nihil homine dignum ſuſpicit. nam certè reliqua ſtudia opinione potius, quàm re, nituntur, ſpeciem quandam inanem, ſolidi nihil habent: hæc uerò, quæ te uideo arctè eſſe complexum, nec (puto) unquam dimittes, æternam non modò famam, ſed ſalutem quoque pariunt. Agnoſco in tuis inſtitutis præclaram conſuetudinem, egregiáque ſtudia, numquam ſatis laudati, Cracouienſis Epiſcopi, Andreæ Zebridouij; cuius ex perpetuo multorum annorum conuictu, quotidianis ſermonibus, conſilijs, probitate, doctrina, quaſi diuinis legibus, formaſti animum tuum, atque excitaſti ad excellentem rerum æternarum cupiditatem; ut facilè conſtet, cum tua te ad uerum decus natura duceret, doctiſſimi tamen ac ſanctiſſimi uiri exemplo uehementer eſſe incitatum. Equidem, ut tibi uehementer*

gratulor, cuius omnis in amore Dei *defixa cogitatio ſit ita, cum in eos intueor qui falſa rerū imagine decepti, toto pectore contēdunt ad ea comparanda quæ ſæpe moleſta poſſidentibus, interdum etiam perniciosa ſunt; miſereor, & ingemiſco. Quod utinam induſtriam aliquando meam, &, ſi quod in me eſt, ingenium ſimul in argumento liceat exercere. nam nunc quidem uoluntas, optima ſpectans, & in quam debet partem propenſa, multis tamen impedita rebus lāguet. ſed ſperemus. Sic enim nihil difficile, ſi conſenſerit* Deus; *ut nihil facile, ſi abnuerit.* Is *porro, cum abeſſe putatur longius, & destituiſſe nos in medijs calamitatibus, tum adeſt proximus inſcientibus, & ereptos ex miſerrimo ſtatu collocat in ſolio regum.* Hæc *ego ſæpe mecum ſolatij cauſſa, quo ſæpe indigeo: & capio uoluptatem, quòd epiſtolæ quaſi allocutio tulit ut eadem tecum.* Remitto *orationem. lege amicis tuis, & quàm potes multis communica; ut rectè ſentientes confirmentur; ſiqui autem ab optima cauſſa deſciuerunt, ad ſanitatem traducantur.* Vale, & *Andream* Duditium, *contubernalem tuum, ſummi adoleſcentem ingenij, meo nomine ſaluere iubeas.*

GILBERTO COGNATO,
Patauium.

AMO *ueritatem, deinde meipſum. illam ſpectare ante omnia ſoleo, mihi autem libenter quidē, quatenus tamen liceat, indulgere.* Itaque *nec accipere debeo quas in me laudes contuliſti, nec (ut ingenuè confitear) reijcere planè poſſum. nam bonis uiris, artiúmque liberalium ſcientia claris equidem placere uelim, cum eo tamen ut nolim quemquam nimis eſſe in mea laude liberalem.* Tu *autem in tuis litteris ea mihi tribuis, quæ non modò,*

ſi agno-

ſi agnoſcam, ſed propemodum, ſi optem, modeſtè parum agere mihi uidear. At Muretus ita ſentit. Vtinam quidem: ſed officium, potius quàm ſententiam, eſſe puto. quis enim me minus ignorat? qui, quam diu Venetijs fuit, uel mecum habitauerit, uel mea conſuetudine frequenter admodum ſit uſus. nec is eſt quem iudicium fallat, præſertim in litteris, quas tractat aſſiduè, nouit egregié: uerùm ei facilè perſuadet humanitas, ut iudicium amicitiæ largiatur. ſed, ſiue te Mureti oratio, tam honorificam de me opinionem ut ſuſciperes, adduxit; ſiue mihi hoc abs te, ut tu ſcribis, mea ſtudia, ut ego ſentio, tua bonitas impetrat: perſuade tibi, non exiguum me ſtatuere ornamentum in amicitia tua: cùm & ipſe poſſideas illas uirtutes, quarum fama beneuolentiam conciliat, noménque noſtrum ab interitu uindicatum, cum æternitate coniungit; & principum uirorum doctrináque præſtantium floreas amicitia; quódque me non leuiter mouet, in Gulielmi Budæi, eruditiſſimi hominis, ac de litteris optimè meriti, contubernio per aliquot annos uixeris. Ac uellem mihi parem uoluntati ſuppetere facultatem: fructum ferres haud mediocrem ſtudij erga me tui: obſeruātiæ uerò in te meæ, quam tua uirtus peperit, ſatis eſſet illuſtris, ac minimè dubia ſignificatio. Quod ipſum tamen, ut ut eſt, fortaſſe conſequar. nam & ſtudio nitar: & ad perficiendi ſpem plurimum quidem, uelle optima, ſolet afferre. Vale.

DIONYSIO LAMBINO,
Patauium.

NEQVE negare audeo tibi, homini eruditiſſimo, cuius ego plurimi ſemper amicitiam feci, neque, ſi pollicear, præſtare poſſim id quod à me petis. premor enim

domeſticis oneribus, & typographiæ cura, ſic meher-cule uix ut ſuſtineam. uacuæ tantùm ab opere mihi relinquuntur horæ ueſpertinæ: ſed eo tempore, tum defatigatus laboribus ac fractus, quietem quæro neceſſariam; tum uero ſuccedit oculorum dolor, iſque ita grauis, non modo ut legere, aut commentari, ſed nec domeſticos audire ſine magna moleſtia poſſim. Ita *nobis traducitur dies, atque adeo noctis maior penè pars. non enim prius hac leuamur capitis grauedine, quàm ſol, medio iam antipodum orbe decurſo, incipit ad nos recurrere, & in ortu ſuo demùm ualetudinem mihi alacritatémque reſtituit.* Quòd *ſi reſpirare aliquando licebit; aures tibi meæ patebunt, non in horas modò, ſed integros etiam dies. quid enim mihi iucundius, quid etiam utilius, quàm tecum de litteris agere, tuáque maximè tractare ſcripta?* De *quibus quid exiſtimem,* Muretus *noſter teſtis eſt. nam cùm ad me, octauo (opinor) abhinc anno, in* Iudecæ *ſuburbano habitantem, ignotum antea de facie, uoluntario adductus officio, adiſſes; humanitatem ſimul & doctrinam tuam eadem hora perſpexi. tunc ego te cœpi & diligere & prædicare: nec deſinam utrumque facere, quàm diuturna mihi dabitur uſura uitæ: quandoquidem nec tu deſines eſſe tui ſimilis, id eſt, cùm optimus uir officióque excellens, tum uerò tantus in uirtute, quantum cum egregia natura ſingularis induſtria potuit efficere.* Interim *peto à te, meis ut occupationibus ignoſcas, & uoluntatem in te propenſam, licet abſit res, tamen ames.* Vale.

PETRO, *Patauium.*

NIHIL *mihi pro mea in te beneuolentia, meóque de te iudicio, potuit accidere, quod minus uellem, aut*

quod minus opinarer, quàm id quod proximis diebus audiui: cùm diceret neſcio quis, non te perindè ut ſolebas, in optimarum artium cupiditate uerſari, ſed languere quotidie magis: adeóque præclara illa principia quæ, me quidem ſæpe & multum cohortante ac monente, poſueras, eſſe labefactata, nihil ut à te eximium, nihil quod uulgare non ſit, exſpectari poſſe uideatur. Equidem neque planè credidi, quòd à tua conſuetudine tam ualde diſſentiret, neque tamen planè non eſſe credendum id exiſtimaui; quod ut accidere poſſit, cùm in ætatem tuam intueor, ueriſimile mihi fit. Quòd ſi contra quàm ego cupio factum eſt, ut paullulum te à uirtute
.146| diſiunxeris, & in dubia ac perdifficili iuuentutis uia quiddam offenderis; agnoſce tuam culpam, & corrige, dum licet. non enim, quæ dies confirmauit, facilè mutantur. En habes qui te ſuo excitet ad uirtutem exemplo, æqualem tuum, exquiſiti adoleſcentem ingenij, Antonium Lauretanum: quem debes, cum nobilitate pares, nec naturæ fortunǽque bonis diſſimiles admodum ſitis, æquare etiam, aut imitari ſaltem, in ſtudijs artium optimarum. Sin autem eſt ut uolumus; & iſta, quæ de te rumor diſſipauit, inania ſunt: noli laborare, quid alij loquantur; cogita quid ipſe facias & à teipſo pende. magna ſolet eſſe iucunditas, quæ manat ex optima conſcientia. hac tu fruere, & perge, ut cœpiſti, in ſtudijs liberalium diſciplinarum; quarum eſt cùm poſſeſſio uitæ æqualis, tum fructus eiuſmodi ut etiam ad poſteros pertineat. Vale.

ROMVLO CERVINO,
Patauium.

ITAN' ego tibi ex animo effluxi, ut unam tri-

bus menſibus epiſtolam ad me dederis? Occupatus (inquit) ſum. quo in genere? nempe in litteris. num igitur tibi à litteris animum uideris abducere cùm epiſtolam texis? mihi quidem numquam minus. quin hoc ipſum, quod ego nunc in te deſidero, ſi contemnis, id eſt, ſi ita egis ut nūquam ſcribere animum inducas: litteræ iacebunt. Quod ſi me à principio rectiſſimè monentem audire uoluiſſes, téque ſi non quotidie, ſaltem alteris diebus ſcriptioni dediſſes: Dij immortales, quos tu nunc fructus ederes, quàm præſtantes, quàm uberes, quàm & te ipſo dignos & fratre tuo, in omni genere laudis excellētiſſimo! Nunc, quos progreſſus hac in re feciſti, non ego quidem illos, quaſi tardioris ingenij, reprehendo, neque reprehendere quiſquam poteſt: ſed tamen illud quod ego à te olim exſpectaui, maius aliquanto fuit, quàm hoc, quod tu nunc præſtas. Neque uerò id quò te iampridem ſumus hortati, & quò breui eſſe peruenturum credidimus, eiuſmodi eſt, ut facilè quiuis poſſe conſequi uideatur: ſed cogita, præclarum fere nihil eſſe, quod idem difficile non ſit: & tamen difficultates omnes ea quæ in præſtantibus ingenijs facilè exiſtit, gloriæ cupiditas uincit. Cuius rei noli exempla petere ab antiquitate: adſpice fratrem tuum; qui, ut Antimacho poetæ Plato, ſic tibi omnium inſtar eſſe poteſt. numquid igitur illum exiſtimas tantos labores aut ſuſcepturum fuiſſe, aut, cùm ſuſcepiſſet, ferre potuiſſe, niſi ueræ laudis eum ſpes aliqua identidem quaſi alleuaſſet? Quam quidem ſpem dum ſequitur, uides quò peruenerit. gradum tenet dignitatis, qui eſt à ſummo proximus: & de ſummo quid homines augurentur, intelligis. Perge, mi Romule, iiſdem itineribus ad decus. magna ſunt bene agentibus præmia conſtituta. Quam tu fa-

cultatem quando habes maximam, noli contemnere: ne paullo pòſt, amiſſam, fruſtra queraris. hæc enim, quæ nunc habemus, quis ſcit quàm diu ſumus habituri? uides ut auolent horæ, quáeque nobis commoda præterlabentes auferant. Itaque opportunitates, dum adſunt, ita debemus amplecti, quaſi non eædem ſemper affuturæ ſint. Qua in ſententia te quoque exiſtimo eſſe cupio quidem certè, ut cùm exſpectationi de te concitatæ, tum fratris tui, ſummi uiri, laudibus aliquando reſpondeas. quod facilè conſequeris, ſi te ipſe colliges, & quo conſilio Patauium acceſſeris (quam urbem ſcis habitam ſemper eſſe doctrinæ domicilium) aſſiduè cogitabis. &, quamquam non dubito quin memoria bona ſis: tamen, quoniam hæc poſterior epiſtola tua, quam ad me XV. Kal. miſiſti, cui ego XIV. reſpondi, non tam eſt luculenter ſcripta, quàm uellem, potius multo minus, quàm uellem: uereor, ne tibi illa, quæ ego tecum olim de Latinæ linguæ obſeruatione ſum locutus, quáeque ipſe mihi te eſſe facturum pollicitus es, penitus exciderint: quæ, ſi putas è re tua eſſe ut à me iterentur, excurre ad nos, & hoc quidem animo, ut, quàm diu Venetijs futurus es, (cupio autem ut diutiſſimè uelis) apud me diuerſeris. Ac noli uereri ne ego te Patauium crudiorem remittam: non ita de noſtris hoſpitibus malè meremur. Cœnæ erunt quæ te lautitia delectare, non quæ copia poſſint offendere: quæ quidem in primis ſermone bono & perfamiliari condientur. quod tu quanti facias ignoro; ego quidem huic iucunditati nullam antepono. Vale.

VINCENTIO GILIANO,
Venetias.

QVAM multa non modò contra uoluntatem, uerùm etiam præter opinionem homini contingunt. numquam putaui fore ut humanitatem tuam requirerem:(adeo mihi & multa & perilluſtria ſtudij erga me tui dederas argumenta) nunc, alijs me quotidie ſalutantibus, aut artè conſolatorias, in meo caſu, opémque pollicentes litteras mittentibus, ipſe tamen neque ſcribis quidquam, neque mecum habendi ſermonis facultatem quæris. Quod uiris nobiliſſimis conceſſi, tibi, pro multis ingenij tui ſuauitatibus, proque noſtra non nuper inſtituta ſed iam inueterata neceſſitudine, numquam denegaſſem. Optaui(inquies) ſed optanti pudor obſtitit. Agnoſco modeſtiam tuam; nec mediocriter probo: uerumtamen decet aliqua ortam à uirtute amicitiam confidentia. Erant autem, cur me conuentum cuperes, cauſſæ minimè uulgares; primùm Iaſonis mei de Nores, uiri omnium, quos ego in uita nouerim, optimi, atque humaniſſimi reditus in hanc urbem: deinde Danilæ noſtri, (quem ego quãti faciam, & tu, & omnes penè iam norunt) ægrotatio. Quæ cùm heſterno die cognouerim; cupio tamen certius abs te aliquid ſignificari. uariè enim afficior, & amiciſſimi hominis aduentu (cuius in conſuetudine plurimam mihi ſtatuo iucunditatem) & eius uiri morbo, cui debere omnia uideor, quia, quod in ipſo fuit, operam dedit ut me ſibi non exiguo propinquitatis uinculo in perpetuum obſtringeret. Neque enim, licet mutuam utriuſque uoluntatem fruſtrata fortuna ſit, icirco tantam in me beneuolentiæ ſignificationem parui pendendam exiſtimo: animus mihi pro re

erit: méque ille ſui memorem beneficij (ſic enim appellare debeo) aliquando ſentiet. Hæc ſunt, mi Giliane, cur te uelim. accedit illud. Affines ſuos Cardinalis Carpenſis, qui de ſtudijs meis non peſſimè exiſtimat, cupit elegantibus litteris expoliri. Optima condicio, nec minùs honorifica. Itaque ſtatim de te cogitaui; quem excultum liberali doctrina, moribus emendatis, comem & facilem in conuictu cognoui. nec tamen audeo ſperare. urbis enim Venetæ tranquillitatem nimis amas, & otio libenter frueris erudito. ſed ſi à te non impetro; odorare ſaltem, & indaga, ſi quem eo loco dignum alicunde licet eruere. inibitur à Cardinali gratia non uulgaris: de quo tibi hoc affirmo, patronum eſſe bonarum artium his perditis temporibus propè ſingularem: qui ſi, ut augurantur plurimi, ad illa ſumma peruenerit; redibunt (mihi crede) aurea tempora, & debita litteris aliquando præmia perſoluentur. Vale.

FRANCISCO MORANDO,
Veronam.

ITA ualeam, itáque tecum uiuam (quod utrumque pariter exopto) ut cydonite tua nihil adhuc guſtaui ſuauius; uerſibus autem, quos unà miſiſti, nihil unquam legi purius, nihil ornatius. Quare gratiam habeo tibi quidem, ut debeo, maximam, aliquam tamen etiam imperito artifici ſuperioris anni, cuius culpam, de qua tecum eram queſtus, lucro meo non mediocri tua compenſauit humanitas. quod ſi artifex idem eſt, quemadmodum uerba tua ſignificant: non ab eius ingenio, ſed ab amore in me tuo nouum genus artificij, noua fluxit induſtria. Itaque magnam ad officia erga me tua quotidie fieri acceſſionem intelligo. ex quo uoluptatem equidem

cupio tantam, quantam eius, qui doctrina, ingenio, omni denique laude, libero homine digna, excellat, perſpecta beneuolentia afferre maximam poteſt. Verumtamen, *quia me prorſus omnis in ſumma remunerandi uoluntatie facultas deficit; angor nonnunquam intimis ſenſibus, & iniucundè uiuo. ſed neque futurum deſpero, ut, quo in te ſum animo, reipſa aliquando perſpicias: &, ſi parum optatis meis (ut fere conſueuit) fortuna reſponderit, memoria ſaltem, perpetuóque erga te ſtudio, non officijs modò erga me tuis, ſed uirtutibus etiam eximijs debito, cumulatè mihi ſatisfaciam.* De *tua ualetudine, quæ mihi perinde ac mea curæ eſt, à patre tuo, prudenti uiro, quæ cupiebam, fere cognoui: de ſtudijs ex te ipſo, id eſt ex litteris tuis, quarum elegantia mirificè delector, aliquid cupio ſcire.* O*rationem in funere habitam doctiſſimi ac nobiliſſimi hominis* Ludouici *N*o*garolæ, (cuius obitu non mediocriter dolui) audio laudari. ſunt etiam qui tuam exiſtiment. quod libenter credo: ſic enim faueo tuæ gloriæ, ut fratribus fortaſſe tuis, præterea quidem concedam nemini.* Vale.

LAEVINO TORRENTIO,
Leodium.

PVTO *tibi moleſtum iam eſſe ſilentium meum: at mihi ſilentij cauſſa longè moleſtior. nam toto fere biennio neque corpori ualetudo, nec animo quies contigit. ita, qui abſentes amicos litteris ſaltem colere conſueui, iucundiſſimam mihi conſuetudinem intermittere, & in officij curſu languere ſum coactus.* Q*uòd ſi ſecus exiſtimas; nec tibi mea fidem facit affirmatio: teſtes habeo ſtudij erga te mei non equidem ualde locupletes, ſed eos tamen, quibus tu libenter credas, pro-*

bos uiros, communes amicos: à quibus & quæſitum eſt aliquando, me mandante, de tuo ſtatu; &, cùm id, quod auebam maximè, cognouiſſem, eſſe te in oculis Leodienſi Epiſcopo *optimo, eidémque principi eximio, auctum eſſe commodis, ornatum dignitate; factum eſt (quod ignorare te arbitror) ut leuationem malorum meorum in tuis bonis aliquam inuenerim.* Atque *equidem reuocare me ad inſtitutum meum, & aliquid ad te ſcribere cogitabam, cùm tuæ me litteræ oppreſſerunt, quibus commendas mihi modeſtiſſimos, & ſummæ ſpei adoleſcentes,* Ioannis Cauchi *filios, doctiſſimi & ingenioſiſſimi hominis, ut equidem ſentio, tuo primùm teſtimonio, deinde ſcriptis illius; quæ qui legerit, nullius præterea teſtimonium requirat. Quo libentiùs operam meam filijs eius & pollicitus ſum, & detuli. qui cùm ad me adeunt, te ſimul intueor, & impellor magis ad omnem humanitatem memoria tui: nec poteſt eſſe quidquam iucundius quàm ut eorum ſtudijs commodiſque ſeruiam: &, ſi præſtabo aliquid, ita lætabor, quaſi beneficium acceperim in officio meo.* Erat *in ijſdem litteris tacita quædam admonitio promiſſorum meorum: quæ ſi non perſoluo; mihi crede, tanti uiri uirtute, tanti principis dignitate deterreor. nam, ut egregium aliquid moliamur, conſequi tamen neque per ingenij noſtri tenuitatem, neque per fortunam licet.* Hanc *excuſationem probari à te cupio, nec omnino deſpero: ſin urgere pergis, auctore te aggrediar, utcunque cadat. poteſt enim fieri ut, quemadmodum multa, contrà quàm ſperamus, item hoc fortaſſe, contrà quàm timemus, eueniat. quòd ſi quid offenderimus; primùm, illud fore non dubito, tua nos ut ſubleuet auctoritas; deinde, te ipſo culpæ ſocio, feram leuiùs.* Hæc *mihi cau-*

tio placet, utinam tibi. ſed, ſi mihi in amore reſpondes, tibi quoque: de quo tuas litteras exſpecto. Vale. Venetijs.

LAVRENTIO GAMBARAE,
Patauium.

BASILII *Zanchi, poetæ ſummi, hominiſque nõ uulgariter eruditi, miſerabilis & indigniſſimus interitus hilaritatem mihi prorſus omnem eripuit. quem enim donare ſummis præmijs ob excellentem uirtutem, decorare honoribus ob ſingularem integritatem atque innocentiam, æquum fuit; eum tam ignominioſe uexatum, tam acerbè, tam crudeliter exſtinctum, quis non ferat iniquiſſimé?* Equidem, *ut audiui, etiam dolore tuo uehementer dolui. nam & uixiſtis unà ſemper coniunctiſſimè, alter alteri egregiè carus: & fuit uterque ueſtrûm ad poeticam facultatem natura propenſus ac mirè factus: ingenio uerò ita pares, ut, cùm nemo tam bonus poeta ſit, qui non uobis primas in componendis uerſibus partes tribuat: (quam confeſſionem etiam ab inuitis exprimit poematum comparatio) uter tamen utri præſtet, nondum ſatis iudicare quiſquam poſſit.* Magnam *igitur planéque fraternam inter uos tum ingeniorum ſimilitudo, tum ſtudiorum communio beneuolentiam excitarat: nec dubito quin te, licet humanæ condicionis minimè rudem, obitus eius ualde perturbarit, animúmque tuum ita deiecerit, ut extolli fortaſſe ad æquitatem neque celeriter neque facilè poſſit.* Quo *grauiùs morte illius afficior: &, ut omnia mente perueſtigem, nullam tamen inire doloris alleuandi rationem queo.* Vnica, *opinor, illa conſolatio ſupereſt, quam tibi quoque fore gratiſſimam ſcio, ut, ſi*

conuictu perpetuo priuamur, tamen inter nos ita crebrò colloquamur, ut hanc mæroris acerbitatem, qua pariter affligimur, quotidianæ conſuetudinis mutuæque beneuolentiæ ſuauitate leniamus. Quod ut quammaturrimè conſequamur, tu pro tua, ego pro mea parte diligenter operam dabo. Vale. Venetijs.

NICOLAO NATHANAELO,
Venetias.

PERCVLERAT *me grauiter acerbus ille nuncius de naui à piratis abducta, qua uehebatur in Cretam exquiſita multorúmque nummorum bibliotheca parentis tui: cùm ex eo caſu iacturæ plurimum tuliſſe res & fortunas ueſtras intelligerem: nunc me prorſus ab eo mærore, quem mihi ueſtra calamitas attulerat, ad lætitiam incredibilem reuocarunt litteræ tuæ. ſcribis enim erudiendi curam adoleſcentis nobiliſſimi, Aloyſij Mocenici, tibi eſſe demandatam. In quo ſanè, pro ea qua te ſum complexus beneuolentia, multis nominibus tibi gratulor: primùm, quòd eum qui facilè poſſit illuſtrare diſciplinam tuam, excellentis ingenij adoleſcentem, mirifica (ut audio) uirtutis indole præditum, ſapientiorem etiam quàm ætas ferat, nactus ſis: deinde, quòd ab eius patre, Leonardo Mocenico, equite clariſſimo, quo nullum in hac urbe uel prudentiæ, uel liberalitatis, uel omnium denique uirtutum, quæ nobilem uirum deceant, exemplum habemus illuſtrius, fructum diligentiæ tuæ minimè uulgarem potes exſpectare: poſtremò, quòd in ea domo uiuis, in qua omnia, uetere maiorum norma, ad honeſtum & ad dignitatem referuntur: quò præſtantes & uſu magnarũ rerũ & doctrina uiri quotidie confluũt: unde prudentiam, unde optimè uiuendi rationem petes. Perſequi omnia*

quæ tibi diuina benignitas obtulit, difficile eſt: ſed mihi crede, quem tua cauſſa uelle, tuiſque fauere commodis non ignoras, nihil iſto munere ne fingi quidem à te potuit aut fortunis tuis utilius, aut ſtudijs accommodatius. Itaque, ſi me audies, omnia, quæ fruſtra ſæpe expetũtur, bona in una Leonardi Mocenici *beneuolentia conſtitues: cuius tibi comparandæ caue tempus amittas: confer huc omnem induſtriam, ut eius filium, tuæ diligentiæ commiſſum, in quo pater tali filio iure fixit omnes curas, ita inſtituas atque excolas, ut eam laudem ad quam natus præcipuè uidetur, adiuuante illius ingenium ſtudio tuo, breui conſequatur.* Habet autem *hoc uirtus, ut, à quibus illam accepimus, eos in omni uita diligere cogamur: & eſt optandum, ut ab ijs maximè diligamur, qui non opibus modò ualeant, ſed ad benignitatem etiam natura propendeant.* Quæ *ſi in ulla ciuitate profectò in hac noſtra, & ſi in ulla familia, in ea potiſſimùm, & in eo uiro, cui tuam in re præclara operam addixiſti, ſumma cognoſcatur.* Vide *igitur quid ſuſceperis, cuius familiæ gloriæ ſeruias, quid fides, quid exiſtimatio tua, quid honor etiam meus quodam modo poſtulet: qui tibi ſæpe, nec tamen gratiæ cauſſa, ſed adductus iudicio, teſtimonium impertiui probitatis, & ſcientiæ non modò* Græcæ *uerùm etiam* Latinæ *linguæ: quarum alteram magiſtro patre tuo,* Ioanne Nathanælo, *ſacrarum litterarum peritia uitáque innocentia cum antiqua illa* Græcia, *quam nũquam fama deſeret, conferendo: alteram nonnihil è ſermonibus fortaſſe noſtris, è ſtudio quidem tuo, tuiſque uigilijs maximè cognouiſti.* Hæc *ſi tibi omnia, ut ſpero, antè oculos pones; unices te ipſum in diligentia; operámque dabis ut in familia nobiliſſima, cuius pa-*

trocinio nullum certius ad eas temporum procellas, quæ humanæ uitæ impendent, perfugium reperies, egregium uirtutis & induſtriæ tuæ monumentum relinquas. Vale.

* *Patauium.*

FALSVS *hic etiam de Rainutij Farneſij Cardinalis obitu diſſipatus rumor erat: quo ſum grauiſſimè commotus. nam in illo uiro, qui ſe iam inde à puero ad exemplum aui ſui, Paulli III. Pontificis omnium ſapientiſſimi, totum finxit, non adumbrata (ut in multis) ſed expreſſa ſignis uirtutis elucent: & nunc, ut audio, ſuas omnes in Chriſtianæ pietatis cultu cogitationes curaſque defixit. Quo mihi erat boniſque omnibus acerbior illa fama, quæ, multorum ſermone, de immaturo, & inopinato illius interitu percrebuerat. angebar etiam fratris eius, eximij uiri, Alexandri Cardinalis nomine: cui multis iam annis eam uiam ingreſſo quæ ducit ad uerum decus, artiúmque optimarum ſtudia, ſuis opibus hac ætate præter cæteros fouēti, tantum eripi præſidium, tantum auferri domeſticæ laudis, magnopere dolendum uidebatur. Gratulor igitur illo incolumi, liberalibus diſciplinis; gratulor omnibus qui uirtutem & probitatem prima ducunt; præcipuè uerò tibi; quem & Alexandri Farneſij Cardinalis ualde ſtudioſum, & erga ſui ſimiles, hoc eſt, erga eos quibus illa, unde manat honeſtum, ſola placent, præclarè a natura cognoui. Refrixit iam, uel planè exſtinctus euanuit peruulgatus ille rumor; uiuit, & ualet. cui lacrumas tamquam mortuo dedimus; quem (ſi fieri poſſet) immortalem eſſe omnes cuperent. Te quoque bene firmum eſſe, & ex illo ualetudinis incommodo*

emerſiſſe, repreſſo iam ſanguine qui tibi ex oculo dextro multus effluxerat, mirabiliter gaudeo. de quo mihi cùm narraret familiaris tuus, prima ſtatim auditione ſum percuſſus: poſtea, cùm idem reliqua perſequeretur, animum recepi, & ab omni metu curáque reſpiraui. Huius *morbi cauſſam non dubito quin medici, quos habes iſthic ſcientia inſtructiſſimos, uſu peritiſſimos, in ſtudia conferant. quod ſi ita eſt; remoue, obſecro te, libros omnes ab oculis tuis. nam, donec eos uideris, certò ſcio (quod mihi ſæpe contigit ægrotanti) temperare tibi non poteris.* Vale.

EIDEM, Patauium.

NARRO *tibi: iam non amo uerecundiam. cum enim mihi potius nihil eſſet quàm ut filium meum (libet enim de mare omnari) ad ſacram baptiſmatis aquam ſuſciperes: tamen, dum obſequor pudori meo, nec te talem uirum, maximarum rerum occupatione diſtentum, appellare audeo, commiſi imprudens ut officij laudem ipſe præriperes.* In *quo ſanè & peccaſſe me, & luere meritò peccati pœnam cõfiteor. quid enim mihi non permiſit, quid iam elargita non eſt humanitas tua? quam à me alijs prædicatam ignorare ipſe fortaſſe tibi ſum uiſus. ualde tamen recreor ſignificatione amoris tui: & noſtram amicitiam, quam ſtudiorum ſimilitudo peperit, hoc etiam affinitatis quaſi uinculo adſtringi, uehementer lætor. nam & res ipſa eiuſmodi eſt ut beneuolentiam utrimque augeat: & mihi, ad hominum opiniones accidere ſpecioſius aut honorificentius nihil poteſt.* Totus *igitur in ære tuo ſum. ita de me meritus es, ita quotidie mereris. quòd ſi tibi pateret animus meus, profectò non locari peſſimè tuã gratiam*

intelligeres: quam ſi non poſſumus remunerando, (nec enim aut fortuna tua patitur, aut uoluntas exſpectat) prædicando ſaltem illuſtrabimus. mihi certè ipſa memoria, perpetuóque erga te ſtudio, ſatisfaciam. De reditu *meo uerbum ſcilicet exſpectas: iam diſcedo: itaque per aliquot dies litteræ ceſſabunt.* Amanuenſem *tuum amo plurimum. uideor enim mihi agnouiſſe manum optimi atque honeſtiſſimi adoleſcentis,* Franciſci Secundi: *cui de tua conſuetudine etiam atque etiam gratulor. nam inuidiæ locum amor non relinquit.* Vale. Venetijs.

FRANCISCO SEVERO,
Argentenſi, Ferrariam.

ET ME *laudas in epiſtola tua, nec mediocriter quidem; & meam amicitiam, quæ tua humanitas eſt, ualde uideris expetere.* Ego *autem, etſi me delectat (ut ait ille) laudari à laudato uiro, tamen ea quæ mihi tribuis, cum eſſe ueriſſima cupiam, non agnoſco.* Dilexi *equidem adoleſcens ueterem eloquentiam: nec uoluntatem ætas, ſtudium occupatio, ſæpe etiam ualetudo minuit: ſed, excellere in re omnium (ut ego ſentio) præſtantiſſima, cuius negotij ſit, cuius ingenij, non modò experiens ipſe intelligo, uerùm etiam ex inani multorum induſtria conijcio.* Non *enim, qui ſeuerior in me ipſo ſim, nec mihi amicior, quàm ueritati, alijs blandiri gratiæ cauſſa debeo.* Vnum *hoc in nobis fortaſſe iure laudes: ſi modò laude dignum eſt: equidem, quaſi aliquid ſit, interdum mihi gratulor; quòd & quales olim fuerint ij quos in oratione* Latina *cupimus imitari, quibus ingenijs, qua doctrina, qua etiam exercitatione præditi, & quis ego ſim, uel potius, qui hodie ſimus omnes, facilè poſſum exiſtimare.* Quoar-

ea, ſi uetera ſpectas, mutes licet ſentẽtiam de me tuam, floruit antiquitas eloquentiæ gloria, nos iacemus. Sin hæc recentia tibi proponis, non omnino me, quantum in hoc ſtudio profecerim, pœnitebit. nec tamen tibi aſſentiar, ut me omnibus Latinè ſcribendi facultate confitear antecellere. Poſſum aliquid, uel etiam multa in alijs deſiderare, neminem in hoc genere laudis eximium ducere: (eſt enim hæc fortaſſe non ingeniorum culpa, ſed temporum) non ideo tamen ſequitur, ut inſolenter arripiam, & induam ipſe quæ alijs tamquam ſpolia detraxerim. Vt in muſicis, artem ipſam exercere, non facillimum eſt: artificem autem peritum ab inſcio diſtinguere, tacito aurium ſenſu plerique omnes ſolent: item ego, quam legendis aſſiduè ac perattentè hominum eloquentiſſimorum libris conceptam in animo rectè ſcribendi formam intueor, eam exprimere, & aſſequi ſcribendo, nunc quidem nullo modo poſſum, ac uereor etiam ut umquam poſſim: uerumenimuero, quod à ſapientibus uiris proditum legimus, numquam malè ponitur induſtria præſtantibus in rebus. laudatur enim uel ſine re uoluntas. qua ego interdum ſpe incitor ad ſtudia. &, ſi nihil aliud, tu me certè, Seuere optime atque eruditiſſime, hoc ipſo, quod tantopere laudas, ad laudem uehementer impelleres. magni enim facere uideris Romani ſermonis elegantiam: &, quod tibi leue non eſt, eximiarum artium ſcientia inſtructiſſimo, id à me nequaquam eſſe contemnendum intelligo. Accedit illud, quòd epiſtola tua ita loquitur ornatè, ut à rhetore, non à medico, (quem te eſſe profiteris, & quem præſtas egregiè) ſcripta uideatur. quod indicat ingenij tui præſtantiam. cùm enim, ut audio, philoſophiam ſis uniuerſam animo complexus, præcipuè uerò medicinam

tractes,

tractes, & ita tractes ut cum pauciſſimis excellas: ualde ſum miratus, unde iſtam Latinæ orationis tam concinnã, tam uberẽ, tam illuſtrẽ facultatem ſis conſecutus. Quare, quo tu nomine ſubuereri uiſus es, ne ego tuam ad me amandum ualde propenſam uoluntatem parum libenter exciperem, cum eloquentiam tuam uerbis diſſimules, re ipſa oſtendas: eo ipſo nomine ſic incenſus tui ſtudio ſum, ut ad meam inſtituendæ tecum amicitiæ cupiditatem accedere nihil poſſit. Quod autem negas eſſe quicquam ad amorem conciliandum amore ipſo efficacius; ita tecum ſentio, ſi uirtus cum amore cõiungatur: ſin eum, qui diligit, nihil præter nudam uoluntatem, commendet, non probitas morum, non doctrina, non ars aliqua liberalior: ualde uidero. Sed iſtuc quidem tua minimè refert. quis enim te uel non amantem amare nolit, quem eſſe tam amabilem, litteris, humanitate, integritate, ſentiat? Sed uidelicet Socraticè mecum agis: ironia te delectat: cùm in eo ipſo, quod tibi detrahis, tua te refellat oratio. Ego tuum erga me animum pari animo complector, & fouebo officijs, quantum in me erit: neque me patiar, cùm reliqua apud te omnia ſuperiora eſſe concedam, etiam humanitate uinci. Vale, & Ioanni Baptiſtæ Pignæ, homini in primis erudito, & ingenioſo, cuius de imitatione poetica egregios libros audè exſpecto, ſalutem meis uerbis. Venetiis.

MARIO CORRADO,
Brundiſium.

MVLTIS iam menſibus nihil ad te literarum dedi nec mihi tamen uenit in mentem ſubuereri, ne quam tibi noſtra indignam amicitia ſuſpicionem ſilen-

tij mei diuturnitas attulerit. mihi quidem nihil ſcito eſſe iucundius epiſtolis tuis: quas cùm lego, delector mirificè amore in me tuo, delector etiam ingenio, & ſcribendi elegantia, in qua tibi (non loquor εἰρωνευόμενος) pauciſſimos comparo, antepono neminem. Atque equidem, ſi per utriuſque fortunam liceret, nihil malim, quàm aſſiduè tecum eſſe, totóſque dies in tuo ſermone conſumere. quod tamen quin aliquando ſit futurum, cùm in tuas litteras intueor, imaginem animi tui nonnullam oſtendentes, prorſus non deſpero. Ego ſatis diu feriatus à ſtudijs ſum, inuitus: ſed quis neceſſitati non pareat? nam, quæ me cauſæ non modò libros ſed patriam quoque relinquere coegerint; aut habes fortaſſe iam cognitum, litteris edoctus familiarium tuorum, qui adire interdum ad me officij cauſſa ſolent; aut, ſi ignoras, quid ego tibi exponam? cui ſi quid à me accidat iniucundum, dupliciter angar, incommodo meo, moleſtiâ tua? Nunc id commentor ut certam aliquando rationem ineam otij conſtituendi, & uiuam humaniter: quod te quoq; uideo cogitare, &, ſi uolueris, aſſequêre. Boiios fratres, tuâ prædicatione commotus, amo uehementer, & obſeruo. qui ſi mihi, ut ſignificas, aliquid tribuunt: eſt quod gaudeam placere me præſtantibus uiris, quorum in iudicio & beneuolentia ornamenti & commodi mihi ſtatuo plurimum. Tu uelim, quod ad amorem ſtudiúmque attinet, de me illis omnia promittas: ego, quæ promiſeris, præſtabo. fructum etiam fortaſſe aliquem deguſtabunt ſtudiorum noſtrorum. liceat modò eſſe otioſis; id quod agimus, & futurum ſperamus. Vale.

PETRO CELSO,

Vicetiam.

VNA eadémque manus uulnus opémque tulit. planè enim mihi uideor, quod de Achillis haſta in Telephi uulnere traditum eſt à poetis, idem ad tuas epiſtolas poſſe conuertere. affeceras me grauiter, nunc idem recreas, & abſtergis omnem moleſtiam iucundiſſimis litteris, in quibus elucet humanitas tua, quam obſcurauerat paullulum animi tui ſubita commotio, indigna certè meis in te neque paucis neque uulgaribus officijs, quorum teſtes apud me cuſtodiuntur litteræ tuæ. Itaque rediiſſe te ad eam comitatem quæ cum tua natura, & cum ijs ſtudijs in quibus totos dies eximia cum laude uerſaris, magnopere congruit: ita lætor, ut nihil umquam ſenſerim hac uoluptate iucundius. Quòd ſi tibi meum ingenium aliquot menſium conſuetudine ſatis exploratum non eſt, non dubito quin abſens intelligas, & eo cernas illuſtrius, quo longiora nos terrarum interualla diſiungent. non enim in te fortunam diligo, quam ſoleo contemnere, ſed quia fortunam tua uirtute ſuperas: contrà quàm multi; quorum oculos auri argentique ſplendor ita præſtringit, ut pulchritudinem uirtutis intueri nullo pacto poſſint. quo equidem ſenſu ac iudicio meo delector multo magis, quàm Ciceroniana illa eloquentia, quam tu mihi ioco fortaſſe, obiecisti: cùm tamen, tibi quoque eam minimè diſplicere, tuorum ſcriptorum elegantia ſignificat. De diſceſſu tuo, quamquam ad tuam uoluntatem accommodare conſilia mea minimè liceat, cupio tamen mihi tempus definiri. Vale.

IOANNI SAMBVCO, Patauium.

NON *mediocre amoris argumentum, quòd de filiolo gratularis, & ſperare te ſignificas ut patri etiam orationis* Latinæ *facultate antecellat. quid? ergo ille tibi magnum uidebitur præſtare, ſi opinione & fama nos anteierit eloquentiæ?* Ego *illi, qua primum hora editum in lucem mundi, bonam mentem precatus à* Deo *ſum. hoc nobis debet eſſe antiquiſſimũ; &, hoc ei ſi cõtigerit, reliqua iure contemnet, aut, ſi uoluerit, facilè conſequetur. mea uerò ſtudia ſi imitabitur, quæ certè (quod fateri ſine arrogantia poſſum) ad honeſtum referuntur: aditus ad laudem difficiles non habebit; quò mihi ſtudioſè cõtendenti fortuna ſemper neſcio quo meo fato uiam interclusit.* Veruntamen, *mi* Sambuce, *cùm tua, tuique ſimilium fruar beneuolentia, quid deſiderem? quid poteſt eſſe amicitia iucundius? quid etiam fructuoſius? cùm & amant inter ſe boni uiri, & eſt inter eos quaſi certamen amoris, & officij.* Equidem, *de te quid ſentiam, ſi ad te ipſum ſcriberem, certè ſcio, qui tuus pudor eſt, legeres inuitus. teſtem tibi do iudicij mei grauem adoleſcentem, (& adde ſi quid uis: nihil enim tribues immerenti)* Andream Dudițium: *quẽ cognoui tuis laudibus, me narrante, etiam atque etiam lætari.* Quòd *ſi tenerem artem eloquentiæ (ſicuti tu in epiſtola tua, amore potiùs quàm iudicio effuſus, exiſtimas) ſanè coloribus egregiis imaginẽ tuarũ uirtutũ exprimerem: uoluntatem uerò illam, & præclaros conatus ad augendas fortunas noſtras, de quibus poſtridie quàm à uobis diſceſſi, quiddam in ſermone* Dudițius *ſignificauit, mehercule ſic ornarem, ut nihil eſſe poſſet*

illuſtrius, de quo quia tam amanter cogitaſti, gratias agerem, & ut perpetuò cogitares atque ageres cohortarer, ſi hoc humanitas tua, illud amicitia noſtra pateretur. Vt ut autem res ceciderit, (à te enim principia ſunt, exitum præſtare non potes) partes meæ non requirentur. proſequar enim uel beneficium laude, uel animū certè tuum memoria ſempiterna. Vale. Venetijs.

EIDEM, *Patauium.*

EGO *uerò, accepto nuncio de obitu filioli mei, ita ſum perturbatus, ut me tamen hominem eſſe meminerim, & illum in hanc uitam, tanquam in hoſpitium, ita eſſe ingreſſum, ut accitu ſummi Dei, æternū illud cæleſte domicilium petiturus, aliquādo diſcederet. Quòd ſi me caſus iſte nec opinatus ita perculiſſet, ut omnino iacerem: excitarer tamē prudentia literarum tuarum, in quibus de luctu minuendo diſputas egregiè, tuámque declaras tum homine Chriſtiano dignam bonitatē, tum erga me beneuolentiam ſingularem. Verùm ego optime Sambuce, multis iam infortunijs hoc ſum aſſecutus, ut fortunam ipſam didicerim contemnere. quæ mihi, ut eripiat reliqua, numquam adimet ea quæ nec ipſa dedit nec dare cupiam poteſt, rectam mentem, optima ſtudia, pietatem in Deum. Præclarè actum opinor cum filio meo, fruitur conſpectu, & conſuetudine cæleſtium animorū: non angitur curis, non ſpe ducitur, nihil timet aduerſum. at nos, qui dicimur uiuere, quibus hac falſæ lucis uſura nihil eſt carius, quàm multa exercent? quid laboramus, quid cupimus, quod etiam ſi contingat, animus acquieſcat? itaque uerè ſapientes homines, non ut diu ſed ut rectè & cum uirtute uiuerent, optare ſoliti ſunt. quod equidē conor, & ut ſpero,*

conſequar. nihil enim magis cogito, nihil ſpecto, quàm ut ſeruiam ſtudijs meis, & ita uiuam, ut uitæ rationem Deo *ſimul & hominibus aliquando poſſim reddere.* Q*uare, cùm me uocas ad ſcribendum, confirmantur conſilia mea iudicio tuo. ac tu quidem in hoc officio cohortandi facis idem quod multi: quibus facilè poſſem ſatisfacere, ſi per domeſtica negotia liceret. ſed, obſecro, nolite ex otio noſtro meum ſpectare. uobis enim certa & expedita ſunt omnia: mihi unicum eſt uectigal induſtria mea: qua liberos alere, tueri familiam cogor. &, ſi negligam, deſeretur humanitas: ſin, ut debeo, diligenter curem, iacere ſtudia neceſſe eſt; quæ ſolutum curis omnibus animum poſtulant. At (inquies) ipſa tibi ſtudia fructum ferent.* Cane *alijs cantilenam iſtam, mores ac tempora ignorantibus: mihi non perſuadebis experto. uetus illa principum uirorum benignitas exaruit. inania plerique ſequuntur, nihil ſolidum amant, nihil magnificum, nihil illuſtre.* Vides *alios, quaſi perdendis tantùm frugibus nati ſint, immanibus epularum ſumptibus opes exhaurire: alios quaſi etiam homines ipſos, non modò fruges, perdere pulchrum ſit, theſauros effundere, collectos acerbiſſimè, in ea bella quæ uaſtitatem agris, urbibus incendia, humano generi, aliena ſtultitia miſerrimo, cladem & exitium importent.* Muſæ *interim ubique locorum algent, neglectæ ab ijs qui fouere eas ut maximè poterant, ita maximè debebant.* Etiam *illud indignum, quòd exiſtunt qui ſpecie liberalitatis gloriolam aucupentur; & eam uirtutem, à qua longiſſimè abſunt, quaſi familiarem ſuam, ſic in ore habeant ut amare uideantur.* Verùm *hæc, aut etiam nimium fortaſſe multa.* Vale. Venetijs.

BENEDICTO ACCOLTO, CARDINALI, Ferrariam.

SVMMO ſtudio maturabam Ciceronis editionem: omnino id erat cauſſæ cur ego rariùs quàm debeo ad te ſcriberē. Sed mehercule nec res erat de qua poſſem ſcribere. de publicis enim nō licebat: de priuatis autem quid eſt quod delectare te poſſit? grauibus morbis, annona, & bello, uniuerſa ferè ciuitas affecta contabeſcit. in his malis pacem omnes, tanquam unicum remedium, expetebant: quæ ſi daretur, amiſſas uires recuperare difficile non erat. Arbitrabar, cùm Ciceronis epiſtolas emiſiſſem, fore ut Ferrariam poſſem excurrere. id ego, primùm honoris cauſſa ut te uiſerem, optabam; deinde, ut tuis doctiſſimis ſermonibus fruerer, quantum per humanitatem tuā liceret, per quam certè licuiſſet plurimúm. noui enim, quæ tua ſit cùm facilitas, tum in me beneuolentia. Sed noſtræ uoluntates, ut nauigandi curſus, quandoque commutentur, neceſſe eſt, niſi fortunarum noſtrarum fieri naufragium uelimus. Itaque ut exirem meas res cùm uidi non ferre, mutaui rationem; &, quamquam eram occupatus, tamen feci ut hanc epiſtolam mitterem; quæ te, meam uicem, quaſi ſalutaret. ea ne hoc officium loco non præſtaret, ad Octauium noſtrum, ijs litteris quas ad ipſum dedi alligatam miſi: qui tibi redderet, cùm uacuus eſſes quod ille, qui & commodiſſimus & prudentiſſimus eſt, non uereor quin effecerit. De meis rebus ſi quid audire uis: ut in aduerſis peſſimè non habent: haberent optimè, ſi pietas eſſet in ijs in quibus maxima, ſi quid merita ualent, eſſe debebat. Vale. Venetiis.

ANTONIO MERLO,
Vicetiam.

EGO *quoque quiddam inaudieram ſuperioribus diebus, ſed contempſi. nunc me mouet quod audies, Artibus effectum neſcio quorum, (de Petro noſtro certè uix ponitur; uix, autem? prorſus non opinor) ut hic rumor ſerpat lōgius. primùm hæc uulgò iactata ferebā: pòſt etiam ad Cardinalis aures peruenerunt. quod mihi accidit moleſtiſſimum; nec dubito quin is iam non idem ſit. Quòd ſi ille eadem cum Epiſcopo, cuius ingenium præclarè noui, communicauerit: actum eſt. Me quidem & illa angit cura, quòd uereor ne fama diffluat, & Peruſina conditio. ſatis opima, ſatis honorifica, fortaſſe in dubium uocetur. Cornelius rem curat diligenter, ut uideo, fide certè & amore ſingulari. In hac ſum ſententia: ſi ſpes non dubia, ut urgeamus; ſin, deſiſtamus ab incepto: ne cupiditatem noſtram ſine fructu, fortaſſe etiam cum aliqua mercede, prodamus. Mitto ad te Gratij poema de Venatione, paulo durius, nec omnino cum Petri Bargæi carmine conferendum, qui hoc argumentum ſex libris non minus eleganter, quàm copioſè, perſecutus eſt. Vale. Venetijs.*

IOANNI SAMBVCO,
Patauium.

QVOD *fratrem tuum Georgium Bona, florenti adhuc ætate exſtinctum, immoderatè luges; ignoſco mœrori tuo: nec tamen laudem tribuo. dolere enim fratris interitu, & eius fratris, quo nemo amabilior, nemo fuerit uirtute præſtantior, hominis eſt: modum autem dolori nullum conſtituere, nunquam lacrumis abſtinere, numquam ex animo mœſtitiam pellere, Sambuci nō*

eſt. Perijt frater: iure commouêris: ægrè enim diuellimur à natura coniunctis: quod ego quoque ſum expertus. Perijt is, qui familiam noſtram, qui patriam, qui prouinciam uniuerſam ornare uehementer ſuis laudibus, & illuſtrare poterat. hoc quidem exſpectandum ab eius uirtute fuit: ſed magnam habet Fortuna uim: ea ſæpe, nobis ad eximiam laudem contendentibus, tranſuerſa incurrit, ſæpe noſtra ſtudia debilitat, ſæpe moratur induſtriam. quo de genere quid ego te doceā, doctiſſimum uirum, cui propè infinitam exemplorum uim uel Græca monumenta, uel etiam Latina ſuppeditant? florem igitur uirtutis amemus: erepto ante maturitatem fructu, quando hoc ſingulare non eſt, ſed commune cum multis, modicè feramus. Quid, ſi ne dolendū quidem eſt? omitto enim hiſtorias, ad philoſophiam te uoco. Quid igitur illa præcipit? ſi quid caſus afferat, leniter accipiendum: (nec enim ut aliter accidat in nobis eſt) ſi quid culpa contractum, angi æquum eſſe. certè enim, qui ad præclarè agendum nati ſimus, ideóque mente & ratione præter cæteros animantes, inſtructi, tantis bonis abuti, & quaſi à natura deſciſcere turpiſſimum eſt. An tu igitur, mori, quaſi aliquid turpe, reprehendes? quòd ſi non turpe, nec dolendum. niſi ſi quis ita uixerit, ut nihil unquam homine dignū præſtiterit. quod abeſt longiſſimè à fratre tuo: qui probitate, ingenio, ſtudijs artium optimarum, prudētia etiam adoleſcens ita excelluit, ut eum Pannonia penè cuncta uiuentem unicè dilexerit, mortuum laudibus, & memoria proſequatur. Quæ cùm tibi ueniunt in mentem; iniquus profectò nimis in te ipſum es, niſi luctum minuis, & ex animo dolorem penitus euellis. Quin te decuit maximè, qui totos dies pœnas in ijs libris, unde

uitæ moderatio unde animi tranquillitas petitur, ad propinquos, ad amicos in Pannoniam eiuſmodi litteræ, in quibus illi ſitam eſſe non minimam ſui doloris medicinam intelligerent. nam uir eximius, Nicolaus Olahus, Archiepiſcopus Strigonienſis, qui Georgium, & quia ſorore ſua natus erat, & quòd in eo ſumma uirtus enituit, in oculis geſtabat, non dubito quin tanti uulneris remedia ſumat à ſe ipſo: quem non modò ætas & uſus maximarum rerum erudierit, uerùm etiam prudẽtia quædam naturalis, quæ planè uincit omnem artem, numquam à conſtantia diſcedere patiatur. Nec tamen uereor ut, qui mihi paucis antè menſibus in filioli mei obitu conſolationem adhibueris, idem tibi in tuo caſu mederi aliquando non facilè poſſis. quod ſi facis; fructus apparebit ſtudiorum tuorum; & Georgij fratrem agnoſcemus; cuius ingenium, ac mirificam prudentiam oratio illa, luculenter in primis à te ſcripta, declarat. Vale. Venetijs.

LAZARO BONAMICO
Patauium.

EGO *uerò & audiui de tuo caſu; & tuã uicem mirificè, neque minùs publicam. doluı. (ueritus enim ſum ne tecum ſimul litteræ concidiſſent) nunc, quando te iam ambulare ſcribis, ita tamen ut ſcipione utaris; gaudeo, eóque magis, quòd in iſta ætate morbi diuturnitatem pertimueram. ſed, quia non planè animum meum liberas à cura, cùm priſtinas uires nondum recuperaueris, rogo te, Bonamice quanti optima ſtudia facis, quæ tibi facienda ſunt plurimi; quandoquidem ab ijs tuæ laudes emanarunt; tantùm adhibe in te curando diligentiam. uides enim, neminem ferè eſſe, qui, ſi quid tibi*

acciderit humanius, rudē barbariē à Latinæ linguæ finibus arcere poſſit. Plautum à me emendatū, quem à me petis, dabo operā ut cum his ad te litteris mittam: ſed, ut eum in multiplici meorum librorū congerie ſtatim reperiam, ſperare uix audeo. Ego, ut ſcis, hanc ſatis grauem prouinciā ſuſcepi. tenui condicione, inquies. fateor, ſed ne tua quidē, ſi tuarū uirtutum merita ſpectentur, ſatis opima. quid agas? his temporibus anguſtè uirtus habitat. bene tamen de ſuis ciuibus mereri, præclarum eſt. Vale. Venetijs.

GVLIELMO PACCIO,
Patauium.

SILENTII *mei, quo tecum diu ſatis uſus ſum, non exponam hîc tibi cauſſam pluribus uerbis: ne ſi id faciam, uidear & tibi ipſi, qui nihil adhuc ad me ſcripſiſti, eandem quaſi legem imponere. itaque hanc partem prætermittam: in qua ſi peccatum eſt, utriuſque certè eſt. ego autem ſpero me poſthac & beneuolētiam tibi meam, & diligentiam hoc genere officij probaturum: modò ne literas elegantes, quales uidelicet Patauij, à ſummis ingenijs elaboratæ, tibi oſtenduntur, à me exſpectes. ita ſcribam non modò ut quod in mentē, ſed planè quicquid in buccam uenerit, in epiſtolam cōijciam. non enim is ſum, qui unumquodque uerbum ad trutinam, ut dicitur, reuocare uel ſoleam, uel poſſim. aliorum iſta ſuperſtitio ſit, mea quidem non erit, præſertim in epiſtolis: quæ ſi (ut ait ille) nihil habent ſimile neque iudicio, neque concioni; quid refert utrum dichoræo concluſus, an aliter, uerborū ambitus inſiſtat? Splendidior (inquiunt) nec paullo aptior ad mouendum, ſi numeroſiùs deſinat, oratio uidetur.*

Recte. nec ego ſecus exiſtimo: uerùm quem tu tanti facis, eum ego magiſtrum ſequor. quid igitur ille? EPISTOLAE NOSTRAE DEBENT INTERDVM ALVCINARI. nempe, quòd ijs negligentia quædam, cùm ad familiares ſcribitur, etiam ornamento ſit. Ita igitur tecum agam, ut ſi eſſemus unà: & quemadmodum præſentes quacunque de re ſermones familiariter ſerere ſolemus; ſic in ſcribendo, nulla certa propoſita ſententia, libertatem illam & quaſi neglige͂tiam imitabor. quod ſi reprehenderis, tacitum nõ feres. præſtat enim malè ſcribere, quàm omnino, quod à te fieri uideo, nihil ſcribere: cùm hoc, uoluntatis fortaſſe uitium ſit, illud, ingenij, quod ipſi nobis fingere non poſſumus. Vale. Venetijs. ∞ D. XXXIII, pridie id. Iun. qui mihi primus dies eſt anni XXI.

PAVLO MAGNVLO,
Patauium.

CVM me uides præter inſtitutum meum litteras ad te non tam ſæpe quàm ſolebam mittere; nimirum, etiam me tacente, quam ſim occupatus, intelligis. Ternas te dediſſe ſcribis. omnes accepi: nihil amabilius: his autem recentioribus etiã nihil elegantius. ſic enim cenſeo, rectè eum, & Latinè ſcribere, non qui pauca multis, ſed qui multa paucis. quo ego in genere aliquando poſſe cupio, tu, ut uideo, iam potes. tribus enim uerſiculis quid non complecteris? tuam narras in ſcribendo diligentiam, meam obiurgas negligentiam: de meorum librorum inſtauratione rectè me admones, de tuorum uenditione apertè. denique otioſi nihil eſt: ſententiæ numero propè, quot uerba: ut mihi, quemadmodum promiſeras, argumentum ſatis ſupérque dederis. Sed

meæ ceſſationis cauſſam, ut dixi, conijcis ipſe per te. libros autem meos propè adeſt cùm editurus ſum: de tuis ego diligenter, & ago. ſi quæris, quid profecerim: nihil adhuc: ſed ſpem non abieci. quamquam incredibile eſt, quàm difficile ſit ab iſtis pecuniam exprimere. quem euentum res habitura ſit, ignoro: à me nihil omittitur, quo minus & ex ſententia conficiatur, & quamcitiſſimè. Vale. Venetiis.

EIDEM, *Patauium.*

PVTASTI *fore ut ego te abeuntem litteris proſequerer? non tu id quidem umquam. conuenerat enim, ut argumentum à te exſpectarem. argumentum igitur poteſt exſpectare meus in te amor? quo nihil uberius nec eſt, nec umquam fuit. itaque ſtatim, ubi tu profectus es, cùm me repentina quædam uoluntas excitaſſet, arripui calamum: neq; ſum ueritus ut me ſcribentem ſententia deficeret.* Hui, *quàm multa iam nunc mihi ueniunt in mentem! ſunt, quæ poſſim ſcribere, leuitates amatoriæ. quorſum, inquis? mecum habebo: neque tibi, neque cuiquam edam. uolo enim parcere amicitiæ, qua mihi ſunt coniuncti, qui tam ſuauiter, ut ipſi putant, uiuunt; ut ego ſentio, delirant. ſunt enim item σκιαμαχίαι quædam, & militaria munera populo data, taurorum uenationes, ſaltatorum luſus, perſonatorum ineptiæ. quid quæris? ſexcenta: quæ mihi, & beneuolentia noſtra ſuppeditat, & familiaritas permittit ut ſcribam. quia tamen leuiora ſunt, omitto, ne grauem philoſophum offendam.* Porrò, *de meis rebus quod exſpectes, nihil eſt. mutationem nullam fecerunt à diſceſſu tuo.* De te, *quæ ſcire uelim, hæc ſunt, quomodo te redeuntem amici illi tui (libri ſcilicet) acceperint, num*

eo ipſo die ad eorum conſuetudinem te dederis; an potiùs, dum hæ bacchationes deferueſcant, in hortis cum Epicuro, quàm in gymnaſio cum Ariſtotele, uelis uiuere. Et, cùm hæc ſcripſeris, adde uerbum, ſi me amas, de pugiunculo illo tuo: quo ego te impeditum, & alligatum enſe cum uidi diſcedere, non tenui riſum. ac uolui pungere te dicto; ſed ueritus ſum ne tu ruſticè me gladio. Epiſtolam habes iocationis plenam: qua te eſſe delectatum cognouero, ſi miſeris ipſe pleniorem. Vale.

EIDEM, Patauium.

NON facilè dixerim plúſne uoluptatis an doloris ex epiſtola tua ſuſceperim. eſt enim mihi gratiſſimum cum & me à te amari & te amore in te meo delectari perſpicio. ex quo fit ut litteras tuas, beneuolentiæ pleniſſimas & officij, iucundiſſimè legam. Cùm uerò te uel angi uideo, uel aliquid triſte cogitare; ſic afficior ut acerbiſſimè uiuam. Sed utinam, quanti ego conſilium tuum ſemper feci, tanti item ipſe meum feciſſes. profectò in has moleſtias, in quibus hodie uerſaris, non incidiſſes. At, inquies, illa perpeti malum erat. Malum, niſi, iſtos ferre, longè peius ſit: quorum quidem iniurias tum ex eorum, qui iſtinc ueniunt, ſermonibus, tum ex litteris tuis facilè cognoui. Quæ quo magis intolerabilia ſunt, eò clariùs tuæ prudentiæ lumen oſtendas oportet: neque committas, ut inuidorum, maleuolorúmque peruerſitas plus apud te, quàm exiſtimationis tuæ ratio, ualuiſſe uideatur. Quamquam ego, cùm hæc ſcribebam, ſatis intelligebam, quis ad quem: ſed amorem meum, qui tibi præſenti perſpectiſſimus fuiſſet, etiam apud abſentem, quoquo modo licuit teſtatum eſſe cupiebam. Atque hoc loco mihi ueniunt in men-

tem, quæ tibi proficiſcenti futura prædixerim. quæ ego non aliquam ſomniorum imaginem, aut alitis cantum ſecutus, augurabar: ſed, quod iſtiuſmodi hominum naturæ plus etiam, quàm uellem, exploratæ mihi erant, iccirco, ne illa acciderent, quæ nunc eueniſſe audio, timebam. Sed uteris, ut ſpero, fortitudine animi tui: & quæ iniqui ad ignominiam tuam comminiſcuntur, ita feres, ut non ſolùm in uetere optimorum ſtudiorum curſu, fractus animo, ne conſiſtas, ſed uehementiùs etiam ueræ gloriæ cupiditate incitatus, propoſitum tibi decus aſſequare. Me in omni fortuna tui amantiſſimum, tuáque laudis fautorem, atque adeo, quantum in me erit, amplificatorem habebis. Vale, Venetijs.

SILVESTRO ALDOBRANDINO.

IN IIS litteris, quas ad Angulum noſtrum XVI. Kalend. Sext. dediſti, ualde mihi ſcripta urbanè uiſa eſt illa pars, in qua neſcio quid de me per iocum, ſed cum quadam tamen amoris nota, ſignificaſti. gaudeo, me tibi uſque eò eſſe familiarem, ut etiam facetijs laceſſas: quo in genere ſi perges, gratiam referemus: ne tu homo ingenioſus nos tardiores impunè commoueris. mihi cum amico tuo rectè conuenit. doctum hominem cognoui, bonum uirum eſſe audio. hæc cùm ſunt in hominibus tranſalpinis, amorem conciliant: quanto magis in noſtris? At in litteris aliquando diſſenſimus. ego uerò nonnihil etiam à parēte meo: neq; tamen parentis manibus eam, quā debeo, pietatem minùs præſto. opinionū enim diſſimilitudo tantum abeſt à ſimultate, ut ſæpiſſimè, nō modò qui ſententia diſcrepant, in amore

conſentiant; ſed etiam, qui ſimultatem exercent, iudicio congruant. Quare amoue iſtam ex animo tuo ſuſpicionem, méque cum illo ita crede eſſe reconciliatum, ut poſthac ab eo, etiam ſi diſſentiendi cauſſa ſit, diſſentire tamen nolim. Hîc, ut in tantis caloribus nō miucunde uiuimus: urbis mirifica elegantia: cæli ſumma ſalubritas: ſi quando æſtus maior eſt quàm ut ferre poſſimus, confugimus ad aquas: inuxi utribus inflatis, remoto loco, nos inter nos ludibundi flumina perambulamus. quid quæris? ſi te haberemus, ad ſummam uoluptatem nihil deerat. ſed animus tamen meus, quem tu (credo) cantionibus quibuſdam tibi addixiſti, peruolat magna ſpatia terrarum, & te inſciente ſæpe tecum eſt. itaque non ego prorſus te careo: nam ſi minùs ſermone, adſpectu certè tuo fruor, dum de te cogito. Quòd ſi aliquando contigerit, ut etiam ſermone poſſim; næ ego collocutionum noſtrarum fructum, interuallo temporis amiſſum, ita repetam, ut ne ſtudijs quidē parcam tuis: in quibus audio te poſt noſtrum diſceſſum magna quædam effeciſſe. Caput etiam illud litterarum tuarum Cardinalis Accoltus mihi oſtendit: in quo ita ſcriptum eſt, paginas te circiter octingentas iam impleuiſſe commentãtionibus ijs quas in Pandectarum libros texis. Puto magni laboris eſſe, magnæque difficultatis: ſed ſi conſiderabis quæ tibi præmia propoſita ſint; uinces omnia. petis immortalitatem; quam multi ſequuntur, tu iam pænè manibus apprehenſam tenes. Vale.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SANTIN
Restauro
75